

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

ХС заседание, вторникъ, 13 мартъ 1912 г.

(Отворено отъ подпрѣседателя г. А. Буровъ, въ 9 ч. 30 м. прѣди пладне)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.

Моля секретаря г. Маринъ Гайдовъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь М. Гайдовъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Янко х. Атанасовъ, Никола Апостоловъ, Стоянъ Бурмовъ, Деко Ванковъ, Георги Губидѣльниковъ, Георги Джевизовъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Еневъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Димитъръ Икономовъ, Стефанъ Икономовъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Киро Пановъ, Петъръ Папанчевъ, Павелъ Парапановъ, Христо Пипаловъ, Добри Петковъ, Стоянъ Русевъ, Коста Стефановъ, Ганчо Торомановъ, Боянъ Ханджиевъ, Мехмедъ х. Хасановъ и Христо Цаневъ)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Отсѣствуватъ 23 души народни прѣдставители; слѣдователно, имаме законния съставъ, за да отворимъ засѣданието.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, имамъ да съобща, че е постѣпило едно питане отъ тутраканския народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Абрашевъ до г. министра на правосѣдието.

Министъръ П. Абрашевъ: То се съобща още снощи.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще моля г. министра да отговори.

Министъръ П. Абрашевъ: Сега, въ тоя моментъ, не мога да отговоря: азъ ще трѣбва да направя нужнитѣ справки. И бихъ молилъ, ако може, да ми се даде самото питане въ оригиналъ или въ прѣписъ, за да проуча работата.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Тогава, ще Ви се изпрати прѣписъ.

Минаваме на дневния редъ — трето четене на законопроекта за измѣнение чл. чл. 2 и 3 отъ закона за разрѣшение на Русенската и Етрополската градски общини да сключатъ заеми.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь М. Гайдовъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение чл. чл. 2 и 3 отъ закона за разрѣшение на Русенската и Етрополската градски общини да сключатъ заеми.

„Чл. 1. Пунктове 1—8 на чл. 2 отъ закона за разрѣшение на Русенската и Етрополската градски общини да сключатъ заеми се замѣнятъ съ слѣднитѣ пунктове:

„1. за конвертиране дълга на общината къмъ Българската народна банка 2.031.188 л.

„2. за водоснабдяване 1.450.000 „

„3. за регулация на града, включително изплащането на отчужденитѣ и завзети вече, но неплатени мѣста за откриване и урегулиране на улицитѣ на стойностъ 216.000 л. и за откриване и урегулиране нови улици, по които е прѣдвидено да мине водопроводната мръжа и електрическото освѣтление — 120.000 л. 1.136.000 „

„4. за освѣтление на града 864.000 „

„5. за постройка на двѣ прогимназиялни и три основни училища, както и за отчуждение на потрѣбнитѣ за тѣхъ и за държавната дѣвическа гимназия частни мѣста 812.812 „

„6. за постройка на салхани и хали 70.000 „

„7. за постройка на градски домъ и за отчуждение потрѣбнитѣ за цѣлѣта частни мѣста 120.000 „

„8. за изработване окончателнитѣ проекти за канализацията на гр. Русе 16.000 „

или всичко . . . 6.000.000 л.

„Чл. 2. Пунктове 1 до 4 включително на чл. 3 се замѣнятъ съ слѣднитѣ пунктове:

„1. за постройка на училища 70.000 л.

„2. за благоустройството на града 5.000 „

„3. за направа на водопроводъ 25.000 „

или всичко . . . 100.000 л.

Видово на платформа	Ширина на платформата	Ширина на обикмата	Ширина на пътното платно	Камриченъ уклонъ на шосето въ зависимостъ отъ наклонъ на профилъ и пр.	О м о н и		Различие	Възнособразенъ	Платиниски	Минималенъ размахъ	Минимална права между два платформенъ и минимална размахъ
					Ширина на дъното	Дълбочина					
I-класни	4-6	0.5-2.0	5-10	3-6%	0.30-0.50	0.50	3%	4%	8%	30.00	30.00
II-класни	3-5.00	0.5-1.5	5-8	3-6%	0.30-0.50	0.50	3%	3%	8%	25.00	20.00
I-класни	2.5-4.5	0.5-1.5	4.50-7.00	4-7%	0.30-0.40	0.40	4%	4%	8-9%	15.00	20.00
II-класни											
III-класни											

„Чл. чл. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 и 23 стават чл. чл. 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 и 24.“
 „Чл. чл. 24, 25, 26, 27, 28, 29 и 30 стават чл. чл. 25, 26, 27, 28, 29, 30 и 31.“

„Чл. 31 става чл. 32 и въ него числата 26, 29 и 30 стават 27, 30 и 31.“

„Чл. 32 става чл. 33.“

„Чл. 33 става чл. 34.“

„Чл. 34 става чл. 35.“

„Чл. 35 става чл. 36, и въ него към точка и се прибавят думите: „и за годината, когато сж напуснали службата.“

„Чл. 36 става чл. 37.“

„Чл. 37 става чл. 38. Въ този членъ се замѣня цифрата „4“ съ „5“.

„Чл. 38 става чл. 39 и се измѣнява така: „Паричната пжтна теґоба се събира отъ държавнитѣ бирници, които събиратъ и прѣжитѣ данъци, по списъци, дадени имъ отъ окръжнитѣ финансови началници, срѣщу установени квитанции“.

„Чл. 39 става чл. 40.“

„Чл. 40 става чл. 41. Първата алинея се измѣнява така: „Най-късно“

декларации, по единъ отдѣленъ списъкъ на лицата, желаючи да обиятъ въ натура и въ паричната си пжтна теґоба за слѣдующата година“.

Въ прѣдпослѣдната алинея, първата половина се измѣня така: „Списъцитѣ, за които става рѣчь погорѣ, се прѣпращатъ незабавно на окръжнитѣ инженери, които слѣдъ вземане бѣлѣжка, веднага изпращатъ онѣзи за паричната пжтна теґоба на съответнитѣ окръжни финансови началници, за да наредятъ събирането ѣ чрезъ своитѣ бирници, а вторитѣ — за натуралната пжтна теґоба, слѣдъ като получатъ всички, съставляватъ“

„Чл. чл. 41, 42 и 43 ставатъ чл. чл. 42, 43 и 44.“

„Чл. 44 става чл. 45.“

„Чл. 45 става чл. 46, въ който числото „9“ се замѣня съ числото „10“.

„Чл. чл. 46, 47 и 48 ставатъ чл. чл. 47, 48 и 49.“

„Чл. 49 става чл. 50. Въ този членъ въ точка 6, слѣдъ думата „влачки“ се прибавятъ думите: „машини съ назжбени коледа“.

„Чл. чл. 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 и 57 ставатъ чл. чл. 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57 и 58.“

„Чл. 58 става чл. 59, въ който числата „56 и 57“ се замѣнятъ съ числата „57 и 58“.

„Чл. чл. 59, 60, 61 и 62 ставатъ чл. чл. 60, 61, 62 и 63.“

„Чл. 63 става чл. 64 и на края се допълва съ слѣднитѣ думи: „Относително заинтересованитѣ общини, по искането на окръжния инженеръ, тия разноси се вписватъ отъ окръжния управителъ служебно въ съответнитѣ бюджети.“

„Чл. 64 става чл. 65.“

„Чл. 65 става чл. 66 и въ него числото „22“ се замѣня съ числото „23“.

„Чл. 66 става чл. 67 и въ него числото „23“ се замѣня съ числото „24“.

„Чл. 67 става чл. 68 и въ него числото „40“ се замѣня съ числото „41“.

„Чл. 68 става чл. 69.“

„Чл. 69 става чл. 70 и въ него числото „39“ се замѣня съ числото „40“.

„Чл. 70 се прѣмахва изцѣло.“

„Чл. 71 се измѣня така: „Който не отбиа личната си пжтна натурална теґоба въ опрѣдѣления въ чл. 42 отъ настоящия законъ срокъ, плаща я въ пари, заедно съ глобата, установена за прѣжитѣ данъци“.

„Въ чл. 73 числата: „20, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61 и 62“ се замѣнятъ съ числата: „21, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62 и 63“.

„Въ чл. 75 числата: „67, 68, 69, 70 и 71“ се замѣнятъ съ числата „68, 69, 70 и 71“.

„Навсѣмѣдѣ, кждѣто се срѣщатъ думитѣ: „Обществениитѣ сгради, пжтницата и съобщенията“, се замѣнятъ съ думитѣ: „Обществениитѣ сгради, пжтницата и благоустройството“.

„Мрѣжа на държавнитѣ пжтища.

„I-класни.

„1. София—Араба-Конакъ—Орханне — Абланица—Малка-Брѣстница—Турски пазоръ—Микре—Ловчанска Абланица—Ловечъ—Севлиево—Търново—Османъ-пазаръ—Ески-Джумая—Шументъ—Нови-Пазаръ—Яс-тепе—Козлуджа—Байръ-баша—Варна.

„2. София—Радомиръ—Кюстендилъ—турската граница.

„3. (София)—Златица—Пирдонъ—Клисурса — Карлово—Калоферъ—Казанлъкъ—Николаево—Сливентъ—Карнобатъ—Айтосъ—Бургазъ.

„4. София—Берковица—Фердинандъ — Бѣлоградчикъ—Видинъ.

„5. Русе—Бѣла—Търново—Дръново — Габрово — Шипка — Казанлъкъ — Стара - Загора — Търново-Сейменъ—Харманлий—Тополово—границата.

„6. Варна—Добричъ—Куртъ-бунаръ—Силистра.

„7. Варна—Евксиноградъ.

„8. Сръбска граница—Царибродъ—София—Ихтиманъ—Лепя-ханъ—ст. Бая-Костенецъ—ст. Бѣлово —Татаръ-Пазарджикъ—Пловдивъ—Хасково—Харманлий—Любимецъ—турската граница.

„9. (Варна — Камчията — Старо-Орѣхово) — Ариутларъ—Айваджикъ—Бургазъ.

„10. София—Самоковъ—Чамъ-кория (пѣсѣка)—Ситняково.

„11. (София)—Орханне—Мездра—Враца—Орѣхово.

„12. (София—Орханне) — Абланица — Луковитъ — Плъвентъ—Бѣла (Русе).

„13. Никополъ—Добово—Плъвентъ—Ловечъ—Троянъ —Кърнаре—Карлово—Пловдивъ—Станимака—Хвойна —Чепеларе—турската граница.

„14. Сливентъ—Ямболъ—Къзълъ-агачъ—Шахлий — турската граница.

„15. (Бургазъ) — Айтосъ—Ново-село—Провадия—Куртъ-бунаръ—(Силистра).

„16. Бургазъ—Карабунаръ—Кайбиляре—турската граница.

„17. (Силистра)—Добричъ—Балчикъ.

„18. (Силистра) — Аккаджиларъ — Шументъ—Прѣславъ—Върбница—Ямболъ—(турската граница).

„19. Русе—Разградъ—Шументъ.

„20. Станция Своге—санаторнума Фердинандъ.

„21. Къзълъ-агачъ—Кайбиляре.

„22. Добричъ—Чифуткюсюс—ромжнската граница.

„23. (Варна — Балчикъ) — Дуранъ-кулакъ —ромжнската граница.

„24. Бургазъ — Кайрякъ-къой — Урумъ-къой — турската граница.

„25. Враца—Главади—Фердинандъ—(Видинъ).

„26. Стара-Загора—Раднево—Кавакий — държавното шосе Ямболъ—границата.

„27. Айтосъ—гарата.

„28. Карнобатъ—гарата.

„29. Сливентъ—гарата.

„30. Ямболъ—гарата.

„31. Гара Девня—рѣка Девня—Яс-тепе.

„32. Провадия—гарата.

„33. Бѣлоградчикъ—гара Орѣщентъ.

„34. Гара Бойчиновци—държавното шосе Фердинандъ—Орѣхово.

„35. Криводолъ—гарата.

„36. Кюстендилъ—гарата.

„37. Радомиръ—гарата.

„38. Гара Катунца—Станимака.

„39. Татаръ-Пазарджикъ—гарата.

- „40. Борисовградъ — Дебъръ — Бръгово — Попово — Три-могили — турската граница.
- „41. Гара Садово — Садовското училище.
- „42. Плѣвентъ — гарата.
- „43. Пордимъ — гарата.
- „44. Бѣла — гарата.
- „45. Русе — гарата.
- „46. Русенски образцовъ чифликъ — гарата.
- „47. Ихтиманъ — гарата.
- „48. Костенецъ — гарата.
- „49. Новоселци — гарата.
- „50. Гара Перникъ — мината.
- „51. Сливница — гарата.
- „52. Любимецъ — гарата.
- „53. Харманлий — гарата.
- „54. Чирпанъ — гарата.
- „55. Шосе Севлиево — Габрово — гара Габрово.
- „56. Джулоница — гарата.
- „57. Стражица — гарата.
- „58. Търново — гарата.
- „59. Ески-Джумая — гарата.
- „60. Попово — гарата.
- „61. Шуменъ — гарата.
- „62. Свищовъ — гарата.
- „63. Горна-Орѣховица — гарата.

„П - класни.

- „1. (София) — Мърчаево — Крапецъ — Дупница — Кочериново — турската граница.
- „2. (София — Берковица) — Фердинандъ — Ломъ — Видинъ — Бръгово.
- „3. (София — Орхание) — Луковитъ — Червентъ — бръгъ — Орѣхово.
- „4. Свищовъ — Сухиндолъ — Севлиево — Габрово.
- „5. (Русе — Бѣла) — Търново — Шереметя — Елена — Твърдица — Нова-Загора — Каваклий — Шахлий.
- „6. София — Александровската болница.
- „7. (София) — Горна-бана.
- „8. Видинъ — Кула — границата.
- „9. (Пловдивъ — Папазлий — Чирпанъ — Стара-Загора — Нова-Загора — Сливентъ — (Бургазъ).
- „10. Кюстендилъ — Дупница — Сапарево — Самоковъ — Долна-бана — (Пловдивъ).
- „11. (Плѣвентъ) — Българени — Свищовъ.
- „12. (Враца) — Борованъ — Бѣла-Слатина — Кнежа — Махалата — Плѣвентъ.
- „13. (Видинъ — Бѣлоградчикъ) — Върбово — Чупрене — границата.
- „14. София — Банки.
- „15. (София) — Росоманъ — Бръзникъ — Трънъ — Клисура — границата.
- „16. (Бръзникъ) — Радомиръ — Самоковъ.
- „17. (Плѣвентъ — Абланица) — Мишковски ханове — Етрополе — Златица — Панагюрище — Татаръ-Пазарджикъ — Пещера — Батакъ — Ракитово — Лъжене — границата.
- „18. Пловдивъ — Пещера.
- „19. (Пловдивъ) — Татаръ-Пазарджикъ — Ели-дере — Лъжене — Баля.
- „20. Пловдивъ — Хисарски бани — Бана — Калоферъ.
- „21. (Стара-Загора) — Срѣдецъ — Каменецъ — Хасково — Конушъ — Пчеларево — границата.
- „22. Търново — Попово — Разградъ — Кеманларъ — Аккадънларъ — (Силистра).
- „23. Русе — Тутраканъ — Силистра.
- „24. Джумая — Османъ-пазаръ — Котелъ — Мокренъ — (Бургазъ).
- „25. Лѣсковецъ — Горна-Орѣховица — Драгижево — (Елена).
- „26. Гара Павликени — Сухиндолъ.
- „27. Видинъ — Смърданъ — Градсково — Халово.
- „28. Ломъ — Бѣлоградчикъ.
- „29. Фердинандъ — Люта — Орѣхово и мостъ надъ р. Огоста при Хайрединъ.

- „30. Враца — Вършенъ — Берковица.
- „31. Босилеградъ — Трекляно — гара Земенъ — Прибой — (Радомиръ).
- „32. Кюстендилъ — Босилеградъ — границата и мостъ надъ р. Драговищица между Периволъ и Ямборано до желѣзнопътната станция Рѣждавица.
- „33. (Дупница) — Бинека — Бобовъ-долъ.
- „34. Кочериново — Рила — Рилския-монастиръ.
- „35. Пловдивъ — Строево — Копривщица — Златица.
- „36. Пловдивъ — Фердинандово — Сотиръ — границата.
- „37. Станимака — Тополово.
- „38. Пловдивъ — Бръзово — Казанлъкъ.
- „39. (Стара-Загора — Чирпанъ) — Плодовитово — Борисовградъ.
- „40. Никополъ — Свищовъ — Тръмбешъ — (Търново).
- „41. Варна — Балчикъ — Каварна — пристанището.
- „42. Бургазъ — Анхило.
- „43. Русе — Балбунаръ — Кеманларъ.
- „44. Тетевентъ — Витски-мостъ — Малка-Бръстница — Луковитъ.
- „45. Ловечъ — гара Левски — (шосе Бѣла — Плѣвентъ).
- „46. (Самоковъ) — Бѣлчински бани.
- „47. (Търново) — Елена — Стара-рѣка — Сливентъ.
- „48. Трънъ — Царибродъ.
- „49. Ясж-тепе — Добричъ.
- „50. (Пловдивъ — Пещера) — учителския санаториумъ — Св. Константинъ — Дорково.
- „51. Бѣлелий (Дунава) — Червентъ — бръгъ и моста на р. Искъръ при Орѣховица.
- „52. Сараново — гарата — Палаузовъ-ханъ.
- „53. Кардуково — гарата.
- „54. (Свѣтлина — Стѣклово) — Българска поляна — турската граница.
- „55. Провадия — Рѣка-Девня.
- „56. Бѣлелий — Рахово (край Дунава).
- „57. Марашъ — Стралджа — Кайбиляре.
- „58. Самоковъ — Маджаре — Доспѣй-махла — Рилския-монастиръ.
- „59. Севлиево — Острецъ — Балкана — Калоферъ.
- „З а б ъ л ѣ ж к а. Обявяватъ се за I-класни общински пѣтица:
- „1. Керменлий — Гюбелъ — Къзълъ-агачъ.
- „2. Къзълъ-агачъ — Александрово — Карабунаръ.
- „3. Гара Сладки кладенецъ — Карабунаръ — Розовъ-кладенецъ — Обручище — Меднекарево — Стражаре — Мадрецъ — Владимирово — Стѣклово — Каваклий.
- „4. Самоковъ — Бѣлъ-Искъръ — Димиръ-капия — турската граница.
- „5. Ярлово — Ковачевци — Поповане — Алино — Бѣлчинскитъ бани.
- „6. Ралово — Райово — Широки-долъ — Самоковъ съ мостоветъ на р. Палакария въ с. Райово по пѣтя за с. Продановци и въ с. Широки-долъ по пѣтя за гр. Самоковъ.
- „7. Калково — Горни-Околъ — Долни-Околъ — Долни-Пасарелъ.
- „8. Долна-бана — Махала — Радоилъ — Чамъ-кория (пѣска).
- „9. Ихтиманъ — Живково — Чамурлия — Злокучене — Драгошиново — Самоковъ.

„С п и с ъ к ъ

на държавнитѣ пѣтица отъ първостепенната мръжа и на онѣзи отъ първа важностъ, които трѣбва да се направятъ и доправятъ съ источниците, прѣдвидени въ чл. 9.

„I. Бургазки окръгъ.

- „1. Айтосъ — Провадия, 19 км., съ принадлежноститѣ 570.000 л.
- „2. Бургазъ — Карабунаръ — границата, 45 км., съ принадлежноститѣ 1.125.000 „

„3. (Ямболъ)—Къзълъ-агачъ—границата, 25 км., съ принадлежноститѣ	625.000 л.
„4. (Бургазъ)—Мокренъ—Котелъ (Османъ-пазаръ), 20 км., съ принадлежноститѣ	500.000 „
„5. Сливенъ — Казанлъкъ, 26 км., съ принадлежноститѣ	520.000 „
„6. Шахлий — Каваклий — (Стара-Загора), 20 км., съ принадлежноститѣ	500.000 „
„7. Бургазъ—Урумъ-кьой—границата, 12 км., съ принадлежноститѣ	240.000 „
„8. Страджа — Кайбиляре, 50 км., съ принадлежноститѣ	1.000.000 „
„9. Ямболъ—Страджа—Исуплий—Върбица, 65 км., съ принадлежноститѣ	1.520.000 „
„10. Айваджикъ—Бургазъ, 50 км.	1.000.000 „
„11. Къзълъ-агачъ—Кайбиляре, 45 км.	800.000 „

8.400.000 л.

„II. Варненски окръгъ.

„1. Варна—Добричъ—Куртъбунаръ—Силистра, 7 км., съ принадлежноститѣ	120.000 л.
„2. Провадия—Айтосъ, 6 км., съ принадлежноститѣ	130.000 „
„3. Варна—Козлуджа—Ясж-тепе—Шуменъ, 29 км., съ принадлежноститѣ	490.000 „
„4. Добричъ—Чифуткюсю, 25 км., съ принадлежноститѣ	640.000 „
„5. Провадия—Куртъбунаръ—Силистра, 29 км., съ принадлежноститѣ	620.000 „
„6. Провадия—Ясж-тепе—Добричъ, 49 км., съ принадлежноститѣ	900.000 „
„7. Балчикъ — Дуранъ-кулакъ, 23 км., съ принадлежноститѣ	580.000 „
„8. Ясж-тепе—гара Девня, 15 км., съ принадлежноститѣ	150.000 „
„9. Провадия—Рѣка-Девня, 15 км.	225.000 „
„10. Старо-Орѣхово—Арнаутиларъ—Айваджикъ (Бургазъ), 20 км.	400.000 „

4.255.000 л.

„III. Видински окръгъ.

„1. Видинъ—Брѣгово, 14 км., съ принадлежноститѣ	280.000 л.
„2. Бѣлоградчикъ—гара Орѣшецъ, 12 км., съ принадлежноститѣ	240.000 „
„3. Видинъ—Смърданъ—Градсково и Халово, 26 км.	390.000 „

910.000 л.

„IV. Врачански окръгъ.

„1. (Орхание) — Мездра — Враца—Орѣхово, 16 км., съ принадлежноститѣ	430.000 л.
„2. Враца—Главащи—Фердинандъ—Бѣлоградчикъ, съ мостовѣтъ при Главащи и Фердинандъ, 8 км.	400.000 „

„3. Орѣхово—Кнежа—Махалата, 13 км., съ принадлежноститѣ	290.000 л.
„4. Мостовѣтъ на Огоста, Бързина „Срѣдния мостъ“ по шосето (София)—Берковица—Фердинандъ и при Хайрединъ	440.000 „
„5. София—Берковица, 7 км., съ принадлежноститѣ	160.000 „
„6. Гара Бойчиновци до държавното шосе Фердинандъ—Орѣхово и моста на Огоста	280.000 „
„7. Криводолъ—гарата, съ моста на Врѣщица	110.000 „

2.110.000 л.

„V. Кюстендилски окръгъ.

„1. Кюстендилъ—Дупница—Сапарево—Самоковъ, 8 км., съ принадлежноститѣ	210.000 л.
„2. София—Крапецъ—Дупница—Кочериново, 6 км., съ принадлежноститѣ	160.000 „
„3. Брѣзникъ—Радомиръ—Самоковъ, 12 км., съ принадлежноститѣ	380.000 „
„4. Кюстендилъ—Босилеградъ—границата, 30 км., съ принадлежноститѣ	630.000 „
„5. Моста на Струма при Кюстендилъ	110.000 „

1.490.000 л.

„VI. Пловдивски окръгъ.

„1. (София) — Леща-ханъ — Татаръ-Пазарджикъ — Пловдивъ, 21 км., съ принадлежноститѣ	440.000 л.
„2. Станимака — Чепеларе, 10 км., съ принадлежноститѣ	340.000 „
„3. Пирдопъ—Клисура, 10 км., съ принадлежноститѣ	260.000 „
„4. Карлово — Кърнаре — Троянъ, 15 км., съ принадлежноститѣ	470.000 „
„5. Моста на Марица, шосе Пловдивъ—Чирпанъ	320.000 „
„6. Татаръ-Пазарджикъ — Ели-дере—Лъжене-бана 17 км. съ принадлежноститѣ	210.000 „
„7. Станимака—Тополово—границата, 13 км., съ принадлежноститѣ	340.000 „
„8. Чепеларе — границата, 12 км., съ принадлежноститѣ	250.000 „
„9. Лъжене — границата, 18 км., съ принадлежноститѣ	360.000 „
„10. Гаритѣ. Разни парчета	40.000 „

3.030.000 л.

„VII. Плѣвенски окръгъ.

„1. (София)—Плѣвенъ—Бѣла, съ моста при Луковитѣ, 5 км.	230.000 л.
„2. Троянъ—Кърнаре, 15 км. съ принадлежноститѣ	440.000 „
„3. Плѣвенъ — Махалата — Кнежа, 13 км., съ принадлежноститѣ	300.000 „
„4. Карлуково—гарата, 2 км. съ мостъ	240.000 „

1.210.000 л.

447*

„VIII. Русенски окръгъ.

„1. Русе—Тутраканъ—Силистра, 13 км. съ принадлежноститѣ	300.000 л.
„2. Силистра — Шуменъ, 15 км. съ принадлежноститѣ	270.000 „
„3. Образцовъ русенски чифликъ—гарата, 1½ км. съ принадлежноститѣ	30.000 „
	<u>600.000 л.</u>

„IX. Софийски окръгъ.

„1. Цариградъ—София—Пловдивъ, 23 км. съ принадлежноститѣ	480.000 л.
„2. София—Орханне—Ябланица, 5 км. съ принадлежноститѣ	160.000 „
„3. София—Самоковъ—Ситняково и мостоветѣ на Татаръ-Гечитъ, Искра въ Самоковъ и пр., 10 км. съ мостоветѣ	570.000 „
„4. София—Военнитѣ погребни, 3 км. съ мостоветѣ	30.000 „
„5. София—Кюстендилъ съ 5 голѣми моста, 6 км.	360.000 „
„6. София—Пирдопъ—Клисура, 17 км. съ принадлежноститѣ	460.000 „
„7. Своге—санаториума Фердинандъ съ 4 моста, 2 км. съ принадлежноститѣ	160.000 „
„8. София—Мърчаево—Крапецъ—Дупница и моста на Струма, 12 км. съ принадлежноститѣ	320.000 „
„9. Самоковъ — Дупница, 6 км. съ принадлежноститѣ	100.000 „
„10. Самоковъ—Радомиръ, 10 км. съ принадлежноститѣ	160.000 „
„11. Самоковъ—Долна-бана—Татаръ-Пазарджикъ, 15 км. съ принадлежноститѣ	310.000 „
„12. София—Росоманъ — Бръзникъ—Трънъ—границата, 31 км. съ принадлежноститѣ	640.000 „
„13. Цариградъ — Трънъ, 16 км. съ принадлежноститѣ	330.000 „
„14. Мина Перникъ—гарата и мостъ на р. Струма, 2 км. съ принадлежноститѣ	50.000 „
„15. Самоковъ—Маджаре—Доспѣй-махла—Гилския монастиръ, 15 км.	270.000 „
„16. Самоковъ—Бѣлчинскитѣ бани, 5 км.	50.000 „
	<u>4.450.000 л.</u>

„X. Старозагорски окръгъ.

„1. Мостоветѣ по посето Пловдивъ—Харманлий	300.000 л.
„2. Габрово—Стара-Загора—Търново—Сейменъ—Харманлий — Тополово — границата, 70 км. съ принадлежноститѣ	1.400.000 „
„3. Калоферъ—Казанлъкъ—Николаево—Сливенъ, 53 км. съ принадлежноститѣ	840.000 „
„4. Стара-Загора—Сръдецъ—Хасково—Пчеларово—границата, заедно съ моста надъ р. Марица, 37 км. съ принадлежноститѣ	1.040.000 „

„5. Стара-Загора—Раднево (Каваклий), 51 км. съ принадлежноститѣ	1.150.000 л.
„6. Елена—Твърдица—Нова-Загора, 29 км. съ принадлежноститѣ	690.000 „
„7. Любимецъ—гарата, 1 км. съ принадлежноститѣ	10.000 „
„8. Дебъръ—Бръгово—Попово—турската граница, 12 км.	150.000 „
„9. (Свѣтлина—Стъклово—Българска поляна—турската граница) 12 км.	250.000 „
	<u>5.830.000 л.</u>

„XI. Търновски окръгъ.

„1. Българене—Бѣла, 5 км. съ принадлежноститѣ	110.000 л.
„2. Габрово—Шипка—Казанлъкъ, 15 км. съ принадлежноститѣ	490.000 „
„3. Търново — Шереметя — Елена — Твърдица — Нова-Загора, съ 2 голѣми моста, 23 км. съ принадлежноститѣ	370.000 „
„4. Търново—Разградъ, 7 км. съ принадлежноститѣ	160.000 „
„5. Стражица—гарата, съ мостъ, 1½ км.	110.000 „
„6. Габрово—гарата—шосе Габрово—Севлиево, 2½ км. съ принадлежноститѣ	50.000 „
„7. Севлиево — Острецъ — Балкана—Калоферъ, 12 км.	200.000 „
	<u>1.850.000 л.</u>

„XII. Шуменски окръгъ.

„1. Търново—Османъ-пазаръ—Шуменъ, 20 км. съ принадлежноститѣ	430.000 л.
„2. Шуменъ—Варна, 11 км. съ принадлежноститѣ	170.000 „
„3. Шуменъ—Разградъ, 7 км. съ принадлежноститѣ	150.000 „
„4. Попово—Търново, 4 км. съ принадлежноститѣ	90.000 „
„5. Моста надъ р. Врана по шосето Върбица—Мокренъ	90.000 „
„6. Османъ-пазаръ—Котелъ, 6 км. съ принадлежноститѣ	130.000 „
„7. Моста на Камчия по шосето Османъ-пазаръ—Котелъ	70.000 „
„8. Шуменъ—Върбица—Мокренъ, 20 км. съ принадлежноститѣ	530.000 „
	<u>1.660.000 л.</u>
	<u>35.795.000 л.</u>

„За надзоръ, трасиране, отчуждаване и пр. 805.000 „
 Всичко . . . 36.600.000 л.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Прѣди да гласуваме, има да съобща на народното прѣдставителство, че е постъпило прѣдложение отъ фердинандския народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Русевъ, което гласи: (Чете) „На стр. 11 отъ законопроекта за измѣнение и допълнение закона за държавнитѣ и общински пѣтища отъ 27 февруарий 1911 г. точка 6 отъ IV Врачански окръгъ да се направи слѣдната поправка: „Гара Войчиновци до държавното шосе Фердинандъ—Орѣхово и моста“ да се замѣнятъ съ „Беглишкия мостъ на р. Огоста“. Това прѣдложение,

понеже е подписано отъ пужното число народни прѣдставители, ще трѣбва да се даде прѣдварително на гласуване.

Постѣпило е и друго прѣдложение отъ котленския народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Петрановъ, което гласи: (Чете) „Кѣмъ алинея шеста, гласяща . . . слѣдъ думитѣ „се турятъ напълно въ разположението на министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството“, се прибавятъ: „и се внасятъ въ Българската народна банка на безсрочна лихвена текуща смѣтка, за фондъ държавни пжтища“.

Министъръ Д. Яблански: Приемамъ едното и другото прѣдложение.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Г. министърътъ приема и двѣтъ прѣдложения.

Докладчикъ Н. Начевъ: Комисията е съгласна съ тѣзи измѣнения, понеже се поправятъ нѣкои фактически погрѣшки, и тѣзи мѣроприятия сж добри; затова азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ и приематъ тѣзи прѣдложения.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Съгласно правилника, ще се гласуватъ по-напрѣдъ прѣдложенията. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ първото прѣдложение — на фердинандския народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Русевъ, што „Гара Войчиновци до държавното шосе Фердинандъ—Орѣхово и моста“ да се замѣнятъ съ „Беглишкия мостъ на р. Огоста“, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Анастасъ Мустаковъ.

А. Мустаковъ: Искамъ да изтъкна прѣдъ г. г. народнитѣ прѣдставители, че вчера, когато се вотира законопроектътъ на второ четене, съ съгласието на г. министра и на комисията, се вотира и прѣдвидѣ сумата 200.000 л., за доизкарване на държавното I-класно шосе Севлиево—Острецъ—Балкана—Калюферъ, обаче сега не зная по какви причини е изключено. Нека се направи справка въ стенографския дневникъ и ще се види, че това е прокарано на второ четене.

Министъръ Д. Яблански: Има го, г. Мустаковъ; и то е прибавено.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Ще се гласува второто прѣдложение — на котленския народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Петрановъ, гласяще: „Кѣмъ алинея шеста, гласяща . . . слѣдъ думитѣ „се турятъ напълно въ разположението на министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството“, се прибавятъ: „и се внасятъ въ Българската народна банка на безсрочна лихвена текуща смѣтка, за фондъ държавни пжтища“. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема. Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Начевъ: Вчера азъ докладвахъ сумата 200.000 л., за шосето, за което говори г. Мустаковъ, и тя се вписа въ стенограмитѣ; тѣй што ще бже поправенъ законопроектътъ.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Доволни ли сте, г. Мустаковъ.

А. Мустаковъ: Да, доволенъ съмъ.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Полагамъ на гласуване на трето четене законопроекта. Моля

г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за държавнитѣ и общински пжтища, съ гласуванитѣ поправки и тѣй, както се е прочелъ вчера и днесъ отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ — трето четене на законопроекта за земледѣлскитѣ камари.

Моля г. докладчика да го докладва.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Минаваме понататкъ.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Понеже нѣма г. Теодорова, да минемъ къмъ пунктъ трети отъ дневния редъ.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Тѣй като г. министърътъ на финанситѣ отсъствува, а слѣдующитѣ законопроекти, поставени на дневенъ редъ, сж отъ неговото вѣдомство, пристѣпваме къмъ третия пунктъ — второ четене на законопроектитѣ: първо, за щатъ и разписане на длѣжноститѣ по сѣдебното вѣдомство.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ И. Русевъ: Комисията, съ съгласието на г. министра, намѣри за добръ да изостави първата глава отъ внесения законопроектъ за щатъ и разписане на длѣжноститѣ по сѣдебното вѣдомство и да прѣмине направо къмъ разписанието на заплатитѣ за прѣдвиденитѣ сега длѣжности. Въ слѣдствие на това измѣни и заглавието на законопроекта както слѣдва: вмѣсто „Законъ за щатъ и разписане на длѣжноститѣ по сѣдебното вѣдомство“, постави „Законъ за заплатитѣ на длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство“.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Пристѣпваме къмъ гласуване. Които приематъ заглавието на законопроекта тѣй, както е измѣнено отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ И. Русевъ: (Чете) „Гл. I отъ законопроекта се изоставя“.

Прѣдседателствуващъ А. Буровъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ, што първата глава на законопроекта да се изхвърли, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ И. Русевъ: (Чете)
„Чл. 7 става чл. 1 и се измѣнява тѣй: „Заплатитѣ на прѣдвиденитѣ въ настоящия законъ длѣжностни лица се опредѣлятъ по слѣдующето разписане:

„Наименование на длѣжноститѣ.

Годишни
заплата
едному

„Първъ прѣдседателъ на Върховния касационенъ сѣдъ	12.000 л.
„Прѣдседатели на отдѣления на Върховния касационенъ сѣдъ и главенъ прокуроръ при сѣщия сѣдъ	10.200 „
„Прѣдседатели на апелативни сѣдилища, членове на Върховния касационенъ сѣдъ и прокурори на отдѣления при сѣщия сѣдъ	9.000 „

В. Поповъ: Трѣбва, г. прѣдседателю, всѣки единъ параграфъ отдѣлно да се гласува; а не така изеднѣжъ. Това е второ четене.

Докладчикъ И. Русевъ: Това е единъ членъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Споредъ правилника, гласуването на законопроектитѣ става членъ по членъ; обаче, ако нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители ми направятъ специални прѣдложения по отдѣлни само, тѣй да кажа, параграфи, ще се постигне сѣщата цѣль, като дамъ на гласуване тѣзи прѣдложения като отдѣлни поправки, споредъ правилника. Така е правилникътъ. Той прѣдвижда гласуването да става членъ по членъ.

Продължавайте, г. докладчикъ.

Докладчикъ И. Русевъ: (Продължава да чето)

„Прокурори на апелативни сѣдилища и подпрѣседателитѣ на сѣщитѣ сѣдилища . . .	8.100 „
„Членове на апелативни сѣдилища и замѣстници на прокуроритѣ при сѣщитѣ сѣдилища . . .	7.200 „
„Прѣседателъ на Софийския окръженъ сѣдъ . . .	6.000 „
„Прѣседатели на останалитѣ окръжни сѣдилища и прокуроръ при Софийския окръженъ сѣдъ . . .	5.700 „
„Прокурори при останалитѣ окръжни сѣдилища . . .	5.400 „
„Подпрѣседатели при окръжни сѣдилища и сѣдебни слѣдователи при сѣщитѣ сѣдилища . . .	5.100 „
„Членове на окръжнитѣ сѣдилища и замѣстници на прокурора при сѣщитѣ сѣдилища . . .	4.500 „
„Мирови сѣдии . . .	4.020 „
„Допълнителни членове и замѣстници на прокурора при окръжнитѣ сѣдилища и потариуситѣ . . .	3.000 „
„Секретари на Върховния касационенъ сѣдъ . . .	3.600 „
„Секретари на апелативни сѣдилища . . .	2.820 „
„Подсекретари на апелативни сѣдилища . . .	2.640 „
„Секретари на окръжни сѣдилища . . .	2.400 „
„Подсекретари на окръжни сѣдилища . . .	2.100 „
„Секретари на мирови сѣдии . . .	1.920 „
„Секретари на прокуроритѣ и сѣдебнитѣ слѣдователи . . .	1.620 „

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата варненскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Венедиктъ Поповъ.

В. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Както въ проекта, така сѣщо и въ доклада на комисията, азъ забѣлѣзахъ, че туй начало, което се провежда въ закона — равноправие между сѣдитѣ, не изтърпѣва критика до край. Тѣй, напр., вие ще забѣлѣжите, че заплатата на прѣседателя на Софийския окръженъ сѣдъ се различава отъ заплатата на всички други прѣседатели на окръжни сѣдилища. Азъ въ комисията обяснихъ, и тукъ съмъ длъженъ да покажа моитѣ мотиви, по които считамъ, че тази привилегия, която се дава на прѣседателя въ окръжния сѣдъ тукъ, е привилегия съ нищо неоправдана. И наистина, кои сѣ мотивитѣ, които сѣ прѣдизвикали това увеличение заплатата на прѣдседателя на Софийския окръженъ сѣдъ? Въ законопроекта на г. министра бѣха изтъкнати два мотива: първиятъ отъ тѣхъ бѣше, че животътъ въ столицата, сравнително съ живота въ провинцията, е билъ много по-сѣжитъ; вториятъ мотивъ бѣше, че прѣдседателътъ на Софийския окръженъ сѣдъ, по своето положение, като такъвъ, и поради мѣстопрѣбиването му въ столицата, ималъ билъ такива сношения, като длъжностно лице, които му били налагали нѣкои особени разноси. Менѣ ми се струва, че и двата тѣзи мотиви сѣ безоснователни.

Първиятъ мотивъ: да-ли животътъ тукъ е по-сѣжитъ, отколкото въ провинцията? Азъ нѣма да говоря за другитѣ градища, г. г. народни прѣдставители; азъ ще говоря за единъ градъ, прѣдставителъ на който съмъ, който градъ не стои по-долу отъ столицата, въ всѣки случай, той се счита като лѣтна резиденция на Тѣхни Величества. Е добръ, азъ бихъ казалъ, че съестнитѣ продукти въ този градъ сѣ много по-сѣжити, отколкото тукъ, въ София. Това имахъ случай да констатирамъ въ една анкета, направена прѣди 3—4 дена тукъ, въ халитѣ, дѣто ходихъ и провѣрихъ, че месото, рибата, зеленчуцитѣ и въобще всички съестни продукти сѣ съ нѣколко процента по-евтини, отколкото въ Варна. Остава въпросътъ за жилищата. Е добръ, азъ провѣрихъ и този въпросъ, и го провѣрихъ пакъ чрѣзъ хора, въ които имамъ пълна вѣра, хора, които сѣ живѣли дълго врѣме, нѣколко години въ Варна и които едвамъ отъ двѣ години живѣятъ тукъ, въ София. Отъ тѣхъ се увѣрихъ, че тукъ, въ столицата, могатъ да се намѣрятъ много по-хигиенични, много по-удобни жилища, на по-износни цѣни, отколкото въ Варна. Мога да ви кажа, че това ми засвидѣтелствува бившиятъ капелмейстеръ на музикалния воененъ хоръ въ Варна, д-ръ Слобода. Така че въпросътъ за сѣжитията на живота не е мотивъ за даване тази привилегия за увеличение заплатата на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ столица София.

Вториятъ мотивъ. Вѣрно ли е, че прѣдседателътъ на окръжния сѣдъ по своето мѣстопрѣбиване въ столицата и по своето сношение, като длъжностно лице, е принуденъ да прави разноси повече, отколкото прѣдседателитѣ на другитѣ окръжни сѣдилища въ провинцията? И на този въпросъ азъ отговарямъ отрицателно. Защо? Защото, г. г. народни прѣдставители, ние знаемъ, че когато има да се правятъ такива церемонии, въ които взематъ участие и длъжностнитѣ лица, у сопригъ и сѣдитѣ, въ програмитѣ, които се приготвяватъ по тия случаи, ние виждаме да фигуриратъ отъ сѣдебното вѣдомство прѣдставителитѣ на Върховния касационенъ сѣдъ, въ лицето на прѣдседателя и първия прокуроръ. Прѣдседателътъ на тукашния окръженъ сѣдъ въ тия церемонии не взема никакво участие; той не взема такова участие и при други нѣкакви церемонии или тържествени случаи, дѣто се поканватъ длъжностнитѣ лица. Щомъ това е така, тогава и този мотивъ за увеличение заплатата на прѣдседателя на тукашния окръженъ сѣдъ остава мотивъ съ нищо неоправданъ. Отъ друга страна, г. г. народни прѣдставители, прѣдседателътъ на тукашния окръженъ сѣдъ има едно друго прѣдимство, което го нѣматъ прѣдседателитѣ на другитѣ окръжни сѣдилища въ провинцията. Това прѣдимство е, прѣди всичко, културниятъ центъръ, дѣто той живѣе; това прѣдимство е тази богата библиотека и литература, която той я има подъ рѣка — говоря за юридическата литература — която провинциянитѣ сѣдилища нѣматъ. Е добръ, ако той има тази привилегия тукъ, защо ще му прѣдоставимъ друга една привилегия, като му увеличимъ заплатата, макаръ и съ 1 ст. повече, отколкото заплатата на прѣдседателитѣ на другитѣ окръжни сѣдилища въ провинцията? Нека не се забравя, г. г. народни прѣдставители, че, както прѣдседателитѣ на окръжния сѣдъ въ столицата, така сѣщо и прѣдседателитѣ на провинциянитѣ окръжни сѣдилища изпълняватъ една и сѣща функция; а щомъ като тази функция е еднаква тукъ и тамъ, и щомъ мотивитѣ, посочени отъ г. министра, за даването на тази привилегия съ нищо не се оправдаватъ, менѣ ми се струва, че ще направимъ една голѣма несправедливостъ, като допуснемъ тази привилегия въ полза на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ София. Като

допуснемъ тази привилегия, ние въ същото време ще внесемъ въ душата на прѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища въ провинцията едно възмущение въ тази смисълъ, че се прави разлика между хора съ еднакви служби, съ еднаква подготовка, съ еднакви познания и съ еднакво призвание. Ето защо, азъ ще моля почитаемото народно прѣдставителство — ще повтори молбата си, която направихъ въ комисията, и прѣдъ г. министра на правосѣдието — да се съгласи, щото заплатата на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ София да бѣде приравнена съ заплатитѣ на прѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища въ провинцията. Нека не забравяме въ края на краищата, че ние сме демократиченъ народъ и че съ туй нѣщо ние внасяме една малка, нищожна макаръ, искра на привилегия, която е признакъ на аристократизъмъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата самоковскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Начевъ.

Н. Начевъ: Г. г. народни прѣдставители! Съ подобрието заплатитѣ на сѣдитѣ, ние идемъ да разрѣшимъ единъ много важенъ въпросъ. Вие знаете, че въпросътъ за несмѣняемостъ на сѣдитѣ занимаваше редъ правителства, докато най-послѣ той се разрѣши въ единъ или другъ смисълъ. Но дотогазъ, докогато материялното положение на сѣдитѣ стоеше въ туй положение, въ което е и днесъ, за несмѣняемостъ и дума не трѣбваше да става. Сега, съ туй подобриение материялното положение на сѣдитѣ, ние можемъ да говоримъ вече за несмѣняемостъ на сѣдитѣ.

Но азъ се натъквамъ на единъ много важенъ въпросъ; азъ виждамъ, че тукъ институтътъ на мировитѣ сѣдни се поставя пакъ на едно послѣдно мѣсто. Споредъ мене, този институтъ трѣбва да се издигне и да се постави на висотата на онова положение, въ което животътъ го е поставилъ. Мировитѣ сѣдни у насъ, г. г. народни прѣдставители, играятъ много важна роль: тѣ иматъ най-много допирни точки до живота на широката маса, тамъ широката маса вижда какъ се раздава правосѣдието. И бждете увѣрени, че дотогазъ, докогато за мирови сѣдни се назначаватъ млади хора, хора съ незагърденъ характеръ, хора безъ житейска опитност, хора, които идатъ да се учатъ да бръснатъ по чуждитѣ глави, ние ще уронваме престижа на правосѣдието. За този престижъ азъ апелирамъ — мировитѣ сѣдни да не бждатъ вече такива, каквито сѣ досега, а да се издигнатъ, най-малко, на висотата на единъ подпрѣдседателъ на окръженъ сѣдъ, човѣкъ съ закрѣпнала житейска опитност, човѣкъ съ авторитетъ, който да дойде и да играе дѣйствиелно ролята на мирови сѣдни, ролята на мирови прѣдставители. Ако вие възприемете това, г. г. народни прѣдставители, какво ще стане? Ние имаме 122 мирови сѣдни; заплатата, която се прѣдвижда сега за тѣхъ, е 4.020 л.; ако ние ги подравнимъ съ подпрѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища и съ сѣдебнитѣ слѣдователи при сѣдитѣ, то ще се добие една разлика въ 1.080 л., която, помножена на 122, ще ни даде 131.760 л. Е добръ, ние вчера за направата на 5 км. пътъ вдигнахме рѣка за 100.000 л., или за направата на единъ мостъ вдигнахме рѣка и вотирахме единъ кредитъ отъ 500.000 л., а за да издигнемъ този институтъ на висотата на своето положение неуже ли не заслужава да направимъ единъ жестъ и да кажемъ: „Ето ви още 131.760 л., издигнете този институтъ, за да могатъ да стоятъ тамъ хора съ житейска опитност, хора вѣщи по правото, защото тѣ, като раздаватъ правосѣдие, нѣма съ кого да се консултиратъ?“ Единъ младъ юристъ, единъ младъ членъ въ окръжния сѣдъ

нѣма да сгрѣбни, и ако има съмнѣние въ нѣкой юридически въпросъ, той ще се консултира съ своитѣ другари, понеже тамъ имаме колективно тѣло, но съ мировия сѣдни не е така. Ако ние милѣмъ за правосѣдието, за което вѣрвамъ, че най-много милѣе отъ насъ г. министърътъ на правосѣдието, азъ вѣрвамъ, че той ще се съгласи да направимъ слѣдующата поправка: подпрѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища и сѣдебнитѣ слѣдователи при сѣдитѣ, както и мировитѣ сѣдни, да иматъ заплатата 5.100 л.

Така че, азъ моля г. министра и народното прѣдставителство да се съгласятъ съ поправката, която прѣдлагамъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Прѣкративатъ ли се дебатитѣ по този членъ?

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Да.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Почтенниятъ варненски народенъ прѣдставителъ г. Венедиктъ Поповъ осѣжда видимата привилегия, която била дадена съ законопроекта на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ София, съ опрѣдѣленето нему една заплата по-голяма, отколкото на всички останали прѣдседатели на окръжни сѣдилища. Ако прѣгледате законопроекта, вие ще видите, че разликата е всичко отъ 300 л. . . .

В. Поповъ: Не е важно.

Министъръ П. Абрашевъ: . . . и при все това г. Венедиктъ Поповъ може да каже, че азъ отстъпвамъ отъ единъ принципъ, който се такава строгостъ, съ такава послѣдователностъ прокарвамъ прѣзъ цѣлия законопроектъ, да бждатъ приравнени заплатитѣ на всички сѣдни — и на мировитѣ сѣдни, и на членовѣтъ на окръжни сѣдилища, и на подпрѣдседателитѣ на окръжни сѣдилища и пр. — защото навсѣкѣдъ работата на тия хора е еднаква. Трѣбва да признаемъ, че мотивитѣ, които г. Поповъ наведе противъ увеличението заплатата на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ София, отъ гледището на сѣпотиата на живота въ София и отъ гледището на прѣдставителността, тѣй да се каже, на мѣстото, което прѣдседателътъ на Софийския окръженъ сѣдъ заема, трѣбва да признаемъ, казвамъ, че тѣзи мотиви не сѣ безосновни. Ако комисията, която е съставявала законопроекта, ако и азъ съмъ приелъ, какво заплатата на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ София да бѣде въ нѣщо повече отъ заплатата на другитѣ прѣдседатели на окръжни сѣдилища, това не съмъ направилъ само по съображенията, които сѣ изказани въ законопроекта, по главно и по съображението, че добръ би било единъ опитенъ, единъ добъръ прѣдседателъ на окръжния сѣдъ да може да се задържи за по-дълго време, да не ламти да отиде, да кажемъ, въ апелативния сѣдъ, а да остане на мѣстото си, като по-опитенъ, като по-вѣщъ магистратъ на една такава отвѣтствена длѣжностъ, каквато е прѣдседателството на Софийския окръженъ сѣдъ. Обаче, сега, когато се констатира, че разликата помежду заплатата на прѣдседателя на окръжния сѣдъ въ София и заплатата на прѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища въ провинцията е само 300 л., право да ви кажа, азъ на-да-ли бихъ могълъ да правя отъ това нѣкакъвъ въпросъ. Ако Народното събрание приеме прѣдложението на г. Попова, азъ нѣма да се противя на това, защото съ 300 л., по-моему, нищо не става.

Обаждатъ се: Прието, прието.

Министъръ П. Абрашевъ: Второ, да отговори тукъ на почтения самоковски народенъ прѣдставителъ г. Никола Начевъ, защо не съмъ поставилъ мировитѣ съдии, по заплата, по-горѣ отъ членоветѣ на окръжни съдилища. Азъ не можахъ да направя това, г. г. народни прѣдставители, затуй, защото, за да направя това нѣщо тукъ, въ законопроекта за разписане на заплатитѣ на съдитѣ, трѣбваше да внесе едно надлежно измѣнение въ закона за устройството на съдилищата.

Н. Начевъ: Направете го.

Министъръ П. Абрашевъ: Моля Ви се, азъ не мога отсега да се ангажирамъ съ измѣнението на закона за устройството на съдилищата. Тѣй като въ закона за устройството на съдилищата мировитѣ съдии стоятъ, тѣй да се каже, на най-лѣвия флангъ на пѣлия съдийски персоналъ, азъ започвамъ съ тѣхъ. Най-напрѣдъ турямъ равни заплати на всички мирови съдии, които сега се отличаватъ съ неравенство въ заплатитѣ си. Ама, прави се възражение, че при тоя редъ не щѣли да се намѣрятъ опитни мирови съдии. Г. г. народни прѣдставители! Азъ мислихъ по тоя въпросъ много, а и комисията дълго врѣме се занимава съ него. Почтениятъ подпрѣдседателъ г. Буровъ е билъ въ състава на комисията и знае, че първоначално комисията се бѣ спрѣла на мисълта да направи мировитѣ съдии съ по-високо положение, отколкото членоветѣ на окръженъ съдъ. Обаче тукъ се породиха и други мжнотии, които ни накараха да изоставимъ тази мисль, първоначално усвоена отъ комисията. Вие знаете, че нашитѣ мирови съдилища сж разхвърлени изъ най-отдалеченитѣ и непроходими кѣтища на нашето отечество. Какъ ще накарате вие единъ старши членъ на окръженъ съдъ, или единъ членъ, който по рангъ се равнява на подпрѣдседателъ на окръженъ съдъ или на съдебенъ слѣдователъ, да отиде да служи даже съ заплата на единъ подпрѣдседателъ въ едно село, каквото е напр. с. Угърчинъ. Азъ отсега мога да ви засвидѣтелствувамъ отъ опита, който имаме, че такъвъ съдия нѣма да приеме да отиде тамъ. Той нѣма да приеме да отиде въ с. Габаре или въ какъвто и да е малкъ центъръ, защото независимо отъ това, че обстановката не ще му харесва, но човѣкътъ може да има дѣца, които трѣбва да ходятъ на училище. Вто защото тия хора търсятъ по-голѣми центрове. Това като имамъ прѣдъ видъ, отъ една страна, и отъ друга страна, като имамъ прѣдъ видъ, че занаяпрѣдъ подъ режима на дѣйствующия законъ не можемъ да имаме за мирови съдии хора неподготвени, защото, слѣдъ всички митарства, които трѣбва да прѣмине единъ съдия, едва-ли въ четвъртата година той може да разчита да стане мирови съдия, азъ не повдигнахъ мировитѣ съдии по-горѣ отъ членоветѣ на окръженъ съдъ. Г. г. народни прѣдставители! Подъ режима на този законъ, който гласувахме въ тази сесия, не може да имаме мирови съдии, които да не сж прѣкарвали година стажъ и двѣ години дойшлинтелно членство; едва въ четвъртата година, откато тѣ сж постѣпили на съдийска длѣжностъ, могатъ да разчитатъ, че ще взематъ едно мѣсто на мирови съдия, тогавъ, когато въ миналото вие знаете, че съ едногодишна служба се отиваше дори въ апелацията. Тѣй че, тия страхове, които се изказаха отъ самоковския народенъ прѣдставителъ г. Начевъ, че институтътъ на мировитѣ съдии е билъ поставенъ въ опасностъ, не се оправдаватъ. Съ това не искамъ да кажа, че азъ еднѣжъ-завинаги съмъ разрѣшилъ мирово-съдийския въпросъ. Можемъ единъ денъ да се повърнемъ пакъ на този въпросъ, защото има нѣщо право въ това, което се каза, че добръ би било да се замислимъ за она съдия, който е тѣй отстраненъ отъ обществото и който е поста-

венъ въ такова мжчно положение, щото да рѣшава веднага маса трудни въпроси, макаръ и отъ дребна стойностъ; добръ би било, казвамъ, да се замислимъ и ние надъ тоя въпросъ, както и много други сж се замислили. Ние знаемъ какъ този въпросъ е разрѣшенъ въ Русия. Тамъ той е разрѣшенъ чрѣзъ изборното начало: за мирови съдии се избиратъ най-виднитѣ юристи, и тѣ получаватъ голѣми заплати. Но ние би трѣбвало да измѣнимъ коренно системата. У насъ системата е горѣ-долу такава, каквато е и въ Гърция, дѣто младитѣ юристи при назначаването имъ на съдийска длѣжностъ най-напрѣдъ минаватъ чрѣзъ мировитѣ съдилища. Приблизително такава система съществува и въ Ромъния, но не напълно, защото тамъ мировитѣ съдии сж поставени на единъ рангъ съ подпрѣдседателитѣ на окръжнитѣ съдилища.

Азъ ще моля почитаемото Народно събрание да приеме члена тѣй, както се докладва отъ г. докладчика.

Д. Ганчевъ: Искамъ думата.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Дебатитѣ сж прѣкратени. Ще се гласува. Постѣпили сж двѣ прѣдложения, които прѣдставяватъ поправки и прибавки къмъ законопроекта и затова трѣбва да бждатъ гласувани по-рано. Първото прѣдложение е на варненския народенъ прѣдставителъ г. Венедиктъ Поповъ; то гласи: „Шестата алинея отъ чл. 1 да се изхвърли, като заплатата на прѣдседателя на Софийския окръженъ съдъ се приравни съ заплатата на прѣдседателитѣ на окръжнитѣ съдилища, прѣдвидена въ алинея седма.“

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ поправката, прѣдложена отъ народния прѣдставителъ г. Венедиктъ Поповъ, да си вдигнатъ ржката. (Волпшинство) Събраието приема.

Ще се гласува второто прѣдложение на самоковския народенъ прѣдставителъ г. Никола Начевъ, което гласи: „Добавка къмъ алинея девета: слѣдъ думитѣ „съдебни слѣдователи при сжщитѣ съдилища“ да се прибавятъ думитѣ „и мировитѣ съдии“ ...“

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ не го приемамъ по никой начинъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: ... прѣдложение, което г. министърътъ на правосъдието не приема.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Меншество) Не се приема.

Н. Начевъ: Какъ да не се приема?

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Понеже резултатътъ отъ гласуването се оспорва, ще положа втори пътъ на гласуване прѣдложението, като заявявамъ, че г. министърътъ на правосъдието не се съгласява съ това прѣдложение.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ не е само въпросъ на изработване законопроекта, но е и финансовъ въпросъ.

Върху това още трѣбва да се замислимъ. Тѣй че, по никой начинъ азъ не мога да приема това прѣдложение, токозъ повече, че има единъ законъ за устройството на съдилищата, който прѣдрѣшава този въпросъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува съ ставане на крака. Които г. г. народни прѣдстави-

тели приематъ предложението на г. Начева, да станатъ прави. (Меншество) Не се приема.

Ще гласувамъ члена тъй, както се прочете отъ г. докладчика.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Еднѣжъ като приехме, щото заплатата на прѣдседателя на Софийския окръженъ съдъ да бѣде равна съ тая на всичкитѣ прѣдседатели на окръжни съдилища, тогава, отъ послѣдователностъ трѣбва да приемемъ, щото и заплатата на прокурора при Софийския окръженъ съдъ съответно да се намали и да бѣде еднаква за всичкитѣ прокурори при окръжнитѣ съдилища.

Докладчикъ И. Русевъ и други: Да, да, съгласни сме.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ чл. 7, който става сега чл. 1 на законопроекта, съ поправката предложена отъ варненския народенъ прѣдставителъ, и съ поправката, която предложилъ г. министърътъ на правосъдието и която се прие отъ г. докладчика, а именно да се приравнятъ заплатитѣ на всички прокурори при окръжнитѣ съдилища, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ И. Русевъ: Чл. 8 става чл. 2. (Чете)
„Чл. 2. Заплатитѣ на непрѣдвиденитѣ въ настоящъ законъ длѣжностни лица се опредѣлятъ отъ бюджета за всѣка година, освѣтъ на онѣзи, длѣжността на които, по закона за устройството на съдилищата (чл. чл. 128 и 173), е приравнена къмъ нѣкоя отъ прѣдвиденитѣ въ шата, въ какъвто случай заплатитѣ на послѣднитѣ се вписватъ въ бюджета, както съ показани въ настоящето разписание за съответната длѣжностъ.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 8, който сега ще стане чл. 2, тъй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ И. Русевъ: Чл. 9 става чл. 3. (Чете)
„Чл. 3. Настоящиятъ законъ влиза въ сила отъ 1 януарий 1913 г.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 9, който сега ще стане чл. 3, тъй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Пристъпваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за измѣнение и допълнение закона за запазване, измѣрване и използване на селскитѣ и градскитѣ мери.

Обжадатъ се: Нѣма г. министра.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Понеже нѣма г. министра, минаваме на слѣдующата точка отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за лова.

Обжадатъ се: Нѣма г. министра.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Понеже нѣма г. министра, ще дойдемъ до слѣдующата точка отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за сключване общински заемъ за училищни сгради. Моля г. докладчика да дойдѣ на трибуната.

Докладчикъ С. Лафчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ви прочета сега на второ четене законопроекта за сключване общински заемъ за училищни сгради. Въ доклада на комисията съ изложени

всички мотиви, които съ я ръководили да приеме измѣненията, които тя направи. Смятамъ, че сте чели доклада и затова ще мина направо къмъ четенето на законопроекта на второ четене.*) (Чете)

„З а к о н ъ

за сключване общински заемъ за училищни сгради.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува най-напрѣдъ заглавието. Които г. г. народни прѣдставители приематъ заглавието на законопроекта тъй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на общинитѣ да сключватъ съ Българската народна банка, за смѣтка на фонда за пенсии на чиновницитѣ по гражданското вѣдомство, заеми за построяване, доизкарване и доизплащане здания за първоначални училища и прогимназии, за смѣтка на селото или града, въ който се строятъ.“

„Българската народна банка получава за това 1/2% комисиона и правото да издава заложни облигации срѣщу пласиранитѣ въ тия заеми суми.“

„Заеми, сключени въз основа на настоящия законъ, се освобождаватъ отъ изпълнение формалноститѣ, прѣдписани въ:

„а) чл. 2 отъ закона за допитване до народа;

„б) заблѣжката къмъ чл. 60 отъ закона за градскитѣ общини;

„в) чл. 46 отъ закона за селскитѣ общини.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 1 на законопроекта тъй, както е приетъ отъ комисията, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

*) (Ето докладътъ на комисията:)

„Комисията по Народното просвѣщение, като проучи приетия на първо четене отъ Народното събрание законопроектъ за сключване общински заемъ за училищни сгради, намѣри за необходимо да внесе въ този законопроектъ извѣстни поправки и да ви го прѣдстави въ по-долу слѣдующата редакция. Въ прѣдставения законопроектъ бѣха направени слѣднитѣ по-главни измѣнения.“

„1. Комисията, въ споразумѣние съ Министерството на финанситѣ, взе рѣшение, щото заемътъ да бѣде сключванъ не направо съ пенсионното управление при Министерството на финанситѣ, а съ Българската народна банка за смѣтка на фонда за пенситѣ на чиновницитѣ по гражданското вѣдомство, като за тази услуга на банката се уговори правото да получава 1/2% комисиона и правото да издава заложни облигации срѣщу пласиранитѣ въ тия заеми суми. Прѣдимствата на този начинъ сключване заемъ съ очевидно, та нѣма нужда да се спирамъ да излагамъ мотивитѣ и съображенията на комисията, по които тя усвои този начинъ на сключване заеми.“

„2. Въ чл. 1 се прибави и думата „прогимназии“, за да може частъ отъ сумата на заема да бѣде употребена за построяване и на прогимназии, а не само за първоначални училища. Изпървомъ въ комисията вземаше надмощие тежѣлѣнето, щото цѣлиятъ заемъ да бѣде употребенъ само за построяване на първоначални училища, обаче, комисията, като взе прѣдъ видъ, че въ много мѣста има построени нови сгради за първоначални училища, и се чувствува неотложна нужда отъ здания за прогимназии, въ други мѣста ще се строятъ здания, дѣто въ едно здание ще се помѣщаватъ и първоначалното учи-

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 2. Българската народна банка се задължава да отпуща на общините за тази цѣль постепенно, под гаранция на държавата, до 20.000.000 л., съ годишна лихва до 7%. Отъ тази сума 15 милиона се прѣдзначава за нуждите на първоначалните училища, а останалитѣ петъ милиона — на прогимназиите.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 2 на законопроекта тѣй, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 3. Цѣлата сума отъ заема се отпуща само отъ разполагаемитѣ суми на пенсионния фондъ въ продължение на 15 години, като всѣка година се отпуща една сума до 1.500.000 л., отъ които 1 милионъ лева се прѣдзначава за първоначалните училища и 500.000 л. — за прогимназиите.“

„Ако сумата 500.000 л., по каквито и да било причини, не бѣде изразходвана или ангажирана за нуждитѣ на прогимназиите, тя може, съ разрѣшението на Министерството на просвѣщението, да бѣде употребена за нуждите на първоначалните училища.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 3 на законопроекта тѣй, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

лице и прогимназии, рѣши, въ закона изрично да се помене, че частъ отъ заема се прѣдзначава и за построяването на здания за прогимназии, та да може по този начинъ навсѣкѣ да бѣдатъ удовлетворени неотложните нужди на основното образование.

„3. Въ чл. чл. 2 и 3 се опрѣдѣли, каква частъ отъ цѣлия заемъ и отъ ежегодно отпущанитѣ суми сѣ прѣдзначени за построяване първоначални училища и каква за прогимназии. Това мѣроприятие бѣ взето отъ съображението да бѣдатъ запазени интереситѣ на първоначалните училища — нуждата отъ каквито особено силно се чувствува въ селата. Съображението на комисията бѣха слѣдните: сключването на този заемъ е спрегнато съ формалности, които по-лесно могатъ да бѣдатъ изпълнени отъ общинитѣ на градоветѣ и по-големитѣ села, отколкото отъ общинитѣ на по-малкитѣ села. Нуждата за построяване прогимназии се чувствува по-осезателно именно въ първата категория общини, и комисията, за да опради интереситѣ, на първо мѣсто, на първоначалното образование, и на второ, на слабѣтѣ и малкитѣ общини, които формалноститѣ по сключването заеми плаши и които формалности тѣ ще изпълняватъ много трудно, рѣши да направи въпроситѣ ограничения.

„4. Редакцията, която се даде отъ комисията на чл. 4 на проекта, бѣ продиктувана отъ искреното желание да бѣде направенъ този заемъ такъвъ, че да може да се реализира. Ето защо се уговори, че прѣдимство въ сключването на този заемъ се дава на онѣзи общини, които разполагатъ било въ наличностъ, било въ събранъ материалъ, съ частъ отъ сумата, нужна за построяване на зданието; на второ мѣсто бѣха поставени общинитѣ, които дадатъ доказателства, че съ своитѣ бюджетни срѣдства ще могатъ да изплащатъ лихвитѣ и погашенията на заема, а къмъ третата категория сѣ отнесени напълно и отчасти бѣдните общини и посочено какъ могатъ тѣ да се сдобиятъ съ нужнитѣ училищни здания.

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 4. Заеми се даватъ прѣдимно на ония общини, които иматъ осигурени въ наличностъ или въ материяли (варъ, камъни, дървенъ материалъ, пѣськъ и др.) частъ отъ срѣдствата, нужни за построяването на зданията и могатъ да плащатъ годишнитѣ лихви и погашения на заема. На останалитѣ общини такива заеми се разрѣшаватъ, като прѣдставятъ доказателства, че бюджетитѣ имъ разполагатъ съ срѣдства за покриване лихвитѣ и погашенията на заема (анюитетитѣ).“

„На бѣдните общини може да се разрѣши заемъ само слѣдъ като държавата се задължи да изплаща напълно или отчасти годишнитѣ вноски за лихви и погашения.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 4 на законопроекта тѣй, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 5. Погашенията и лихвитѣ става съ равни годишни вноски (анюитети) въ продължение най-много на 30 години.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 5 на законопроекта, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

„5. Желанието да могатъ нашитѣ първоначални училища и прогимназии да се сдобиятъ частъ по-скоро съ колко-годѣ хигиенични и годни за цѣльта помѣщения накарва комисията да уговори въ чл. 1 на този законъ, че заеми, сключвани възъ основа този законъ, се освобождаватъ отъ изпълнение формалноститѣ, прѣдписани отъ: 1) чл. 2 отъ закона за допитване до народа; 2) забѣлжката къмъ чл. 60 отъ закона за градскитѣ общини; 3) чл. 46 отъ закона за селскитѣ общини.

„6. Съ установеното въ алинея втора на чл. 3 и забѣлжката къмъ чл. 6 комисията смѣта, че се разрѣшава по единъ колкото задоволителенъ, толкова и справедливъ начинъ въпросътъ за начина, по който да се построятъ училищни сгради въ крайно или отчасти бѣдните села. Комисията, ръководима отъ желанието да се отнеме почвата на злоупотреби и фаворизация въ това отношение, рѣши, щото въпросътъ, кои общини да се смѣтатъ за напълно бѣдни и кои за отчасти бѣдни и, слѣдователно, на кои съ какъвъ размѣръ да се притече на помощъ държавата, да се остави да бѣде разрѣшаванъ отъ окръжния училищенъ съвѣтъ — институция, която дава всички гаранции за едно справедливо и обективно разрѣшаване на този въпросъ.

„7. Съ постановлението на чл. 6 сѣ уговорени онѣзи мѣрки, които комисията счете, че ще бѣдатъ най-ефикасни, за да може да се събиратъ редовно сумитѣ, нужни за годишнитѣ лихви и погашения. Съ тѣзи мѣроприятия комисията вѣрва твърдо, че не би се оставила ни една община, която да занемари своитѣ задължения.

„Тѣзи сѣ въ сѣбита форма изложени мотивитѣ, отъ които се ръководи комисията, за да възприеме измѣненията, внесени въ законопроекта.

„Комисията моли г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ и приематъ законопроекта въ прѣдложената форма и редакция.

„София, 1 мартъ 1912 г.

„Отъ името на комисията,
докладчикъ: Ст. Н. Лафчиевъ,“

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 6. Общинитѣ прѣдвжидатъ ежегодно въ бюджетитѣ си нужнитѣ суми за лихви и погашения, а Министерствата на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, финанситѣ, народното просвѣщение и окръжнитѣ управители бдятъ по то:“

„1) общинитѣ погрѣмѣнно да прѣдвжидатъ въ бюджетитѣ си нужнитѣ за лихви и погашение суми, въ противенъ случай тѣ сами внасятъ въ бюджетитѣ имъ тѣзи суми;“

„2) тия суми да се внасятъ редовно по принадлежностъ.“

„Забѣлка. На бѣдни общини Министерството на народното просвѣщение, съ съгласието на Министерството на финанситѣ, може да отпуща помощи за изплащане било напълно, било отчасти лихвитѣ и погашенията на сключенитѣ заеми. Окрѣжнитѣ училищенѣ свѣтъ рѣшава, кои общини сѣ бѣдни и какъвъ трѣбва да бѣде размѣръта на помощта за изплащане лихвитѣ и погашенията.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ чл. 6 на законопроекта, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ С. Лафчиевъ: (Чете)

„Чл. 7. Условиата и начинътъ за отпушането и употреблението на заемитѣ, а така сѣщо и подробноститѣ за изплащането имъ се опрѣдѣлятъ съ особенъ правилникъ, изработенъ отъ Министерството на народното просвѣщение, въ съгласие съ Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве и това на финанситѣ.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ чл. 7 на законопроекта, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Прѣминаваме къмъ второто четене на законопроекта за опрощение 119.753.01 л., дължими на държавното съкровище.

Моля г. докладчика да заеме трибуната.

Докладчикъ Д. Ганчевъ: (Чете)

„Законъ“

за опрощение 119.753.01 л., дължими на държавното съкровище.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ заглавието на законопроекта тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Д. Ганчевъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Опрощаватъ се 119.753.01 л., дължими на държавното съкровище, по разни изпълнителни актове (изпълнителни листове, присѣди, опрѣдѣления, постановления и др. такива), за сѣдебни разноски, присвоени държавни суми, разни мита, берии и пр. отъ: несъстоятелни, умрѣли въ бѣдностъ, изселени и безслѣдно изчезнали, безъ да оставятъ нѣкакви имоти, лица отъ разни мѣста на царството, споредъ приложения тукъ списъкъ.“

Отъ този списъкъ на стр. 66 въ Разградска околия се изхвърля № 37 — „Кирилъ и др. Кулумджиеви“, а сѣщо и №№ 38 и 39 — „наслѣдницитѣ на Иванъ С. Кулумджиевъ“, понеже се е установило, че тѣ иматъ положение и могатъ да заплатятъ дължимата сума на държавата. Тѣй че тѣзи три имена се изхвърлятъ, а всички други оставатъ тѣй, както сѣ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ членъ единственъ отъ законопроекта тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, съ поправкитѣ на комисията, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Приетъ е къмъ второто четене на законопроекта за измѣнение чл. 37 отъ закона за чиновницитѣ по гражданското вѣдомство, и слѣдъ това ще се върнемъ къмъ законопроекта за меритѣ.

Моля докладчика г. Долапчиевъ да докладва.

Министръ Д. Христовъ: Азъ моля народното прѣдставителство, прѣди да пристѣпимъ къмъ разглеждане на законопроекта за меритѣ, да разгледаме на първо четене законопроекта за фондъ за культурнитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ, тѣй катъ комисията нѣма работа, а трѣбва да работи, и между тѣмъ, нѣма врѣме. Та, моля почитаемото Народно събрание да се съгласи да разгледаме по-напрѣдъ този законопроектъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще свѣршимъ най-напрѣдъ съ законопроекта за измѣнение чл. 37 отъ закона за чиновницитѣ по гражданското вѣдомство.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията по Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, като разгледа законопроекта, направи нѣкои измѣнения и го прие въ слѣдующата форма: (Чете)

„Законъ“

за измѣнение чл. 37 отъ закона за чиновницитѣ по гражданското вѣдомство.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ заглавието на законопроекта тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Долапчиевъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Чл. 37 се измѣня и допълня така:

„За командировки вѣнъ отъ царството чиновницитѣ и служащитѣ получаватъ пѣтни пари споредъ чл. 36, а дневни въ размѣръ, опрѣдѣленъ въ слѣдната таблица.“

Класъ на чиновницѣ	З а п л а т и	За прѣзъ прѣвѣтъ 10 дни	За прѣзъ сѣдмичитѣ 20 дни	За останалитѣ дни
I	отъ 9.000 л. и нагорѣ	70	60	50
II	„ 7.200 до 9.000 л.	60	50	40
III	„ 6.000 „ 7.200 „	50	40	30
IV и V	„ 4.200 „ 6.000 „	40	35	25
VI и VII	„ 2.400 „ 4.200 „	35	30	20
VIII и IX	„ 1.200 „ 2.400 „	20	15	12
служащи	—	10	8	8

„Размѣрътъ на дневнитѣ пари на министритѣ се опрѣдѣля отъ Министерския свѣтъ най-много до 200 л.

„Размѣрътъ на дневнитѣ пари на чиновницитѣ, натоварени съ извѣредна мисля да прѣдставляватъ царството, се опрѣдѣля отъ сѣщия свѣтъ най-много до 100 л.

„Когато длѣжностно лице, мѣстослужението на което се намира въ чужбина, се командирова въ държавата, дѣто служи, или другадѣ вѣнъ отъ

царството, дневни пари получава по горната таблица, а представители — само за първият два месеца и то въ размеръ на $\frac{2}{3}$ за първия мѣсець на командировката и на $\frac{1}{3}$ за втория. А когато сѣщо такава длъжностно лице се командирова въ прѣдѣлитѣ на царството, получава дневни пари като за вътрѣшна командировка, съгласно чл. 36 отъ закона за чиновниците, и представители само за прѣзъ първия мѣсець отъ командировката.

„Началниците на мисиите (дипломатически или консулски), когато отсъствуватъ отъ поста си въ отпуски повече отъ единъ мѣсець, получаватъ прѣдставителни пари само за първия мѣсець.

„Членоветѣ на погранични смѣсени комисии получаватъ дневни пари въ размеръ опрѣдѣленъ отъ Министерския съвѣтъ, но не повече отъ този, опрѣдѣленъ въ горната таблица.

„Лица, които не получаватъ заплатата отъ държавата, окръжние или отъ община, получаватъ дневни пари за командировки по служебни работи въ размеръ, опрѣдѣленъ отъ Министерския съвѣтъ.

„Чл. 13 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г. се отменява.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които присматъ този членъ единственъ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Ще пристѣпимъ къмъ точка д на пунктъ четвърти отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за измѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Докладъ до Народното събрание.

„Съгласно чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството, разбойниците, укривателитѣ и съучастникитѣ имъ се сѣдятъ отъ полеви военни сѣдилища.

„Понеже чл. 73 отъ конституцията прѣмахва въ мирно врѣме полевитѣ военни сѣдилища, то, за да се хармонизиратъ постановленията на чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството съ ония на конституцията, прѣдавамъ на почитаемото Народно събрание приложения законопроектъ за измѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството и моля да благоволи да го приеме.

„София, 8 мартъ 1912 г.

„Министъръ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве:

А. Людскановъ.

„Законопроектъ

за измѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството.

„Членъ единственъ. Чл. 13 се измѣня така: „Разбойникитѣ, укривателитѣ и съучастникитѣ имъ се сѣдятъ отъ общитѣ сѣдилища.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ на първо четене законопроекта тѣй, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ А. Людскановъ: Моля да се гласува спѣшностъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве иска спѣшностъ на законопроекта. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сѣ съгласни да се гласува

законопроектътъ по спѣшностъ, да си вдигнатъ рѣката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ А. Людскановъ: Моля да се гласува така: „Чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството се отменява“.

Докладчикъ Н. Начевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Начевъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството се отменява.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ този членъ единственъ тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първото четене на законопроекта за фондъ за културнитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ.

Моля г. секретаря да прочете този законопроектъ.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„М о т и в и

къмъ законопроекта за фондъ за културнитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ.

„А. В о д и.

„I. Напояванията.

„Климатическитѣ условия на нашата страна, отъ които зависи реколтата и, слѣдователно, главниятъ изворъ за поминѣтъ на населението, а така сѣщо и доходността за държавата, налагатъ изкуственитѣ напоявания, тѣй като грамадни пространства отъ Сѣверна-България и цѣлото Тракийско поле сѣ мѣста лишени отъ голѣмъ процентъ отъ необходимата за земледѣлието водна храна. Прѣзъ лѣтната жегавсичко по тѣхъ гори, когато чрѣзъ иригациитѣ сѣщиятъ този жаръ се използва за усиление доходността на земята за добиване втора реколта, както става въ напрѣднатитѣ страни, въ които климатическитѣ условия сѣ по-неблагоприятни, отколкото у насъ. Конфигурацията на нашето отечество, сѣщо, прѣдставлява голѣми удобства за развитието на иригационното дѣло, чрѣзъ което единствено може да се използва работната земя, да се увеличи нойното богатство, да се обуздае силата на стихийтѣ и реколтитѣ да се направятъ независими отъ тѣхъ.

„Резултатитѣ отъ направената анкета въ Южна-България установяватъ, че стойността на земята на стопанства, при които водитѣ се използватъ за поливане, е удвоена, а приходътъ отъ нея утроенъ. Между това едва 3% отъ падналата вода тамъ се използва въ земледѣлието, а всичко останало оттича безполезно.

„За схващане на водитѣ и използването имъ за нуждитѣ на населението се проектира започване постройката на каналнитѣ системи за напояване всички земи, лежащи въ полескитѣ басейни на рѣкитѣ. Такива канални системи сѣ били създадени въ Тракийското поле и други нѣкои кѣтове изъ царството още въ края на XV-я вѣкъ; тѣхното, обаче, занемарване, примитивнитѣ имъ постройки и нерационалното имъ използване не може да служи, освѣнъ за твърдѣ ограничени мѣста. За развитието на тая мрѣжа, прѣдначена да услужва съ стотици пѣти

по-големи пространства, а по-послѣ да се създадат нови напоителни канали по цѣлата страна, дѣто условията сѫ годни за тая цѣль, сѫ нужни исканитѣ кредити. Въ началото се започва съ работитѣ на дѣтѣтѣ най-важни рѣки Тополница и Марица въ Южна-България, а наредно съ това и изучаването, за сѣщата цѣль, и на други рѣки по разни мѣста въ царството.

„Отъ напоителнитѣ канали, независимо съ обогатяването на земята, увеличението на доходността и косвенитѣ облаги отъ това за държавата, послѣдната ще събира прѣми доходи за ползуване отъ водата: такса водно право, размѣртѣ на която ще се опрѣдѣли за всѣка система отдѣлно, като се взематъ прѣдъ видъ разходитѣ за постройката и поддържането, степенѣта на подобренieto на земитѣ и облагоитѣ отъ нея за държавата. По тоя начинъ цѣлата канална мрѣжа въ страната не ще бѣде товаръ на държавата, а ще се развива съ своитѣ собствени ресурси.

„1. Канална система на р. Тополница.

„Започването каналната система на р. Тополница се диктува отъ естественото положение на нейния басейнъ, който засма най-горно мѣсто въ Марицаната долина, лежащъ въ най-безводната частъ отъ Тракийското поле, както и отъ това, че нейнитѣ води, слѣдъ използването имъ, се схващатъ и прѣминаватъ въ друга система за напояване на подалечни и по-големи пространства.

„За започване работитѣ на Тополница помагатъ и приготвенитѣ изучавания на цѣлия нейнъ иномационенъ басейнъ, който обема едно пространство отъ 102.000 декари земя.

„Въпрѣки грамадниятъ планински басейнъ на рѣката, който възлиза на 1.607,5 кв. м., водното количество на р. Тополница показва силни колѣбания, което се дължи на оголения ѝ басейнъ. Не сѫ рѣдки случаитѣ то да спада на 500, даже на 100 литри въ секунда или съвършено да прѣсххва при извънредни суши, а при прииждания да се качва на 380 куб. м. въ секунда, както бѣ прѣзъ 1906 г., на 650 — при наводнението въ 1911 г. и се очаква даже 1.000 куб. м. въ една секунда. Срѣднитѣ нейни води иматъ 10—12 куб. м. въ 1 секунда, които подлежатъ и на използване. За подравнение остритѣ колѣбания на водното количество, намалението на което се отразява върху нуждитѣ на иригациитѣ, а увеличението върху разорителната сила на наводнененията, проектира се по притока Мати-виръ да се построи 50 м. високъ баражъ, който ще има за прѣдначение да забира 24 милиона кубически метра вода, за да се използва прѣзъ сухитѣ дни за напояване на посѣвитѣ, а при прииждане да задържа голѣма частъ отъ високитѣ води и да намали тѣхната сила въ долината.

„Най-характерното за водитѣ на р. Тополница е, че, сравнително, тѣ сѫ твърдѣ топли и богати съ наноси, които качества ги правятъ твърдѣ цѣнни за културитѣ.

„Отъ р. Тополница въ старо врѣме сѫ се отдѣляли седемъ главни канали, отъ които днесъ се експлоатиратъ само петъ съ слѣднитѣ дължини и пространства за поливане.

№	дължина въ километра	поливани мѣста уврати
1. Чаушъ-аркъ	15+300	2.958 ^{1/2}
2. Гелеменъ-аркъ	28+800	3.923 ^{3/4}
3. Сюлейменъ-паша-аркъ	12+440	1.552 ^{3/4}
4. Синанъ-аркъ	26+400	2.614 ^{3/4}
5. Дели-аркъ	18+500	803
6. Бахче-пара-аркъ ¹⁾	—	271 ^{1/2}
7. Кжтай-джедитъ-некри ¹⁾	—	865 ^{3/4}
Общо	111+440	12.988

1) Унищожени днесъ.

„Ежегодно, обаче, се е напоявало само 2.900—5.000 уврати земя, засѣта съ оризъ, за която единствена цѣль е била създадена отъ турцитѣ и цѣлата иригационна мрѣжа въ Тракия. При бѣдѣщата канална система, прѣдначена за оросяването на венчки засѣти съ разни култури земи въ басейна на Тополница, необходимо е слѣдното водно количество.

Видъ на културитѣ	срѣдно засѣти простр. въ декари	необх. водно количество на декаръ	общо водно количество M ³ /l ¹
Угари и мери	15.000	—	—
Житни	46.000	0-05	2.300
Бобови	16.000	0-10	1.600
Ливади	13.000	0-10	1.300
Градини	3.500	0-20	700
Оризица	6.500	0-45	2.925
Общо	100.000		8.825

„Тѣй че, главниятъ каналъ трѣбва да привежда 10 куб. м. въ секунда, съответствено, което стойността на цѣлата иригационна система ще възлиза на:

1. Язътъ	300.000 л.
2. Главенъ каналъ	575.000 „
3. Второстепенни канали	200.000 „
4. Отводнителни канали	150.000 „
5. Изкуствени съоръжения	250.000 „
6. Отчуждения и непрѣдвидени	125.000 „
Общо	1.600.000 л.

„Приходътъ отъ постройката на каналната мрѣжа се опрѣдѣля отъ показването стойността на земята отъ 150 л. до 400 л. на декаръ, т. е. съ 250 л., общо — 25.000.000 л.

„Държавата ще може да разчитва на чистъ доходъ отъ водното право, и то като се допусне, че най-малко половината отъ мѣстата ще се поливатъ на:

50.000 декара по 2 л.	100.000 л.
разходъ за поддръжка по 50 ст. на декаръ 25.000 „	
Остатъкъ	75.000 л.

който приходъ съставлява 5% отъ вложения капиталъ. Съ постепенното, обаче, развиване на иригациитѣ и прогреса на земледѣлното чистиятъ доходъ ще се повиши най-малко на 120.000 л. годишно, който съставлява 7% приходъ върху ангажираниитѣ суми.

„2. Канална система на р. Марица.

„Каналната система на р. Марица е прѣдначена да използва слѣтитѣ води на р. Марица, Елли-дере и Тополница за напояване 370.000 декара земя, лежѣща, както се каза по-горѣ, въ най-безводната частъ отъ Тракийското поле, дѣто срѣдниятъ годишенъ валежъ е 500 куб. см.

„Главниятъ каналъ „Паша-аркъ“ отъ тая система е започнатъ. Отъ него сѫ завършени 6 км. и 750 м., за които сѫ изразходвани 438.620 л.; той ще се продължи до р. Стрѣма, съ дължина 45 км. и едноврѣменно ще служи за напояване, произвеждане двигателна сила и транспортъ на материали. При сегашното си положение, каналътъ побира 3^{1/2} куб. м. вода, отъ която се поятъ 10—12.000 декара, главно, оризица; той се проектира да носи 14 куб. м. вода и да оросява редовно и ежегодно около 150.000 декара, засѣти съ разни култури.

„При сегашното положение на посѣвитѣ култивиратата земя отъ 150.000 декара се разпрѣдѣля както слѣдва:

Видъ на културитѣ	срѣдно засѣти простр. въ декари	необх. водно количество на декаръ	общо водно количество
1. Цѣръ и мери	33.000	—	—
2. Житни	58.000	0-05	2.900
3. Бобови	30.000	0-10	3.000

4. Ливади . . .	12.000	0-10	1.200
5. Градини . . .	5.000	0-20	1.000
6. Оризища . . .	12.000	0-45	5.400
Общо . . .	150.000		13.500

„Стойността на цѣлата канална система възлиза:

„1. За постройка на лъзъ и съоръжение за отбиването на водата	1.000.000 л.
„2. Постройката на главни и второстепенни канали	2.000.000 „
„3. За съоръжения и отчуждения	500.000 „
Всичко	3.500.000 л.

„Постройката на каналитѣ ще върви постепенно и съ напредването на работитѣ ще се използват извършенитѣ части.

„Доходътъ слѣдъ привършване започнатата частъ, чрезъ която ще се оросяватъ 50.000 декара земя при днешното положение на културитѣ се оценява годишно на 80—85.000 л. Тая сума съставлява 5% отъ ангажирания капиталъ. Слѣдъ привършване на цѣлата мръжа, стойността на земята, лежаща въ нейния басейнъ, ще се увеличи съ 75.000.000 л., за да дава чистъ годишенъ приходъ на държавата 6—7% отъ вложения въ прѣдприятието капиталъ.

„II. Корекции на рѣки.

„Най-важнитѣ рѣки и едновременно рѣкитѣ, които иматъ най-голямо значение за стопанството на страната, сж Дунавътъ въ Северна-България и Марица въ Южна-България.

„1. Рѣка Дунавъ. Грамадността на прѣдприятието, което прѣдставлява тая рѣка за спиране опустошенията на нейнитѣ наводнения, изроването на брѣговетѣ и охраняване на риболовнитѣ блатъ, свързани отъ друга страна съ условията създадени отъ международното ѣ значение за плавателностъ и риболовство, налагатъ най-тщателното и всестранно изучаване на въпроса и начертание на опрѣделена програма за работене, която, съ течение на врѣмето, да се изпълнява методически. Ръководимъ отъ това, прѣдвиждамъ, за първо врѣме, приготвянето на прѣварителни работи за нуждитѣ по бжджитѣ укрѣпления: създаването на разсадници и укрѣпване на срствающитѣ се брѣгове чрезъ залѣсяване, а слѣдъ приготвянето на проектитѣ — пристъпване къмъ постройка.

„2. Корекцията на р. Марица, на която голѣма частъ отъ леглото е проучено, се налага отъ грамадитѣ загуби на нейнитѣ наводнения. Тия загуби само презъ миналата 1911 г. възлизатъ на 3½ милиона лева. Освѣтъ това, тя служи за отливъ и на всички важни рѣки въ Южна-България. Главната причина за опустошителнитѣ наводнения се дължи на липсата на опрѣделено легло за нейнитѣ води, които лакатухатъ по една незащитена долина, навиватъ произволно, създаватъ нови легла и острови, чрезъ които се усилватъ прѣчкитѣ на течението, а съ това наедно се причиняватъ и по-големѣ пакости. Тия сжитѣ причини усилватъ и злото отъ влагающитѣ пѣсъци, които постепенно засѣдатъ и пълнятъ нейното корито, правятъ го по-плитко и по-подвижно, намаляватъ неговата вмѣстимостъ и каратъ водитѣ да се разливатъ върху по-широки пространства.

„Борбата противъ тия злини се свежда, главно, къмъ откриването легло за свободното изтичане на водитѣ, за владене на пѣсцитѣ и за спиране на тѣхното прииждане. Колкото започването съ последната частъ отъ работитѣ е важно, толкова и тѣхното изпълнение е съпроводено съ дълго врѣме, голѣмъ трудъ и жертви. За най-належаще и на първо врѣме въ помощъ на разрушаванитѣ земи отъ наводненията се явява нуждата за откриване леглото на рѣката и закрѣпване на брѣговетѣ му. Цѣлото

прѣдприятие за корекцията леглото на Марица изисква ангажиране на една сума отъ 1.500.000 л., която ще се изразходва въ продължение отъ 10 години, като ежегодно се поддържатъ по 200 души работници за последователното изпълнение на проекта.

„Самата натура на воднитѣ течения създава и специаленъ начинъ за борбата съ тѣхъ. Постоянното измѣнение на леглото, случайноститѣ на наводненията изискватъ едно систематично ръководене на работитѣ, диктувано отъ полученитѣ резултати на направенитѣ по-прѣди съоръжения; за това именно не е въ интереса на работитѣ да се създаде строгъ планъ за изпълнение на работитѣ, тъй като тѣ сж подложени на голѣми неопрѣделености, които ще иматъ винаги зли послѣдствия, ако прѣдприятието се отдаде на търгъ. Методическото слѣдене движението на леглото и използването на самата водна сила въ работитѣ би ставало твърдѣ рационално и икономично, когато държавата сама подеме работитѣ и ги извърши по стопански начинъ, както се прѣдвижда да се извърши корекцията.

„Б. Г о р и .

„1. Закръгляване и ограничаване на горитѣ.

„Нашата земя е покрита съ незакръглени и по-ограничени гори, примѣсени съ работна земя, съ разнебитени граници и прѣобърнати въ шубраковидна форма, крайно изчерпани отъ добитѣкъ и съсипани отъ бравата и триона на нашия селянинъ. Това положение на горитѣ освѣтъ че улеснява изтрѣблението на насажденията въ страната, но и никакъ не е удобно за въвеждане рационални мѣроприятия въ стопанството. Множество гори, по тоя начинъ, сж окончателно унищожени, голѣма частъ е прѣобърната въ пасища, друга въ сипеи и, въобще, сж изтрѣбени завинаги, безъ да се знае, че тѣзи площи сж отъ най-големѣ необходимостъ за населението — било за поддържане на неговия поминѣтъ, било за защита на неговата земя отъ поронитѣ, отъ засипване, завличане и пр. Положението на съществуващитѣ гори у насъ, засега, е неопрѣделено и бжджето имъ е силно застрашено, ако държавата не пристъпи часъ по-скоро къмъ арондиране и ограничаване на уцѣленитѣ площи. Въпросътъ е отъ голѣма важностъ за страната, защото, ако не арондираме и не ограничимъ тия гори, ние ще ги изгубимъ въ близко врѣме и слѣдъ това ще бждемъ принудени да пилѣемъ милиони, за да създаваме нови гори намѣсто на изтрѣбенитѣ, безъ да можемъ да постигнемъ утѣшителни резултати.

„За тая именно работа е опрѣделено да се закрѣпятъ и ограничатъ най-важнитѣ въ страната държавни гори, което ще струва 600.000 л., за която цѣлъ и ходатайствувамъ да ми се даде нужното разрѣшение.

„При закрѣпването и ограничаването ще стане нужда да се отчуждатъ нѣкои ивици чужди земи, които се вдаватъ въ вжтрѣшността на държавнитѣ гори, а така и такива, които се намиратъ разпрѣснати изъ вжтрѣшността на горитѣ. Тия земи трѣбва да се отчуждатъ, за да създадемъ едностойни комплекси и за да се гарантиратъ мѣроприятията, които иматъ за цѣлъ рационалностъ въ стопанството. Нужниятъ кредитъ възлиза на 100.000 л.

„2. Съобщителни срѣдства въ горитѣ.

„Едно важно мѣроприятие по горитѣ, което се проектира да се прѣдприеме, е създаване удобни съобщителни срѣдства изъ горитѣ, чрезъ построяване необходимитѣ пътища и съобщения. Трѣбва ли да се доказва, че между многото причини, които спъватъ рационалното използване на нашитѣ гори, е липсата на съобщителни срѣдства? Въ нашитѣ

гори, особено въ тия, що отстоятъ по-далечъ отъ пазарнитѣ центрове, лежи множество дървенъ материалъ, нападалъ отъ бури, пожаръ или отъ сѣчъ, безъ да може да се използва, само защото нѣма удобни или никакви пѣтища, за да се изнесе.

„Тоя материалъ, прѣцѣпенъ отъ вѣщи лица на милиони кубичи, като се изработи, ще се използва и прѣобърне въ злато, а прѣзъ това врѣме стоящата гора ще почива и, слѣдователно, ще се допринесе значително за бъдѣщия поминѣкъ на населението. Безъ пѣтища и, въобще, безъ съобщения материалътъ, обаче, не може да се изнесе и оползотвори. Мимо нападалия материалъ въ нашитѣ гори прѣдстоятъ похвати, които не се прѣдприематъ, само защото липсватъ пѣтища, а тия похвати сѣ отъ естество да увеличатъ прихода отъ горитѣ, като се използва множество материалъ въ затѣнитѣ усой и недостѣпнитѣ височини на планинскитѣ ни гори.

„Като се полага началото на едно рационално стопанство въ горитѣ, трѣбва да се свържатъ тия гори съ удобни съобщения, защото безъ такива всички мѣроприятия нѣма да дадатъ очаквания успѣхъ.

„За тая цѣль моля да ми се разрѣши да пристѣпя къмъ работа, като ми се вотира кредитъ отъ 185.000 л.

„3. Залѣсяване.

„Голѣма частъ отъ планинския теренъ на нашата земя е оголена съ течение на вѣковетѣ; оголенитѣ стрѣмнини, благодарение на множество условия, особено на живота на българския пастиръ, се измиватъ постоянно отъ поронѣтъ, които влячатъ пѣскѣтъ, прѣстѣ и камѣне и засипватъ работнитѣ земи, засипватъ жилища, шосета, мостове и др. и по тоя начинъ намаляватъ производителната почва на българския земеделецъ. Но мимо стрѣмнитѣ долини, мимо оголенитѣ площи вътрѣ въ самитѣ гори, отъ пожари, отъ бравда, отъ вѣтъръ и др., въ нашата страна се ширятъ още и неизмѣрими пространства, голи, непроизводителни равнини, негодни за земеделска култура, негодни за използване по другъ начинъ, освѣнъ по лѣсовъдски. Тия пространни земи, които подлежатъ на залѣсяване, мѣрятъ милиони декари. За тѣхното опрѣдѣляне и посочване, съгласно чл. 12 отъ закона за горитѣ, бѣха назначавани подъ редъ на нѣколко пѣти горски комисии, начинаючи 1904 г., ала и досега тия комисии, по една или друга причина, не можаха да довършатъ работитѣ. Тѣ сѣ прѣгледали нѣкои лѣсничейства, опрѣдѣлили сѣ обекта на залѣсяването въ извѣстни околии и общини, обаче отъ това, което сѣ извършили, не може да се извлѣче една точна цифра за подлежащата на лѣсовъдска култура земя въ страната. Едно е само видно, а то е, че празни мѣста, които подлежатъ да се използватъ лѣсовъдски, които до денъ днешенъ почиватъ безъ да принесатъ на притежателитѣ каква годѣ полза, мѣрятъ, както вече споменахъ, милиони декари.

„Тия празни мѣста съставляватъ единъ тежѣкъ товаръ за стопанитѣ съ охраняване тѣхната цѣлостъ, като собственостъ; отъ друга страна, тѣ сѣ обрѣменени съ данѣкъ, срѣщу който нищо не постѣпва въ джеба на притежателя; а поради своето положение, поради естеството си, тѣ принасятъ само врѣда и пакости на съседнитѣ земи, и изобщо на страната. Милиони декари празни мѣста лежатъ у насъ, безъ да принесатъ нищо къмъ общото богатство на страната. Голѣми подъ редъ лежатъ тия земи и отъ това тѣхната площъ се увеличава въ ущербъ на общото производство. А какво можеше да имаме върху тия милиони декари земя, какво влияние можеше да упражни върху страната тѣхното залѣсяване отъ самото начало досега, явствува отъ слѣдната проста смѣтка:

„Залѣсяването на единъ декаръ земя у насъ срѣдно струва около 20 л. Тоя декаръ гора, напр., отъ боръ слѣдъ 20 години изсѣченъ до дѣно ще даде една малка, напр., при първи бонитетъ 12, при втори 11, а при третия 9, слѣдъ 30 години I бонитетъ ще даде 20 м.³, втори бонитетъ 19 м.³, а трети бонитетъ 17-6 м.³; при 40-годишна възраст I бонитетъ ще даде 29-5 м.³, II бонитетъ ще даде 27-5 м.³, III бонитетъ ще даде 25-3 м.³ и т. н., или ако културата е отъ смърчъ щѣхме да имаме на декаръ срѣдно взето за I—III бонитетъ при 20-годишна възраст по 9 м.³, 30-годишна възраст по 20 м.³, 40-годишна възраст по 27 м.³, или ако е съ джѣбъ, срѣдно на декаръ щѣхме да имаме: при 20-годишна възраст 8 м.³, при 30-годишна възраст 11 м.³, при 40-годишна възраст по 15 м.³, при 50-годишна възраст 17 м.³ и т. н.

„Тоя запасъ отъ милиони кубически метра, който щѣме да лежи върху днешнитѣ долини и стрѣмнини по нашата земя, ако бѣха залѣсени наврѣме, прѣцѣпенъ минимално по 4 л. кубикѣтъ, щѣме да прѣдставлява огромно миллионно богатство на страната. Ами само това ли щѣхме да имаме отъ залѣсяването на нашитѣ долини, които отъ денъ на денъ пустѣятъ сѣ повече и повече? За влиянието на тия пространни горски култури върху икономическото състояние на нашия земеделецъ, върху стабилизиране на неговата земеделска почва, върху течението на рѣкитѣ, върху оросяването и пр. и пр. — не говоря.

„Това съ цифри не може да се покаже, то, обаче, се вижда тамъ, вижда се въ ония страни, дѣто съзнанието за великото значение на горитѣ, за тѣхната доходностъ и пр. сѣ надвили надъ всички мѣжнотии — финансови и традиционни. Никадѣ, въ никоя шо-годѣ културна страна нѣма да срѣщнемъ педя некултивирана земя. Ако тая земя може да се използва по-земеделски, тя се обработва по всевъзможни способности, съ цѣль да се добие отъ нея най-голѣмъ доходъ, ако ли е негодна за земеделска култура, тя се прѣобрѣща въ горска култура и се използва най-рационално. Така по тоя начинъ народитѣ сѣ увеличили своитѣ доходи. Така сѣ подобрили своето земеделско производство, посредствомъ тоя начинъ сѣ спомогнали да се въздигне търговията имъ, да се създадатъ индустрии и въобще да увеличатъ своитѣ приходи. Така по тоя начинъ цивилизованитѣ държави сѣ осигурили своето благоденствие. Въ Прусия, напр., приходитѣ отъ горитѣ напоследѣкъ сѣ възлѣзли на 151.000.000 марки отъ тройно повече горска площъ отъ нашата, при единъ разходъ отъ 50.000.000 марки; въ Бавария отъ 500.000 хектара гори получаватъ около 60.000.000 марки, при разходъ отъ 35.000.000 марки; въ Буковина отъ 2.000.000 декара гора добиватъ 6.000.000 крони и т. н.; ала въ никоя отъ тия държави вие нѣма да видите педя празна, пустуеща земя, както у насъ. Ако ние прѣобърнемъ голѣнитѣ въ горска площъ, ако използваме тия долини рационално, ние ще се радваме на сѣщитѣ приходи, както цивилизованитѣ държави, защото тамъ води горската култура къмъ сигурни и голѣми облаги за народа и за съгроувието.

„На западъ въ това отношение работи не само държавата, но и частни лица, общини, дружества и пр. Всички се надирѣварятъ да допринесатъ за общото добро на страната. У насъ, по липса на съзнание у общинитѣ, у частнитѣ лица и дружества, дълъгъ се пада на държавата да заработи въ това отношение и да дѣйствува най-усилено, за да може въ продължение на извѣстенъ периодъ да култивира непроизводителнитѣ площи.

„Не стане ли това, занемарихъ се работата и сега нашата дѣйностъ въ общото ни народно стопанство, ще струва скѣпо, ще върви бавно и несигурно, защото безъ гори никадѣ нѣма животъ.

„Другъ теренъ, върху който трѣбва да се заработи въ същото направление, е брѣгътъ на Дунава.

„Между двѣтъ правителства — българско и ромънско — отъ дълги години съществува споръ за владѣнието на нѣкои острови по р. Дунавъ, въ слѣдствие на което граничните власти често прибѣгваха до стѣлкновение. Най-сетнѣ правителствата се споразумѣха и рѣшиха въпроса, като взеха за основа талвега на рѣката. Назначи се една комисиия, която по талвега да опрѣдѣли, кои острови по Дунава се падатъ на българската държава и кои на ромънската. Тая комисиия опрѣдѣли, че двѣтъ правителства трѣбва да си раздѣлятъ по седемъ острова, а именно ромънскитѣ трѣбва да прѣдадатъ на българитѣ островитѣ: „Голѣя“, срѣщу с. Кутово, Видинско, „Богдануль“, при Видинъ, „Безъ име“ и „Керкенезъ“, при с. Акчаръ, „Драговени“ или „Орлея“, при с. Беплий (Никополско), „Вережина море“, при Бѣлени и „Батинъ“ и „Абланово“, срѣщу с. Батинъ, а ние българитѣ трѣбва да прѣдадемъ островитѣ: „Калля“, срѣщу с. Акчаръ, „Бика“, при с. Островъ (Раховско), „Калновецъ“, при Сомовитѣ, „Мечка“ или „Мекика“, при с. Мечка, „Дину“, при с. Пиргосъ, „Регалъ“, при Русе, и „Парскева“, при с. Попина, Силистренско. Талвоятъ е най-дълбоката линия въ коритото на рѣката; тя не е константна, а се мѣни постоянно. Въ слѣдствие на което ние търпимъ голѣми загуби. За да се измѣни талвоятъ причинитѣ не сж само естествени; тѣ лежатъ и въ умѣлитѣ похвати на нашитѣ събди въ дължъ по цѣлата ромънска граница. Ромънитѣ поддържатъ едно бюро съ множество чиновници за урегулиране, залѣсяване и укрѣпяване дунавския брѣгъ. И благодарение планомѣрната дѣйностъ на това бюро и неговото постоянство въ работата ние изгубваме важни въ стопанско и икономическо отношение острови, за да ни се прѣдадатъ острови, които въ дѣйствителностъ сж въ наше владѣние и такива, които въ недалечно бъдѣще ще прѣминатъ отъ лѣво на талвега, за да станатъ пакъ ромънски, възъ основа на сключената конвенция съ ромънското правителство.

„Отъ изучаваната по въпроса лесно може да се дойде до заключението, че ако и ние не пристѣпимъ колкото се може по-скоро къмъ работа за урегулиране и укрѣпяване на нашия дунавски брѣгъ, за защита и осигуряване на своя брѣгъ, нѣма да мине много и ние ще бѣдемъ изненадани отъ най-печални послѣдници. Ние трѣбва да заработимъ чакъ по-скоро и по Дунава и тая ни дѣйностъ трѣбва да легне върху една основа установена и проучена най-серiously. Рамкитѣ на тая основа трѣбва да обгръщатъ както стабилизиране нашето владѣние въ коритото на Дунава, така и залѣсяване брѣга на сжщата рѣка. По тия съображения се прѣдвижда да се започне изкуственото залѣсяване на пустеущитѣ мѣста, на опожаренитѣ гори въ стрѣмнитѣ измивни планински терени и покрай брѣговетѣ на р. Дунавъ, която прѣдприета работа ще възлѣзе на сума 860.000 л., и за тая пѣлъ ходатайствувамъ да ми се даде нужното разрѣшение.

„4. Държавни дѣскорѣзници.

„Горитѣ, особено въ иглестия районъ, се съсипватъ главно посредствомъ бичкинитѣ (дѣскорѣзницитѣ), които сж построени въ дължъ по рѣкичнитѣ, що прорѣзватъ Родопския масивъ.

„До освобождението ние броехме около 100—150 такива дѣскорѣзници, ала съ течение на врѣмето тѣхното число се увеличи, така че, днесъ броятъ на тия заведения въ горитѣ възлиза на около 525. Само въ Родопскитѣ гори се броятъ 402 бички.

„Бичкиджитѣ, възползувани отъ условията, при които се намиратъ, може да се каже, досега бѣха единственитѣ експлоататори на иглолистнитѣ гори въ страната. Затѣчени по най-отдалеченитѣ рѣки и усои, необезпокожавани отъ никого, нашитѣ бичкиджии досега шетаха въ горитѣ, особено въ района надъ

бичкията, досущъ свободно. Заради това теренътъ около всѣка бичкия, въ продължение най-малко на единъ квадратенъ километъръ, е съвсѣмъ оголенъ и насажденията пробрани, опожарени и сдѣвастирани. Не стига само това зло, което бичкиджитѣ нанесоха на най-хубавитѣ гори на земята ни, но тѣ опетиха досега държавното съкровище съ милиони, защото за материяла, който тѣ работѣха, може да се рече, нищо не плащаха. Контрабандата тука бѣ така усвояена, приемиътъ за осуетяване редъ и контролъ при сѣчъта бѣха така майсторски и ефикасни, щото повечето отъ това, що се смѣкаше отъ нѣдрата на планинския масивъ, не се заплащаше на държавата. Освѣтъ това, бичкинитѣ не позволяваха контролъ и върху размѣра на сѣчъта. Ако гората даваше едно, сѣчеше се 10 и 15, и винаги се казваше, че горитѣ пакъ иматъ, че въ тѣхъ стои изобилие, което не заслужава пощата на закона.

„Положението на иглолистнитѣ гори достигна до отчаяне. Отъ смѣткитѣ, които се направиха напо слѣдкъ, явствува, че само за 4 години етажътъ отъ тия гори е надвишенъ годишно съ 72.000 куб. м., равносилно съ пълното изтрѣбление на горитѣ, и то прѣдъ очитѣ на горската властъ и при наличността на единъ сравнително добъръ законъ за горитѣ.

„Въ никога благоустроена държава, дѣто се води смѣтка за бъдѣщото на народа, дѣто се работи съзнателно за подобренieto на поминѣка на тоя народъ, не съществува тоя редъ на нѣщата, какъвто азъ заварвамъ въ горитѣ на родопския край.

„Както строенето на бичкинтѣ, така и тѣхната работа не е почивала на законъ, а отъ това може да се заключи и за послѣдницитѣ отъ тоя редъ въ стопанството.

„Но да се не мисли, че оголенитѣ планини сж облѣкли и възмогнали нашия селянинъ по оная покрайна — съвсѣмъ не. Една бичкия въ нашитѣ гори избичва 200—750 м.³ дървенъ материялъ, който на пазара се продава минимумъ 30, а максимумъ 100 л. кубическия метъръ.

„Ако отъ тая грамадна сума на бичкиджията оставаха само по 3 л. чиста печалба на кубика, слѣдвало би да разполага той годишно съ 600—2.250 л., а всѣки отъ насъ знае, че населението нѣма такова богатство, даже то се счита бѣдно и нѣмотно. Въпросътъ се обяснява съ това, че населението смѣкна горитѣ отъ планинскитѣ склонове, безъ само да ги е използвало.

„Тия условия насърчиха всички и затова въ горитѣ днесъ не остана годно дърво и населението захвана да чувствува измамата, въ която бѣ тласнато, благодарение нашитѣ партизански нрави.

„Слѣдъ проучване условията, трѣбваше рѣшително да се възстане противъ заварения редъ и да се тури точка на безразборното разхищение на едно отъ най-важнитѣ наши богатства. Вмѣсто да се позволи на всѣка бичкия да работи въ горитѣ, проектира се да се устроятъ най-малко двѣ държавни дѣскорѣзници въ родопския край, на които ще се избичва етажътъ отъ всички гори, срѣщу нищожна такса. Съ това горитѣ ще се спасятъ отъ незаконна сѣчъ и изтрѣбление, а населението отъ положението, въ което е докарано отъ разни хищници, като масата, давана отъ горитѣ, се използва докрай, безъ да се хаби, както това става днесъ при примитивнитѣ бички.

„Ето защо моля да ми се разрѣши да построя проектиранитѣ дѣскорѣзници за сума 250.000 л.

„За отреденитѣ за извършване прѣзъ 1912 г. работи по прѣдприетитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ ще е нуженъ, за разходъ прѣзъ сжщата година, кредитъ отъ 2.500.000 л., който, моля, да бѣде вотиранъ и приетъ.

„София, 12 мартъ 1912 г.

„Министъръ на земледѣлието и държавнитѣ имоти:

Д. Христовъ.

„Законопроектъ

за фондъ за културнитѣ мѣропріятія по водитѣ и горитѣ.

„Чл. 1. За използване водитѣ за напоителни цѣли, за корегирание рѣкитѣ и за присушаване блатата, както и за подобрене на горитѣ, при Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти се учрѣждава „Фондъ за културнитѣ мѣропріятія по водитѣ и горитѣ“.

„Чл. 2. Фондътъ за културнитѣ мѣропріятія по водитѣ и горитѣ се образува: а) отъ водното право, съгласно закона за прибавление нова алинея къмъ чл. 25 отъ закона за окръжнитѣ управители и околийскитѣ началници; б) отъ продажбата на маломѣрни държавни гори; в) отъ продажбата на изключени ивици при закрѣгляване и ограничаване на горитѣ.

„Чл. 3. Разрѣшава се на министра на финанситѣ да сключи заемъ отъ Българската земледѣлска банка, по текуща смѣтка, въ размѣръ на 2.500.000 л., който да се употреби за цѣлитѣ на фонда.

„Чл. 4. Съгласно чл. 18 отъ закона за отчетността по бюджета, разрѣшава се на министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти:

„а) да построи каналнитѣ системи за напояване земитѣ, лежащи въ басейна на р. Тополница и продължи започнатитѣ ра-

боти за сѣщата цѣль на р. Марица, първото отъ които прѣдпріятія възлизатъ на 1.650.000 л. а второто на . . . 3.500.000 „

„б) да започне корекцията на р. Марица отъ Търново-Сейменъ до Бѣлово, което прѣдпріятіе възлиза на . . . 1.500.000 „

„в) да арондира и ограничи отреденитѣ за това държавни гори въ размѣръ на . . . 300.000 „

„г) да залѣси пустующитѣ мѣста, възобнови изтрѣбенитѣ и опустошени гори, започне прѣдварителнитѣ работи по залѣсяване брѣговетѣ и островитѣ на Дунава въ размѣръ на . . . 860.000 „

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти кредитъ отъ 2.500.000 л. за разходи по фонда за културнитѣ мѣропріятія по водитѣ и горитѣ прѣзъ 1912 г., които разходи сѣ подробно означени въ приложената къмъ тоя законъ таблица и които да сѣ покриватъ отъ слѣднитѣ приходи: а) отъ заемъ 2.500.000 л.; б) отъ водното право за 1912 г. 100.000 л.; в) отъ продажбата на маломѣрни държавни гори 20.000 л.; г) отъ продажбата на изключени ивици при закрѣгляване и ограничаване на горитѣ 40.000 л.

„Размѣритѣ на приходитѣ и на разходите прѣзъ послѣдващитѣ години да се прѣдвиздатъ въ приходо-разходния бюджетъ на сѣщия фондъ, съгласно чл. 79 отъ закона за отчетността по бюджета.

„Т а б л и ц а

за разходите по фонда за културнитѣ мѣропріятія по водитѣ и горитѣ за 1912 г.

Параграфъ	Наименование на разходите	Разрѣшено за 1912 г. лева
I. Разходи по водитѣ.		
1	Продължение на канала Паша-Аркъ заедно съ направата изкуственитѣ съоръжения и второстепеннитѣ канали по него и за пригационна система въ Костенецъ	300.000
2	Постройка на каналната система на р. Тополница.	500.000
3	Корекция на р. Марица	100.000
4	Присушаване блатското и стралджанското блато	100.000
5	Диверсоари, лимниметри, репери, километражни и гранични камъни, инструменти за изучаване и измѣрване воднитѣ течения, палатки, материяли по постройкитѣ, разноски по доставката имъ и за врѣмenni работници по изучаванията	25.000
6	Отчуждаване частни имоти за каналитѣ и корекциитѣ на рѣкитѣ	25.000
7	Поддържане, залѣсяване съществующитѣ канални системи, прокопаване нови канали, постройка на съоръжения, поддържане разсадника, поставяне диверсоари, измѣрване оризищата, купуване кола, коне и тѣхни принадлежности и за врѣмenni работници	85.000
8	Корекция и направа на диги по р. Тунджа въ цѣлото ѣ протежение на държавнитѣ заводски земи въ Кал-бурунъ и околността имъ и за отчуждаване воденицитѣ въ сѣщата мѣстност	30.000
Всичко по водитѣ		1.165.000
II. Разходи по горитѣ.		
9	Арондиране и ограничаване държавнитѣ гори: работници, орѣдия, инструменти и гранични знакове (камъни и др.)	300.000
10	Постройка на двѣ държавни дѣскорѣзници и набавяне необходимитѣ гатери и други принадлежности и за други съоръжения къмъ дѣскорѣзнитѣ	250.000
11	Отчуждаване земи при арондирането и ограничаването на държавнитѣ гори, на земи въ охранителнитѣ периметри, както и за разсадници	100.000
12	Образуване разсадници въ техническитѣ лѣсничейства, покрай Дунава и вънъ отъ укрѣпителнитѣ секции, поддържане съществующитѣ разсадници и залѣсяване опрѣделенитѣ за цѣльта мѣста: за сѣмена, работници, орѣдия, инструменти, разни прибори по залѣсяването, сушилни на сѣмена, пещи, печки и трѣби	400.000
13	Пѣтища и мостове изъ държавнитѣ гори, прокарване телефонни и телеграфни линии, пѣжнитѣ апарати и въздушни линии	185.000
Всичко по горитѣ		1.235.000
14	Лихви на Българската земеделска банка за изтегленитѣ отъ нея суми, по текуща смѣтка, срѣщу заема 2.500.000 л.	100.000
А всичко		2.500.000

Този фондъ, споредъ таблицата, възлиза на 2.500.000 л.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата никополскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Икономовъ.

Обажда въ: Отсъствува.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Тѣй като никополскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Икономовъ, който искаше думата, отсъствува, и никой не иска думата, ще положя законопроекта на гласуване.

Който г. г. народни прѣдставители приематъ на първо четене законопроекта за фондъ за културните мѣроприятия по водитѣ и горитѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Пристъпваме къмъ второто четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за запазване, измѣране и използване на селскитѣ и градскитѣ мѣри.

Моли г. докладчика да дойде на трибуната.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„До XV-то обикновено Народно събрание.

Г. г. народни прѣдставители,

„Комисията по земледѣлието и държавнитѣ имоти, въ заседание си на 10 и 11 мартъ, като разгледа законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за запазване, измѣране и използване на селскитѣ и градскитѣ мѣри, направи слѣднитѣ измѣнения и допълнения:

„Въ чл. 4 алинеитѣ означени съ 1 и 2 се означаватъ съ а и б. Въ сѣкия членъ алинея б се изхвърлятъ думитѣ „или домакинни на кѣшитѣ, споредъ нумерата на послѣднитѣ въ селото или града.“ Въмѣсто това се поставя: „споредъ нумерата на кѣшитѣ въ селото или града.“ Съ това се туря единство въ нашею законодателство — да се принѣрже жената къмъ сѣмейството и кѣшната работа, а не да се отдава на политически борби.

„Въ чл. 5 изречението „клетвата е подобна на онази, която полагатъ сѣдебнитѣ заседатели“ се махва. Въмѣсто него се поставя друго: „клетвата, извършена отъ мѣстния свещеникъ, е подобна на онази, която полагатъ сѣдебнитѣ заседатели.“

„Чл. 17 се измѣнява така: „Слѣдъ като се отдѣлятъ за училищни фондове и фонда за подобрене на скотовѣдството, частъ отъ останалитѣ мѣри въ градоветѣ и селата може да бѣде разпрѣдѣлена между стопанитѣ, по желание на болшинството отъ тѣхъ, извѣсно чрезъ референдумъ, за изработване и използване, азъ зрокъ на по-големъ отъ 20 години и срѣщу извѣстенъ годишенъ наемъ, който се опрѣдѣля отъ общинския съветъ.“

„Другата частъ отъ члена остава сѣщата. Къмъ забѣлѣжката на сѣщия членъ слѣдъ думитѣ „дългогодишни фуражни растения“ се прибавятъ „или овощни градини“; на края на сѣщата забѣлѣжка се прибавятъ думитѣ или „овощни градини.“

„На края на чл. 23 се прибавятъ думитѣ „и за училищнитѣ фондове.“

„Измѣнението се налага отъ необходимостта за нови постройки на училищни сгради. Държавата, макаръ че ще гарантира на общинитѣ заемъ за училища, тя ги задължава да взематъ участие въ разходите близо съ 50% отъ стойността на сградитѣ. Ако общинитѣ нѣматъ право да продадатъ частъ отъ мерата, тѣ полза на училищния фондъ, постройки на училищни здания ще станатъ невъзможни. Нѣщо повече: съ това нововъведение ще се даде възможностъ на много села да си направятъ училища безъ

да приобѣгватъ къмъ заемъ. Не е рѣдкость дворни мѣста отъ мерата да се продаватъ по 5 л. квадратниятъ метъръ и, слѣдователно, шестъ декара мѣсто отъ мерата да сѣ прѣдостатѣчни за постройка на едно четирикласно училище; отъ това, разбира се, мерата нѣма да почувствува; съ нѣкакви си 6 или 12 декара, продадени за дворища, ще се снабдимъ съ отлични училищни сгради, които сѣ отъ грамадна важность за бѣднитѣ подрастващи поколения.

„Другитѣ членове отъ проекта каквито сѣ членове 8, 15 и 17, се приеха безъ измѣнение, макаръ, че по всички не можа да се добие единодушие.“

Сега пристѣпамъ къмъ четенето на законопроекта. Най-напрѣдъ заглавието: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение и допълнение на закона за запазване, измѣране и използване на селскитѣ и градскитѣ мѣри.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Който г. г. народни прѣдставители приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 1 се измѣня така:

„Мѣра на едно село или градъ е онова, безъ огледъ на размѣритѣ му, пространство земя, което е било привързано отъ древно врѣме къмъ тѣхъ или отстъпено безплатно отъ държавата тѣмъ, за общо ползуване отъ жителитѣ, прѣдимино за папа на добитѣка. Мерата може да се използва по прѣдвиденитѣ въ настоящия законъ начини, само слѣдъ като се изпълнятъ всички прѣдписания на закона. Мерата е неотчуждаема за каквито и да било пѣли, освѣтъ по силата на настоящия законъ и други специални закони, и то винаги съ съгласието на министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

„Подъ разпорѣжданията на настоящия законъ не попадатъ ония земи, които сѣ частно имущество на селата и общинитѣ.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Който г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 1 на законопроекта тѣй, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 2 се измѣня така:

„Ония пространства отъ селскитѣ и градскитѣ мѣри, които сѣ спорни, не могатъ да бѣдатъ използвани самостоятелно, съгласно постановленията на настоящия законъ, отъ никое населено мѣсто, докато не се разрѣшатъ спороветѣ досѣжно тѣхното право на ползуване.

„Забѣлѣжка. Меритѣ, отъ които се ползуватъ, по силата на нѣкое съглашение или право, двѣ и повече населени мѣста, могатъ да се използватъ напълно, съгласно прѣдписанието на настоящия законъ, само слѣдъ като всички ползувачи се отъ тѣхъ населени мѣста изпълнятъ задружно прѣдписанията на настоящия законъ.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Който г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 2 отъ законопроекта тѣй, както, се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 6 става чл. 3, като се измѣня така:

„До изтичането на 1915 г., всички градски и селски общини сѣ длѣжни да опрѣдѣлятъ граничитѣ на меритѣ си, да ги ограничатъ съ трайни, постоянни знаци и имъ съставятъ ситуационни планове, споредъ прѣдписанията на настоящия законъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ чл. 6 да стане чл. 3, и то съ съдържание, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събрането приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 3 става чл. 4, като се измѣня така:

„Прѣди да бждатъ измѣрени селскитѣ и градскитѣ мѣри окръжниятъ управителъ назначава разграничителна комисия въ съставъ: земледѣлския администраторъ, въ района на когото спада населеното мѣсто — за прѣдседателъ, а за членове: общинския кметъ, неговия помощникъ или намѣстникъ и отъ прѣдставители на селото или града най-малко трима, а най-много седемъ. Тѣзи прѣдставители се опрѣдѣлятъ и избиратъ по слѣдния редъ:

„а) Населено мѣсто отъ 50 къщи избира само трима прѣдставители; до 100 къщи — 4 души; до 500—5 души, а отъ 500 къщи нагоръ — 7 души.

„б) Слѣдъ като се опрѣдѣли числото на прѣдставителитѣ по горния начинъ, опрѣдѣля се на колко къщи се пада единъ прѣдставителъ, който по отдѣлно се избира отъ съответното число домакинни споредъ нумерата на къщитѣ въ селото или града.

„Забѣлка. Никой отъ избраннытъ не може да се откаже отъ мандата си, освѣнъ ако има уважителни за това причини. За уважителни причини се считатъ доказана болестъ, далечно пътуване и изпънение на неотложни граждански и държавни обязанности. Нарушителитѣ се наказватъ, съгласно чл. 25 отъ настоящия законъ.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ чл. 3, който става чл. 4 тѣй, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събрането приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 5. Членоветѣ на комисията, прѣди да започватъ работата, полагатъ клетва, че ще се произнасятъ по чиста съвѣсть. Клетвата, извършена отъ мѣстния свещеникъ, е подобна на онази, която полагатъ съдебнитѣ заседатели.

„Комисията се избира по инициативата на общинския съвѣтъ или земледѣлския администраторъ. Въ послѣдния случай изборътъ трѣбва да стане най-късно слѣдъ три мѣсеца отъ поканата на земледѣлския администраторъ.

„Комисията се свиква по поканата на прѣдседателя ѝ и почва дѣйствието си, ако присъствуватъ повече отъ половината ѝ членове и прѣдседателътъ.

„Въ присъствието на заинтересованитѣ съсѣди или общински имотници тази комисия опрѣдѣля границитъ между мерата и частнитѣ имоти, както сѣ били прѣзъ 1903 г., като ги фиксира съ врѣмешни знаци. Неприсъствието, обаче, на заинтересованитѣ частни лица или общински имотници не спира дѣйствието на комисията.“

Едно обяснение. Има нѣкои части отъ меритѣ, които не сѣ непрѣкъснато допрѣни до самото село. Въ слѣдствие на това комисията, които сѣ ходили да разграничатъ меритѣ отъ частнитѣ имения, сѣ схванали, че не сѣ компетентни да разграничатъ и тѣзи мѣста отъ общинската мера, които не се допиратъ непосредствено до селото. Това, споредъ мнѣнието на комисията и въ съгласие съ г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти, е неправилно, и въ закона трѣбва да се разбира, че мерата може да се намира не само до самото село, а и далечъ отъ него, прѣкъсната отъ частни имоти, даже отдѣлни парчета. Въ такъвъ случай комисията, която разграничава меритѣ отъ частнитѣ имоти, е длъжна да ги разграничава наврѣдъ, дѣто се намиратъ тѣ, а не да ги изоставя, като се ограничи само съ разграничаването на меритѣ, които се намиратъ до самото село.

Тѣзи обяснения имамъ да кажа по този членъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Николъ Геннадиевъ.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Не ми е намѣреното да говоря по важния въпросъ за разграничението на меритѣ. Азъ съмъ положително убѣденъ, че този законъ е осѣданъ на фалитъ. Нѣма законъ по-реакционенъ отъ този; той е законъ за назадъка на България. Не можахъ моятъ възгледъ да се възприематъ отъ Министерството на земледѣлието, въпреки че самъ ходихъ лично да разправямъ на чиновницитѣ. Убѣдени сѣ съ свойствения оптимизъмъ на извѣстни хора, които иматъ опитъ въ живота, които въ продължение на 15—20 години сѣ прѣкарвали въ чиновничество, навинаги сѣ да иматъ абсолютно никаква инициатива и сѣ убѣдени, че ще принесатъ голѣма полза. Може-би ще бжде добръ да се направи тоя опитъ, за да се убѣдятъ венчки, че има само единъ пътъ да се слѣдва: пътятъ, по който сѣ вървѣли венчки държави, че ние, българитѣ, не можемъ да бждемъ философи, че икономичното развитие на единъ народъ има закони, които се налагатъ и които стоятъ надъ всѣкакви теории и закончета. Но въ това нѣщо ще се убѣдимъ по-дълбоко тогава, когато направимъ и послѣдния опитъ. Нека този опитъ стане, за да възтържествуватъ правитѣ идеи още повече. Сега засега искамъ да обърна вниманието на почитаемото народно прѣдставителство на единъ частиченъ и отдѣленъ въпросъ.

Ще се пристъпи къмъ разграничение на меритѣ. Тя е една работа извънредно мѣчна — на теорията е лесна — въ една страна, въ която нѣма кадастъръ, въ която частнитѣ имоти не сѣ точно опрѣдѣдени, въ която най-малко сѣ опрѣдѣлени меритѣ; въ една държава, въ която по силата на нѣщата, меритѣ сѣ били обрѣчени на разхищение, и това е ставало и въ турско врѣме, но особено отъ освобождението насамъ, когато се е дало потикъ за развитието на земледѣлието. Сама по себе си тая работа ще бжде извънредно трудна, та зарадъ туй би трѣбвало да се дадатъ наставления на комисията — ако искате непрѣмънно да разграничавате меритѣ — да могатъ да свършатъ нѣкаква работа, да не създаватъ нови разпри и да не вкарватъ хората въ разпоски. Има една излизаша дума, която се намира и въ слѣдующия членъ, но която, прѣди всичко, се намира тукъ. Въ послѣдната алинея на чл. 5 се казва: „Въ присъствието на заинтересованитѣ съсѣди или общински имотници тази комисия опрѣдѣля границитъ между мерата и частнитѣ имоти, както сѣ били прѣзъ 1903 г.“ Опрѣдѣлете ги, както сѣ сега; защо ще ги опрѣдѣлите както сѣ били прѣзъ 1903 г. Тая дата що-ще тукъ?

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Оттогазъ започва разграбването.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Именно оттогава не започна разграбването; тогава прѣстана разграбването. Защо въ прѣдпоставяющия законъ бѣше спомената 1903 г.? Азъ се оудвамъ, че единъ просвѣтенъ човекъ, като г. Попкрѣстева, говори едно толкова чудовищно нѣщо. На 1903 г. се гласува законъ за разработване на меритѣ, за обрѣщането имъ въ частна собственост по законенъ начинъ, а дотогава бѣше разграбването; оттогава именно нѣма разграбване и нѣма защо да има разграбване, защото, който иска да си вземе отъ мерата, той може да си вземе на законно основание. Постановлението въ по-напрѣвния законъ стана съ партизанска цѣль. Не знамъ дали хората, които сѣ прѣдставили закона, сѣ имали ясно прѣдставление за работата. Може и тѣ да сѣ били заблудени, но имаше се тенденцията да се прѣдстави прѣдъ хората, че разграбването на ме-

ритѣ датира отъ 1903 г. Какъ може тази абсурдна мисълъ, която може да проникне само въ ума на най-простия човѣкъ, да намѣри кредитъ тукъ, въ срдцата на Народното Събрание, когато разхищението на меритѣ, по силата на нѣщата, винаги е ставало — вие го знаете много добръ — защото е необходимо и съ това се прави услуга на България? Ония, които сж вземали отъ мерата, обогатявали сж се. Оставете тѣзи прѣдразсѣдъци, но какъ е възможно да се прѣдположи, че разграбването на меритѣ почва отъ 1903 г., когато въ нея година се гласува законъ за раздаването на меритѣ почти даромъ? По-напрѣдъ се даваха даромъ, но на слѣдующата година се даваха почти даромъ. Азъ не съмъ наклоненъ да се занимавамъ съ такива дребни въпроси и да вода полемика по това нѣщо, защото то е единъ въпросъ, който интересува народа, а народътъ знае много добръ кога е имало разумна и цѣлесъобразна политика по разработване на меритѣ и кога властитѣ сж се ржководили отъ старитѣ постановления на закона, които за своето врѣме може да сж били разумни, но които не подхождатъ на днешнитѣ врѣмена, за днешнитѣ нужди на земеделското население. Този въпросъ не ме интересува твърдѣ много, но ме интересува друго нѣщо. Недѣйте създава раздори въ селата. Колкото е възможно, намалявайте спороветѣ между държавата и частнитѣ лица. И когато въ 1903 г. чиновницѣ, които влизаха въ комисията за изработване законъ за меритѣ; ме питаха: „Какво ще правимъ съ меритѣ, които сж разграбени досега“, азъ имъ дадохъ наставления, които сж пѣвѣстни и които не ги крия: „Ще си затворите очитѣ; нищо нѣма да гледате. Ако държавата не се вземе да отнеме това, което незаконно е било отнето отъ мерата, държавата ще опрости беззаконието на лицата, които сж разработвали частъ отъ необработваемата земя и по този начинъ сж обогатявали България“. Но, ако рече държавата — косто и да е правителство: наше, вашето, утрѣшното — да дири смѣтка за разграбенитѣ мери отъ 1879 до 1903 г., или отъ 1903 досега — азъ, като ви казвамъ, че не е имало разхищение отъ 1903 г., това не значи, че не е имало нѣкой да си вземе отъ мерата, но по-малко разхищение е имало отъ 1903 г. насамъ, отколкуто до 1903 г. — ако вземе, казвамъ, държавата, ако вземе което и да е правителство, да дири смѣтка за всичкитѣ парчета мери, които сж били разграбени, тази мѣрка ще бѣде приложена по единъ пристрастенъ начинъ. Тогава ние бѣхме на властѣ и азъ бѣхъ напълно увѣренъ, че нашитѣ кметове ще прѣслѣдватъ само своитѣ противници, но нашитѣ хора нѣмаше да закачатъ. Слѣдъ това, когато паднемъ, ще дойдатъ други, които ще прѣслѣдватъ нашитѣ приятели, а своитѣ приятели нѣма да закачатъ, и по този начинъ отъ процеситѣ и отъ неразработването на частъ отъ меритѣ въ продължение на години докато траятъ спороветѣ, България ще загуби много повече, отколкуто би спечелила, ако държавата вземе назадъ, обратно земитѣ, които сж били обработвани незаконно. Има единъ висшъ интересъ на поредъка въ страната и трѣбва да знаемъ, че на насъ, които управляваме държавата, наша първа длъжностъ е да намалимъ, колкото е възможно, раздоритѣ въ селата, ако не е възможно свършено да ги отстранимъ. Какъвъ е този бѣсъ да създаваме процеси въ селата, да създаваме гонения на селяни противъ селяни? Не виждате ли послѣдствията? Не само страдатъ интереситѣ на хората, ами до убийство отиватъ. Винаги хората сж по-наклонни да възприематъ злото, отколкуто доброто. Партизанскитѣ страсти сж толкова възбудени у насъ, щото хората винаги ще бѣдатъ наклонни, за разграбването на меритѣ, да прѣслѣдватъ изключително политически си противници. Съ едно окръжно, което се

издаде отъ бившето правителство веднага слѣдъ нашето оттегляне, съ което окръжно се разрѣшаваше единъ законодателенъ въпросъ, заповѣдваше се на властитѣ да отнематъ меритѣ, които сж били засвоени отъ 1903 г. — сѣ същата тая страсть, сѣ същиятъ този прѣдразсѣдѣкъ, ако това не е нѣщо прѣстѣпно, ако това не е било нарочно направено. Но азъ отстранявамъ тази хипотеза, защото винаги прѣдпочитамъ да мисля хората съ добра воля, а увлѣчени, може-би. Въ всѣки случай, съ едно окръжно министърътъ на вътрѣшнитѣ работи прѣдписа да се отноматъ заграбенитѣ мери. Знаете ли какво ставаше? Въ рѣдни случаи прѣслѣдваша хората за заграбването на меритѣ, но отнеха имотитѣ на хората, останали отъ бацитѣ имъ . . .

Докладчикъ Н. Попкрѣсевъ: Кждѣ?

Д-ръ Н. Генадиевъ: . . . и кпцитѣ даже имъ отнеха, и затуй нѣщо, като осждамъ мѣрката на министра на вътрѣшнитѣ работи, който е ималъ лековѣрието да издаде такова окръжно, никога нѣма да отида дотамъ, да го обвиня, че той е извършилъ тѣзи несправедливости. Но тѣ сж неминуеми. Тази мѣрка ще изпълняватъ околийскитѣ началници, които сж подъ влиянието на партизанитѣ; слѣдъ това непосредственитѣ органи на властѣта, които ще я изпълняватъ, това сж селскитѣ кметове, които сами иматъ страсти, иматъ роднини, приятели, иматъ и противници. И за поддрѣпа на това, нѣма нужда да отивате въ затѣтенитѣ села. Въ единъ градъ, като Станимака, дѣто земеделчието е интензивно, високо развито, по начинъ свършено законенъ, градската община бѣше отстъпила на едно лице около 400 декара, за да засади черници. Въ Станимака всѣка една протѣтъ отъ коприненото производство падатъ около 600 хиляди лева. Понеже филосерата унищожиха лозята, а мѣстото е лозарско, развъждането на бубитѣ прѣдставлява голѣмъ интересъ за мѣстния поминѣкъ и насаждането на черници, слѣдователно, е много важно за закрѣпването на това градче, докато мине кризата отъ филосерата. Знаете ли какво направиха на основание на туй окръжно на г. Такева? Отнеха земята отъ човѣка, който въ продължение на четири години бѣше я разработвалъ, насадилъ черници и ги отгледалъ до четиригодишни вече, за да я дадатъ на другъ, пакъ подъ наемъ, да засади люперна. Първата вандалска работа, съ която се наговари кметството, разбира се, по партизански побуждения, бѣше да изкоренятъ дръвчетата.

Д. Ганчевъ: Глупостъ сж направили.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Такива увлѣчения ще има навсѣкждѣ. Тѣ произхождатъ не отъ злата воля на хората, а отъ естественото развитие на работитѣ, когато не се взематъ мѣрки, щото разпритѣ въ селата между частнитѣ притежатели и общинскитѣ власти, особено по меритѣ, да се отстраняватъ. Бждете особено внимателни, когато се касае за земята. Повече отъ убийствата, които ставатъ въ нашитѣ села, не сж убийства, на които авторитѣ сж прѣстѣпници. Злодѣянията се дължатъ повече на суровостта на нравитѣ, отколкуто на прѣстѣпния инстинктъ. Тѣзи прѣстѣпници, които лежатъ въ затвора, защото вдигнали пушка, не приличатъ на прѣстѣпницитѣ въ другитѣ държави, които се развъждатъ въ градищата, които сами по себе си сж лоши хора, които за кражба или по другъ нѣкой поковаренъ мотивъ, отиватъ да убиватъ. Тѣ сж въ по-голѣмото болшинство на случайнитѣ случайни убийци, и дължатъ положението си на затворници — и на туй се дължи фактътъ, че въ България има много повече прѣстѣпници, отколкуто въ Франция, отколкуто въ Гер-

мания — изключително на суровостта на правитѣ. Но тази суровост на правитѣ много лесно се възбужда и изразжда въ прѣстѣпленіе, когато домашниъ българина на имотъ, и нѣма нѣщо, за което той много да дѣрки, отколкото за земята. Имали възможностъ да отстраните до известна степенъ поне спороветѣ за земята, бихъ ви молилъ да го направите, защото ще извършите едно добро дѣло, едно благодарение на населението. Та, колкото се касае до редакцията на този членъ, да се измѣни въ тази смисълъ: да се опрѣдѣли каква е мерата днесъ. Защо да се опрѣдѣли каква е била въ 1903 г.? Ами ако азъ ви кажа каква е била на 1894 г., каква е била на 1898 г., нѣма ли да бжде еднакво справедливо? До 1894 г. мерата не се ли е разграбвала; до 1898 г. не се ли е разграбвала?

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Разграбвала се е.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Днесъ, когато ние разискваме, нѣма ли нѣкой да разорява мерата? Вие всички знаете, че това е вѣрно. Е защо, тогава, опрѣдѣляте една дата и по този начинъ давате поводъ не само да се вършатъ несправедливости, но да се зародятъ процеси, които могатъ да иматъ лоши послѣдствия? Азъ бихъ молилъ г. министра да се съгласи и вие г. г. народни прѣдставители да приемете, като се разграничаватъ меритѣ, да се вземе днешното положение и да се забави миналото. Защо не чувате отъ моитѣ уста да ви кажа: опрѣдѣлете за дата 1908 г.? Ами азъ бихъ изпадналъ въ същата грѣшка, както сж изпаднали по-рано, когато се опрѣдѣли 1903 г., ако искамъ днесъ да се опрѣдѣли една дата. Какво е днесъ положението на меритѣ, законно или незаконно, подѣйте му дири смѣтка, защото по този начинъ ще направите повече зло, отколкото добро.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателътъ г. И. Пѣвъ.)

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Има дуамата старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василь Димчевъ.

В. Димчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Вѣрно е, че до 1903 г. меритѣ сж били по-много разграбвани.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Разработени?

В. Димчевъ: Разграбени. Отъ 1903 г. насамъ, може-би, по-малко сж разграбени, но вѣрно е така също, че е нужно явно разграбенитѣ мери да се върнатъ на общинитѣ. И турянето въ закона, че комисиитѣ, които ще правятъ разграничението между меритѣ и частнитѣ земи, ще отнематъ разграбенитѣ мери отъ 1903 г. насамъ, си има причината, и тази причина не е оназ, която г. Генадиевъ лансира тукъ. Не затуй се тури да се възвърне разграбеното отъ 1903 г. насамъ, защото се обръща внимание на епохата и на лицата, принадлежащи къмъ едно или друго течение, които сж направили заграбването, а затуй, защото се чѣлѣше, колкото е възможно, да се избѣгнатъ спороветѣ между частнитѣ лица и между общинитѣ, и то неоснователни спорове. На тѣзи комисион, които иматъ административенъ характеръ, не се даватъ съдебни права да разглеждатъ спорове за право на собственост на недвижимитѣ имоти. Коя бѣше причината, дѣто 1903 г. се взе за вѣрме, откогато заграбенитѣ мери да се отдѣлятъ отъ тѣзи разграничителни комисион? Причината бѣше тази, че въ него вѣрме стана измѣрването на всички частни имоти въ всичкитѣ общини и вписването имъ въ поземелнитѣ книги. Вписването

на имотитѣ въ поземелнитѣ книги стана не въ слѣдствие на декларация и произволно посочване на пространството отъ заинтересованитѣ собственици, както ставаше по-рано, а въ слѣдствие измѣрването отъ земемерни. Сжществуватъ карпети за това, сжществуватъ подробни фигури за измѣрванитѣ частни имоти въ общинитѣ и, слѣдователно, отъ 1903 г. насамъ въ общинитѣ има вече данни, отъ които една административна комисион може да потърпи основание и да каже, докѣдѣ е билъ вѣрниятъ частенъ имотъ. Понеже тѣзи данни сжществуватъ, можемо да се даде право на една административна комисион да опрѣдѣли, докѣдѣ е била общинската мера и да види, да-ли вие, дѣйствително, оттогава насетнѣ сте увеличили вѣрния частенъ имотъ, който граничи съ мерата. Обаче до 1903 г. не сжществуватъ такива данни, и понеже не сжществуватъ, мжчно бѣше да се даде право на тѣзи разграничителни комисион, които иматъ административенъ характеръ, да се основаватъ на частни свѣдѣния и да отидатъ да произволничатъ. Именно, за да се намалятъ тѣзи спорове, затуй се взе 1903 г., като въ измѣрването оттогава се намѣри една база, едно основание, по което да се ръководитъ тѣзи разграничителни комисион, за да се опрѣдѣлятъ, колкото е възможно, по-точно границитѣ, докѣдѣ сж се простирали, поне до тази дата, общинскитѣ мери. Ако не се дадѣше право на комисиитѣ да отдѣлятъ отъ частнитѣ имоти заграбенитѣ мери поно отъ 1903 г. насамъ, то значеше явно да се замижи при прехосването на общественитѣ имоти. Отъ тѣзи съображения изхождаше законодателятъ, когато постави този текстъ въ закона, който и днесъ се усвоява въ законопроекта. Тогава ние разисквахме този въпросъ и съ чѣлно знание на работата приехме да сжществува тази норма. Азъ мисля, че тя трѣбва да сжществува и не трѣбва да се изважда сега отъ закона, защото, ако се извади отъ закона, то значи да се харизкатъ общественитѣ имоти на частни лица, които, може да се констатира, че дѣйствително сж заграбени. Такова едно разграбване не трѣбва да се насърчава. Понеже тѣзи заграбвания не сж толкова много, колкото сж били назазадъ, прѣди това, то поне тѣ, като е възможно да се взематъ въ полза на общинитѣ, добръ е да се взематъ.

Ето защо азъ мисля, че членътъ трѣбва да си остане съ този текстъ, който ми прѣдлага комисията.

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Има дуамата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който повдига напнятъ уважаемъ колега г. д-ръ Генадиевъ, относително смисѣла на настоящия законопроектъ, да-ли той е реакционенъ и трѣбва ли да сжществува, или пъкъ трѣбва да се отмиѣни всоцѣло съ принципитѣ, които сж легнали въ неговата основа, и да се възприеме стариятъ законъ, авторъ на който е самъ г. д-ръ Генадиевъ, е твърдѣ важенъ, но струва ми се, че по този въпросъ можемъ да се споримъ повече, когато ще разискваме по чл. 15, защото тамъ се прѣдвжждатъ начинатѣ за обработването на меритѣ и какъ ще се използватъ. Сега, обаче, въпросътъ се касае за разграничение на меритѣ и откога трѣбва да се вземе единъ началенъ пунктъ, отъ който всички мери, отнети отъ частни лица, да се взематъ отново отъ общинитѣ, селски и градски.

Г. Димчевъ обясни доста добръ една отъ причинитѣ, по които се взе тая дата като начална, и азъ, въ допълнение на казаното отъ него, имамъ да кажа слѣдното. Не е вѣрно твърдѣнието, че защото прѣзъ 1903 г. властѣта е поела народно-либералната партия, заради туй бившето правителство е взело неврѣмѣнно тази дата за начална, за да може да отнеме

всички оня имоти, които сж били заграбени от съвѣтницѣтѣ на народно-либералната партия или от нейни приятели.

Д-ръ Н. Генадиевъ: На които сж били заграбени и бащинитѣ имоти.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Има друга една причина за това. Прѣзъ 1903 г. се забѣлѣзва едно голѣмо засилване на земледѣлнѣто въ България, благодарение увеличението на населението, отъ една страна, отъ друга — въвеждането на нѣкои земледѣлски машини и, може-би, поради една трета причина, че се внесе едно успокоение въ духоветѣ у производителитѣ въ нашата страна. Мекотата на тогавашния режимъ докара едно положение, когато населението започна повече да се отдава на своитѣ занятия, на своя промишленъ трудъ, и тогава започна да се увеличава земледѣлското производство, като се увеличи и работната земя.

За да ви увѣря въ тази мисль, азъ ще ви процитирамъ цифритѣ на обработваемата земя прѣзъ различнитѣ години, и вие ще видите, че заграбването да не казвамъ на меритѣ, но разширението на работната земя по-рано не е било тѣй засилено. Въ 1897 г. обработваемата земя — тукъ се разбира засѣтата и угарната — е била 24.457.000 декара. Прѣзъ 1899 г., вече при другъ единъ режимъ — 25.204.000 декара; значи, има едно увеличение приблизително съ 500 хиляди декара, което е сравнително неголѣмо. Въ 1903 г. — 25.833.000 декара; т. е. за четири години увеличението е само отъ около 600 хиляди декара. Въ 1905 г. вече имаме 35.777.000 декара работна земя — едно увеличение, за двѣ години, тѣкмо съ 10 милиона декара. Както виждате, вие имате заслуги, може-би, защото въ ваше врѣме е станало най-силно разработване на земята.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Не сж толкова голѣми. Безсѣмѣнно, вие имате заслуги, и то се дължи на факта, че имаше правителство, което имаше икономическа политика, но не сж толкова голѣми нашитѣ заслуги. Една частъ отъ тѣзи декари сж се явили отъ това, че сж, се измѣрили пространства на земи, които по-напрѣдъ се обработваха, но биваха скривани.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Да, има и други причини. Та, казвамъ, въ 1905 г. имаме 35.777.000 декара обработваема земя. Въ 1907 г. ставатъ 36.198.000 декара.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Тамъ вече заслугата е чисто наша.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Увеличението на обработваемата площъ се дължи, безспорно, и на заграбването на меритѣ, но има и други причини. Напр., прѣзъ това врѣме пострадаха горитѣ. Тѣзи стопани, които имаха съседство съ горитѣ, обикновено всѣка година взематъ по-малко отъ тѣхъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И много хубаво сж направили.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Нѣкои държавни гори съвършено изхвъркнаха.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И хубаво стана.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Азъ констатирамъ просто фактитѣ. Годишнитѣ 1897 и 1898 бѣха много лоши въ земледѣлско отношение; тѣ бѣха едни отъ най-лошитѣ години, каквито България е прѣкарала, и въ слѣдствие на това нѣкои мѣста бѣха изоставени, но отпослѣ започнаха изново да се разработватъ. Та, казвамъ, има редъ причини, които сж съ-

дѣйствували за разработването на обработваемата площъ, но, безспорно, една отъ причинитѣ е, че тогава населението чувствуваше по-голѣма нужда отъ работна земя, понеже пазарнитѣ цѣни на произведенията станаха несравнено по-голѣми, слѣдователно, имаше смѣтка да обработва по-голѣма площъ земя, и гледаше да разшири по нѣкакъвъ начинъ своята обработваема площъ, и затуй не се спираше прѣдъ закона за меритѣ, а разширяване земитѣ си по законенъ или незаконенъ начинъ, разширяваше ги по всички напращения по всевъзможни начини.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Едновременно и по двата начина: и по законенъ, и по незаконенъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Да. И струва ми се, че увеличението на обработваемата площъ по законенъ редъ е несравнено по-малко, отколкото по незаконенъ редъ. Азъ сега нѣмамъ точни цифри, за да мога да говоря съ положителност, но зная, че стария законъ, по който мерата се дълѣше между жителитѣ на селото, съвсѣмъ малко села го използваша.

Д-ръ Н. Генадиевъ: А-а-а! Не е вѣрно.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Поне въ нашия Търновски край азъ зная, че почти никъдѣ не се използва, съ изключение на нѣкои села въ Свищовско. Другитѣ села не го използваха, защото намѣриха, че този начинъ на обработване меритѣ не е рационаленъ, и възприеха другия начинъ, който вече въ демократическо врѣме се възприе — новия принципъ, когато мерата се оставя общинска, а експлоатацията става частна.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Колко декара има разработени по новия законъ?

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Не мога да Ви дамъ точни цифри.

Н. Мушановъ: А по стария законъ колко декара имаше дадени на частни лица по законенъ редъ, а не по хайдушки?

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Нѣколко стотинъ хиляди.

Н. Мушановъ: Не откраднати, а дадени по законенъ редъ?

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: По законенъ редъ сж дадени нѣколко стотинъ хиляди декара.

Н. Мушановъ: Много повече сж откраднати, отколкото дадени по законенъ редъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Нѣма съмнѣние. Никой не казва противното. Заграбването на меритѣ, г-да, трѣбва да го оправдаемъ, защото като не ги даваме на населението по доброволенъ начинъ, то само ще гледа да се одбие съ земя, макаръ и по незаконенъ начинъ.

Та, искамъ да ви кажа, че, безспорно, има извѣстно увеличение на работната площъ и точно измѣрвано на земитѣ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Да, безсѣмѣнно.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Но то има, може-би, най-малко значение. Нашето население сѣ гледа да укрива земята си, за да не плаща голѣмъ данѣкъ; като плаща по-малѣкъ данѣкъ, сѣ му е по-добъръ. Но има значение и разработването на меритѣ. Та, азъ

казвамъ, по-хубаво е да се възприеме пакъ това гледище — отъ 1903 г., като казвамъ, че по никакъвъ начинъ не трѣбва да се свързва тая дата съ идването на пародно-либералната партия на власт.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Защо пъкъ да не се свързватъ?

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Въ комисията се размисли какви по-голямъ облекчения могатъ да се направятъ, за да не се явятъ много процесъ; даже имаше едно прѣдложение, че административната комисия каквото рѣшение вземе, то да бѣде окончателно, да нѣматъ подирѣ възможностъ частнитѣ лица да правятъ никакви жалби, освѣнъ на общо основание. И затъ, както сега е приета заблѣжката къмъ чл. 4, който става чл. 8, фактически, споредъ моето мнѣние, никога, по никакъвъ начинъ не може да се отмѣни едно постановление на административната комисия — четете заблѣжката къмъ чл. 4, който става чл. 8 — защото лицата, които сж разграничавали мерата отъ частнитѣ имения, сжпитѣ тѣзи лица ще се питатъ въ сѣда като свидѣтели, и то за смѣтка на общината. Естествено, че тѣ никога нѣма да говорятъ противъ туй, което сж казали, защото тѣ сж полагали клетва и ще го поддържатъ въ сѣда, и сждѣтъ никога нѣма да отмѣни едно постановление на тази административна комисия. Менѣ ми се струва, че обжалването при тѣзи условия, при тази възможностъ на общината да пише за свидѣтели свои собствени заинтересовани жители, въпрѣки чл. 63 отъ гражданското съдопроизводство, пунктъ 4, всѣкакво обжалване се явява илюзорно. При третото четене даже този институтъ може да се изхвърли свършено, ако искаме да нѣма никакви дѣла. Наистина, съ туй ще се нахвърлятъ извѣстни права, това е безспорно, но туй и сега става и ще става и занапрѣдъ, особено тѣй, както е уредена тази материя, но сѣ пакъ ще се спечели нѣщо за общината, защото има още много заграбвания.

Та, моето мнѣние, което е мнѣние и на комисията, е да си остане този членъ тѣй, както си е, а пъкъ при третото четене, ако е възможно, могатъ да се направятъ извѣстни облекчения, за да се избѣгнатъ процеситѣ, като се накара населението самоволно да отстъпи нѣкоя частъ или пъкъ въ краенъ случай да възприемемъ сегашното положение, но да го обмислимъ въ комисията, да не би да направимъ нѣкоя грѣшка, която да се отрази фатално за интереситѣ на нашитѣ общини.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нѣмамъ нищо противъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Ние сега създаваме законъ не за държавата — ако е за държавата, можемъ да направимъ отстъпки — а за общинитѣ, които иматъ интересъ да иматъ мери, за да ги експлоатиратъ и получаватъ приходи отъ тѣхъ.

Та, азъ моля отъ името на комисията да приемете члена тѣй, както си е.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нѣмамъ нищо противъ, г-да, ако се приеме членътъ съ тази уговорка, както каза г. докладчикътъ, да се измисли една редакция въ комисията, за да не би да направимъ нѣщо прибързано — напълно съмъ съгласенъ съ това.

Дълженъ съмъ да кажа, че обясненията, които даде г. Василъ Димчевъ, заедно съ г. докладчика, измѣняватъ моя възгледъ по отношение на фразата, която е употребена тукъ и не опровергава датата 1903 г. Но ще признаете, че вината не е моя, ако съмъ се заблудилъ; вината е у редакцията, редакцията е

крива. Азъ бѣхъ вече приготвилъ нова редакция, по прѣдпочитамъ заедно съ комисията да я обсъдимъ наново пакъ. Обръщамъ вниманието на комисията върху факта, че ако желаете да се ограничатъ меритѣ въ положението, въ което сж били прѣзъ 1903 г., заради това, защото прѣзъ 1903 г. имаше измѣрване на частнитѣ имоти, и, слѣдователно, може да се види докъдѣ стигатъ частнитѣ имоти и докъдѣ сж били меритѣ; сир., ако желаете да усвоите тази дата заради това, защото има вече и законна норма, има вече извѣстни рамки, въ които ще трѣбва да се движатъ комисията съ най-малкътъ рискъ да направятъ несправедливостъ, тогава това трѣбва да бѣде казано изрично и трѣбва да усвоите не 1903 г., а 1904 г. Тогава вече нѣма да има подозрѣние и заблуждения; а помъ приемоте 1903 г., никой нѣма да разбере, че това е било нашето намѣрение. Намѣрванията не сж свършени на 1903 г., за да имате право да приемоте тази година, а измѣрванията сж свършени прѣзъ 1903 г., но една частъ отъ тѣхъ продължи прѣзъ 1904 г.; слѣдователно, трѣбва да се впише „1904 г.“. А за да не може да става никакво смѣнение, по-добрѣ е да се обясни: „1904 г., слѣдъ измѣрването на частнитѣ имоти“. Значи, да се опрѣдѣли коя епоха отъ 1904 г. Тогава вече не може да има смѣнение и тогава рискътъ, че ще се направятъ нѣкои несправедливости, може до извѣстна степенъ да се отстрани.

Сега, независимо отъ това, обръщамъ вниманието на г. докладчика, за да иматъ прѣдъ видъ и комисията, още едно нѣщо. Отъ 1904 г. насамъ има разработени мери на законно основание, съгласно закона. Азъ се надѣвамъ, че г. г. народнитѣ прѣдставители не сж всички на мнѣнието на просвѣтления Мушановъ, който мисли, че нѣма нито единъ декаръ законно разработена земя отъ 1904 г. насамъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Има.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Списъкътъ се намира въ министерството. Азъ прѣзъ денѣ си искахъ даже да ми доставятъ свѣдѣния, и ми ги доставиха; цифрата не си спомнямъ. Тя се възкачва на десетки или на стотинна хиляди декари; нека бждатъ 150.000, нека бждатъ 200.000 декари мери разработени, съгласно закона за меритѣ.

Министъръ Д. Христовъ: 62 хиляди сж.

Н. Мушановъ: Г. министърътъ ги знае по-хубаво.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нека бждатъ 62 хиляди, нека бждатъ 1.000. Какво ще стане съ тѣхъ? Не можѣ тѣзи разработени на законно основание земи, станали частна собственостъ, да се отнематъ. Та, ако се приеме текстътъ на законопроекта тѣй, както е тукъ, ще разграбчатъ меритѣ въ положението, въ което сж били на 1904 г., безъ да имате намѣрение, безъ да имате желание да се взематъ имотитѣ назадъ отъ частнитѣ собственици. Послѣдствието ще бѣде, че ще ги взематъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Ще дамъ едно обяснение. Комисията, както и министерството, не разбираше, че тѣзи имоти, които сж законно раздадени на населението, трѣбва да се отнематъ наново.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нѣма съмнѣние. Нито комисията, нито министерството, нито Народното събрание, единъ моментъ не може да помисли, че законно-придобитата собственостъ ще се отнеме съ този законъ. Но редакцията е такава, че може нѣкой отъ разграничителнитѣ комисии да се заблудятъ. И понеже нито вие, нито министерството, имате такава помисълъ, нищо не прѣчи да се каже това. Заради туй мисля, че ще трѣбва да се прибави една заблѣ-

лѣжка къмъ този членъ, на която комисията може да даде нова редакция, може да я видоизмѣни при третото четене на законопроекта; мисля, че тази лѣжка може успѣшно да се редактира въ слѣдующата форма: „Разработенитѣ, съгласно закона за меритѣ, пространства отъ 1904 г. насамъ, нѣма да се включватъ въ състава на тѣхъ разграниченитѣ мери“. По този начинъ ще бѣде ясно. Може да се усвои и друга редакция. Ако щете, това нѣщо може да стане съ обяснение, дадено отъ г. докладчика и потвърдено отъ г. министра. Нѣмамъ нищо противъ, но въ всѣки случай, трѣбва да бѣде доста ясно казано, за да не изпаднатъ въ заблуждение комисията по разграничението.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който се дебатира, е дълго дебатирания въ XIV-то обикновено Народно събрание, когато се прокарваше законътъ за меритѣ. Днесъ въпросътъ се повдига отъ г. Генадиева, доколкото, по моето разбиране, той схваща, че бившиятъ демократически кабинетъ е опрѣдѣлилъ датата 1903 г. насамъ, да се измѣрватъ меритѣ оттогава, като едно сръдство партизанско, доколкото ние, бившиятъ кабинетъ, сме искали да кажемъ, че именно оттогава се започва разграбването на меритѣ въ България.

Сега тукъ, г. Димчевъ, човѣкъ, който не е отъ нашата партия, па и г. докладчикътъ, имаха добрината да обяснятъ, кои сж били мотивитѣ, които заставятъ едно законодателство да опрѣдѣли датата 1903 г. Но, г. г. народни прѣдставители, въпросътъ се полагаше тогава така, както се полага и сега отъ всички г. г. народни прѣдставители. Безспоренъ фактъ е, че отъ десетки години насамъ общинската мера се разграбваше.

Д. Ганчевъ: Това с вѣрно.

Н. Мушановъ: Нема може да се намѣри въ сръдата на Народното събрание единъ народенъ прѣдставителъ, който да не знае това?

Д. Ганчевъ: И софийската мера е разграбена.

Д-ръ Н. Генадиевъ: $\frac{3}{4}$ отъ нея е разграбена.

Н. Мушановъ: Г. Генадиевъ поддържаше една друга политика по отношение общинскитѣ мери, която е политика още на г. Начевича. Тѣ поддържаха принципа на разработването на нашитѣ общински мери, прѣобръщането имъ въ частна собственост. Това бѣше принципиаленъ въпросъ, разрѣшенъ отъ закона на г. Генадиева. Ние не сподѣляхме този възгледъ и поддържаме, че общината може да си разработи доколкото трѣбва, за да засили икономическото бѣдѣще на народа си, но че мерата трѣбва да остане винаги обществена собственост, на общината, а не лично на селянитѣ; тя не трѣбва да се продава, за да бѣде разработена; напротивъ, тя ще си остане общинска, но може да се разработва и отъ приходитѣ ѝ да се посрѣщатъ нѣкои общи нужди на селото.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Може.

Н. Мушановъ: Така щото, има двѣ гледища. Азъ смѣтамъ, че ние сме по-правни. Правотата на нашитѣ възгледи с подкрѣпена най-много отъ желанието и традицията, които показва българското селско общество по тѣзи въпроси. Въ врѣмето, когато г. Генадиевъ си прилагаше закона, едвамъ сполучиха да стѣблятъ и продадатъ 62.000 декара мера, както каза

г. министъръ Христовъ, което доказва, че наистина законътъ може да е много уменъ за ума на единъ човѣкъ, който иска да реформира икономическия битъ на страната, но има други много по-важни причини и условия, които не се подаватъ тѣй лесно на една такава революция, каквато нѣкой си много уменъ може да зачене.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Тамъ е вашата заблуда, която вие възприехте.

Н. Мушановъ: Ние не я възприехме. Тръгнете навредъ изъ селата, кждѣто искате, и ще видите, че всички селяни бѣха противъ вашия законъ. Знаете ли, както ви каза и г. министърътъ, че меритѣ се разработваха само тамъ, дѣто имаше хора по-силни, властующи, богати хора, които сполучваха да купятъ мерата на селата?

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нѣма нито единъ такъвъ случай.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Тѣ ги взеха безъ пари, г. Мушановъ; баджардисаха се.

Н. Мушановъ: Да, баджардисаха се.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Законътъ е такъвъ; той ги дава.

Н. Мушановъ: Дава ги, ама привилегировано — само на тия хора, които държатъ властта въ рацѣтъ си. Но, г. г. народни прѣдставители, да-ли ние сме прави или криви, това е най-послѣ въпросъ на гледище. Нѣма защо да се обиждаме партизански. Това е въпросъ, който търпи различни гледища. Но менѣ ми прави впечатлѣние друго, че всички ония, които поддържатъ гледището на г. Генадиева, иматъ тѣзи възгледи, които той много куражлия проповѣдва прѣдъ васъ. Той казва, че може да се откраднатъ меритѣ, да се разработятъ и това ще бѣде добро за бѣдѣщето на страната. Споредъ мене, това значи да унищожимъ моралния редъ въ страната.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Такова нѣщо не съмъ казалъ.

Н. Мушановъ: Сега го казахте три пѣти.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Казахъ, че въ това врѣме, когато вие философствуваште, населението разработваше меритѣ по силата на единъ икономически законъ, който стои по-горѣ отъ маждруванията на всѣкакви гарги.

Н. Мушановъ: Има гарги, които сж честни, но има разбойници по-долу отъ всѣкакви гарги.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Единъ отъ тѣхъ сте вие. Рушветчия!

Н. Мушановъ: Мерзавецъ! Нѣмашъ право да обиждашъ, защото ще ти смачкамъ главата. Нѣмашъ право да обиждашъ единъ честенъ човѣкъ, който е въ положение да ти даде милостъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Каква милостъ?

Н. Мушановъ: Милостъ да седишъ на това мѣсто.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Никой не ми е далъ милостъ, народътъ ме е пратилъ тукъ. Рушветчия!

Н. Мушановъ: Не съмъ взелъ петъ пари отъ никого.

Д-ръ Н. Генадиев: Ще Ви докажа. Недѣйте мисли, че сте се отървали. Вие ме дадохте подъ съдъ по единъ разбойнически начинъ, съ фалшификации. Вие сте рущветия!

Н. Мушановъ: Вие ми правите честъ, че съмъ честенъ човѣкъ, защото Вие ме обвинявате.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Да, честент!

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ искахъ наистина да приказваме много на ясно. Хората, които се борятъ по разбойнически начинъ въ страната, желаятъ да разграбятъ меритъ и законитъ на страната да не могатъ да ги хванатъ, нито да могатъ да се взематъ меритъ пакъ за обща полза. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че тази политика, както не искаше да я слѣдва демократическиятъ кабинетъ, тъй нѣма да я слѣдватъ и вие. Кой отъ васъ, като честенъ човѣкъ, не желае да се повърнатъ откраднатитъ мери на общинитъ? Но има неудобства. Безспорно е, че е много неудобно да може да се повърне на общината една мера, която е вече разграбена прѣди десетки години. Това не може да стане по силата на нѣщата, защото въ едно село, когато единъ човѣкъ владѣе една заграбена мера десетина години подъ редъ, това положение става вече правно, а не само фактическо. Тъй си е. Още повече, че въ нашитъ села, за придобиването собствено на външнитъ имоти, на непокрытитъ стежания, нужно е 10-годишна давностъ. Заради туй, въ наше врѣме, ние искаме да намѣримъ сравнително едно сръдство, прѣзъ което да можемъ да допринесемъ нѣщо къмъ оъзи принципъ, който винаги сме поддържали; ние искаме по възможность разграбената мера да се върне на общината, и заради туй по оъзи съображения, които каза г. Димчевъ и г. докладчикътъ, се опрѣдѣли датата 1903 г., отъ която дата всичкитъ заграбени мери да се повърнатъ на общинитъ, каквото положение се създаде и въ закона. То е много ясно. Когато комисиятъ опрѣдѣлятъ границитъ на мерата отъ 1903 г. насамъ, всички ония, които претендиратъ, че сж собственици на тѣхнитъ парчета, които влизатъ въ тѣзи граници, ще трѣбва да заведатъ искъ прѣдъ сдилищата, . . .

Докладчикъ Н. Попирѣстевъ: На общо основание.

Н. Мушановъ: . . . за да дажатъ, че тѣ сж собственици. А пакъ всички ония ниви, които сж отъ разграбени мери прѣди 1903 г., общината, има право, ако желае, да заведе процеси за отнемането на тия ниви. Това е по разпоредбата на съотвѣтнитъ членове отъ закона за меритъ, който сега нѣмамъ на ръка, за да ви го прочета. Даде се право на общината по съдебенъ редъ да иска всички ония мери, които сж заграбени прѣди 1903 г. Установи се датата 1903 г., защото фактитъ сж по-прѣсни, отъ по-късо врѣме, и по-лесно може да се установи кждѣ сж били границитъ на мерата. Каза се, че отъ туй врѣме комисията има възможность да узнае докждѣ е била мерата, защото може да се установятъ какви сж били нейнитъ граници отъ прѣди 5—6 години и всичкитъ ония, които претендиратъ, че по погрѣшка тѣхнитъ имоти сж влѣзли въ мерата, ще заведатъ процеси прѣдъ сдилищата, и по този начинъ ще се разрѣши въпросътъ. Ето по кой начинъ, г. г. народни прѣдставители, се разрѣши въпросътъ за повръщането на меритъ на общината. Казахъ, че по тоя въпросъ се дебатира дълго тукъ и всички разбираха трудността му, защото въ този свѣтъ, г. г. народни прѣдставители, много е по-лесно човѣкъ да е хайдутинъ, да разграбва, понеже като се мине малко врѣме, всички ставатъ честни и поредъчни хора; защото въ този свѣтъ, откакто е сътворенъ, винаги

принципътъ на злото доминира надъ принципа на доброто, и винаги, като оставите едно прѣстѣпление, което се е извършило прѣди 3—4—5 години, на шестата година можете да бъдете вие благоразумни и да кажете: „Ние сме добри хора, не търсете отговорность за прѣстѣплението“. Тогава, наистина, за тѣ бждѣще ще се сдобиемъ съ единъ такъвъ моралъ: най-почтенитъ, най-достойнитъ хора въ страната сж, които могатъ да крадатъ, защото най-голтмитъ тѣхни защитници сж най-честнитъ и най-добри хора. Дойде ли обществото до този моралъ, азъ ви казвамъ, че държавата е загинала. (Нѣкои отъ болшинството ржкоплѣскатъ)

Прѣседателствующъ И. Пѣвъ: Никой не иска думата, г-да, обявявамъ дебатитъ за прѣкратени.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитъ имоти.

Министъръ Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Повдигнаха се принципиални въпроси, върху които се е говорило не единъжъ въ Народното събрание. Нека, обаче, по тѣхъ бждемъ на чисто. Признавамъ, че мнѣнието на привърженицитъ, щото общинскитъ мери да се разработятъ и, по този начинъ, да се усили производството въ страната, може да се поддържа и въ негова полза могатъ да се приведатъ убѣдителни аргументи; но и мнѣнието на другата страна, на привърженицитъ за запазването на общинскитъ мери, сжщо тъй заслужава вниманието ни и за въ негова полза могатъ да бждатъ приведени не по-малко вѣски аргументи. Азъ мисля, обаче, че и двѣтъ тѣзи мнѣния могатъ да се примирятъ, ако не формално, то по сжщество. Защо се иска разработването на общинскитъ мери? Защото, първо, тѣ не могли да се задържатъ, стремлението на населението да увеличи работната си земя било толкова голѣмо, че каквито изкуствени прѣгради да поставяме, тѣ пѣбли да бждатъ сломенни, защото общинскитъ мери били обречени на изчезване. Въмѣсто съ изкуствени сръдства да тормозимъ, да замедляваме този процесъ, казватъ тѣ, нека ликвидираме единъжъ-завинаги днешното положение, като улеснимъ този процесъ; съ разработването на общинскитъ мери, на тая общинска собственость, ние способствуваме за по-скоропното прѣмянаване на нашето селско стопанство, на нашето земледѣлие отъ екстензивна въ интензивна форма. По другия възгледъ — общинскитъ мери трѣбва да запазимъ като единъ поземеленъ фондъ, въ името на социалната прѣдвидливость. Населението у насъ расте и, слава Богу, че всѣка година то се увеличава съ по 80—90 хиляди души; дори и днесъ вече има околии като Старозагорската въ Южна-България, Горнеорѣховската, Търновската и пр. въ Сѣверна, дѣто рѣстътъ на населението е толкова голѣмъ, че то се вижда принудено да се прѣселва, да продава своитъ имоти на по-високи цѣни и да търси имоти въ други околии при по-низки цѣни. Никой не може да откаже, че ще настѣпи моментъ, когато единъ такъвъ поземеленъ фондъ би могълъ да бжде използванъ за социални цѣли. Прѣди всичко ние имаме балканско население, което отъ години вече слиза отъ планинскитъ кѣтове и населява, лека-полека, полскитъ мѣста. При съществуването на подобенъ поземеленъ фондъ ние облекчаваме въ бждѣще разрѣшението на социалнитъ задачи, ако такива ни се наложатъ. Но по-важното за момента е, щото земята, която пада въ границитъ на общинскитъ мери, да не остане мъртва, да не прѣчимъ на процеса на развитието на земледѣлското стопанство. Е добръ, съ запазването на този поземеленъ фондъ ние може да го използваме и сега за настоящето поколение, за която цѣль се внася настоящиятъ законопроектъ, съ който, между другото, корегираме нѣкои отъ недостатѣцитъ на

закона от 1910 г., подсказани от практиката и прилагането му. Следъ като се отдели известна част от мерата за образуване на училищните фондове, съгласно закона за народното просвещение, както и за фонда за скотовъдството, останалата част населението може, чрез референдумъ, да разработи. Няко повече, обработването на разпръдленитъ по равно дълове между селското население може да стане въ единъ периодъ отъ 20 години за обикновенитъ култури, а за по-дълготрайнитъ и за срокъ повече отъ 20 години, съ разрешението на министъра на земледелието и държавнитъ имоти. По отношение използването на тия равни дълове за срокъ отъ 20 години, селскитъ стопани ще влѣзатъ въ ролята на арендатори, и то непрѣкъснато въ продължение на 20 години. Фактически тѣ ще станатъ и собственици; ние, обаче, запазваме този общински фондъ, прѣдъ видъ цѣлитъ, за които по-напрѣдъ говорихъ. Ако дѣйствително е станало нужда въ селото отъ разширение на обработваемата земя; ако, по една или друга причина, се налага, щото част или всичката мера да се разработи, ако въ селото има течение за разработването на общинскитъ земи — кой прѣчи на населението да ги разработи? Достатъчно е да направятъ референдумъ, да се допитатъ помежду си и ако въ своето болшинство сѣ съгласни, не остава друго, освѣнъ да пристѣпятъ къмъ работа, да разработятъ и да използватъ мерата. При туй ново положение, съ което не правимъ никакво ограничение въ използването общинската мера съ разни култури, ние не само не спъваме селското стопанство, но, напротивъ, ние даваме пълна възможност на маждрия, прѣдвидливия и трудолюбивия земледѣлецъ да вложи трудъ и капиталъ, тѣй като срокътъ за използването е достатъченъ, за да му позволи нужнитъ материялни жертви, които ще бждатъ възнаградени.

Какво ще стане следъ изтичането на 20-тѣ години? Сигурно, ново допитване на населението; и земледѣлцитъ ще продължатъ да обработватъ, подъ една или друга форма, тази сѣщата земя, като фактически ще станатъ и нейни собственици. Но което е още по-важно — тѣ не само ще станатъ нейни собственици, но и ще обработватъ земята при условия, при които тѣ ще могатъ да я експлоатиратъ по-интензивно. Питамъ ви тогазъ, защо трѣбва непрѣмѣнно да пристѣпимъ къмъ продажбата, къмъ отчуждаването на общинскитъ мери? Ние постигаме цѣльта, която сочеше г. Геннадиевъ, и за въ полза на която съмъ и азъ, сир. този фондъ да не остане мъртавъ отъ стопанско гледище, а да се използва най-интензивно. Има ли нужда да привеждамъ примѣри отъ други страни, дѣто арендаторството, използването на земитъ отъ насни лица при дълги срокове не само не е докарало изтощение на земитъ, но, напротивъ, е повдигнало тѣхната цѣнност и тѣхното производство? Следъ като улеснимъ по този имонно начинъ процеса на разработване на общинскитъ мери, ние ще трѣбва да помислимъ и за интензивното имъ експлоатиране, да помислимъ за модернизиранието на селското стопанство.

Г. г. народни прѣдставители! Идеята за използването на общинскитъ мери е изпъкнала доста отрано, но едва въ 1900 г. тогавашниятъ министъръ на търговията и земледелието г. Начовичъ приготви законопроектъ, който, обаче, не мина прѣзъ Народното събрание. Проектътъ на г. Начовича имаше, тѣй да кажа, уравнителна тенденция по отношение владѣнието на селскитъ стопанства; съ отчуждаването на меритъ той прѣслѣдваше цѣльта да изравни по-дребнитъ съ по-едритъ стопанства; споредъ него частъ отъ общинската мера трѣбваше да се отдели за паша, смѣтано по 50 декара на добитѣкъ, а останалата частъ да се разпрѣдѣли между населението

при слѣдующитъ условия: стопани, които иматъ до 60 декара, да имъ се отдели още 50 отъ общинската мера, та да станатъ всичкы 110 декара, а които притежаватъ отъ 60 до 110 декара, да имъ се додадатъ до 110 декара. По проектътъ на г. Начовича, както казахъ, не се прѣкаралъ въ Народното събрание.

Първото законоположение относително уреждането на общинскитъ мери е законътъ отъ 1904 г. на г. д-ръ Геннадиева, споредъ който общинската мера може да се продаде, ако, по референдумъ, населението се съгласи на това. Отъ стойността на продаденитъ земи $\frac{2}{3}$ постѣпватъ въ държавното съкровище, а $\frac{1}{3}$ въ общинскитъ каси, прѣдназначена за културни цѣли; съ измѣненieto и допълнението нѣкъ на закона отъ 1907 г., частъта въ полза на съкровището се прѣхвърли въ полза на общината; споредъ сѣкия законъ цѣната на земята отъ общинската мера се прѣдвиждаше между 2 и 10 л. Да видимъ сега, какво е станало съ прилагането на закона, далъ ли е той очакванитъ резултати.

Отъ 1904 г., сир., откато законътъ влѣзе въ сила, до 1908 г. били сѣ подадени отъ 155 села заявления за отчуждаването и разпрѣдѣлението на общинскитъ мери между мѣстното население; отъ тия села, обаче, по една или друга причина, само 32 сѣ могли да се възползватъ отъ закона, които сѣ разработили точно 63.375 декара мери. Отъ тѣзи 32 села, на които срѣдно се падатъ по 2.000 декара, само на четирѣ села се падатъ 32.000 декара. Ако спаднемъ тѣзи 32.000 декара отъ всичкы 63.000 декара, които се падатъ на 32 села, ще видимъ, че на 28 села се падатъ крагмо около 31.000 декара — едно съвсѣмъ незначително пространство. Защо законътъ отъ 1904 до 1908 г. не даде очакванитъ резултати, щомъ е имало стихийно течение между селското население да увеличава работната си земя и, особено, като се има прѣдъ видъ, че отъ 1904 г. започва посѣпването на зърненитъ храни въ слѣдствие измѣнливоститъ съ условия на международното житно тържище и че отъ туй врѣме рентата на земята почва да расте. Признавамъ, че е имало прѣчи отъ административно естество, защото законътъ изискваше, прѣди да се пристѣпи къмъ разработването на общинскитъ мери, тѣ да бждатъ измѣрени и да имъ се приготвятъ ситуационнитъ планове; поради липса пѣкъ на подготвенъ технически персоналъ, туй не можеше да се направи тѣй лесно. Но дори и да имаше подготвенъ технически персоналъ, прѣдъ видъ факта, че само 132 села сѣ подали заявления, за да се възползватъ отъ закона отъ 1904 г., за стихийно течение не може да се говори. И понеже законътъ не можа да се приложи, населението продължаваше да разграбва меритъ.

Докажда законътъ отъ 1910 г., който постановява тѣкмо противното; споредъ него могатъ да се отдели части отъ общинската мера за използване отъ селското население. Но самата мера се обявява за неотчуждаема, като обработването ѝ трѣбва да става само съ фуражни растения, за да се създадатъ по-добри условия за развитието на скотовъдството. Но и съ прилагането на закона отъ 1910 г. не можаха да се добиятъ удовлетворителни резултати, защото съвсѣмъ незначителна частъ отъ селата успѣ да разграничи меритъ си; това се дължеше не само на липсата на технически персоналъ, но и на неподготвенитъ сръдства на общинитъ; да се разграничатъ общинскитъ мери, да се турятъ трайни знаци и т. п. се изискватъ пари, а бюджетитъ на нашитъ общини не сѣ тѣй широки. По тази причина, и прилагането на закона отъ 1910 г. не можа да постигне цѣльта си. Съ сегашния законопроектъ ние искаме да внесемъ подобрения въ закона отъ 1910 г., да направимъ нѣкои сѣществени поправки, съ които го-нимъ редъ практически цѣли: да улеснимъ общи-

нитъ при измѣрването и разграничаването на меритъ, като имъ прѣдвидимъ срѣдства да покриватъ разходитъ си; да позволимъ на селското население да използвава, слѣдъ разграничението, частитъ отъ общинскитъ мери, не само за фуражни растения, а за всички култури и пр.

Г. г. народни прѣдставители! При мене сѫ цѣвали не една и двѣ депутации, които ме молиха да ги улесня за засилването на училищнитъ фондове, да имъ разрѣша да разработятъ меритъ си прѣди още да се разграничатъ, защото нѣмали срѣдства за постройка на училищата си. Съ настоящия законопроектъ ние искаме да удовлетвори́мъ тия нужди на населението, защото меритъ за училищни и скотовъдски фондове ще могатъ да се разработватъ и даватъ подъ наемъ прѣди да сѫ измѣрени. И не само това, но дѣловетъ, които ще получава селското население, да могатъ да се използватъ не само за фуражни растения, а още за зърнени и за други култури. Ако съ измѣненіята, които внасямъ въ закона за измѣрване и разработване на меритъ, го́нимъ цѣльта да запазимъ общинския поземеленъ фондъ, общинската мера, защото ще ни трѣбва въ бъдеще, а отъ друга страна удовлетворяваме и онова, което поддържа тѣй енергично г. д-ръ Геннадиевъ, ако меритъ ще се разработватъ и сѫ зърнени произведения и при това сѫ срокъ не отъ една или петъ, а отъ 20 години; ако при повторното разпрѣдѣление на тия дѣлове, тѣ, вѣроятно, ще останатъ пакъ въ рѣцѣтъ на сѣщитъ земледѣлци — азъ мисля, че фактически двата възгледа се помиряватъ и тогава не остава друго, освѣнъ да прие́мемъ измѣненіята, които внасямъ въ закона.

Това бѣха общитъ ми бѣлѣжки по тѣзи двѣ мнѣния повидимому твърдѣ противорѣчиви, но които, на практика, могатъ да се помирятъ.

Нѣма нужда, г. г. народни прѣдставители, да се спирамъ върху бѣлѣжката, направена отъ г. д-ръ Геннадиева: откога именно трѣбва да се започне измѣрването на меритъ. Бждете увѣрени, че азъ взехъ разпорѣжданията на закона отъ 1910 г., защото послѣдното измѣрване на земитъ стана прѣзъ 1903 г.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Прѣзъ 1904 г. бѣха завършени.

Министъръ Д. Христовъ: Съ опрѣдѣление тая послѣдната дата не се е гонила никаква политическа цѣль. Мога да кажа, поне лично за себе си, че най-малко се ръководя въ подобни случаи отъ политически съображения. Ако можете да посочите по-друга опора, на която да се спремъ, добръ, ще се съглася.

Т. Даскаловъ: Нѣма такава.

Министъръ Д. Христовъ: Но понеже такава нѣма, азъ бѣхъ принуденъ да взема 1903 г., ръководимъ отъ фактитъ, а не отъ партизанството.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Да, то се обясни. Съвършено вѣрно.

Министъръ Д. Христовъ: Ето защо, г. г. народни прѣдставители, азъ ви моля да прие́мемъ прочетеніи членъ, тѣй като съ това улесняваме дѣлото, замислено отъ напѣтитъ прѣдшественици, чрѣзъ законитъ отъ 1904 и 1910 г. Ние осигуряваме нужнитъ срѣдства на общинитъ да разграничатъ меритъ си, ние имъ даваме възможность да поддържатъ фондоветъ си чрѣзъ общинскитъ мери, ние, най-подиръ, създаваме условия не да тормозимъ процеса на развитието на нашето селско стопанство, а да го улеснимъ. (Рѣкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които прие́матъ члена тѣй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че е постигнѣлъ за одобрение отъ Народното събрание сключения между България и Австро-Унгария договоръ за търговия и мореплаване. Договорътъ ще се раздаде, ще бжде разгледанъ въ комисията и утрѣ ще бжде туренъ на дневенъ редъ.

Засѣданието ще продължи въ 2 ч. подиръ обѣдъ.

(Слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: (Звъни) Засѣданието продължава.

Моля г. докладчика по законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за запазване, измѣрване и използване на селскитъ и градскитъ мери да продължи своя докладъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 6. Всички заграбени слѣдъ 1903 г. пространства се отнематъ отъ комисията и прѣсѣдиняватъ къмъ мерата, съ вдигането на послѣдната реколта.

„Засаденитъ сѫ дълготрайни култури (като лозя, овоци и черничевы градини и др.), заграбени пространства отъ мерата, както и тия, които сѫ прѣвърнати въ дворове съ постройки въ тѣхъ прѣди влизането на закона за запазване, измѣрване и използване на селскитъ и градскитъ мери, ще се оставятъ въ владѣние на засвоителитъ имъ, ако тѣ, въ замѣна на това, отстъпятъ за мера частъ отъ частнитъ си земи, граничащи съ мерата, въ размѣръ равенъ на засвоеното, или заплатятъ стойността на заграбеното, по оцѣнка на разграничителната комисия.

„Засаденитъ сѫ трайни култури, присвоени отъ мерата пространства, както и тия, прѣвърнати въ дворове съ постройки въ тѣхъ, слѣдъ влизането въ сила на закона за запазване, измѣрване и използване на селскитъ и градскитъ мери, ще се оставятъ въ владѣние на присвоителитъ имъ, ако тѣ отстъпятъ за мера частъ отъ частнитъ си земи, граничащи съ мерата, въ размѣръ двоенъ на засвоеното пространство или заплатятъ стойността му по оцѣнка на разграничителната комисия въ двоенъ размѣръ.“

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Никой не иска думата. Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители прие́матъ новия чл. 6 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 7. Съставениятъ подробенъ разграничителенъ протоколъ се прѣдставя въ Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти за утвърждение. Завѣрени извлѣчения отъ него, слѣдъ утвърдението му, се изпращатъ отъ общинския кметъ до заинтересованитъ страни.“

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Които прие́матъ чл. 7, както е въ законопроекта и както е приетъ отъ комисията, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 4 става чл. 8, като се измѣня така:

„Най-късно до два мѣсеца отъ връчване извлѣчения отъ протоколитъ, недоволнитъ отъ разграничаването на комисията могатъ, за установяване границата на мерата прѣзъ 1903 г., да се отнесатъ до мировия съдия, като първа инстанция. Общината,

обаче, си запазва правото да води дѣла на общо основание противъ всѣмкого, който е засвоилъ части отъ мерата до тази дата.

Забѣлѣжка. При разглеждането на дѣлата, възникнали отъ обжалване на протоколитѣ на разграничителната комисиия, общината е длъжна да посочи като свои свидѣтели и всички избираеми членове на разграничителната комисиия, подписали протокола.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ бихъ прѣдложилъ, г. г. народни прѣдставители, за да има еднообразие въ законодателството, както е вече въ закона отъ 1885 г., срокътъ за държавнитѣ имоти, намѣсто два мѣсеца, да бѣде шестъ. И послѣ, обжалването да става не прѣдъ мировия сѣдия, като първа инстанция, а, споредъ цѣната на имота, по общата подсѣдностъ, за да бѣдемъ въ съгласие съ другитѣ закони.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Христо Поповъ.

Х. Поповъ: Това прѣдложение на г. Генадиева по принципъ ми харесва, но, като говоримъ за общата подсѣдностъ, трѣбва да се знае, искътъ за собственостъ ли ще бѣде или за владѣние. Азъ мисля, че тѣзи искове ще бѣдатъ повече за владѣние, та затуй тѣ трѣбва да бѣдатъ отправяни прѣдъ мировитѣ сѣдилища, понеже всички искове за владѣние сѣ тамъ подсѣдни. Тѣй щото, по първата частъ на прѣдложението азъ съмъ съгласенъ, втората, обаче, не ми се вижда умѣстна.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Искътъ ще бѣде за собственостъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Имате грѣшка, г. Генадиевъ, не е за собственостъ. Ако искате, да обясня.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Ако е за владѣние, тогава подсѣдността прѣдъ мировия сѣдия е права.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: За последователностъ, въ такъвъ случай, исковитѣ за владѣние трѣбва да бѣдатъ подсѣдни на мировия сѣдия.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Добръ, щомъ искътъ е за владѣние.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата бургазскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Николовъ.

Г. Николовъ: Ще моля г. докладчика да обясни, какъ сѣ разбирали въ комисията забѣлѣжката, която прочете въ края на този членъ. Споредъ общата процедура, едната страна всѣкога може да отвежда свидѣлитѣ на другата страна, когато тѣ сѣ заинтересовани. Ние виждаме въ края на забѣлѣжката да се казва, че седемтѣ души, участвуващи отъ името на общината въ разграничителната комисиия, могатъ послѣ да бѣдатъ викани като свидѣтели на общината. Азъ разбирамъ, че и по отношение на тѣхъ трѣбва да се пазѣ общото правило на процедурата — че и тѣ могатъ да бѣдатъ отвеждани. Искамъ да чуя отъ г. докладчика, какъ се е разбирали този въпросъ, за да не възбужда послѣ недоумѣние, когато той дойде въ сѣдилището.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! По забѣлѣжката на чл. 4, който става чл. 8, станаха доста спорове въ комисията. И върно е, че тѣзи, които сѣ юристи въ комисията — за жалостъ или за щастие, тѣ бѣха много малко — . . .

Х. Поповъ: Оскарбавате юриститѣ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: . . . поддържаха, че тази забѣлѣжка отмѣнява чл. 63 алинея четвърта отъ нашето гражданско сѣдопроизводство, понеже жителитѣ на общината, които сѣ членове на комисията и които сѣ поставили граници, сѣ заинтересовани лица, споредъ нашата гражданска процедура, тѣй като тѣ сѣ хора, които желаятъ по възможностъ да увеличатъ мерата за смѣтка на частнитѣ лица; често пакъ ставатъ партизански давлени и комисията обикновено гледа по възможностъ да заграби повече и да изкара повече частни имоти общинска мера, а особено имотитѣ на онѣзи, които сѣ противници на властѣта, на кмета, на помощника му, ако щете, на съвѣтницитѣ — тѣ ще пострадатъ най-много. Има случаи, дѣто даже цѣлитѣ имоти на противницитѣ на кмета и помощника му сѣ били отнемани като общинска мера, както ставаха отнеманията и по силата на г. Такевото окръжно, което е противоконституционно и сѣдилищата не трѣбва да го прилагатъ. По силата на това окръжно, общината имаше право да завзема имотитѣ на хората по административенъ редъ: тя сама рѣшава, сама изпълнява и сама всичко върши. Та ми се струва, че това е една аномалия, и не трѣбваше да бѣде така. Но г. министърътъ не се съгласи да направи туй измѣнение и ще трѣбва да приемемъ, че ще се разпитватъ и тѣзи лица, които сѣ присѣствували въ комисията, които сѣ положили клетва, че ще кажатъ правото, че ще опрѣдѣлятъ правилно границитѣ. Въ такъвъ случай, като-че-ли обжалването става илюзорно, защото тѣ винаги ще поддържатъ показанията си въ сѣда и другитѣ свидѣтели, каквито и показания да дадатъ, не ще иматъ значение. Този въпросъ остана така въ комисията. Болшинството рѣши така, понеже нѣмаше юристи, като каза, че така трѣбва да бѣде, за да се запази интересътъ на общината, макаръ че тѣзи лица, които разграничаватъ мерата, ще се викатъ като заинтересовани за свидѣтели. Тѣй стои въпросътъ.

Азъ съмъ на противно мнѣние — че тѣзи лица не трѣбватъ да се допускатъ за свидѣтели, но то е мое лично мнѣние, а не е мнѣние на докладчика.

Х. Поповъ: Значи, комисията е въ противорѣчие съ министра.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Не, болшинството отъ комисията е съгласно съ г. министъра.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Законътъ постановява, че тѣзи лица трѣбва да бѣдатъ викани за свидѣтели. Защо? За да се установи въ сѣда, по какъвъ начинъ сѣ направили разграничението. Сега, нашиятъ уважаемъ колега г. Николовъ пита: „могатъ ли тѣзи лица да бѣдатъ отвеждани?“ Азъ мисля, че разрѣшението на този въпросъ може да се намѣри твърдо ясно. Законътъ постановява, че тѣ могатъ да бѣдатъ викани за свидѣтели, слѣдователно, качеството имъ членове на общината не прѣчи да бѣдатъ свидѣтели. Обаче, ако страната, която се сѣди, има други причини за да ги отведе — причини не роднински, но причини на процесъ — ще ги отведе като свидѣтели. Азъ съмъ въ процесъ съ нѣкого, ще го

отведа като свидетел. Разбира се, и сждилищата ще ги отвеждат на общо основание.

Г. Николов: По специална заинтересованост.

Д-ръ Н. Генадиев: Като ги викат за свидетели, не могат да се отвеждат по специална заинтересованост. Азъ мисля, че тамъ се намира разрѣшението на въпроса, и тѣкуващото отъ сждилищата не може да бѣде друго.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Георги Т. Пѣевъ.

Г. Т. Пѣевъ: Г. г. народни прѣдставители! Уважаемиятъ плодливски народенъ прѣдставителъ г. Поповъ направилъ една бѣлѣжка, че комисията е на противно мнѣние отъ мнѣнието на г. министра.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Не, нѣма такова нѣщо.

Г. Т. Пѣевъ: Азъ бързамъ за заявя, че всички народни прѣдставители, които бѣха въ комисията, взеха участие въ дебатирането на въпроса, и слѣди обясненията на г. министра, какво въ министерството има свѣдѣния, че повече отъ 200—300 дѣла отъ подобенъ характеръ сж изгубени, въ слѣствие на туй, че новитѣ ъмотове, които иматъ извѣстни свои съображения да не викатъ членоветѣ, които сж съставили комисията, сж дали друго направление на тѣзи дѣла, прѣдлаганата мѣрка се прие. Ти е твърдѣ умѣтна, защото единъ път членоветѣ на комисията даватъ клетва — а комисията се състои прѣдимно отъ хора на разнитѣ политически течения въ страната — никой не може да се съмнѣва въ тѣхнитѣ рѣшения, а противната страна, както отбѣлѣжи г. Генадиевъ, има всичката възможност, между другото, да прѣдстави нови доказателства. И азъ мисля, че това ще бѣде най-разумното: една комисия, като си слага подписа върху единъ протоколъ, тази комисия да бѣде викана послѣ при разни спорове въ сждилището. Не може да се търсятъ нови доказателства. Тогава нѣма смисълъ съставянето на таква комисия и съставянето на протоколи. Азъ, който участвахъ като членъ въ такава комисия, намирамъ, че прѣдлаганата мѣрка е много умѣтна и ходатайствувамъ да се приеме тѣй, както я прѣдлага г. докладчикътъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. докладчикъ! Приемате ли шестѣтъ мѣсеца?

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Не.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Турямъ на гласуване. Нѣма постѣпило никакво прѣдложение. Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 4, който става чл. 8, тѣй, както го прочете г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събраието приема.

Х. Поповъ: Моля! Трѣбваше да се гласува по-рано прѣдложението.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Кое прѣдложение?

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ направихъ прѣдложение, срокътъ за обжалване да не бѣде два мѣсеца, а шестъ мѣсеца.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще помоля г. Генадиева да си оттегли прѣдложението, и ето защо. Първо, имайте прѣдъ

видъ, че досега въ повече отъ 400 села е станало разграничение на меритѣ; обжалвания сж станали само около 200; не сж пропаднали всички, както казва . . .

Обаждатъ се: То се свърши вече; гласува се.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Оттеглямъ прѣдложението си.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 5 става чл. 9, като се допълня така: „Ако слѣди изтичане срока, прѣдвиденъ въ чл. 8, не постѣдва искъ за установяване границата на мерата, общинскитѣ ъметъ, най-късно до три мѣсеца, подъ контрола на земледѣлския администраторъ, за мѣсета врѣменнитѣ знаци сж трайни.“

„Въ случай че има заведени дѣла противъ рѣшенитѣ на комисията, трайни знаци тогава се поставятъ въ опрѣдѣления срокъ само по неспорната граница, а по спорната — трайнитѣ знаци ще се поставятъ слѣдъ свършването на процеситѣ.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 5, който става чл. 9, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събраието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 10. Поставянето на врѣменнитѣ и трайнитѣ знаци се извършва било въ натура отъ жителитѣ на общината, било за смѣтка на прѣдвижданието за тая цѣль суми въ бюджета на сжщата или отъ прихода полученъ за дадената по рѣшението на общинския съвѣтъ, одобрено отъ министъра на земледѣлството и държавнитѣ имоти, подъ дългосроченъ заемъ частъ отъ мерата прѣди разграничението ѣ, специално за тази цѣль. Този приходъ може да служи и за гаранция на сключенъ за сжщата цѣль заемъ отъ Българската земледѣлска банка.“

„За смѣтка на сжщитѣ срѣдства става и снемането на ситуационнитѣ планове на разграниченитѣ вече мери.“

„Забѣлѣжка. Ако общинскитѣ съвѣти не прѣдвидятъ въ бюджетитѣ си нужнитѣ за тази цѣль суми, министърътъ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве и окръжнитѣ управители при утвърждението на бюджетитѣ имъ ги вписватъ, като евентуално могатъ да ги заставятъ да дадатъ частъ отъ мерата си подъ заемъ за тази цѣль.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ новия чл. 10 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събраието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 7 става чл. 11, като се допълня така:

„Шомъ бждатъ опрѣдѣлени и отбѣлѣзани съ трайни знаци границитѣ на меритѣ, измѣрва се тѣхното пространство и се съставятъ нужнитѣ ситуационни планове.“

„Въ ситуационнитѣ планове трѣбва да се включатъ всички пространства на меритѣ, както сж ограничени съ трайнитѣ знаци, като се обозначаваатъ и съсѣдитѣ имъ.“

„Ситуационнитѣ планове се снематъ отъ технически подготвени лица, на които е дадено право да снематъ скици и планове, и се утвърждаватъ отъ министъра на земледѣлството и държавнитѣ имоти. Завѣрено копие отъ тѣхъ се запазва въ министерството.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 7, който става чл. 11, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събраието приема.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 8 става чл. 12, като се измѣнява така:

„Запазването на меритѣ се възлага на надлежнитѣ общински кметове и кметски намѣстници, под контрола на общинскитѣ съвѣти и земеделскитѣ администратори, а върховниятъ контролъ принадлежи на Министерството на земеделството и държавнитѣ имоти.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 8, който става чл. 12, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 9 става чл. 13.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни чл. 9 да стане чл. 13, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 10 става чл. 14, като се измѣнява така:

„Веднага слѣдъ съставянето на акта, кметътъ или кметскиятъ намѣстникъ е длъженъ да прѣдложи на нарушителитѣ да освободятъ мѣстата въ седмодневенъ срокъ и поправятъ граничните знаци. Ако до изтичането на тоя срокъ тѣ не освободятъ мѣстата и не поправятъ граничните знаци, общинското управление извършва това за смѣтка на заснователитѣ и праща акта на надлежния мирови съдия за наказание на виновния.“

„Забѣлѣжка. Чл. 13 и чл. 14 ще се прилагатъ и спрямо присвоителитѣ на части отъ неразграниченитѣ оше мери.“

По този членъ ще дамъ едно обяснение. Правото на административнитѣ власти да отнематъ веднага единъ засвоенъ имотъ въ седмодневенъ срокъ се дава не само за случаетѣ, когато мерата е разграничена или неразграничена, но и тогава, когато вече частъ отъ нея е отстъпена за училищнитѣ фондове. Значи, тия имоти, които вече сж отстъпени за училищнитѣ фондове, съгласно чл. 6 буква б отъ закона за народната просвѣта, и за тѣхъ кметството по административенъ редъ може да възстанови старата граница, било че имотътъ е разграниченъ отъ частнитѣ имоти, било че не е разграниченъ.

Туй обяснение имахъ да дамъ по чл. 14.

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 10, който става чл. 14, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 15. Меритѣ на селата и градоветѣ — цѣли или части отъ тѣхъ — могатъ да се използватъ по слѣднитѣ начини:

„1. За паша на добитѣка;

„2. Като се разпрѣдѣлятъ между населението части отъ меритѣ срѣщу извѣстенъ наемъ за разработване;

„3. Като се дадатъ подъ наемъ отдѣлни комплекси отъ мерата за опредѣленъ срокъ;

„4. Като се отдѣлятъ части отъ меритѣ съгласно чл. 106 буква в отъ закона за народното просвѣщение за образуване училищни фондове и фондъ за подобрене на скотовѣдството, съгласно закона за подобрене на скотовѣдството, и“

Министъръ С. С. Бобчевъ: Тукъ трѣбва да бѣде: „5. Фондъ за подобрене на скотовѣдството . . .“, и другото да бѣде 6-то.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: Не, г. министре, ние се занимахме съ този въпросъ и рѣшихме така да бѣде. Сѣ сжщото е.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Не е сжщото. Трѣбва да се отдѣли.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: (Продължава да чете)

„5. По наредбитѣ на специални закони.

„Забѣлѣжка. Части отъ меритѣ и прѣди разграничението на сжжитѣ, но винаги съ разрѣшение на министра на земеделството и държавнитѣ имоти, могатъ да бждатъ отчуждавани отъ общинскитѣ съвѣти по тѣхна оцѣнка за въ полза на концесионирани, съгласно закона за насърчение мѣстната индустрия, индустриални прѣдприятия въ размѣръ нуженъ, съгласно прѣдварително изработенъ планъ, за всички постройки, приспособления и фабриченъ дворъ на прѣдприятието.“

„Общинскитѣ съвѣти могатъ сжщо така съ разрѣшение отъ министра на земеделството и държавнитѣ имоти да позволятъ използването на частъ отъ меритѣ и за землени работи (изкарване прѣстъ за тухли и керемиди) и за вадене камѣни.“

Прѣседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въ този чл. 15 се съдържатъ постановленията, върху които говори днесъ г. министърътъ на земеделството и на държавнитѣ имоти; по него този законопроектъ се различава отъ закона гласуванъ отъ бившето Народно събрание на 1910 г. Както виждате, има опредѣлени нѣколко начина за използване на меритѣ. Има прѣдвиденъ единъ начинъ за отчуждение. Прѣди всичко, една кратка бѣлѣжка, колкото се касае до отчуждението. Въ забѣлѣжката къмъ чл. 15 е казано: (Чете) „Части отъ меритѣ и прѣди разграничението на сжжитѣ, по винаги съ разрѣшение на министра на земеделството и държавнитѣ имоти, могатъ да бждатъ отчуждавани отъ общинскитѣ съвѣти по тѣхна оцѣнка за въ полза на концесионирани, съгласно закона за насърчение мѣстната индустрия, индустриални прѣдприятия въ размѣръ нуженъ, съгласно прѣдварително изработенъ планъ, за всички постройки, приспособления и фабриченъ дворъ на прѣдприятието“. Това нѣщо бѣше необходимо, защото другъ законъ прѣдвижда, че за извѣстни индустриални прѣдприятия може да се оползотвори общинскитѣ имотъ, мерата. Но има една по-голяма и по-важнища нужда. Въ този законопроектъ ние приемамо за принципъ: мерата е неотчуждаема; изключение — отчуждението може да стане по рѣшение и по оцѣнка на общинския съвѣтъ само въ единъ случай, въ случая, за който говори законътъ за насърчение мѣстната индустрия. Нуждата на населението е за друго — за дворища. Има села, които ставатъ тѣсни.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: Този въпросъ е разрѣшенъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Това го нѣма.

Докладчикъ К. Попкръстевъ: Има го.

А. Буровъ: Този въпросъ е разрѣшенъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Както обясняватъ г. подпрѣседателътъ и г. докладчикътъ, този въпросъ е билъ разрѣшенъ, слѣдователно, нѣма какво да се спираме на него.

Остава да разгледаме начина на използване на меритѣ. Използуването ще става по стария начинъ — една частъ ще се оставя за паша на добитѣка.

Модерното използване на мерата е предвидено въ следующите начини подиръ пунктъ първи на чл. 15: чрезъ разпрѣдѣленіе между населението части отъ меритѣ срѣщу известни наемъ за разработване; послѣ, като се дадатъ подъ наемъ отдѣлни комплекси отъ мерата за опредѣленъ срокъ, и най-послѣ, като се отдѣлятъ известни части, комплекси за нуждитѣ на училищнитѣ фондове. Това сж тритѣ начини, които предвижда законопроектътъ за използване на меритѣ. Законопроектътъ ще бѣде опитанъ и азъ се надѣвамъ, че моитѣ предвиждания ще се обединятъ: не че меритѣ нѣма да се разработятъ, затова, защото настоящиятъ законопроектъ създава нови спънки за това, ами разработването ще бѣде по-бавно, по-медлено. Между двата принципа — принципътъ въ моя законъ отъ 1904 г. и принципътъ въ закона отъ 1910 г. — има явно противорѣчие: законътъ отъ 1904 г. говори за разработване на меритѣ, а законътъ отъ 1910 г. говори за запазване на меритѣ. Това о, което азъ смѣтамъ за реакционна идея. По този пътъ никога напреднала държава не е вървѣла. Народитѣ, които сж въ упадѣкъ, могатъ да си напуснатъ земята и нивитѣ да си обърнатъ въ пасбища; народитѣ, които сж напредничащи, ще обърнатъ пашитѣ въ ниви; обратното никога нѣма да стане. И каквото и да правимъ, каквито законоположения и да гласуваме, разработването на меритѣ пакъ ще продължава, само че ще продължава по незаконенъ начинъ тогава, когато законътъ не помага на населението въ неговото икономическо развитие, ами му прѣчи. Ако всички желаемъ разработването на меритѣ, трѣбва да се установимъ върху срѣдствата, които законодателятъ ще употреби, за да стане по-бързо тѣхното разработване, защото ние трѣбва да разрѣшимъ въпроса за себе си, имаме ли нужда да стане разработването на меритѣ бързо или не. Азъ съмъ напълно съгласенъ съ г. министра на земледѣлието, че явно противорѣчие между неговата система и моята нѣма, такова, каквото има между системата отъ 1904 г. и системата на демократитѣ, че двѣтъ системи, че двата начина за използване празнитѣ пространства около селата могатъ да се съчетаятъ, че между тѣхъ има точки на съприкосновение, че тѣзи двѣ системи могатъ да се помирятъ, сир., отъ една страна мерата да се обърща въ частна собственостъ, както предвиждахъ азъ въ закона, а отъ друга страна да се отдѣлятъ отдѣлни комплекси за училищни фондове или за голѣми земледѣлски експлоатации; но само половината да се взема, само това, което се предвижда въ настоящия законъ, азъ мисля, че ще бѣде достатъчно.

Г. г. народни прѣдставители! Въ края на сесията нѣма да ви чета дълги лекции; въ нѣколко думи само ще обясня въпроса тѣй, както азъ го разбирамъ. Меритѣ трѣбва да изчезнатъ, и тѣ ще изчезнатъ непрѣмѣнно, затова, защото, додѣто не се свърши разработването на всичкитѣ почти празни пространства земя, нѣма да дойде периодътъ на интензивното земледѣлие. Разработването на меритѣ, т. е. даването на големи пространства въ земледѣлска експлоатация ще докара едно увеличение прихода на България отъ около 150 милиона лева годишно и, слѣдователно, на почти равносилно увеличение и износа на България. Колкото ще бѣде по-кратко врѣмето, въ което ние ще използваме меритѣ, толкова по-бързо нашиятъ търговски баланс ще порасне съ 150 милиона лева износъ. Не считамъ за нужно да се простирамъ по този въпросъ, защото вече говорихъ по него единъ пътъ прѣдъ васъ и ми се чини, че ще бѣде излишно да повтарямъ. Но по-важно е послѣдствието отъ това разработване на меритѣ. Щомъ се привърши периодътъ на екстензивното земледѣлие и настѣпи вече въ пълно ходъ развитието въ направление къмъ ин-

тензивното земледѣлие, ние тогава можемъ да очакваме и отъ това пространство земя, което сега се обработва, и отъ това пространство земя, което ще се обработва за въ бѣдѣще, въ единъ периодъ отъ 10—15 години, удвоение на прихода, било затова, защото ще си послужимъ съ водното дѣло, та известни мѣстности ще ги направимъ по-плодородни, било затова, защото като ще стане земята тѣсна, като не ще има вече свободна земя, ще бѣдемъ принудени въ земледѣлието си да въведемъ нови способи на експлоатация. А всичкитѣ ония, които разбиратъ малко нѣщо отъ земледѣлие, ще ви кажатъ, че пашата земя, макаръ да е по-плодородна отъ земята на много европейски държави — безъ съмнѣние, несравнено по-плодородна отъ земята на Германия — допаса, споредъ цифритѣ, които г. докладчикътъ цитира тукъ, въ Народното събрание, нѣколко пъти по-малкъ приходъ, отколкото германската земя.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Четири пъти.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ бихъ желалъ, нашиятъ приходъ отъ земята да не порасне толкова, колкото сж го докарвали германцитѣ, но убѣденъ съмъ, че съ трудолюбието на българина, съ развитата негова частна инициатива, макаръ и да имаме само дребно землевладѣние, приходътъ отъ единъ декаръ земя може да се удвои, когато не ще останатъ празни пространства земя, защото интензивното земледѣлие мажнo върви заедно съ екстензивното. Може да се удвои въ единъ периодъ отъ 10—15 години, и тогава ние трѣбва да търсимъ удвоена смѣтка на пѣлото земледѣлско производство: това, което вземаме сега отъ зърнени храни, около 120 милиона, и нови 150 милиона, които ще вземаме отъ разработанитѣ мери — всичко 270 милиона — удвоете го, ще имате 540 милиона лева. Ние можемъ да завършимъ тази работа въ единъ периодъ отъ 25 години. Ето защо азъ съмъ партизанинъ на разработването и на бързото разработване на меритѣ.

Г-да! Отсутрѣ тукъ станаха прѣния, и азъ повече вървамъ, че г. Мухановъ се прѣструваше, че върва тѣзи работи, които говорѣ, отколкото че ги говорѣ искрено. Никога не е билъ оставенъ въпросътъ тѣй — да се насърчаватъ разхитителитѣ на общинската мера; никога никой въ Народното събрание не е поддържалъ тезата, че трѣбва да се оставятъ свободни онѣзи, които вършатъ зло, онѣзи, които разграбватъ селската мера, да я разграбятъ. Въпросътъ е много по-високъ; въпросътъ е икономически и социаленъ; може да не е достигненъ за всеки умъ, но, на всеки случай, той може да бѣде разясненъ съ малко добра воля. Разработването на меритѣ, както е станало въ всички държави безъ изключение, които сж напреднали въ всички европейски държави, въ всеки случай, съ изключение на горскитѣ мѣстности въ Швейцария, така ще настѣпи и у насъ; на него не можемъ да попрѣчимъ. Какъ ще бѣде законътъ, то е безразлично; надъ писания законъ има икономически законъ — законътъ на живота на населението, и той ще бѣде винаги прѣодоляющъ. Намѣсто да става разхищение на меритѣ, намѣсто незаконно да се увеличаватъ имотитѣ, намѣсто да растатъ нивята само на ония, които сж въ съседство съ мерата, или на ония, които сж по-сини, защото сж по-богати, или защото сж кметове, намѣсто по незаконенъ начинъ само частъ отъ населението да се обогатява за смѣтка на общината, това трѣбва да стане съ единъ законъ и да се разпрѣдѣли мерата равномерно между всичкитѣ селяни.

Но защо азъ искамъ непрѣмѣнно меритѣ да се обърнатъ въ частна собственостъ? Тамъ е разликата, която дѣли сегашниятъ законопроектъ отъ моитѣ

идеи. Защото двѣ причини ме каратъ да искамъ меритъ да се обърнатъ, колкото е възможно по-скоро и колкото е възможно въ по-голѣмата своя частъ, въ частна собственостъ. Първата причина е отъ социално естество. Азъ съмъ убѣденъ, че господарь на земята трѣбва да бѣде този, който я обработва; азъ съмъ убѣденъ, че българскитѣ земледѣлци трѣбва да бѣдатъ собственици, притежатели на земята, които обработватъ. Убѣденъ съмъ, че додѣто земята е разпрѣдѣлена между нашето селско население, както е сега разпрѣдѣлена, никакви аграрни кризи не застрашаватъ България и, слѣдователно, социалниятъ въпросъ, въ буѣна форма, не е възможно да докара сътресение въ държавата. Но азъ жюлая, понеже винаги въ живота има борба — едни ще бѣдатъ по-труднолюбиви, други по-мързеливи, едни по-умни, други по-глупави — и понеже винаги едни на смѣтка на други даже, ако щете, ще се обогатяватъ, колкото е възможно, ако не можемъ съвършено да отстранимъ обездомяването и на най-малката частъ отъ българското земледѣлско население, поне да отстранимъ този периодъ. Чрѣзъ раздаване меритъ на бѣднитѣ отъ населението, равномерно на сѣмѣйство, ние още за 30—40 години обезпечаваме България не само отъ сътресения, ами и отъ изникване на аграренъ въпросъ. Аграрниятъ въпросъ е единствената криза, която може да прѣдвиди човѣкъ, че може да се появи въ една земледѣлска страна, като нашата. Азъ не съмъ отъ ония мѣдрореловни хора, които иматъ претенцията да прѣдвиздаватъ какво ще стане подиръ 100, 200, 300 години. Азъ съмъ партизанинъ на частната собственостъ не само заради тѣзи социологически мотиви, ами и защото при днешния стадий на развитието на българския народъ, при днешнитѣ понятия, при днешния икономически битъ, това е единствената форма, която може да обезпечи прогреса. Общата земя я има въ Русия въ „миръ“-а, но не дава добри резултати. Общата земя, въ видъ на паша, на мера, както я има въ България, както я има и въ нѣкои назадничави страни, не дава добри резултати. Частната собственостъ винаги дава добри резултати. Днешното население въ Кюстендилско не прилича на кюстендилското население отпѣди 30 години. Вашитѣ на днешнитѣ кюстендилски граждани — не гражданитѣ отъ града, а отъ селата — които сж били ратаи на турскитѣ чифлигари, не бѣха достатъчно развити, бѣха по-назадничави въ всѣко отношение; държавата взе грижа за тѣхъ на 1881 г., та ги направи собственици, и въ продължение на едно поколѣние тѣ измѣниха даже физиономията си. Това ще продължава за много дълги години. Възможно е подиръ 2—3 столѣтия тази форма на собственостъ да изчезне или да се видоизмѣни, но може и да не се случи това нѣщо. Нека нѣмаме претенцията да прѣдвиздаме за 200—300 години. Единъ разуменъ човѣкъ, икономистъ или политикъ, може да прѣдвизда какво ще се случи подиръ 25—30 години; по-нататѣкъ не е негова работа: ако се опита да погледне на по-далечното бѣдѣще, той непрѣмѣнно ще сбърка. Безъ съмѣние, по-свѣтътъ отъ нашитѣ умове е билъ умътъ на единъ човѣкъ като Бисмаркъ напр. Той постави политиката на Германия на солидна почва. При всичко това за неговия умъ колониялната политика бѣше недостатъчна. Нѣкои отъ неговитѣ наследници, макаръ не толкова даровити хора, но само затова, защото дойдоха подиръ него, усвоиха идеята на колониялната политика, днесъ я развиватъ, и Германия нѣма, освѣтъ да благоденствува и да се хвали отъ нея. Ако единъ човѣкъ като Бисмаркъ не можеше да прѣдвиди на 80-та, на 90-та година, че подиръ 25 години колониялната политика ще играе първенствующа роля, защо искате ние да прѣдвиздаме какво ще стане подиръ 100—200 години? Желаете ли да заприли-

чатъ на ония хора, които на 1902 г. проповѣдваха въ Народното събрание, че не трѣбва да експлоатираме мината Перникъ, за да се запазятъ възглещата за бѣдѣще врѣме? Това нѣщо се е говорило тукъ, говорило се е и въ комисията. Виждамъ усмивка на вашитѣ лица. И тогава имаше хора, които го считаха за безумие. Подиръ 30 години хората ще измислятъ нови източници или нови мини или ще използватъ лѣчитѣ на слънцето, но, на всѣки случай, нѣма защо ние сега да смѣтаме, че подиръ 200 години ще ни трѣбва комюръ.

Министъръ Т. Теодоровъ: И даже подиръ 50 години.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И даже подиръ 50 години. Същото нѣщо е и да оставимъ меритѣ неизползувани подъ прѣдлогъ, че ще потрѣбватъ за държавни нужди подиръ 100—200 години, или, както каза г. министърътъ на финанситѣ, даже подиръ 50 години. Въ тия 50 години държавата ще спечели отъ доходитѣ толкова, че даже петъ пѣти по-скѣпо да ги отчужди по тогавашната цѣна, пакъ ще ни останатъ по-евтини.

Единъ другъ политикъ, Гладстонъ, който минаваше за революционеръ, защото измисли home rule-а за Ирландия, до такава степенъ, щото го напуснаха радикали, като Чамберлена и Чърчилъ, ако би оживѣлъ днесъ, изново би влѣзълъ въ гроба, като види каква по-революционна е политиката на Лойдъ Джорджа. Прѣди 5—10 години никой не можеше да прѣдвиди, че Англия ще трѣгне въ такора направление на своята фискална политика, въ каквото върви днесъ. Това доказва още единъ пѣтъ, че мѣдрото за политическитѣ хора, за ония, които управляватъ държавитѣ, е да се постараятъ да прѣдвидятъ какво може да стане подиръ 25—30 години — единъ ограниченъ периодъ, достѣпнъ за човѣшкия умъ; по-нататѣкъ да се не мисли какво ще трѣбва да се направи; затуй ще мислятъ нашитѣ наследници.

Сега ще се повърна на въпроса, който третирахъ прѣди малко. Казахъ ви, че по известни социални причини бихъ желалъ меритѣ да се обърнатъ въ частна собственостъ, за да отстранимъ всѣкакви възможни сътресения за държавата по възможно изникване на аграренъ въпросъ. Причината е желанието ми, нетѣрпѣнието ми да видя тѣзи мери да изчезнатъ единъ пѣтъ завинаги, да се разриботватъ, и намѣсто да докарватъ приходъ отъ 10 ст. на декаръ, както се изчислява сега използването имъ като паша, да докарватъ поне 10 л. на декаръ — разлика грамадна — за да можемъ съ използването на меритѣ и съ вкарването на интензивното земледѣлие въ България да съградимъ новото здание за бѣдѣщото поколѣние, за втората свободна генерация на България. Но, ако искате да постигнете тази цѣль, не по този начинъ ще я постигнете. Частната собственостъ е пакъ най-доброто сръдство, за да можешъ да накарашъ земледѣлца да разработва земята. Наистина, земята става тѣсна нѣкъдѣ — въ Търновско, Горнеорѣховско. Тя не е тѣсна въ Свищовско, Карнобатско и Бургаско — навсѣкъдѣ не е еднаква гѣстотата на българското население. Хората бързатъ да улеснятъ съ каквото и да е законоположение — подъ формата на този или другъ законъ — разработването на свободнитѣ части отъ меритѣ въ известни мѣста. Голѣми пространства мери се намиратъ тамъ, къдѣто населението не е гѣсто, и затуй трѣбва да измислишъ нѣщо друго. Измислено е само това: да се отнесешъ до онѣзи инстинкти, до онѣзи нужди на населението, които могатъ да го накаратъ да върви къмъ напредѣкъ. Не съ назначаването на специалности по земледѣлието, на агрономи, не съ писа-

нето на хубави брошури за разработване на тютюна, не съ хубави ръчи, които можем да държим, ще накараме българския земеделец да измисли стария си бит и да тръгне въ ново направление. Нуждата ще го унати и ще му посочи средство, което да бъде достъпно за неговите понятия, за неговите инстинкти. По-сигурно средство за който и да е земеделски народ — и това не е недостатък, но е негово преимущество — по-сигурно средство, казвам, аз не знам от това, да му посочим земята, на която той ще стане собственик. Дай му ти възможност за да разработва моритъ, и по-нататък бди спокоен: и добитъкът ще се намръ, и всичката земя ще бъде оползотворена. Един селянин, който днес притежава 200 декара, може да се смѣта напълно богатъ. И 100 декара сж напълно достатъчни, за да може да се поминува земеделско стопанство съ сегашните средства за земеделска експлоатация. Но, ако дадете на един селянин намѣсто 200, 400 декара, той ще намръ срѣдства да ги обработва, и нѣма да остави нито един декаръ необработен; ако му дадете 600 декара, и тѣхъ ще обработи. Първата година ще ги дава на изполица, той самъ ще работи, други ще работятъ — за България е безразлично; за България е важно, тази земя, която сега дава пѣсѣкъ, да дава жито, и отъ изнасянето на житото да влизатъ пари. Това важи за насъ.

Когато мерата ще бъде разпрѣдѣлена между населението и се отдаде като частна собственост, не само по-сигурно ще бъде разработана, но тогава ще може да се развъди изкуственъ фуражъ. Докато има паша, никогато селяните нѣма да се принудятъ да отдѣлятъ частъ отъ своите земи за фуражъ. Щомъ като изчезне пашата, тѣ ще иматъ по-угоденъ и по-съръ добитъкъ. Ще се намалятъ само овцетъ; но това нѣма да бъде голѣма загуба, защото, ако изгубимъ единъ милионъ отъ овце, 30 милиона ще спечелимъ отъ друга страна. Но, въ всѣки случай, недѣйте мисли, че е възможно да се отглежда угоенъ, добъръ добитъкъ съ изкуственъ фуражъ, докато има паша. Примѣри можете да потърсите въ развитието на земледѣлието въ всички културни страни и частно въ България. Въ Пловдивска околия на едната страна на Марица къмъ Родопитѣ нѣма мера, нѣма паша, но и тамъ има добитъкъ, както и отвѣдъ. Идете по-надолу: двѣ села се намиратъ едно до друго — Цалапица и Чоллукъ; Цалапица нѣма нито единъ декаръ мера, а Чоллукъ има за петъ села такава; обаче добитъкътъ на с. Чоллукъ е малко и мършавъ, а добитъкътъ на с. Цалапица е много и угоенъ. И това потвърждава още единъ пътъ правилото. Французиятъ добитъкъ е по-угоенъ, и по-много го има, отколкото въ България. Ние ще вървимъ по сѣнитѣ патица. Ние само мислимъ, че имаме много добитъкъ.

С. Пипевъ: Сега ще изнесемъ 12.000 глави!

Д-ръ Н. Генадиевъ: Независимо, г. г. народни прѣдставители, отъ връзката, която има между развитието на земледѣлието и скотовъдството и която би трѣбвало да ни накара, щото използваването на моритъ да стане бърже, независимо отъ безсѣмнѣното начало, че прѣвърщането на моритъ въ частна собственостъ ще ускори разработването имъ, и че оставянето въ туй положение, даване подъ наемъ моритъ, нѣма да даде добри резултати, защото е измисленъ единъ пътъ неестественъ, единъ пътъ, който не е сходенъ съ правитѣ на нашето население, дълженъ съмъ да ви кажа, че опититѣ, направени досега, не сж тѣй обезсърчителни, както въобще се мисли. Азъ прѣдполагамъ, че въ Министерството на земледѣлието и държавните имоти има едно заблуждение въ това отношение. Законътъ отъ 1904 г. не бѣше погледнатъ злѣ отъ населението. Отначало той бѣше

законъ непопуляренъ не само между земеделското население, но и между хората, които се занимаваха съ този въпросъ. Отъ мене се изискваше голѣма смѣлостъ да внесе този законъ въ Народното събрание и да го прокарамъ. Но имаше корективъ: ако желас населението — ако то се изкаже чрезъ референдумъ, че мерата трѣбва да се обрне въ частна собственостъ и да се разхвърли между него, само тогава ще се пристъпи къмъ изпълнението на закона. Нѣмаше, освѣнъ да оставимъ въ продължение на десетъ години да се изпита законътъ и да видимъ, какво е мнѣнието на населението. Първата година нѣмаше никакъвъ отгласъ. Подиръ двѣ години захванаха да се пробуждатъ, и много села взеха примѣръ, едно отъ друго и искаха разработването на моритъ. Г. министърътъ днесъ ни казва, че имало 63 хиляди декара разработени. Азъ взехъ добавъчни свѣдѣния, и безъ да оспорвамъ неговитѣ цифри, дълженъ съмъ да ви кажа, че има искани отъ селата да се разработятъ и други около 149 хиляди декара. Но този законъ колко време се е припособявалъ? Дадохъ ли време да се видятъ добритѣ или лошитѣ резултати отъ него; дадохъ ли време да се види, дали населението е реакционно, както си въобразяваме, или пъкъ възприема новитѣ идеи? Законътъ е гласуванъ въ 1904 г. Отначало бѣше прѣдвидено мерата да се отчуждава, и една частъ отъ доходитѣ, добити отъ това, да се дава на държавата. Следъ това се убѣдихме, че туй замѣддява разработването на моритъ, и не може да донесе много доходъ на държавата: това, което хазната трѣбва да гони днесъ, е разработването на моритъ, за да може подиръ 12 години да взема поземеленъ налогъ на пивитѣ, които наново ще се разработятъ. На 1907 г. се направи измѣнение на този законъ и се прокараха достатъчно подобрения. Трѣбваше подиръ 1907 г. да бъде припособенъ. Вие си мислите, че е прилаганъ до 1910 г.? Вие се лъжете; той е отмененъ на 1908 г. И тукъ, може-би, е мѣстото да отговаря на господина, който тѣй невѣжливо ме прѣкъсваше днесъ, че, ако на менъ намѣраха вина — нищо позорно, нищо користно за мене и до днесъ не се е доказало, нито за туй сж ме прѣсѣдвали — ако менъ прѣсѣдватъ за нарушение на правилници, на 1908 г. министърътъ на търговията и земледѣлието, съ окръжно, отмененъ закона. Това окръжно е обнародвано въ „Държавенъ вѣстникъ“. Всички заявления на селата за разработване на части отъ моритѣ останаха неизпълнени, защото министърътъ се бѣше тѣй разпоредилъ. Независимо отъ окръжното, за което се говори днесъ, за отменение по незаконенъ начинъ закона за разработването на моритъ, има друго едно окръжно отъ министра на търговията и земледѣлието, съ което се заповѣдва да се приложи едн-кое си правило, едн-кой си новъ законъ отъ 1910 г. и се суспендира пѣлия законъ отъ 1904 и 1907 г. При такива условия никой не може да твърди, че законътъ е опитанъ и че се е оказало, че не дава добри резултати. Азъ имамъ пѣлно основание да вървамъ — и вѣрата ми е съвършено искрена — че населението възприе тѣзи напѣдничави идеи. Това се вижда отъ обстоятелството, че всѣка една година имаме повече и повече нови искания. Заедно съ припособението на закона, и министерството щѣше да измисли по-лесна манипулация, и населението щѣше да навикне по-бързо само да си разръшава работитѣ; и работитѣ на самата администрация щѣха да се стегнатъ, та хората, като искатъ да разработватъ частъ отъ моритѣ си, да не чакатъ четири години, щѣщата година или най-много на слѣдующата година да имъ бъде разрешено. Ако бѣше се дало токова едно начало, такава една доктрина, такава една система, щѣше да се внесе коренна промѣна въ нашия экономически битъ, и увѣренъ съмъ, че резултатитѣ щѣха да бъдатъ добри. Сега ще опитаме тази система, която прѣдлага г. министърътъ — тя се доближава

до моята — по моята въра пакъ си остава дълбока, че единъ денъ, подиръ година-две, ще се повърнемъ пакъ на онази система, която бѣше узаконена въ 1904 или, по-скоро, въ 1907 г.

Едно ми прави голѣмо удоволствие — компетентността, съ която г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти говори по този въпросъ. Вижда се, че го боли, вижда се, че е изучилъ въпроса. Достигне ли единъ министъръ дотамъ, останалото е лесно. Когато на мене се е случвало да внасямъ измѣнения на нѣкои закони, случвало ми се е и да се откажа отъ нѣкои идеи, реализирането на които съмъ мислилъ, че би било полезно. Така е и съ него. Но България нѣма да пропадне, ако прогресътъ дойде подиръ 1—2 години. Толкозъ закони гласуваме всѣки денъ и ги отмѣняваме, щото голѣма пакостъ нѣма да стане. Въ туй врѣме, когато ще разискваме върху наврѣмнеността или ненаврѣмнеността на този законопроектъ, народътъ ще си продължи своето, разработването на меритѣ ще става постарому, по начинъ по-медленъ, по начинъ незаконенъ, но не съ съмнѣвамъ, че и сѣщиятъ министъръ — желая му да остане много години въ това министерство — ще ни сезира подиръ година-две съ ново измѣнение, съ което ще иска приспособленията, които се намираха въ закона, внесени отъ мене.

(Прѣдседателското мѣсто заема г. прѣдседателътъ)

Прѣдседателътъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Стефанъ Дрънковъ.

С. Дрънковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣмамъ нищо противъ чл. 15, тѣй, както се внася сега, но, станахъ да кажа нѣколко думи, понеже г. Геннадиевъ излѣзе да намекне, че въ този членъ не се поменавало за разпродажбата на общинскитѣ мери и че този законопроектъ идва да се приближи къмъ неговия законъ за разработване на меритѣ. И, дѣйствително, той се приближава. Въ една забѣлѣжчица къмъ чл. 22 на законопроекта се казва, че се позволява да се разпродаватъ малки парчета, които сж и тѣй изложени на разработване и които сж отдѣлени отъ мерата и сж заобиколени съ частни имоти. Азъ мислѣхъ да говоря, когато дойде тази забѣлѣжчица, че това е лошо, но, понеже г. Геннадиевъ сега говори и каза кое е лошо, азъ станахъ да си кажа думата.

Двѣ различни понятия сж разработване на меритѣ и разпродаване на меритѣ. Както самъ г. Геннадиевъ забѣлѣжи, въпросътъ е икономиченъ и социаленъ, и азъ, като държа повечко на социалната страна на този въпросъ, ще кажа: нищо по-добро нѣма отъ това да се разработатъ всичкитѣ общински мери; но да се разработатъ, като си останатъ тѣ общински дотогазъ, докогато се изработи единъ законъ, въ който да се прѣцѣнятъ нуждитѣ на околнѣлото, безимотно и останало на улицата население, и, за да се избѣгнатъ възможнитѣ сътрѣсения за въ бѣдѣ, му се даде да стане имотно. Когато се създаде у насъ законътъ, съ който се позволяваше разработването на меритѣ, нашиятъ селянинъ не се бѣше избавилъ отъ лихваритѣ; той бѣше загубилъ имота си, бѣше още борчали до ушитѣ; още не се отървалъ отъ своитѣ борчове, той не можеше да купува общински мери; купуваха ги по евангелски тѣзи, които имаха. Но да не отиваме далечъ. Азъ познавамъ с. Костенецъ, дѣто се разработва гората близо до станцията. Кой купи тая гора? Купиха я двама-трима души, които имаха възможностъ да си увеличатъ имота. Не бива да се продава общинската мера; обаче, да се разработва, съгласенъ съмъ; да си остане общинска, но да се разработва, за да дава доходъ. Както каза и г. Генадиевъ, меритѣ, ако се разработватъ, ще дадатъ голѣми доходи. А какви доходи ще даде мерата ако тя стане частна собственостъ? Само едно: че ще плаща поземеленъ данѣкъ. Ние можемъ да напра-

вимъ така, щото да задѣлжимъ тѣзи общини, които ще даватъ меритѣ си подъ наемъ, да плащатъ на хазната. Важното е да се разработватъ меритѣ, защото ще дадатъ доходи. Една трета отъ всичкия доходъ, какъвто и да билъ, въ тая страна — отъ търговията, земледѣлието, индустрията и пр. — влиза въ хазната по единъ или другъ начинъ: солъ ли ще идемъ, тютюнъ ли ще пушимъ, кибритъ ли ще палимъ — малко отъ това ще дадемъ на държавата. Приблизително 30% е, което ще се върне пакъ въ хазната. Не е само поземелниятъ данѣкъ, който покрива всичкитѣ разходи. Но меритѣ трѣбва да се запазятъ, да си останатъ общи дотогава, докогато, казвамъ, ще се види, че е наврѣла нуждата да се разпродадатъ на неимотнитѣ. Въ България населението се увеличава съ 1% и нѣдичко на годината; то значи, че при сегашното народонаселение на България, отъ 4 милиона души, имаме годишно увеличение отъ 40 хиляди души. Колкото и да се мъчимъ да засилимъ индустрията въ нашата страна, тя не може да се развие тѣй силно, не можемъ ние, г-да, да конкурираме нито Англия, нито Германия. Вие виждате други страни, много по-напрѣднали отъ насъ, какъвто с, напр., Италия, да прави милиарди заеми, за да развие у себе си индустрията, но, за нещастие, като нѣмални мѣстни каменни въглища, не можеше да конкурира нито Англия, нито Германия, и Италия, която живѣе хиляди и хиляди години, сега е дошла до едно положение да се храни отъ пактешественицитѣ, да проси и, дѣйствително, половината отъ населението на Италия е просеци. Сега взеха да помисловатъ, че тази земя, която е изхранила туй население, трѣбва да се разработи въ бѣдѣ. Трѣбваше самъ кралътъ да стане прѣдседател на единъ земеделски конгресъ, да свикатъ всички знатоци и агрономи да кажатъ мнѣнието си, какво трѣбва да се направи, за да се повдигне земледѣлието въ страната, за което Италия сега харчи много пари. Тя върви въ правни пѣтъ, за да се спаси отъ мизерията и отъ просията, въ които е трѣгнало нейното население.

Какво трѣбва да направимъ ние, ако не можемъ тѣй скоро да развиемъ индустрията, за да намѣримъ хлѣбъ на това население, което се увеличава? Населението у насъ се увеличава, казахъ, съ 1%, но интензивността на нашето земеделско стопанство не се увеличава съ такъвъ-же процентъ; значи, че има една частъ отъ населението, която ще остане на улицата гладна. Какво прѣдставлява досега България за селопѣцитѣ? За тѣхъ тя прѣдставя единъ идеалъ. Революцитѣ сж ставали не само за амбицията на хората и за личната свобода, но и за икономическа свобода. Обаче революцитѣ, като освободиха човѣка и роба, не го освободиха тѣй, както трѣбваше, а го на караха да си откупва имотитѣ. Земитѣ, отчуждени отъ чоконтѣ, отъ помѣшкитѣ, останала държавини и държавата трѣбваше да ги отсѣпти, да ги продаде на селянитѣ. Въ Германия направиха друго нѣщо: освободиха селянина, но той трѣбваше постепенно да си откупи своята земя. Само една Русия, когато освободи своя крестянинъ, селянинъ, въ 1861 г., даде на мѣжка душа по 5½ десетини или по 55 декара. Но и тамъ се е измѣнило туй условие и сега равенството не е запазено, защото, ако единъ баща, който е ималъ тогава шесть сина и той единъ — седемъ, е вземалъ седемъ дѣла, другъ, който не е ималъ дѣца, е вземалъ само единъ дѣлъ, а слѣдъ това, като му сж на родили дѣца, раздѣлили сж тѣзи 55 декара, и сж останали съ по осемъ декара. Тѣй става и у насъ. Срѣдно селскитѣ стопанства въ България иматъ по 70 декара земя, но по-голѣмата частъ иматъ по 45—50 декара. Какво ще бѣде слѣдъ 30 години, слѣдъ 20 години, а не слѣдъ 40 години, когато, както каза г. Генадиевъ, никой не може да прѣдвиди, какво ще стане? Този, който сега има 50 декара земя и шесть сина, слѣдъ 30 години всѣки синъ ще има по-малко

отъ 10 декара. Ще развие ли индустрията тъй силно, за да намърите прѣхрана на това голѣмо население въ фабриктѣ. Ето защо, тъй правилно разпрѣдѣленъ имотътъ въ България, както е билъ досега, недѣлите дава възможност да бѣде той неправилно разпрѣдѣленъ, недѣлите дава възможност да се купува отъ тѣзи, които сега иматъ, а да не остане за онѣзи, които стоятъ на улицата и нѣматъ земя. Общинската земя трѣбва да се раздава на неимѣющитѣ. Този принципъ трѣбва да запазимъ и поддържаме, за да запазимъ и за въ бѣдѣше нашата страна при такива социални условия — да бѣдатъ разномѣрно разпрѣдѣлени материялнитѣ блага и да не се връщаме да създаваме това, противъ което на западъ сѣ се борили и противъ което се борятъ още и сега.

Когато дойде да се говори по чл. 22, тогава азъ ще се повърна да направя своитѣ бѣлѣжки; обаче, що се касае до чл. 15, въ който сѣ посочени и способности за разработване на меритѣ, нѣмамъ нищо противъ него. Азъ съмъ за разработването на меритѣ, за да може да има доходъ държавата; по да не се продава нито една педя отъ общинската мера.

Прѣдседателътъ: Има думата врачанскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Лазаръ Георгиевъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ г. А. Буровъ)

Л. Георгиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Отъ древно врѣме е запазено правото на нашия земледѣлецъ и скотовъдецъ не само да пасе своя добитѣкъ въ мерата, но сѣщеврѣменно да може да построява кошари, въ които лѣтно врѣме да прѣбивава неговиятъ дребенъ добитѣкъ — овцетѣ. Тѣзи кошари служатъ за бачини; тамъ доятъ овцетѣ, правятъ сирене, кашкавалъ и т. н. Сламата се складира тамъ, и зимно врѣме въ тѣзи кошари се храни добитѣкъ. Законътъ за земитѣ прѣдвиздаше това право на нашитѣ земледѣлци и скотовъдци. Съ издаването, обаче, на закона за меритѣ, на нашитѣ земледѣлци и скотовъдци почна да се прави прѣпятствие. За да може единъ земледѣлецъ или единъ скотовъдецъ да има такава кошара, необходимо нужно е да има разрѣшение отъ надлежната община. На тѣзи, които бѣха отъ „нашитѣ“, се разрѣшаваше, а на тѣзи, които не бѣха отъ „нашитѣ“, не имъ се разрѣшаваше. По този начинъ се правѣше една голѣма неправда спрѣмо земледѣлцитѣ и скотовъдцитѣ.

Въ чл. 15 на прѣдлагания законопроектъ азъ виждамъ да се прави сѣщо такова едно прѣпятствие на нашитѣ земледѣлци и скотовъдци. Този членъ, като че-ли изчерпва начина на използване меритѣ, защото въ него е казано, че тѣ се използватъ: (Чете) „1) за паша на добитѣка; 2) като се разпрѣдѣлятъ между населението части отъ меритѣ срѣщу извѣстенъ наемъ за разработване; 3) като се дадатъ подъ наемъ отдѣлни комплекси отъ мерата за опрѣдѣленъ срокъ; 4) като се отдѣлятъ части отъ меритѣ, съгласно чл. 106 буква в отъ закона за народното просвѣщение, за образуване училищнѣ фондъ и фондъ за подобрене на скотовъдството, и 5) по наредбитѣ на специални закони.“ Както виждате, този членъ е изчерпателенъ и, слѣдователно, нашитѣ земледѣлци и скотовъдци се намиратъ при сѣщото положение — нѣма да имъ разрѣшаватъ да иматъ кошари, за да може лѣтно врѣме дребниятъ имъ добитѣкъ да бѣде тамъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Чете пунктъ 1.

Л. Георгиевъ: Тамъ нѣма такова нѣщо — азъ говоря за кошаритѣ. Ако Вие разбирате, че пунктъ 1 се отнася и за кошаритѣ, азъ бихъ желалъ това нѣщо

да се обясни, защото не се разбира, а се разбира само за паша на добитѣка. Въ какво може да се състои тази паша на добитѣка? Въ туй, че може да се пуца добитѣкъ да пасе и вечерно врѣме се прибира въ селото, или ако остане на полето, не се разрѣшава на скотовъдцитѣ да издигнатъ тамъ врѣменно едно помѣщение, да могатъ поне отъ дѣждъ да се пазятъ; не имъ се позволява да иматъ тамъ бачини или тарли, за да могатъ тамъ да доятъ овцетѣ или да правятъ сирене и кашкавалъ — кашкавалъ рѣдко правятъ, но главно да правятъ сирене. Е добръ, азъ мисля, че тъй, както е поставенъ въпросътъ, дѣйствително трѣбва да се обясни. Ако г. докладчикътъ мисли, че въ пунктъ 1 подъ думитѣ „паша на добитѣка“ се разбира и правото на земледѣлца и скотовъдца да може да си построи и кошари на това мѣсто, туй нѣщо трѣбва да бѣде изрично казано, защото не може да се разбере само по себе си. За да не става двусмислено тѣлкуване и да даваме възможност да дѣлятъ нашитѣ земледѣлци и скотовъдци на „наши“ и „ваши“, на едного да разрѣшатъ, а на другото да не разрѣшатъ, най-хубаво е да се помѣсти изриченъ текстъ въ закона, че се позволява на всѣки земледѣлецъ и скотовъдецъ да може да има кошара, дѣто лѣтно врѣме да може да затвори свои добитѣкъ, тамъ да има бачини или тарли, както казватъ, за доене на овцетѣ, за правене на сирене и кашкавалъ, а зимно врѣме да може да складира тамъ храни и да храни своя добитѣкъ, било овце, волове, коне и т. н., понеже селищата сѣ твърдѣ малки.

Ето защо азъ мисля, че или трѣбва къмъ пунктъ 1 на чл. 15 да се направи това обяснение, като се каже изрично, или пъкъ, споредъ мене, най-хубаво е да се прибави една втора забѣлѣжка къмъ този членъ съ слѣдующето съдържание: „Забѣлѣжка II. Всѣки земледѣлецъ и скотовъдецъ има право на безплатно ползуване отъ мѣсто за пасище, както за построяване на кошара за едрия и дребния си добитѣкъ, така и за складиране на храни за добитѣка си, както за лѣтна, тъй и за зимна прѣхрана.“

Мисля, че по този начинъ нашитѣ земледѣлци и скотовъдци не ще иматъ неприятноститѣ, които сѣ имали досега.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Михаилъ Такевъ.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Като вземамъ думата, дължа да заявя прѣдварително, че азъ съмъ напълно съгласенъ съ чл. 15 отъ законопроектъ. Само двѣ бѣлѣжки искамъ да направя върху този членъ.

Прѣди да сторя това, обаче, трѣбва да кажа, че вече е анахронизъмъ да се поддържа въ България противното на онова, което 500-годишниятъ животъ на страната доказва, че трѣбва да сѣществува. Който иска да говори за начина на използване общинската мера, той не трѣбва да забравя стария турски законъ за меритѣ, стария турски законъ за земитѣ. Въ него има едно постановление, което прѣживѣ въковетѣ и което запази днешната физиономия на нашитѣ общини. Това е онуй спасително срѣдство, което нѣкога умненъ държавникъ въ Цариградъ е написалъ: мерата, необходима за пашата на добитѣка на едно село, балталѣкътъ, необходимъ за прѣпитане и за огрѣване на населението въ дадена мѣстност, сѣ неотчуждаеми, тѣ сѣ *inprescriptifs*, не могатъ да бѣдатъ присвоени чрѣзъ давностно владѣние, тѣ сѣ *inalienables* — неотчуждаеми. Тѣзи принципи, легнали въ турския законъ за земитѣ, се поддържатъ днесъ, съ малки изключения, почти навсѣкѣдѣ. Прѣди ние да говоримъ за начина да привикнемъ нашето население друго-яче да отглежда своя скотъ, своя добитѣкъ, ние трѣбва да му осигу-

римъ срѣдства да може да се прѣпитава той и неговиятъ добитѣкъ. На 1904 г. се написа законъ за отчуждаване на меритѣ, за прѣобрѣщането имъ въ работна земя и, слѣдователно, за лишението на това население отъ възможността да си пасе добитѣка вънъ, на полето. Колко мери се отчуждиха? Отдевъ г. докладчикътъ ви каза: отъ 25 милиона декара работна земя, колкото заваря законътъ за разработване на меритѣ, на 1904, 1905 и 1906 г. ние вече виждаме 36 милиона декара; значи, 11 милиона декара земя въ повече се е разработила отъ меритѣ. А питамъ се: едновременно съ това, колко, не стотини, не милиони декара разработена мера, амь колко десетки декара се посѣяха съ фуражни растения въ тази страна, за да може да се отгледва добитѣкътъ, тъй както го отгледва унгарецътъ или швейцарецътъ? И щѣше да бѣде много поучително, ако г. докладчикътъ би ни казалъ и тази цифра, защото той щѣше да подчертае, че когато 10—11 милиона декара отъ тѣзи мѣри сѣ се разорали, нито половинтъ милионъ декара не сѣ се насадили съ нови фуражни растения, за да можемъ да хранимъ добитѣка си цѣла година на ясла. Като е тъй, какво показва това? Това показва, че нашето население, привикнало отъ памти-вѣка да храни своя добитѣкъ вънъ, на общинската паша, и доднесъ поддържа този традиционенъ обичай, макаръ да не е подозирало, че това го има въ закона за земитѣ, отъ вѣкове съществуващъ въ страната. Опитаха се, прочее, да напишатъ законъ, който не е нищо друго, освѣтъ копие на закона на г. Начовича отъ 1900 г., както добръ забѣлѣжи г. министърътъ; законъ, който г. Начовичъ пропагандира съ една своя обстойна брошура отъ нѣколко стотини страници, но която теория въ България не се удаде, не биде възприета. Какво се получи, когато вътрѣшнѣ нежеланието на населението да получи тая реформа въ своя стопански животъ, тя му се наложи чрѣзъ единъ законъ? Вне видѣхте, какво се получи. Заповѣда му се съ законъ: когато общинскиятъ съвѣтъ рѣши и болшинството отъ народа одобри, да се продава частъ отъ тази мера срѣну известна такса. Колко такива декара сѣ се продали, каза ни г. министърътъ; отъ 1904 до 1910—1911 г. сѣ се продали 63 хиляди декара, а, между тѣмъ, сѣ разорали 11 милиона декара. По кой начинъ? По начинъ незаконенъ. А защо? Много просто, защо. Защото се отвори вратата на тази теория, която казва: понеже гладътъ е лошъ съвѣтникъ, то като се пооткрадне, нѣма кой да прѣслѣдва. Ето, това положение се създаде съ този законъ. Отдевъ въ мое отсъствие се е казало, че азъ, като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, съмъ издалъ едно окръжно по отношение запазването на меритѣ. Вѣрно е. Какво е съдържанието, обаче, на това окръжно? Този, който желаше да го процитира тукъ, трѣбваше да го прочете и да отиде да намѣри онова досие отъ хилядитѣ рапорти на всички общински кметове, околийски началници и окръжни управители, за да види кое е мотивирало издаването на това окръжно. Окръжнитѣ управители донасятъ, кметоветѣ сѣщо, че меритѣ се разграбватъ по единъ невъзможенъ начинъ; „трѣбва да се биетъ“ — казватъ тѣ. Какво да се направи? Знаейки какво гласи респективниятъ членъ отъ турския законъ за земитѣ, който въ известни постановления е още въ сила въ България, азъ написахъ слѣдующето окръжно: всѣки единъ, който незаконно е заграбилъ частъ отъ мерата, административнимъ образомъ общинското управление ще я отнеме. Защо? На много просто законно основание: мерата е неотчуждаема, мерата е непросрочаема по своето владѣние, мерата е непроданаема. И щомъ като общинскиятъ съвѣтъ намѣри, че еди-кой господинъ е разоралъ мера, има право да забучи тамъ колци и да каже: това е общинско мѣсто, както ще изгони всѣки

единъ, който нахлѣта въ общинската нива. Това окръжно не е нищо друго, освѣтъ едно повторение на друго едно окръжно отъ 1885 г. И тогава сѣщото министерство бѣше издало пакъ такова окръжно, че понеже меритѣ сѣ неотчуждаеми по законитѣ на тази страна, всѣки, който би си позволилъ да посегне на мерата, ще му се отнеме.

В. Поповъ: Сѣдилищата кѣдѣ ще останатъ?

М. Такевъ: Сега ме апострофиратъ: „Сѣдилищата кѣдѣ ще останатъ“. Сѣдилищата ще дойдатъ тамъ, кѣдѣто има претенция за собственостъ, ...

В. Поповъ: Нарушени права.

М. Такевъ: ... дѣто има нарушени права — и това е казано въ самото окръжно. Ето защо, казвамъ, въ това окръжно абсолютно нищо незаконно не съществува. Дойде законътъ отъ 1909 г. и въ него се казва, че положението на меритѣ ще се констатира на 1910 г. — така бѣше въ началото — или на 1908 г., това количество да се приеме като statu quo; отъ 1908 г. насамъ, който е разоралъ мера, да се вземе по административенъ редъ — законътъ на г. Ялчичева; ако ли мерата е разорана прѣди 1908 г., вземането на мерата да става чрѣзъ сѣдъ. Тогава отъ тукъ стана цѣлата земледѣлска група, стана г. Стамболийски и чете дълга статистика да докаже, че отъ нѣколко години насамъ — отъ двѣ години — сѣ се разорали грамадни пространства отъ меритѣ и направи прѣдложение: тази мѣрка да се разпростре 15 години назадъ, да се констатира състоянието на меритѣ прѣди 15 години и отъ тази констатация да се слѣдва насамъ; заграбеното прѣди 15 години да се отнема чрѣзъ сѣдъ, чрѣзъ процеси, водени отъ общинитѣ, а заграбеното послѣ — по административенъ редъ. Обаче г. министърътъ на земедѣлнето и цѣлото правителство считаха, че да се повръщаме 15 години назадъ, за да търсимъ и да оспорваме права, е малко рискувано, затуй се съгласиха да се приеме една по-близка дата. И нека г. Геннадиевъ бѣде спокоенъ, защото никому не е минало на умъ, понеже неговиятъ законъ е отъ 1904 г., ние да приемемъ сѣщата дата да бѣде отъ 1903 г.; то бѣше пазарлъкъ въ камарата — ако отворите дневниците, ще видите. И се постави този прѣдѣлъ — въ 1909 г. се писа закона — до петъ години да признаемъ правото на общинитѣ да отнематъ меритѣ по административенъ редъ. И тогава писахме: ще се констатира какво е било състоянието на меритѣ до 1903 г.; всички мери, заграбени прѣди 1903 г., ще се отнематъ чрѣзъ сѣдъ, а слѣдъ 1903 г. — по административенъ редъ; недоволнитѣ страни ще отидатъ въ сѣдилищата — това, което е възпроизведено и въ новия законъ. Така щото, не само нѣма никакво нарушение на никакви закони на страната, но и окръжното е издадено въз основа на съществуващитѣ закони въ страната.

Колкото се касае за окръжното, издадено по Министерството на земедѣлнето, то бѣше за начина, по който ставаха тѣзи ужъ разпродажби. Отдевъ г. докладчикътъ казваше: силнитѣ на деня ги разпрѣдѣляха помежду си, и понеже се повдигна голѣма буря отъ негодувание — знаете, че като отидете въ село, всички се оплакватъ отъ това, че силнитѣ разграбватъ меритѣ — каза се: понеже ще се внесе законъ, този начинъ на разпродаване и на разпрѣдѣляне меритѣ да се спре. Какво беззаконие има тукъ? Абсолютно никакво беззаконие нѣма. Като спираме една мѣрка, докато се узакони ново законоположение, никакви права не нахърпваме никому. Ето защо и тукъ нѣма абсолютно никакво нарушение на нѣкакви закони. Вмѣсто 11 милиона, цѣха да се разграбятъ 22 милиона, ако не бѣхме

спрѣли продажбата на меритѣ; министерътъ спре това и внесе законъ въ камарата, който уреди тази материя.

Това имаше да кажа по прословутитѣ двѣ окръжки, за които говорѣше единъ ораторъ. Прави ми впечатлѣние, като че се иска непрѣмънно да се прокара една идея, непрѣмънно трѣбва да се докаже, че това, което азъ съмъ направилъ, е най-умното, и всички останали, които мислятъ друго, сѣ сж и малограмотни, и неумни, и всевъзможни други спитети. Този начинъ на обсъждане въпроситѣ въ парламента ми се вижда твърдѣ неудобенъ, защото никой не може да претендира на по-голямъ умъ отъ този, който иматъ тукъ 210 души, когато въпросътъ е всестранно освѣтленъ, и взематъ известнo рѣшение; азъ мога да не съмъ съгласенъ, но да кажа, че всички сж били глупци, а само азъ съмъ умника, разбира се, обратното ще бѣде вѣрно.

Г. министерътъ отдевъ разви много обстойно теорията за стопанисването на общинскитѣ мѣра. Той каза: „Азъ ще постигна цѣльта, която вие, пѣко-гашно правителство, сте гонили: да дадемъ възможностъ да не стонъ земята мъртва, но да се използва по начинъ такъвъ, че като оставимъ на селскитѣ добитѣкъ известна частъ отъ мерата свободна, да може безпрѣпятствено да пасе тамъ — това което го пише и въ члена — останалата частъ да дадемъ да се разработва, да се оползотвори, но сжневрѣменно като тя си остане пакъ общинска, никога да не става частна собственостъ“. Г. министерътъ нищо друго не потвърди, освѣнъ стария турски законъ за земитѣ, който освѣщаваше неотчуждаемостта на общинската мера и неотчуждаемостта на балталъка. Обаче г. министерътъ не издържа докрай тоя принципъ, и затуй тукъ, въ забѣлжката, казва: „Общинитѣ, обаче, могатъ да отчуждаватъ, по одобрение на Министерството на земледѣлието, известни парцели отъ своята мера за индустриални постройки, за постройки на индустриални заведения“. Менѣ ми се струва, че тукъ пакъ трѣбва да запазимъ принципа, мерата да си остане на общината. Тя може да даде на ползване, срѣщу известна такса, на пѣкое индустриално прѣдприятие, частъ отъ своята мера, за да може то да построи своитѣ здания и да се ползува отъ тази мера срѣщу тази такса, докато това здание има прѣдзначението, което е получило отъ самото начало. И по този начинъ хемъ ще дадемъ възможностъ на нашата индустрия да се развива, хемъ отъ друга страна ще запазимъ пакъ цѣлостта на нашитѣ мѣри.

Сжко така по-долу, въ послѣдната алинея, се дава възможностъ на известнo прѣдприятие да прави тухли, керемиди и пр., и да се ползува отъ мерата срѣщу известна такса, докато е прѣдзначено да сжществуваша това прѣдприятие. Щомъ, обаче, изгуби своето прѣдзначението, мѣстото остава пакъ неотемлима частъ отъ общинската мера.

По този начинъ, менѣ ми се струва, че наистина ще издержимъ принципа докрай и всички онѣзи съображения, които отдевъ изтъкваше г. министерътъ, за даване възможностъ на горското население, срѣщу което вече знаете какви мѣрки се взематъ за запазване на горитѣ и, слѣдователно, ограничѣние въ поминъка му; това население, казвамъ, вече постепенно-постепенно ще слиза отъ балкана и ще отива въ полето, а тамъ държавата трѣбва да има на разположение запазенъ фондъ, за да му даде възможностъ да отиде тамъ да се поселива. Ако ние речемъ, по разни изключения, да отчуждаваме тази мера, ако ние речемъ да допуснемъ изключение отъ принципа, макаръ и едно, нищо не прѣчи вече това изключение утрѣ да се разшири и правило да стане отчуждението, а пѣкъ изключение да стане неотчуждението. Ето защо ще бѣде добръ да запазимъ този вѣковенъ принципъ: мерата да е неот-

чуждаема, и още единъ: непрѣмънно общинитѣ трѣбва да се задѣлжатъ да запазватъ известна частъ отъ мерата, прѣдзначена изключително за паша на добитѣка. Защо? Защото, ако по-богатиятъ земледѣлецъ, ако по-богатиятъ земледѣлецъ и скотовѣдецъ може да си върже добитѣка на ясли, това не може да направи бѣдиниятъ човѣкъ, който има, да кажемъ, два вола, единъ конь или пѣкой другъ дребенъ добитѣкъ; той не може да ги държи на яслитѣ си; неговата ясла е вънъ, на полето, на общинската ясла, както знае той отъ баща, дѣди и прадѣди. Нѣщо повече. Тази паша, собствено, мотивира онзи 4½-милionenъ бегликъ, който взема държавата. Какво пѣщо е бегликъ? Бегликътъ е дѣйствително правото на общината или държавата, което ти взема отъ пашата на овцата и козата върху мерата. По този начинъ това, което ние вземаме отъ земледѣлца като такса, за да пасе неговиятъ добитѣкъ на общинската мера, връщаме го на сжщия земледѣлецъ, като му подобряваме скотовѣдството, като му даваме възможностъ да не остане на улицата, ако нѣкоя градушка убие посѣвитѣ му или добитѣка му.

Както виждате, г. г. прѣдставители, това е тѣсно свързано едно съ друго и затуй не може да се говори така еп грот и да се хвърлятъ теории, които пѣматъ приложение въ нашия животъ. Прочее, принципътъ трѣбва да се запази въ двѣтѣ забѣлжки. Нека се съгласи г. министерътъ да стане само това измѣнение, че се даватъ на ползване мѣста, необходими за едно индустриално прѣдприятие, срѣщу известна такса дотогава, докато индустриалното прѣдприятие сжществуваша.

Министеръ С. С. Бобчевъ: Вие съвсѣмъ отрицате възможността за всѣкаква отчуждаемостъ.

М. Такевъ: Да.

Министеръ Д. Христовъ: Ами защо тогава не се съпротивихте, когато въ демократическо врѣме се уреждаше чл. 106 отъ закона за народното просвѣщение, дѣто е изрично уреденъ този въпросъ, че меритѣ сж отчуждаеми?

М. Такевъ: Г. министерътъ ме апострофира, защо, казва, вие не се съпротивихте противъ учрѣждаването на училищенъ фондъ. Да, да, този въпросъ и сега го имаме въ закона.

Министеръ С. С. Бобчевъ: Той е разрѣшенъ окончателно.

М. Такевъ: Позволете, г. министре. То бѣше такава едно изключение, което дѣйствително...

Министеръ С. С. Бобчевъ: Изключението станало правило.

М. Такевъ: ... по-добрѣ бѣше да се не допускаше. Това е вѣрно. Но изключението за какво е направено? За да се даде възможностъ да се построятъ и поддържатъ училищата. Тукъ такъвъ ли е случаятъ?

Министеръ С. С. Бобчевъ: Пакъ е такъвъ.

М. Такевъ: Вие допускате отчуждаване на частни отъ меритѣ за индустриални прѣдприятия — сжщиятъ ли е принципътъ, който вие приваждате? Пакъ се оставя тази мера на общината, само че тя ще построи върху нея училище или съ срѣдства, добити отъ приходитѣ на мерата, ще построи училище. Та, ако щете, à la rigueur нѣма изключение отъ принципа. Общината пакъ ще употреби частъ отъ мерата, за да построи училище или общинско

здание. И тамъ, дѣто ще пасе добитѣкътъ, ще построи здание, за да се учатъ нашитѣ дѣца. Тѣй че противорѣчие между принципа на закона и онова *soi disant* изключение не съществува. По този начинъ, казвамъ, вие ще запазите дѣйствително основното начало: меритѣ въ България да си останатъ неотчуждаеми и непроточаеми.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата министренскиятъ народенъ прѣдставителъ х. Яхя Юмеровъ.

х. Я. Юмеровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Сега въпросъ е за горска и общинска мера. Тоя въпросъ е общи; особено мюсюлманското население има за тази мера голѣма болка. Българскитѣ общини раздаваха общинска мера нѣколко декари на своитѣ училища и правителството утвърдило. Също мюсюлманскитѣ общини опрѣдѣля колко трѣба, но правителството не утвърждава. Този въпросъ почна миналата година. Допрѣди освобождение България досега не прави разлика за българина, не прави за мюсюлмана. Сега инспекторъ не утвърждава и правителство не се утвърждава. Който направи общинска нива мерата, взематъ, не оставятъ. Затова по този мерийски въпросъ азъ прѣдлагамъ и моля г. г. народнитѣ прѣдставители и уважаемитѣ г. г. министри да се съгласятъ да направимъ една бѣлѣжка, община, която опрѣдѣля за мюсюлманското училище мери, да утвърдятъ и за училищни ниви да направятъ. Г-да! Тукъ нѣма да загуби никой, тѣзи училища и мери сѫ общи. Който направи българинѣтъ, това направи и мюсюлманѣтъ. То не е нищо, правителство взема прихода, какво ще изгуби? Може-би, нѣкои приятели казватъ: вашитѣ училища не сѫ официални. Макаръ да не сѫ официални, Народно събрание дава пари, а защо не даватъ тази мера? Освѣтъ това официално не може да бъде първоначално училище. Защо? Всички народи, както дава право конституция, трѣбва да запазятъ религията си. За запазване религията трѣбва да учи своя религия по-прѣди, сетнѣ трѣбва да учи и българска, френска, колкото иска да учи. Единъ момче или момиче по-прѣди трѣбва своя религия, своя вѣра да знае, сетнѣ трѣбва да учи друго.

Азъ много не искамъ да казвамъ и моля Народното събрание и уважаемитѣ г. г. министри да турятъ тамъ една бѣлѣжка, мюсюлманско население да опрѣдѣля колко трѣбва мѣста отъ мерата да направи ниви и да ги утвърдите. Толкозъ. (Нѣкои ржкоплѣскатъ)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата новозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василъ Константиновъ.

В. Константиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Менѣ не ми е извѣстно, да-ли институтѣтъ за меритѣ е съществувалъ прѣди завоюването на България, за да мога да възхваля нашия законодатель за неговото гениално изобретение на такъвъ институтъ, който въ продължение на вѣкове е посилъ само блага за жителитѣ на България. Идно ми е извѣстно, че въ закона за земитѣ турскиятъ законодатель е обрисувалъ този институтъ, като му е далъ правото на неотчуждаемостъ, правото на незаграбваемостъ на основание на давностно владѣние. Въ това отношение турскиятъ законодатель е гениаленъ. Ние не можемъ, освѣтъ съ поклонъ да се отнесемъ къмъ тази гениалност на този законодатель, защото той е далъ възможност на богатъ и сиромахъ да се ползва отъ едно неизчерпаемо богатство, което му е дадено, неотчуждаемо съ вѣкове, като негово право и за негово

ползуване. И ако ние разглеждаме единъ въпросъ, който се отнася къмъ такъвъ единъ институтъ, ние, г-да, трѣбва да бждемъ много трѣзвени. Този институтъ, който носи слѣдъ себе си неизчерпаеми богатства, трѣбва да го охранимъ въ неговата цѣлостъ, за да извършва и за въ бждѣще своето благотворно влияние върху нашето икономическо положение. За да не се нахърни институтѣтъ на общинската мера и балталѣка, турскиятъ законодатель е опрѣдѣлилъ, че съ течение на врѣмето, по указания на стари хора, 100-годишни, да се намѣрятъ и възобновяватъ значитѣ, прѣдѣлитѣ на тази неотчуждаема общинска мера, за да може тя вѣчно да съществува въ онѣзи прѣдѣли, въ които първоначално законодательтѣ я е обрисувалъ. Може-би този институтъ да е славянски, който на западъ да не съществува, но този институтъ трѣбва да го пазимъ като зеницата на окото си и всѣко посѣгателство, било на най-малката частъ отъ него, трѣбва да го отблъскваме. Ние трѣбва да дадемъ възможностъ на общината да се ползва отъ меритѣ; обаче това ползуване да е въ такъвъ видъ, щото мерата вѣчно да остане неотчуждаема. Азъ не съмъ поклонникъ на онази проповѣдь, която отдевъ ни направи г. Геннадиевъ, щото да се разграби мерата, само и само да се добие интензивно земледѣлие. Ние можемъ и на това, което сега разработваме, да му дадемъ интензивностъ, обаче да разграбваме онова, което е вѣчно притежание цѣлокупно на жителитѣ на общината, и да го дадемъ хищнически да се разграби отъ този или онзи, това ще бжде най-голѣмо прѣстѣпление, най-голѣмъ грѣхъ. Ние, уважаеми г. г. народни прѣдставители, се намножаваме и при това размножаване ние ще видимъ, че ще имаме най-голѣма полза отъ тѣзи мери, защото азъ ви казвамъ, че тѣ въ себе си съдържатъ неизчислимо богатство. Богатството, ако можемъ, да го извлѣчемъ отъ тѣхъ; обаче собствеността на мерата трѣбва да е вѣчно прикрѣпена къмъ общината.

Ето защо и забѣлѣжката къмъ чл. 15 отъ този законъ, дѣто се посочва правото на общината да отчуждава извѣстна частъ отъ мерата за индустриални заведения, е една голѣма грѣшка. Вѣрно е, че ние искаме да се развие и индустрията, ние искаме да процвѣтѣва страната ни съ индустриални заведения, за да можемъ тукъ да обработваме онова, което ни дава земята въ сурови произведения, и да ги изкарваме навънъ, за да можемъ да внесемъ по-голѣми капитали, а не да изкарваме сурови произведения навънъ, че да ни ги донасятъ обработени и да ги купуваме десеторно повече, отколкото въ сурови произведения. Ето защо не трѣбва да нахърняваме нашитѣ мери.

Д. Ганчевъ: Къдѣ ще се строятъ фабрицитѣ тогава, на въздуха ли?

В. Константиновъ: Може да се строятъ хиляди фабрики, обаче мѣстата имъ трѣбва да се отстъпятъ съ задѣлжение да плащатъ извѣстно нѣщо на общината, като приходъ, а не да се отчуждава окончателно и фабрицитѣ да станатъ стопани. Защото имайте прѣдъ видъ, че съ течение на врѣмето, когато населението стане по-голѣмо, когато земята поскупѣе, когато ще натрупате общината съ неизчислими задѣлжения, които не ще може да покрѣпне само съ данѣнитѣ, които взема отъ населението, дайте й възможностъ отъ тази неизчерпаема общинска мера да изкарва доходи, за да не остави населението оскудно. А това може да се постигне: когато види, че земята е заскупѣла, тя ще увеличава паема, който ще плащатъ индустриалнитѣ заведения, и съ течение на врѣмето, когато тѣ достигнатъ до своята кулминация на доходи

си, тя ще има възможност да вземе повечко нѣщо отъ доходитѣ имѣ, за да може да посрѣщне общинскитѣ си нужди.

Ето защо, азъ съмъ противъ забѣлжката, която е въ чл. 15, защото по такъвъ начинъ днесъ ще се отчуждатъ 10 декара, утрѣ — 20 декара и ще се намали онова обществено богатство, отъ което не ще може да се ползува за въ бѣдѣ общината. Азъ ви моля, г. г. народни прѣдставители, да бѣдете пазители на тази общинска мера и недѣйте я дава да се разхищава, защото отсѣгнѣ ти ще стане много скѣпа за общината.

Прѣседателствуещъ А. Буровъ: Има думата илюдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Христо Поповъ.

Х. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ за чл. 15 тъй както е, не за туй, че сподѣлямъ този принципъ, който е легналъ въ този законъ, но затуй, че известна частъ отъ принципа, който трѣбва въ България да господствува, е достигната. Кой каквото ще да говори, но азъ съмъ убѣденъ, че рано или късно нашитѣ мери ще прѣстанатъ да бѣдатъ мери. Недѣйте си прави илюзии: икономическитѣ закони сѣ немилостиви, не се подчиняватъ тѣ на нашитѣ закони. Ще дойде врѣме, когато, каквото и да постановяваме ние, икономическото развитие ще вземе тѣзи мери и ще ги направи частна собственостъ, въ полза на българина. Това е моето убѣждение, защото ние се развиваме вече, ние влизаме въ културния свѣтъ, ние искаме да бѣдемъ равноправни съ културнитѣ държави, а който иска въ шейна да се вози, казватъ руситѣ, той ще трѣбва да тегли другото — любинѣ кататъся, любви и саночки возитъ. Така щото, вие можете да викате сега, че турскитѣ наши имали много умъ, че завиждаме на тѣхния умъ. Това може, обаче, единъ демократъ да го направи, но не и азъ; азъ не завиждамъ на турскитѣ паши, защото тѣхното право е прѣписано отъ римското право — у тѣхъ нѣма нищо за завиждане. Този ораторъ не е прочелъ турското право, да види това, което е чисто тѣхно; то не се поддържа отъ никоя друга нация, а си остава за тѣхъ; никой не го подражава. Това, което е за подражаване въ тѣхното право, то е взето отъ римското право, отъ християнски умъ и отъ язически, но не и отъ турски. Така щото, като излизаме отъ тази гледна точка, че имало у насъ законъ за меритѣ, че този законъ билъ добъръ, че билъ написанъ отъ турски умъ, та трѣбвало да бѣде авторитетъ — азъ прѣдъ такъвъ авторитетъ не се клаямъ. Вѣрно е, че този институтъ по моитѣ понятия и знания е всеобщъ, той сѣществува у всички народи, споредъ степенята на тѣхното икономическо развитие. Тѣ прѣминаватъ свои периоди на развитие, както прѣминава всѣки човѣкъ периоди на развитие въ възрастта. Отъ начало захващатъ съ риболовния периодъ, подиръ това първиятъ отъ едно мѣсто на друго, който периодъ ние наричаме чергарски, ставатъ овчари, подиръ това земледѣлци и когато започва да се развива търговията и промишлеността дохожда да се наложи интензивното земледѣлие. Ако щете, създавайте закони, интензивността ще се наложи и вие ще я приемете. Сега, обаче, въ България земледѣлието не е още така развито, за да можемъ да кажемъ, че сме прави ние, либералитѣ, които още въ 1900 г. помислихме, да-ли не е вече врѣме отъ 96-тѣ милиона декара, които имаме ние въ България и отъ които само 42 милиона обработваме, останалитѣ да стоятъ така, само подъ формата на мери — разбира се, и тѣ даватъ нѣщо, но не онова, което ще дадатъ, ако тия мери сѣ разработени; тѣ ще хранятъ много българи, двойно повече, отколкото днесъ хранятъ. Това е единъ много важенъ социаленъ въпросъ. Призна-

вамъ, че принципътъ, който вие сте прокарали въ този законъ, може още да вирѣе. По принципъ вие признавате, че мерата не е отчуждаема, но правите вече изключения. Вие съзнавате вече, че единъ денъ ще ви се наложи това, но виждате, че има още врѣме и съ изключения омиротворявате, тъй да се каже, злото; вие пазите срѣдата. Затуй, казвамъ, безъ да влизамъ въ тая теория, която е много дълга и много добръ вамъ известна, по моето убѣждение, понеже вие приехте вече принципа и минахте на 15-ия членъ, систематично е да се приеме принципътъ така, както вие сте го приели въ чл. 15 — че може въ известни случаи, точно опрѣдѣлени, да се отчуждаватъ частъ отъ меритѣ. Ако мене ме пита нѣкой, азъ бихъ приетжилъ да изработи единъ особенъ законъ, който правилно да регулира меритѣ; бихъ разпрѣдѣлилъ тия земи между бѣднитѣ българи, бихъ имъ ги далъ да ги обработватъ по единъ по-интензивенъ начинъ. Но, казвамъ, това е единъ социаленъ въпросъ, за който би трѣбвало да се пита народътъ, пресата, интелигенцията, и слѣдъ като се изучи добръ, да се пристъпи къмъ разрѣшението му. Засега, обаче, азъ одобрявамъ този членъ и ще гласувамъ за него.

Едно има да забѣлжа, че г. Такевъ, дѣто ни говорѣше, че министерството може съ окръжни да отбѣнява подобни закони, не бѣше правъ; това ще бѣде нарушение на конституцията. Единъжъ зави-наги трѣбва да знаятъ нашитѣ министри, че парламентътъ не създава закони, за да могатъ тѣ съ окръжни да ги отбѣняватъ; тѣ сѣ отговорни за нарушение на конституцията. Тая теория, която тукъ ние се разправя, че само за собствеността министърътъ не могълъ да издава окръжни, а за владѣнието могълъ, азъ мисля, че това вече не само юриститѣ го знаятъ, но и всички други. Тия начала, които днесъ се проповѣдваха тукъ, виждате, че нѣма никаква система, то бѣха само говорения. Много добръ му каза г. министърътъ: „Вие защо сте учрѣдили училищнитѣ фондове?“

Ето защо, казвамъ, безъ да се простирамъ по-нататкъ, като изложихъ принципа на либералната партия, азъ съмъ съгласенъ да се приеме членътъ тъй, както е.

Прѣседателствуещъ А. Буровъ: Има думата старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Шиваровъ.

Г. Шиваровъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Такевъ има за правило: всичко, което не излиза отъ демократитѣ, или отъ главата, или отъ перото, или отъ устата на г. Такева, да бѣде противъ него. Той запази много малка резерва, като каза, че по принципъ е съгласенъ съ постановлението на чл. 15, но ще иска да се направятъ три прибавки, и се впусна надълго и нашироко върху този членъ, като-че-ли разсѣждаваше по въпроса за принципиалното приемане на настоящия законопроектъ.

Споредъ г. Такева, настоящиятъ законопроектъ нищо ново не въвежда досежно подобрене положението на нашитѣ мери. Г. г. народни прѣдставители! Никой законъ, въ който и да било конституционна страна, не може да бѣде послѣдната дума на съвършено законодателство. И настоящиятъ законопроектъ за измѣнение закона за меритѣ не е единъ, съ най-съвършенитѣ. Съ него ще се попрактикува нѣкоя и друга година, ще дойде другъ министъръ и отъ червената маса ще занимае едно бѣдѣще Народно събрание съ друго измѣнение. Но, на всѣки случай, въвеждатъ се новели въ туй законодателство за подобрене положението на меритѣ. Когато се създаване законоположението за меритѣ въ демократическо врѣме, тогава отъ туй сѣщото мѣсто имашъ честта да кажа нѣколко думи по сѣщия този законопроектъ. Но тогавашниятъ министъръ г. Ляп-

четъ не се вълнуваше въ гласа, въ мнѣнията на опозицията, бѣше малко вирогавъ министъръ; неговото мнѣние бѣше законъ и то трѣбваше да прѣодо- лѣе надъ всичкитѣ. Г. Такевъ каза, че меритѣ трѣб- ва да се оставятъ за папа на добитѣка. Ето пунктъ първи, въ цѣлитѣ, които прѣслѣдва чл. 15, изрично е казано, че меритѣ се използватъ и за папа на до- битѣка. Това никой не го отрича. По-нататѣкъ има едно важно подобрене въ цѣлитѣ на разработването на меритѣ. Въ съществуващото законоположение на демо- кратитѣ за меритѣ бѣше изрично опрѣдѣлено, по какъвъ начинъ трѣбва да става разработването на меритѣ, а именно, като се разпрѣдѣлятъ между зе- мледѣлцитѣ, трѣбваше да се използватъ само за фуражни растения. Е, г. г. народни прѣдставители, ние сме земледѣлци, па и тѣзи, които не сж земе- дѣлци, разбиратъ горѣ-долу отъ земледѣлие, и виж- даме, че такова едно законоположение е глупаво законоположение. Една цѣлина, която трѣбва да се разоравя, тя ще даде много повече доходъ, ако я посѣете съ пшеница, отколкото съ люцерна. Люцер- ната трѣбва да се сѣе на друго мѣсто. А, може-би, тази мера да е нѣкоо високо мѣсто, да е сухо мѣсто и да не отговаря толкова за фуражни растения, за цѣвкло, за люцерна и за други работи, а да отго- варя за други земледѣлски култури. Като искаме да разработимъ меритѣ, защо не прѣдоставимъ пълно право на земледѣлцитѣ, споредъ тѣхнитѣ практи- чески разбирания, споредъ тѣхнитѣ познания на почвентѣ условия, да подбератъ какви видове кул- турни трѣбва да се сѣятъ въ тази земя, ами да ги ограничаваме съ законъ и да имъ казваме: тукъ ще сѣете цѣвкло, тукъ — люцерна и тукъ — рапица? Нашиятъ земледѣлецъ, макаръ и да не е теоритикъ, е добъръ практикъ; всичко, което пица, всичко, което работи, той го работи възъ основа на дългогодишна житейска опитност и дългогодишна своя практика. Затуй съ това пзмѣнение на чл. 15 махва се туй ограничание, или въ настоящия законопроектъ не се прѣдвижда, а се прѣдоставя право на земледѣл- цитѣ, които ще разработватъ меритѣ, да ги изнол- зуватъ както тѣ намѣрятъ за по-цѣлесъобразно.

Сега, г. Константиновъ каза, че меритѣ трѣбва да се пазятъ, меритѣ не трѣбва да се разхищаватъ. Двѣ мнѣния, г. г. народни прѣдставители, по този въпросъ нѣма: меритѣ дѣйствително трѣбва да се пазятъ като зѣнницата на очитѣ; но врѣмето си взема своя пай. Ние не можемъ като китайцитѣ да седимъ въ сжщото положение.

Х. Поповъ: И китайцитѣ не седятъ.

Г. Шиваровъ: Да, и китайцитѣ не седятъ. Полека- лоса редъ нововведения ни се налагатъ, щемъ-нешемъ, да ги възприемемъ. Възприематъ ги и въ индус- трията, възприематъ ги и въ търговията, па и ние, земледѣлцитѣ, ще ги възприемемъ. Е добръ, ако махнемъ тази заблѣжка отъ тукъ, както тя е наре- дена и която се вижда като нѣкой таласъмъ въ очитѣ на нѣкой прѣждеговоривши, че тя е една опасностъ и че съ туй се нарушава принципътъ на неприкосно- веността на меритѣ, менъ ми се чини, че това ще бжде много просто — може-би да бжде отъ моя страна тежко казано, но тѣй е. Какво ще ми кажете вие, ако единъ човѣкъ, или ако едно акционерно дружество иска да построи едно фабрично, индус- триално заведение, въ което да се обработватъ редъ земледѣлски произведения, било то захарна фа- брика или друго нѣщо, и нѣма такова мѣсто близо до вода, дѣто да може да купи отъ частнитѣ стопани и да го използва? На-ли въ такъвъ случай той ще се обърне къмъ общината? Какво ще му даде общи- ната? Тя нѣма да му даде цѣлъ парцелъ отъ 100 де- ка; а ще му даде 1—2 дека, а това дружество или частно лице ще изразходва нѣколко стотини хи-

ляди лева само за здание, плюсъ капиталитѣ за са- мата работа. Ако всичко туй се прави, то се прави съ цѣлъ за използване на земята, да се ползува околното население, да може да се даде възмож- ностъ на околнитѣ земледѣлци да отидатъ малко по-надалечъ и да произвеждатъ редъ земледѣлски култури. Ето защо такова мнѣние не може да се поддържа и не трѣбва да се поддържа.

Азъ мисля, че блѣжката, поставена въ чл. 15, е много на мѣсто и азъ моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители да гласуватъ за чл. 15, заедно съ всичкитѣ му пунктове, плюсъ блѣжката, и съ това ние ще на- правимъ единъ добъръ актъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣд- ставители! Въпроситѣ, съ които се занимава чл. 15 отъ настоящия законопроектъ, сж извъредно важни и заслужаватъ нашето внимание. Както видѣхме, отъ прѣждеговорившитѣ тукъ се явяватъ двѣ теории: една, поддържана отъ шефа на народно-либералната партия г. д-ръ Геннадиевъ, поддържана и отъ г. Христа Поповъ отъ либералната партия, че меритѣ трѣбва да се разпрѣдѣлятъ между самото население, като то стане собственикъ на тѣхъ; другата теория, която се поддържа отъ болшинството и отъ нѣкои други партии, е, че меритѣ трѣбва да се оставятъ общинска собственост, а пѣкъ самата експлоатация да се нареди на други начала. Много отъ голѣмо значение е да се обясни въпросътъ и да имаме окон- чателно мнѣние, за да нѣма нужда втори пѣтъ да се повръщаме по него.

Имотитѣ, които се експлоатиратъ отъ частни лица, безспорно, се експлоатиратъ много по-добръ, отколкото отъ общината или държавата. Азъ съмъ поддържаникъ на принципа, който е аксиома въ поли- тическата икономия, че държавата, общината е лоша стопанка, а само частнитѣ лица сж добри стопани, само тѣ знаятъ най-добръ да експлоатиратъ своето имѣние. Така че, да се мисли меритѣ да се експлоати- ратъ отъ самитѣ общини, то е нѣщо невъзможно. Но пѣкъ много по-опасна е другата теория, по силата на която трѣбвало да се дадатъ меритѣ на частни лица, като се отчуждятъ въ тѣхна полза. Първото послѣдствие отъ това е, че общинитѣ се лишаватъ отъ едно грамадно богатство. Недѣйте забравя, г. г. народни прѣдставители, че въ България има 7.374.096 декара мери, и ако ги отчуждимъ, ние ще лишимъ общинитѣ отъ едно богатство, което струва близо единъ милиардъ лева. Ето защо тая теория е много опасна и би ни лишила отъ едно грамадно богатство за общинитѣ.

Х. Поповъ: Това ще бжде народно богатство отъ 30.000.000 л.

Докладчикъ Н. Попкрѣстевъ: Вънъ отъ това, общи- нитѣ ще се лишатъ отъ единъ ежегоденъ приходъ, отъ какъвто иматъ голѣма нужда и сега, и въ бж- дѣще. За да видите какви разходи правятъ нашитѣ общини, азъ ще ви дамъ цифри само за нѣколко го- дини, и то само за селскитѣ общини, защото град- скитѣ по-малко използватъ меритѣ и по-малко иматъ нужда отъ тѣхъ. Бюджетитѣ на селскитѣ общини за 1904 г. възлизатъ на 10.479.000 л.; за 1905 г. — 13.317.000 л.; за 1906 г. се възкачватъ на 17.000.000 л.; за 1908 г. — 21.000.000 л., а пѣкъ сега прѣдполагамъ вече да сж наближили цифрата 30 ми- лиона лева. И ако отидете между селското население, вие ще видите, че то не се оплаква толкова отъ държавнитѣ данѣци, а повече се оплаква отъ врѣх- нинитѣ и особено отъ пѣдарщината, която е съз- дане на демократитѣ. Тази пѣдарщина е, която най-

много отвращава нашето селско население. То протестира най-вече отъ нея, защото тя лъга твърдѣ тежко върху нашитѣ данъкоплатци. Населението се оплаква повече отъ общинскитѣ врѣхнини, отколкото отъ самитѣ държавни данъци. Ето защо и ние, като народни прѣдставители, трѣбва да помислимъ да създадемъ нови източници на нашитѣ общини и тѣзи източници азъ ги намирамъ въ нашитѣ мери. Ако нашитѣ общини притежаватъ 22 милиона декара имотъ и отъ тѣхъ не могатъ да получатъ поне 25 милиона лева приходъ, туй показва, че нѣматъ една рационална експлоатация на тѣзи мери, както е и съ държавнитѣ имѣния: ние имаме държавни имѣния за 10¹/₂ милиона лева, а получаваме приходъ само 1.900.000 л., т. е. нашитѣ държавни имоти не могатъ да си платятъ данъка, който частнитѣ данъкоплатци плащатъ за сѣщо такъвъ единъ имотъ. Сѣщото ще се каже и за общинитѣ. Тѣ иматъ, както казахъ, 22 милиона декара, и ако не помислимъ за една рационална експлоатация на този имотъ, ние значи искаме да държимъ въ латентно състояние толкова едно грамадно народно богатство, да не го използваме да донесе нѣкакви приходи, а го обричаме на загинване. Именно този чл. 15 разрѣшава въпроса, какво трѣбва да се направи, за да можемъ да получимъ повече приходи отъ тия земи.

Каза се тукъ отъ г. д-ръ Геннадиева, което се поддържа и отъ други нѣкои оратори, че разпрѣдѣленето, раздаването на меритѣ е единъ социаленъ въпросъ и колкото по-скоро направимъ това раздаване на меритѣ въ собственостъ на населението, толкова повече ще отложимъ аграрната криза. Но туй е съвършено невѣрно, г. г. народни прѣдставители, защото, ако днесъ ние раздадемъ нашитѣ общински мери на частни собственици, тия собственици слѣдъ 10 или 15 години, щомъ като сѣ слаби икономически, ще ги продадатъ на ония, които сѣ по-силни и, може-би, въ 25 години ще имаме по-голъмо обезземляване на селското население, отколкото, ако тѣ стоятъ испокѣтнати, както сѣ днеска. И ние поддържаме, че дѣйствително този въпросъ за експлоатация на меритѣ е социаленъ. Но ако ние слѣдъ 20—25 години държимъ тия мери у себе си и ако тогавъ дѣйствително се яви нѣкаква аграрна криза, тогавъ именно общинитѣ могатъ да се притекатъ на помощъ на немѣющитѣ, на онѣзи хора, които сѣ лишени отъ земя, и тогава именно да имъ се раздадатъ, а не когато всички иматъ земя и никой не се нуждае, за да вземе нова земя. Отъ земя се нуждаятъ — то е безспорно — но не въ смисълъ, че нѣкои нѣматъ никакъ земя.

Съвършено е неправилна теорията, поддържана отъ г. Такева и отъ г. Попова, че меритѣ трѣбва да се разпрѣдѣлятъ между бѣднитѣ земледѣлци. Ами какъ така: кой ще ги цѣни, кой ще се произнесе, да-ли този земледѣлецъ е бѣденъ или не и да-ли като му се даде една земя, както стана въ Русия, той нѣма да я отчужди отново слѣдъ 5—10 години и остане пакъ безъ земя?

Вѣрно е, г. г. народни прѣдставители, че ако земитѣ се държатъ отъ общинитѣ, то въ такъвъ случай тѣхната експлоатация не може да бѣде такава, каквато би била, ако тѣ се експлоатиратъ отъ частнитѣ лица като тѣхна собственостъ. Но и на това нѣщо науката е открила срѣдството. То е, като се отдадатъ на дългосроченъ наемъ. Единъ човѣкъ, макаръ и не собственикъ на имота, щомъ като го има за дълги години, а не за 2—3 години, ще може да го подложи на една рационална експлоатация. Ако има една нива за 2—3 години, той ще гледа да я сѣе, копае и жъне, но по-нататъкъ нищо абсолютно нѣма да направи за подобриенето ѝ, никакви машини нѣма да въведе въ туй производство; но ако сѣщиятъ този имотъ му се даде за много години, 10 или 20, въ

такъвъ случай стопанинътъ, макаръ и не собственикъ, ще може да употреби всички съвършени оръдия, ще може да направи всички възможни амелиорации, за да получи повече доходъ отъ земята, отколкото ако бѣше наелъ тази земя за 1—2 години. Но и този въпросъ се разрешава отъ разисквания членъ, именно пунктъ 3, като се даде имотътъ на по-дългосроченъ наемъ, а сѣщиятъ пунктъ 3 се допълва съ чл. 17 отъ новото измѣнение, че имотътъ може да се даде подъ наемъ до 20 години. Туй е, което е най-добро и което трѣбва да стане, за да имаме една рационална експлоатация. Даже азъ забѣлѣзахъ една голѣма грѣшка отъ страна на г. д-ръ Геннадиева, който, иначе, има голѣми познания по този въпросъ. Той поддържа, че щомъ като се разпрѣдѣлятъ меритѣ, между населението щѣло да се почне една интензивна култура. То е невѣрно. Ако се разпрѣдѣлятъ меритѣ между всички собственици въ селата, ще се падне по 1—2 декара. Питамъ ви, може ли въ два или три декара да съществува нѣкаква интензивна култура? Ами днесъ земледѣлската наука казва, че трѣбва да има единъ комплексъ отъ 50 декара, за да може да се образува модерно стопанство. А съ нѣкакви си два или три декара може да се образува само туй, което съществува сега у насъ: едно раздѣление на земитѣ, които нито могатъ да се подложатъ на интензивна култура, нито на рационална експлоатация. Трѣбва да се избѣгне този начинъ на разпрѣдѣляне на земята, както законътъ за наследството не позволява да се дѣли земята повече отъ единъ минимумъ. Та, именно, общинската мера ще трѣбва да се образува на комплекс и тѣзи комплекси да се даватъ съ дългосроченъ наемъ, за да може по такъвъ начинъ да се поденгурятъ голѣми приходи за общинитѣ и да имаме голѣма, интензивна експлоатация, и отъ трета страна, може-би, слѣдъ 5—10 години да дадемъ едно производство, което ще достигне цифрата 150 милиона лева само отъ меритѣ — 7¹/₂ милиона декара ще дадатъ единъ годишенъ бруто приходъ отъ 150 милиона лева.

Х. Поповъ: (Казва нѣщо)

Докладчикъ Н. Попкръстевъ: Именно, като си прѣдставямъ това, азъ се чудя, какъ така г. Такевъ и още други говорятъ, че ние трѣбва да запазимъ нашитѣ мери за населението да ги употребява за папа. И когато слушахъ тия думи, азъ мислѣхъ, че се отнасятъ за галерията, а не за народнитѣ прѣдставители, защото другъ единъ човѣкъ можеше да го говори това, и, може-би, искрено, като излиза отъ интереситѣ на своитѣ съграждани, на своитѣ избиратели, но единъ г. Михаилъ Такевъ, който е бившъ министъръ, който познава сравнително твърдѣ добръ въпроса, не можеше да говори така по този въпросъ, а той трѣбваше да заяви тѣй, както и другитѣ, че каквото щатъ да правятъ, меритѣ ще се разработятъ рано или късно, ако не днесъ, утрѣ ние мери нѣма да имаме и колкото по-скоро стане това, толкова по-добъръ за насъ, толкова по-добъръ за България, толкова по-скоро ще създадемъ голѣми приходи за нашитѣ общини, за нашата държава, съ засилването на самото производство.

Направиха се нѣкои бѣлѣжки относително забѣлѣжката къмъ члена, като пакъ г. Такевъ бѣше, който говори за нея. „Какъ е възможно, казва, ние, които възприехме принципа за неотчуждаемостта на меритѣ, да допуснемъ, щото сѣщиятъ тѣзи мери да се отчуждаватъ за фабрични заведения? Ами туй противорѣчи, туй е голѣма опасностъ.“ И това го говори пакъ единъ бившъ министъръ — азъ не мога да си обясня това — единъ човѣкъ, който разбира, че е напекваща нуждата за индустриалното развитие на България, единъ човѣкъ, който е създавалъ даже специаленъ законъ за насърчение на мѣстната индустрия.

стрия, какъто изрично се казва, че общинската мера се отчуждава за фабрики. Туй стана въ демократическо време: по два декара се даваха за всяко индустриално заведение, дѣто такива съществуваша, тогава вече създадени отъ тѣхъ, отъ демократитѣ.

Х. Поповъ: Не е отъ демократитѣ, ами отъ стамболиститѣ, и тѣ го измѣниха.

Докладчикъ К. Попиръстевъ: Туй измѣнение е отъ г. Ляпчева, който измѣни закона за насърчение мѣстната индустрия. Азъ зная много добръ закона. Така че, тѣ самитѣ сж, които сж приели това по принципъ. Отивамъ по-нататѣкъ. Ами за дворищата? Въ тѣхно време не се ли продаваха общинскитѣ мери за дворища въ безусловна собственост? Продаваха се, и много добръ, че се продаваха; туй става и трѣбва да става, туй е належащо и то ще става и за въ бѣдѣще. Нема трѣбва да се ограничимъ само съ тѣзи мѣста, въ които живѣемъ, безъ да се разширяватъ? Туй е абсурдно да се поддържа отъ единъ бившъ министъръ.

Така че, забѣлжката, г-да, е отъ грамадна важностъ. Тукъ въпросътъ се касае за фабрични заведения. Има вече да се основатъ захарни фабрики, които, за да се основатъ, иматъ нужда отъ подобни мѣста. Е, какъ ще можемъ ние да ги инсталираме, щомъ като не имъ дадемъ земя? Ще имъ дадемъ, може-би, 20—30 декара, но въ замѣна на това ще имаме пласирани капитали 5—6 и повече милиона лева. И сега, можемъ ли да кажемъ, че, като загубимъ 30 декара отъ общинската мера, изгубваме едно грамадно богатство, а пъкъ не вземаме прѣдъ видъ, че като имаме пласирани шестъ милиона лева въ тази индустрия, отъ друга страна създаваме грамадно богатство за туй население, и най-вече за земледѣлското, понеже се прѣдполага, че ще се прѣработватъ различни земледѣлски култури въ тази индустрия? Азъ мисля, че ние даже трѣбва да ржкоплѣскаме на тази забѣлжка, която е едно допълнение и на закона за насърчение на мѣстната индустрия, вмѣсто да се противопоставяме на нея. Петъ милиона годишно ние губимъ отъ насърчение на индустрията — туй всяка година държавата губи. Сега ние туряме една такава забѣлжка, отъ която не петъ милиона лева, ами на-да-ли 50 хиляди лева ще загубятъ всички общини въ България. И дай Боже по-много да загубятъ. Даже азъ бихъ желалъ безъ пари да дадемъ на много фабриканти отъ общинскитѣ мери, само и само да построятъ фабрики, даже и пари да имъ дадемъ, а нѣкои хора между насъ отбѣгватъ да дадатъ мѣста отъ общинската мера на такива фабриканти, които искатъ да построятъ фабрични заведения.

По-нататѣкъ, отъ г. Георгиева, орѣховски народенъ прѣдставителъ, се каза да се позволи на скотовѣдцитѣ да правятъ кошари и да оставятъ хранитѣ си въ общинскитѣ мери. Г. г. народни прѣдставители! Цѣльта на настоящия законъ е да увеличимъ работната площ и, слѣдователно, да намалимъ необработваемата мера, и като така ние постепенно ще измѣстимъ и съществуващитѣ кошари, а нѣма да създаваме нови. Сега, нѣкъдѣ това може да се толерира, може-би и въ бѣдѣще ще се толерира, но да създаваме специално законодателство, да покровителствуваме овчаритѣ и изобщо скотовѣдцитѣ да стоятъ въ общинската мера, туй не трѣбва да го правимъ; напротивъ, трѣбва и народното прѣдставителство да въздѣйствува на самото население, да разбере, че е дошълъ вече моментътъ, когато ще трѣбва по другъ начинъ да се използватъ меритѣ, а не тѣй, както сж били използвани досега.

Л. Георгиевъ: Какъ ще стоятъ овцетѣ?

Докладчикъ К. Попиръстевъ: Какъто сж стояли досега.

Пропуснахъ по-рано да кажа за едно твърдѣние на г. Генадиева. Той казваше, че неговата теория за разработването на меритѣ, чрезъ отстъпване собствеността имъ на частни лица, щѣла да докара въ най-кратко време най-добри резултати, понеже това щѣло да накара, щото всичкитѣ мери да бѣдатъ разработени въ продължение на 5, 6, 10 години. Ние видѣхме, че на практика това не е така, защото неговиятъ законъ съществуваше фактически отъ 1904 до 1908 г. и съ едно окръжно бѣше отмѣненъ. Туй е вѣрно. Ако за четири години сж успѣли да разработятъ само 63 хиляди декара, туй показва, че годишно се разработва само по 15 хиляди декара — количество, извънредно малко; много по-малко даже, отколкото фактически се разграбватъ отъ самото население. А пъкъ откакъ новиятъ законъ е добилъ законна сила въ 1909 г., оттогавъ виждаме единъ голѣмъ стремежъ вече да се разработватъ меритѣ, но не могатъ да се разработватъ, защото има извѣстни прѣчки. И даже такъвъ голѣмъ бѣше напливътъ за разработването на меритѣ, когато се отдаваха на прѣдприемачъ комплекси отъ меритѣ, щото Министерството на вътрѣшнитѣ работи се принуди най-сетѣ да излѣзе съ окръжно до общинитѣ и да имъ каже: „Недѣйте праща никакви постановления за разработване на меритѣ, защото вашитѣ имоти още не сж разграничени, защото нѣма турени постоянни, трайни знаци между меритѣ и частнитѣ имоти; щомъ това нѣма, не може да ви се позволи да разработвате меритѣ, съгласно закона, защото най-напрѣдъ трѣбва да ги разграничите и тогава чакъ да искате тѣхното разработване“. И сега въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи има, може-би, 500 постановления за разработване на меритѣ. Туй показва, че въпросътъ е назрѣлъ, че самото население го съзнава, и най-важно, че всичкитѣ искатъ чрезъ отдаване на търгъ, защото общинскитѣ съвѣти иматъ нужда отъ пари, които ги търсятъ, а не могатъ да ги намѣрятъ, пждарчината вече не достига, и заради туй, казватъ: да разработимъ меритѣ и по такъвъ начинъ да създадемъ приходи за общинитѣ.

Направи се едно прѣдложение отъ г. х. Яхя Юмеровъ, съ което се искаше, щото, както се отпускатъ на българскитѣ училищни настоятелства мери, тѣй да се отпускатъ и на турскитѣ. Нека не забравяме, че споредъ нашето законодателство ние признаваме като държавни учебни заведения само българскитѣ основни народни училища, но не и иновѣрнитѣ, които се считатъ за частни, макаръ създавани и поддържани отъ български подданици. Така щото, ако турското население иска да праща дѣцата си въ училища, които се издѣржатъ отъ общинскитѣ мери, нека ги праща въ българскитѣ училища. Не можемъ ние сега съ специаленъ законъ да фаворизираме създаването на иновѣрни училища. За да има единство въ нашето законодателство, това не може да се допусне и въ настоящия законъ. И така, много ясно казвамъ: който иска да се възползува отъ облатитѣ на закона, нека отиде въ българскитѣ училища.

Остава и бѣлжката, която се прави относително изкарването прѣстъ за тухли и керемиди — послѣдната частъ на този членъ. Забѣлжете добръ, че послѣднитѣ думи на члена, именно: (Чете) „Общинскитѣ съвѣти могатъ сжко така съ разрѣшение отъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти да позволятъ използването на частъ отъ меритѣ и за землени работи (изкарване прѣстъ за тухли и керемиди) и за вадене камъни“, бѣха недобръ схванати отъ г. Константинова. Тукъ не се касае за отчуждаване собствеността на този имотъ, а се касае само за използване частъ отъ общинската мера за тая цѣль. Слѣдователно, тукъ ще се плаща само извѣстенъ наемъ за опрѣдѣлено число години, за опрѣдѣлено време, а не да се прѣхвърля собствеността върху различни керемидчи или други лица, които

работят на общинска мера. Азъ мисля, че съ туй обяснение ще остане доволенъ г. Константиновъ и нѣма нужда да говоря по-нататъкъ за него.

Тѣй че, г. г. народни прѣдставители, начинътъ, който е прѣдвиденъ въ чл. 15 за разработването на меритъ, напълно съотвѣтствува на нуждитъ и интереситъ на нашитѣ общини, и ще моля всички да гласувате за члена тѣй, както си е, защото по таквъ начинъ ще създадемъ единъ добъръ източникъ за общинитъ, който по-сетнѣ ще се развива, и дай Боже, единъ денъ да бѣде до такова положение, че общинитъ да се издържатъ изключително отъ своитѣ собствени имоти, най-вече отъ приходитъ на меритъ.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Дебатитъ сж приключени. Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Прѣди да дамъ на гласуване члена тѣй, както е въ законопроекта, трѣбва да съобща, че е постѣпило едно прѣдложение отъ силнстренския народенъ прѣдставителъ г. х. Яхя Юмеровъ, което гласи: (Чете) „Да се прибави една забѣлѣжка втора къмъ чл. 15 отъ законопроекта за меритъ, въ смисълъ: мюсюлманскитъ училища сжко се ползватъ отъ облагитъ, прѣдвидени въ горната забѣлѣжка.“

Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитъ имоти.

Министъръ Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Съ отдѣлянето частъ отъ общинскитъ мери въ полза на училищнитъ фондове ние правимъ достатъчно, за да обезпечимъ необходимитъ срѣдства за поддържане на училищата, а така сжко и за постройката на училищнитъ сгради. Колкото се отнася до ползуването на турскитъ частни училища, това е работа на Министерството на народната просвѣта. Нѣма, слѣдователно, нужда отъ подобна забѣлѣжка къмъ чл. 15. Нека прѣдставителитъ на турскитъ частни училища се споразумѣятъ съ надлежното вѣдомство, което е компетентно и подъ което тѣ падатъ. Поради това моля г. х. Яхя Юмеровъ да оттегли прѣдложението сж.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Има думата силнстренския народенъ прѣдставителъ г. х. Яхя Юмеровъ.

х. Я. Юмеровъ: Азъ нѣма да оттегля своето прѣдложение. Мюсюлманското население много работи желае, но нищо не е направило това Събрание. Това е единъ малкъ въпросъ. Управницитъ нищо не губятъ. Моля приемете тази малка бѣлѣжка: тѣй както българскитъ училища се ползватъ, така да се ползватъ и турскитъ училища. Затова азъ моля г. министра да се съгласи да се приеме това мое прѣдложение.

Министъръ Д. Христовъ: Тогава, бихъ помолилъ г. х. Яхя Юмеровъ да остави това свое прѣдложение за третото четене, да се споразумѣемъ съ г. министра на народното просвѣщение, и ако се окаже, наистина, че е необходимо, тогава ще се съгласимъ съ неговото прѣдложение.

х. Я. Юмеровъ: Съгласенъ съмъ.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Понеже г. х. Яхя Юмеровъ оттегля своето прѣдложение, ще гласуваме члена тѣй, както е въ законопроекта и както се прочете сега отъ г. докладчика. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 15 отъ законопроекта така, както е измѣненъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 16. Пашата на добитъка въ меритъ е безплатна. Общината има право, обаче, да наложи

извѣстна такса на глава добитъкъ, слѣдъ допитване до народа, събраната сума отъ която да служи за засилване общинския фондъ за подобрене на скотовѣдството.“

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Които приематъ чл. 16 отъ законопроекта тѣй, както се прочете, моля, да вдигнатъ ржка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 11 става чл. 17, като се измѣнява така: — измѣнението е отъ комисията — „Слѣдъ като се отдѣлятъ за училищни фондове и фонда за подобрене на скотовѣдството, частъ отъ останалитъ мери въ градоветъ и селата може да бѣде разпрѣдѣлена между стопанитъ, по желание на болшинството отъ тѣхъ, изявено чрезъ референдумъ, за изработване и използване, за срокъ не по-голъмъ отъ 20 години и срѣщу извѣстенъ годишенъ наемъ, който се опрѣдѣля отъ общинския съвѣтъ.“

„Този срокъ може, съ съгласието на министра на земледѣлието и държавнитъ имоти, да бѣде и по-голъмъ отъ 20 години за ония дѣлове, които ще бждатъ обрнати въ лѣсъ, овошни и черничевы градини или пъкъ въ лозя. Отъ полученитъ по този начинъ доходи 20% най-малко се внасятъ въ фонда за подобрене на скотовѣдството въ общината.“

„Забѣлѣжка. Ония отъ стопанитъ, които засѣятъ съ дългогодишни фуражни растения или овошни градини частъ отъ собственитъ си земи, се освобождаватъ да плащатъ наемъ за равни на засѣтото пространство частъ отъ отпуснатитъ имъ дѣлове отъ мерата прѣвъ всичкото врѣме, до като трае културата на така засѣтитъ фуражни растения или овошни градини.“

Измѣнението, което стана въ първата частъ на члена се отнася . . .

Министъръ Д. Христовъ: Недѣйте говори, ясно е.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Само двѣ думи ще кажа.

Министъръ Д. Христовъ: Азъ моля народното прѣдставителство да се съгласи съ слѣдующето допълнение къмъ първата алинея на този членъ, а именно: „Отъ полученитъ по този начинъ доходи по 20% най-малко се внасятъ въ фонда за подобрене на скотовѣдството въ общината и за издръжка на училищата“. Значи, освѣнъ за скотовѣдството, да се вкара още една сума, която ще отива въ полза на училищата въ общината.

Обаждаатъ се: Съгласни сме.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: И азъ съмъ съгласенъ.

С. Дрѣнковъ: Защо не опрѣдѣлите, колко за училищата и колко за скотовѣдството? Да не е общо.

Министъръ Д. Христовъ: По 20% най-малко за скотовѣдството и за училищата.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 11, който става чл. 17, съ поправката, внесена отъ комисията, и съ прѣдложената отъ г. министра и приета отъ комисията добавка, моля, да вдигнатъ ржка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Забѣлѣжитъ първа и втора къмъ чл. 11 се изхвърлятъ.“

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Които приематъ изхвърлянето на забѣлѣжките първа и втора къмъ чл. 11, моля, да вдигнатъ ржка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 12 се изхвърля.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ да се изхвърли чл. 12, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 13 се изхвърля.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ да се изхвърли чл. 13, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 14 става чл. 18.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ чл. 14 да стане чл. 18, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 15 се изхвърля.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ да се изхвърли чл. 15, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 16 се изхвърля.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ да се изхвърли чл. 16, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 17 става чл. 19, като се измѣня така:
„Общинскитѣ съвѣти въ селата и градоветѣ иматъ право да даватъ подѣ наемъ часть отъ мерата на мѣстни земледѣлци. Отъ сумитѣ, получени въ този случай, се отдѣлятъ най-малко 25% за фонда за подобрене на скотовѣдството въ общината, а останалитѣ се употребяватъ за издрѣжката на училищата и за други културни нужди на сѣщата.“

„Мери, които попадатъ въ дамгитѣ на оризницата, могатъ да се даватъ подѣ наемъ и на немѣстни земледѣлци.“

„Постановленията на общинскитѣ съвѣти за тази цѣль се утвърждаватъ отъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти.“

„Заблѣжката къмъ чл. 17 се изхвърля.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ чл. 17, който става чл. 19, тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 19 става чл. 20.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ чл. 19 да стане чл. 20, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: (Чете)
„Чл. 20 се изхвърля.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Конто приематъ да се изхвърли чл. 20, моля, да вдигнатъ рѣка.

Има думата търновскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Стефанъ Дрънковъ.

С. Дрънковъ: Чл. 20 по стария законъ гласи: (Чете) „Частитѣ отъ меритѣ въ селата и градоветѣ, давани подѣ наемъ, не могатъ да бждатъ по-големъ отъ 60 декара за всѣко лице, освѣнъ оризницата.“

Искамъ да зная мотивитѣ на комисията, по които се изхвърля този членъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: Ще Ви ги кажа сега. Има извѣстни стопанства и извѣстни култури, за които 60 декара сж недостатъчни.

С. Дрънковъ: Какви стопанства? Кажете примѣри. Вѣйчко, което сществува на този свѣтъ, е извѣстно.

Докладчикъ Н. Попиръстевъ: Нѣкой иска да устрои едно по-големо стопанство и не може да го устрои по такъвъ начинъ, като му се даватъ 50 или 60 декара, както е опрѣдѣленъ тукъ максимумътъ. Ако искате примѣри, ще Ви кажа, че има такива примѣри. Искаше се да се основе въ Сухиндолѣ единъ голѣмъ разсадникъ, който да е поставенъ на акционерни начала, като всѣка една къща влиза съ една акция; искаше се да се разработи мерата по такъвъ начинъ, като се считае, че той е най-удобенъ, за да се използватъ облагитѣ на акционерното дружество, отъ една страна, и отъ друга страна, всѣчки селяни да взематъ участие въ разработването на мерата, но какво се оказа? Благодарение на този чл. 20, никой не можеше да вземе повече отъ 60 декара, въ слѣдствие на което ние трѣбваше да прѣклонимъ глава, непрѣмѣнно да разпарцелираме земята на малки парчета и чакъ тогава да можемъ да я експлоатираме. Ние виждаме въ туй едно голѣмо неудобство и затуй не трѣбва да се туря такава прѣчка въ закона за селскитѣ общини. Това да зависи отъ усмотрѣнието на общинскитѣ съвѣти; ако тѣ рѣшатъ комплекситѣ да бждатъ по-големъ отъ 60 декара, нека бждатъ. Ние не трѣбва да бждемъ толкова голѣми опекуни на общинитѣ, да не имъ дадемъ право сами да опрѣдѣлятъ комплекситѣ, когато ги даватъ подѣ наемъ. Възможно е да ги даватъ за нѣкоя друга индустриална цѣль; възможно е на нѣкой младежъ, свършилъ образованието си и дошълъ въ туй мѣсто да си образува едно образцово стопанство, да му дадатъ повече декари, за единъ по-големъ срокъ и по такъвъ начинъ пакъ ще трѣбва да се прѣскочи законътъ. Туй не би могло да стане, ако сществувае този членъ, и затуй много хубаво става, като се отмѣнява. Азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ да се отхвърли тоя членъ, понеже той спъва нашитѣ общини въ тѣхната стопанска дѣйностъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Стефанъ Дрънковъ.

Н. Мустаковъ: Членътъ се вече гласува.

С. Дрънковъ: Не се е гласувалъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Азъ го положихъ на гласуване, защото не чувахъ, че се иска думата, обаче щомъ видѣхъ, че г. Дрънковъ иска думата, дадохъ му я; слѣдователно, гласуването не е станало и ще се гласува повторно. (Къмъ г. С. Дрънковъ) Имате думата.

С. Дрънковъ: Г-да! Нѣмаме намѣрение да спъваме когото и да било, още повече да отнемеме отъ автономията на общинитѣ, да рѣшаватъ сами, колко декари да се дадатъ на когото щатъ, обаче има едно нѣщо — че ние още не сме напрѣднали дотамъ, за да може масата да си защити правата и интереситѣ. Ще се намѣрятъ общини, които ще дадатъ на двама

или трима души една по-голяма част от меритъ; а пъкъ последните не сж нескончаеми и неограничени. Меритъ, както слушате постоянно, от редъ години се разораватъ, разграбватъ, закупуватъ, продаватъ отъ страна на общинитъ или държавата и не оставатъ. Сега, вне като искате да не туряте норма, ще се намърятъ общини, където общинскитъ съвѣти ще могатъ всѣкога да устроятъ референдумъ и да продадатъ мерата на двама или трима души, понеже иматъ да посрѣщатъ нѣкои общински разходи, и то за ниска цѣна, да я дадатъ евтино, и тия двама-трима души да експлоатиратъ за по-дълго време тази земя, а пъкъ масата, болшинството да остане безъ доходъ. Г. Попкрѣстевъ ни привежда за примѣръ Сухиндолъ, че тамъ едно акционерно дружество искало да устрои разсадникъ, като въ образуването на това дружество всѣка къща вземе участие съ по една акция. Ами че вие, прѣди да направите туй акционерно дружество, дайте на всѣка къща по 60 декара, както опрѣдѣля законътъ, на съберете всички тия къщи съ по 60 декара, ако е цѣлиятъ Сухиндолъ; но мене ме е страхъ да не сж три или четири къщи. Прѣди малко казахъ, че българскитъ народъ, въ по-голямата си частъ, живѣе стопански на 50 декара. Какъ вие намирате сега, че 60 декара сж малко за разсадникъ? Че 60 декара разсадникъ — това е круна работа! Колко души сж въ България, които иматъ разсадникъ отъ 60 декара? Ментъ ми се чини, че колкото това ограничение на закона и да отнема малко отъ автономията на общинитъ, трѣбва да кажемъ: „Ела зло, че безъ тебе по-зло“, и да кажемъ, че на едно лице не може да се дава повече отъ 50 декара.

Та азъ моля народното прѣдставителство да не се съгласява да се отхвърли този чл. 20, макаръ че малко ограничава автономията на общинитъ. Наистина, това е, както казахъ, „Ела зло, че безъ тебе по-зло“, но, иначе, ще дадемъ възможност на нѣколко единици, на меньшството да експлоатира масата. Съ това свършвамъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Обявявамъ дебатитъ по тоя членъ за прѣкратени.
Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! По никой начинъ да се не съгласявате съ мнѣнието на прѣждоговорившия, защото каква е тази автономия на общинитъ, когато ние не имъ позволяваме най-елементарната работа — тѣ да опрѣдѣлятъ сами комплекситъ и да ги даватъ подъ наемъ? Ами че ние се боримъ и ратуваме за нѣкаква автономия на общинитъ, а когато дойде въпросътъ да я приложимъ, да създадемъ законъ, тогава казваме: не 60 декара, ами 50. Нека бждатъ 10 декара! Дръжте общинитъ съ желѣзни вериги да не, могатъ да разполагатъ съ своитъ собствени имоти и тогава пакъ говорете за автономия! Туй вече не е автономия; туй е пародия съ автономията.

Азъ ви моля, г. г. народни прѣдставители, да приемете тоя членъ тѣй, както ви го докладвахъ; той е обмисленъ и много на мѣсто е поставенъ.

С. Дрѣнковъ: Когато говоримъ за свободи и искаме други свободи, вие казвате: „Не сме узрѣли още“; а когато се противопоставяме на единъ законъ, съ който се дава право на отдѣлни единици, на капиталисти да могатъ да заграбятъ общинската мера, вие тогава казвате: „Отнемаме автономията на общинитъ“. Я ми кажете 60 декара малко ли сж на едно българско земледѣлско стопанство? Малко е за Попкрѣстевъ и за други, защото иматъ милиони и на 600 декара могатъ да направятъ разсадникъ; но половината Сухиндолъ не може да направи разсадникъ на 60 декара. Не плачете за автономията на общинитъ!

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Какво остава, тогава, отъ автономията, щомъ отнемете и туй право на общинитъ?

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ да се отхвърли чл. 20, моля, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство) Приема се.

С. Дрѣнковъ: Меншество.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Понеже резултатътъ на гласуването се оспорва, ще гласуваме още единъ пътъ, съ ставане на крака. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се отхвърли чл. 20 отъ законопроекта, моля, да станатъ прави. Констатирамъ болшинство. Събранието приема.
Продължавайте, г. докладчикъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 18 става чл. 21, като се измѣня така:
„Съгласно наредбитъ на чл. 15 п. п. 2, 3 и 5 отъ тоя законъ, иматъ право да използватъ меритъ сж само ония селски и градски общини, които сж опрѣдѣлили и ограничили съ трайни знаци границитъ имъ и сж съставили ситуационнитъ имъ планове.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата луковитскитъ народенъ прѣдставител г. Иванъ Балтаджиевъ.

И. Балтаджиевъ: Г-да! Съ чл. 21 се забранява на общинитъ да се ползватъ отъ меритъ дотогава, докогато тѣ не ги ограничатъ, не поставятъ трайни граници и не съставятъ за тѣхъ ситуационни планове. Кога ще бжде това нѣщо? Кога ще успѣятъ общинитъ да поставятъ такива знаци; кога именно ще могатъ да съставятъ такива ситуационни планове? Значи, дотогава, докогато стане това — да кажемъ слѣдъ 10 години — общинитъ едва-ли ще могатъ да използватъ своитъ мери. Именно този чл. 21 противорѣчи на чл. 15. Азъ не зная какъ комисията не е могла да вземе въ съображение туй и моля г. докладчика да ни обясни, какъ разбира тѣзи ситуационни планове: да-ли ще могатъ да ставатъ за 5—10 години и слѣдъ това общинитъ да се ползватъ отъ меритъ си. Това е много погрѣшно и азъ ще моля г. докладчика да поправи тая погрѣшка — да се махнатъ ситуационнитъ планове.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Никой не иска думата. Обявявамъ дебатитъ за прѣкратени.
Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ чл. 6, който стана чл. 3 на настоящия законопроектъ, ние прѣдвидѣхме, че до 1915 г. частнитъ имоти трѣбва да се разграничатъ отъ общинскитъ мери. Прѣдполага се, слѣдователно, дотогава да се съставятъ и ситуационни планове. Възможно е, по една или друга причина, дотогава да не може да стане това въ всичкитъ села, но тогава ще трѣбва да стане едно ново измѣнение на закона. Обаче ние туряме тази дата, за да подканимъ всиякитъ общини да си разграничатъ имотитъ. Ако стане нужда, въ краенъ случай, срокътъ може да се продължи още съ една година. Но, както виждате, въ чл. 18, който става чл. 21, се казва: „Съгласно наредбитъ на чл. 15 пунктове 2, 3 и 5.“ Тѣ се отнасятъ за тия случаи, когато меритъ трѣбва да се разпрѣдѣлятъ между самото население, или пъкъ по наредбитъ на специални закони да се отдадатъ на различни лица; а пъкъ пунктъ 3 се отнася за отдаване подъ наемъ на отдѣлни комплекси отъ мерата за опрѣдѣленъ срокъ. Туй изключение, г. г. народни прѣдставители, се прави съ тая цѣль, щото, когато мерата ще се отдава на частни прѣдприемачи, или когато ще се

разпрѣдѣля помежду населението, въ такъвъ случай непрѣмънно да има ситуационни планове. Но тогава, когато се касае за училищни фондове и за фонда по скотовѣдството — значи, тия два фонда, които ние искаме още сега да засилимъ — зарадъ тѣхъ не е потребно непрѣмънно да има ситуационни планове; за тѣхъ можемъ още сега да отдѣлимъ извѣстни мѣста и да ги разработваме. А пъкъ за другитѣ, които ние, селянитѣ, сами ще разработваме, или които ще даваме подъ наемъ, за тѣхъ е потребно непрѣмънно да има ситуационни планове, за да знаемъ докъдѣ е границата, за да не се разработватъ чужди имоти, да се не явяватъ подирѣ маса спорове и по такъвъ начинъ, вмѣсто съ разработването на меритѣ да докараме приходи за самитѣ общини, да докараме разходи за процеси. Ето това бѣше съображението на комисията и на самото министерство, за да възприеме гледището, че за фондовѣтъ по скотовѣдството и народната просвѣта не е потребенъ ситуационенъ планъ; обаче за другитѣ начини на експлоатация мерата е вече потребенъ ситуационенъ планъ. Слѣдъ 2—3 години ще имаме ситуационни планове и ще можемъ вече да разпрѣдѣлимъ мерата помежду си, или пъкъ да я дадемъ подъ наемъ дългосроченъ или краткосроченъ — както рѣши общинскиятъ съвѣтъ. Тия сѣ обясненията, които имахъ да дамъ по този членъ.

И. Балтаджиевъ: Доволенъ съмъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 18, който става чл. 21, тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 21 става чл. 22 и се попълва така:

„Размѣната между отдѣлни части отъ меритѣ съ частни земи се позволява само: 1) когато тя има за цѣлъ да се събератъ и окръглятъ границитѣ на меритѣ или да се възмездни отчуждаването за обществена полза земя, и 2) когато има за цѣлъ да се събератъ и окръглятъ границитѣ на частнитѣ имоти, стига съ това да не се причинява разпокаване на мерата. Тѣзи замѣнки не могатъ да ставатъ прѣди означаването границата на мерата поне съ врѣмешни знаци. Ония части отъ мерата, обаче, за които има заведени дѣла, не могатъ да бждатъ замѣнявани съ частни имоти прѣди разрѣшението на дѣлата отъ съда.

„Всички замѣнки на части отъ общинската мера ставатъ въз основа на рѣшение отъ общинския съвѣтъ, подкрѣпено съ мотивирано мнѣние на земледѣлския администраторъ, и то прѣди снемането на ситуационнитѣ планове. Тѣзи рѣшения подлежатъ на утвърждение отъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

„Забѣлѣжка. Всички маломѣрни, безизходни, отдалечени и отдѣлени отъ общия комплексъ на мерата части отъ меритѣ, които сѣ изложени на постоянно заграбване и не могатъ да бждатъ използвани за обществени цѣли, могатъ да бждатъ замѣнени съ частни имоти, граничащи съ мерата, или да бждатъ продадени. Полученитѣ суми отиватъ въ фонда за подобрене на скотовѣдството.“

Министъръ С. С. Бобчевъ: Да се прибави: „и за училищнитѣ фондове.“

Министъръ Д. Христовъ: Съгласенъ съмъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Тогава, прибавя се: „и за училищнитѣ фондове.“

Министъръ Д. Христовъ: Съгласно чл. 106 отъ закона за народната просвѣта.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Въ скоби: „Чл. 106 отъ закона за народната просвѣта.“

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Значи, членътъ ще се гласува и съ това допълнение: „и за училищнитѣ фондове (Чл. 106 отъ закона за народната просвѣта)“, за да могатъ тѣзи суми, които ще се получаватъ отъ продажба на такъва имоти, да отиватъ не само за скотовѣдството, но и за училищата.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Стефанъ Дрънковъ.

С. Дрънковъ: Азъ, г-да, намирамъ, че този членъ е едно подобрене на чл. 22 отъ стария законъ, понеже чрѣзъ размѣната на меритѣ се разширява закрѣгляването имъ — една работа, която ще направи по-проста фигурата на нашитѣ имоти, за да могатъ по единъ по-лесенъ, по-ефикасенъ начинъ да бждатъ опрѣдѣлени тѣхнитѣ размѣри. Но не съмъ съгласенъ съ забѣлѣжката, въ която се казва, че маломѣрнитѣ общински мери, които се намиратъ малко по-отдалечъ и защото сѣ изложени на постоянно разграбване, трѣбва да се продаватъ. Азъ бихъ по-молитъ народното прѣдставителство да се съгласи да остане тая забѣлѣжка съ едно ново измѣнение — че, ако такива маломѣрни парчета сѣ недостатъчни да се замѣняватъ за закрѣгляване, тѣ да се оставятъ за училищни ниви, но да не се продаватъ. Пазете общинската мера, не я продавайте, защото ще настане врѣме да се не продаватъ тия малки парчета, а да се оставятъ за училищни ниви или ливади и пр. Затова бихъ молитъ и г. докладчика, и г. министъра, въз основа на туй, което казахъ по-рано по чл. 15 — мотивитѣ сѣ същитѣ — да се съгласятъ съ мене.

Министъръ Д. Христовъ: Не мога да се съглася.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Никой не иска думата. Дебатитѣ се прѣкрятъватъ. Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще дамъ едно малко обяснение по повдигнатия въпросъ. Тукъ въпросътъ се касае за явкои малки парчета, които могатъ да бждатъ отъ 50—60 или 100—200 кв. м. и които по никакъвъ начинъ не могатъ да се експлоатиратъ, както е казано въ самата забѣлѣжка: „... части отъ меритѣ, които сѣ изложени на постоянно заграбване и не могатъ да бждатъ използвани за обществени цѣли...“ Сега, за 50 или 100 кв. м. кой ще отиде да оре?

С. Дрънковъ: Такива мери нѣма да намѣрите.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Ще ги намѣрите на много мѣста: недоограбени мери има на много мѣста, и за тѣхъ се отнася тая забѣлѣжка. За 100—200 кв. м. никой нѣма да отиде да оре, и затуй казваме: „да се продадатъ“. Затуй тая забѣлѣжка е много разумна и ще ви моля да я приемете.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 21, който става чл. 22 споредъ законопроекта, както се прочете отъ г. докладчика, и съ прибавката на г. министъра на просвѣщенieto, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: (Чете)

„Чл. 22 се изхвърля.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Които приематъ да се изхвърли чл. 22, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчик К. Попкръстевъ: (Чете)

„Новъ чл. 23. Части отъ селскитѣ и градскитѣ мѣри и прѣди разграничението имъ могатъ да бъдатъ продадени отъ общинскитѣ съвѣти за дворни мѣста и жилища, когато се почувствува нужда отъ разширение на населенитѣ мѣста. Въ такива случаи, обаче, трѣбва да се вземе винаги мнѣнието на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството и съгласието на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Полученитѣ отъ тѣзи продажби суми отиватъ въ фонда за подобрене на скотовѣдството.“

Въ края на члена комисията прибави думитѣ: „и за училищнитѣ фондове.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата провадийскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Добри Харизановъ.

Д. Харизановъ: Г. г. народни прѣдставители! Чл. 23 казва, че (Чете) „Части отъ селскитѣ и градскитѣ мѣри и прѣди разграничението имъ могатъ да бъдатъ продадени отъ общинскитѣ съвѣти за дворни мѣста и жилища, когато се почувствува нужда отъ разширение на населенитѣ мѣста“. Но по-нататѣкъ се казва, че „Въ такива случаи, обаче, трѣбва да се вземе винаги мнѣнието на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството и съгласието на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти“. Менѣ ми се струва, г. г. народни прѣдставители, че тази мѣрка е много съществителна и не трѣбва да я възприемемъ, особено ние, двѣтѣ властующи партии, които най-много сме говорили за пълната автономия на общинитѣ. Сега съ този законопроектъ ние ограничаваме общинскитѣ съвѣти, че когато ще има да продаватъ едно мѣсто на оня, който има нужда да се направи къща, или комуто е нужно дворно мѣсто, трѣбва най-напрѣдъ да търсятъ съгласието на Министерството на земледѣлието и на друго едно министерство и слѣдъ туй вече общинскитѣ съвѣти да сж властни да го продадатъ. Споредъ мене, това не трѣбва да се възприеме, или поне да остане, че тия постановления на общинскитѣ съвѣти само ще се утвърждаватъ отъ респективното министерство — отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

(Прѣседателското мѣсто заема г. прѣседателтъ)

Но азъ отивамъ по-нататѣкъ. Въ този членъ би трѣбовало да се приеме още едно нѣщо, тъй като ние имаме много бѣдни хора по селата и винаги тия бѣдни хора искатъ да имъ се даде по едно дворно мѣсто, за да си строятъ къщица. Напр., единъ баща има 3—4 сина; на единия бащата дава дворното мѣсто, а на другия не дава нищо; дава му само единъ чифтъ волове; но отидѣ да вземе той пари да си купи земя?

Въ село досега така се е практикувало. Селянитѣ се събиратъ съ старѣйшината и рѣшаватъ кому да дадатъ на края едно мѣсто, за да си направи къщица. Тѣй е вървѣло досега. При туй ограничение, което се прави въ законопроекта, именно, че полученитѣ суми отъ тѣзи продажби да отиватъ въ фонда за подобрене на скотовѣдството, азъ мисля, тази практика не ще може да съществува и на нѣкой крайно бѣденъ не ще може да се даде мѣсто безъ пари. Затуй, казвамъ, г. г. народни прѣдставители, членътъ да се прѣредактира, като се каже, че на крайно бѣднитѣ могатъ да се даватъ безплатно части отъ меритѣ. Въ такъвъ смисълъ азъ правя прѣдложение и моля г. г. народнитѣ прѣдставители да го подкрепятъ, сжщо и г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти да го въз-

приеме. Прѣдложението ми е слѣдното: (Чете) „Чл. 23 да се прѣредактира така: Части отъ селскитѣ и градскитѣ мѣри, прѣди и слѣдъ разграничението имъ, могатъ да бъдатъ продадени, а на крайно бѣднитѣ отстъпени безплатно, когато се почувствува нужда отъ разширение на населенитѣ мѣста, отъ общинскитѣ съвѣти, постановленията за които да се утвърждаватъ отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти“, и по-нататѣкъ пакъ да слѣдва, че полученитѣ отъ тѣзи продажби суми отиватъ въ фонда за скотовѣдството. Азъ съмъ убѣденъ, г. г. народни прѣдставители, че, като прѣредактираме така члена, ще направимъ много добръ и ще задоволимъ мнозина крайно бѣдни въ селата, които нѣматъ нито една къщица. Нека на такива крайно бѣдни се дава мѣсто, за да си построятъ къщица.

Туй имамъ да кажа по този членъ.

Прѣседателтъ: Има думата луковитскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Балтаджиевъ.

И. Балтаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ послѣдната алинея е казано, че полученитѣ отъ продажбата на тѣзи имоти суми се взематъ за фонда за подобрене на скотовѣдството. Въ нѣколко параграфа по редъ, както виждате, г. г. народни прѣдставители, г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти дърпа за скотовѣдството, г. министърътъ на просвѣщенiето дърпа за фонда за просвѣщенiето, а пакъ никой не помислюва, тѣзи общини съ какво ще покриватъ своитѣ бюджети; като че-ли на общинитѣ не имъ трѣбва вода, чепми, пѣтища и пр. Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи мълчи и не казва, че, ако се изтеглятъ всичкитѣ тѣзи приходи за просвѣщенiето и скотовѣдството, градскитѣ и селскитѣ общини нѣма съ какво да покриватъ разходитѣ по общинския си бюджетъ. Азъ моля да бъде прѣредактиранъ този членъ така: „... Полученитѣ отъ продажбата на тѣзи мѣста суми да отиватъ: 25% за просвѣтатъ, а останалитѣ — за въ полза на общинския бюджетъ. Инакъ не може, защото малкитѣ селски общини не могатъ да поддържатъ своитѣ бюджети прѣвъ годината, слѣдователно, не ще могатъ да посрѣщатъ онѣзи приходи и разходи, които се даватъ само за скотовѣдството и за просвѣтатъ.“

Моля г. докладчика да се съгласи послѣдната фраза отъ чл. 23 да се измѣни така: „25% отъ полученитѣ суми се задържатъ за фонда за просвѣтатъ, а останалитѣ — въ полза на общинския бюджетъ.“

Прѣседателтъ: Има думата новозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василъ Константиновъ.

В. Константиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако приемемъ този членъ тъй, както е редактиранъ отъ почитаемота комисия, щото добититѣ суми отъ продажба на общински мѣста отъ страна на общината да отиватъ само за подобрене на скотовѣдството, бждете увѣрени, че ние ще сплѣнемъ правилния животъ на общинитѣ, а най-много на градскитѣ общини. Градскитѣ общини иматъ много задачи, които трѣбва да изпълняватъ въплъ отъ подобрене на скотовѣдството, защото скотовѣдството не е изключително онѣзи помилъкъ, на който почива градското население. Съ този членъ ние ще свържаме, ще оковемъ ржцѣтѣ на градскитѣ общини да не могатъ да разполагатъ съ онѣзи имоти, съ които ще посрѣщатъ много по-голѣми нужди, които иматъ тѣ, отколкото подобрене на скотовѣдството. И азъ напълно одобрявамъ прѣдложението на прѣдговорившия ораторъ, че трѣбва само една частъ, само 25% — а въ градоветѣ и толковъ не, ами

най-много до 10—20% — да отива за разнитъ фондове, а останалитъ суми да останатъ на общинитъ, за да си завършатъ тѣ онязи работи, които сж най-належащи.

Ето защо азъ ще моля почитаемитъ народни прѣдставители да не връзватъ рѣшитѣ на общинитъ съ това, защото ние сме онязи, които най-много проповѣдаме автономията на общинитъ, а сжщеврѣменно оковаваме тази тѣхна автономия, за да дойдемъ да се опровергаемъ ние сами. Ето защо прѣдложението на почитаемия луковитски народенъ прѣдставителъ е много умѣстно и ще ви моля да го поддържате, защото, ако не го поддържате, ще направимъ едно голѣмо зло на градскитъ общини.

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Тукъ като че има едно недоразбиране. Въ чл. 23 отъ нашия законопроектъ не се третира единъ редовенъ приходъ на общината, единъ редовенъ източникъ; той е извънреденъ, . . .

В. Константиновъ: Ама той е много голѣмъ, г. Попкрѣстевъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: . . . само дотогава, докогато не се снематъ ситуационни планове, т. е. до 1915 г., могатъ да се отчуждаватъ известни части отъ селскитъ мери за дворища, и приходитъ, които се взематъ отъ продажбата, да се използватъ и за фонда за скотовѣдството, и за училищния фондъ. Сега, каза се: само за училищата това е много, се трѣбва да прѣвдигнете приходи и за другитъ разходи на общината. Но, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да знаете, че въ нашитъ общини най-голѣмото разходно перо е за училищата. България харчи $\frac{1}{2}$ отъ общинскитъ приходи за издръжката на училищата. Въ такъвъ случай, увѣрявамъ ви, че колкото и да продадете отъ общинската мера или каквато частъ — единъ или два декара — да използвате отъ нея, и да вземете наемъ за общинския фондъ, вие едва-ли ще достигнете нѣкога да удовлетворите всички разходи, които се правятъ за училищата. Така щото, тукъ нѣма никаква опасностъ, защото тѣзи пари, които се получаватъ отъ продажбата на имотитъ и отъ разработката на меритъ, не достигатъ и нѣма да достигатъ за училищата. Ви имало опасностъ само тогава, когато се явятъ излишни суми, и нѣма какво да се правятъ въ фонда за народната просвѣта. Тогава вече има смисълъ да кажемъ: тоя излишѣкъ да отиде за общи нужди на общината. Но такъвъ излишѣкъ нѣма и нѣма да има скоро. Заради това азъ ще ви моля да приемете члена тѣй, както е приетъ отъ насъ.

Що се отнася до другия въпросъ, за даване на бѣднитъ безплатно дворища, и досѣга не е ставало така. Може-би въ турско време да сж раздавали, може-би нѣкъдѣ у насъ въ селата, а и въ градоветъ, и сега да се раздаватъ по такъвъ начинъ, но тамъ вобще се раздава на бѣднитъ само правото на ползуване. Позволява се на единъ бѣденъ да отиде да си направи една къща на общинска мера, но не му се дава право на собственостъ върху самата мера — само къща да си направи, тѣрци се отъ обществото. Така че, ние сега не можемъ да приемемъ съ едно такова измѣнение настоящия членъ и да дадемъ право, щото да се раздаватъ безплатно части отъ общинскитъ мери, защото, бѣдете увѣрени, направимъ ли това, ще излизе, че всички, които сж „наши“, всички, които сж правителствени, ще станатъ бѣдни и ще взематъ мѣсто отъ общинската мера, а които сж отъ оппозицията, нѣма да взематъ нищо. Така че, за да не би да се явятъ злоупотребления, най-добръ ще бѣде да не въвеждаме такъвъ единъ прин-

ципъ. Ето защо азъ не мога да се съглася съ туй измѣнение, което се иска отъ г. Харизанова.

Д. Харизановъ: Недѣйте разсѣждава така: ако днесъ единъ е кметъ, утрѣ ще бѣде другъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Атанасъ Буровъ.

А. Буровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ имамъ случай още при генералнитъ дебати по бюджета да повдигна този въпросъ, че едно отъ срдѣствата, чрезъ което ще можемъ да помогнемъ на нашитъ бѣдни селски общини да си построятъ най-бързо и икономично училища, е да имъ разрѣшимъ да отстъпватъ части отъ меритъ си за дворни мѣста, и сумитъ, получени отъ тѣзи продажби, да се употребяватъ изключително за постройка на училища. Тая идея тогава се посрѣщна симпатично отъ народното прѣдствителство, посрѣщна се симпатично и отъ г. г. министритъ. Обаче оттогавъ минаха 3—4 мѣсеца и, макаръ възприета идеята въ основата си, макаръ и легнала въ измѣненята, прокарани отъ уважаемия министъръ на народната просвѣта, отъ законопроекта на г. министра на земле дѣлнето и държавнитъ имоти виждамъ, че отъ нея не е останало почти нищо. Когато въ моята идея цѣлата сума трѣбваше да служи само за постройка на училища, тѣй, както сега се поставя въпросътъ, отъ нея оставатъ само 25% да служатъ за постройка на училища. Тѣй като, споредъ законопроекта на уважаемия министъръ на земледѣлнето и държавнитъ имоти, половината — това не се казва, но се подразбира — отъ сумитъ които постѣпватъ отъ продажбата на тѣзи дворни мѣста, ще отива въ полза на фонда за подобрене на скотовѣдството, оставатъ само 50%. За да знаемъ какво става съ тия 50%, трѣбва да прослѣдимъ послѣднитъ измѣнения на закона за народното просвѣщение, и тамъ ще намеримъ, че половината отъ тѣхъ трѣбва да отидатъ за издръжане училищата, т. е. въ постоянния училищенъ фондъ, а само другата половина може да се употребява за постройка на училища. Така че, отъ цѣлата тая сума едва 25% ще могатъ да се употребятъ за назначението, което азъ смѣтамъ — поносъ моятъ очи е така — за най-важно, най-цѣлесъобразно. Е добръ, г-да, азъ намирамъ, че това разрѣшение на въпроса не отговаря на потребната отъ по-скорошно съграждане на училища въ селата, които нѣматъ срдѣства да направятъ това.

Да се добиватъ срдѣства за редовното поддържане на училищата е нѣщо, което се задоволява съ редовнитъ ресурси на общинския бюджетъ; има редъ постановления и въ закона за селскитъ общини, и въ закона за народното просвѣщение, които опрѣдѣлятъ по какъвъ начинъ селскитъ общини сж длѣжни да вписватъ известна сума въ бюджета си, и по какъвъ начинъ редовнитъ разходи по поддържането на първоначалното училище трѣбва да бѣдатъ покривани. Но когато се касае за една извънредна нужда, за единъ извънреденъ разходъ, какъвто е разходътъ за постройка на училище, тоя разходъ не може да бѣде задоволенъ отъ слабитъ редовни срдѣства на една наша селска община, а ще трѣбва да се търсятъ и извънредни срдѣства. Тѣкмо съ тия срдѣства, които постѣпватъ по извънреденъ начинъ защото продажбата на части отъ меритъ за дворни мѣста е извънредно нѣщо — тѣкмо съ тѣзи срдѣства можемъ да задоволимъ извънредната нужда. Значи, логически и практически взето, тия извънредни по-стѣпления, които ставатъ рѣдко и които могатъ да бѣдатъ значителна сума, тѣкмо тѣ ще могатъ да насмогнатъ за задоволяване тая нужда. Едно село ще продаде, да кажемъ, 20 или 50 дворища, или обърнато въ декари, 150—200 декари, по 200 или 250 л., споредъ мѣстото, това ще прави една сума отъ 40—50 хиляди

лева, т. е. тъкмо толкова, колкото ще бъдат нужни на едно село, за да си построи едно скромно училище. Ако вне сега от тези 40—50 хиляди лева вземете 50% за фонда за подобрене на скотовъдството, и, вмъсто да дадете останалата сума изключително за постройка на училища, изключително за училищния фондъ опрѣдѣлите въ закона, че само половината отъ нея може да се употреби за постройка на училища, а другата половина непрѣмънно трѣбва да отиде за редовния бюджетъ, то отъ цѣлата сума 40—50 хиляди лева, оставатъ само 10 хиляди лева. И какво ще бъде положението тогава? Ще излѣзе, че тази сума нѣма да бъде достатъчна, общинитѣ не ще могатъ да почнатъ съ нея нищо и ще трѣбва, или да отчуждятъ четворно повече мѣсто отъ меритѣ си, за да получатъ достатъчно пари, или като получатъ само $\frac{1}{4}$, 25% отъ това, което е нужно за постройката на училищата, понеже то нѣма да бъде достатъчно да се построи училище, ще ги изразходватъ за други цѣли, ами ще пснатъ постройката, ще я изкаратъ донѣдѣ и ще спратъ. По всички тия съображения азъ бихъ настоялъ много прѣдъ уважаемия г. министъръ на земледѣлието и държавнитѣ имоти да се съгласи, вмъсто 50% за тоя фондъ на скотовъдството, да се отдѣлятъ само 30%. Азъ мисля, че това ще бъде една концесия, която г. министърътъ може да направи, безъ да наруши много своитѣ смѣтки, безъ да наруши прѣдвижданията и нуждитѣ на този фондъ, толкова повече, че нѣма нужда да бързаве изеднѣжъ да го създадемъ; това нѣма да стане като една креация, която веднага да изпикне въ нашия животъ. То ще бъде едно дѣло бавно, постепенно, органическо, което ще расте на едно съ живота. Относително останалитѣ 70%, ще моли г. министра на просвѣщеніето да се съгласи, што за села, които нѣматъ училища, съ съгласието на г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти, . . .

Министъръ С. С. Бобчевъ: И додѣто ги построятъ.

А. Буровъ: . . . и само додѣто ги построятъ, да отиватъ за постройка на училищата.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Напълно съмъ съгласенъ.

А. Буровъ: Моля, г. министре, да направимъ такава комбинация, която ще задоволи и нуждитѣ на скотовъдството, и нуждитѣ отъ постройка на училища, и нуждитѣ на училищния фондъ за издѣржане, па ще задоволи, вѣрвамъ, и мнозина отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. Може, разбира се, да се направи и трета една прибавка, че отъ тези 70%, които оставатъ, допуска се на общинитѣ да разполагатъ до размѣръ на 20% за други общински важни и признати нужди, за да задоволимъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, който, прѣдполагамъ, също ще има гласъ въ тази работа. Азъ нѣма да направя едно формално прѣдложение, прѣди да чуя отговора на г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Подиръ туй ще видимъ по какъвъ начинъ можемъ да намѣримъ едно рѣшение на въпроса, което да задоволи всинца ни.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Ще трѣбва да се прибави една специална бѣлжка.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Както видѣхте, ние отдѣляме доста приходи за въ полза на училищнитѣ фондове. Не само въ измѣненіето, което се направи въ законопроекта, внесень отъ мене, се съгласихъ, што почти поравно да

дѣлимъ приходитѣ, които ще се получаватъ отъ наема отъ селскитѣ и градски мери за въ полза на скотовъдството и училищния фондъ, по и сега въ чл. 23, въ който се прѣдвиждатъ постѣпления отъ продажбата на земи за постройка на селища, азъ съмъ разрѣшилъ въпроса по сѣция начинъ: сумитѣ да се дѣлятъ поравно между двата фонда — фонда за скотовъдството и училищния фондъ. Струва ми се, че бѣхъ твърдѣ щедъръ съ разпрѣдѣленіето на тези суми между двата фонда, защото колкото съображения могатъ да се приведатъ въ полза на училищнитѣ фондове, толкова, и при това не по-малко убедителни, могатъ да се приведатъ и за въ полза на фондоветѣ за скотовъдството. Но, прѣдъ видъ изказанитѣ съображения, прѣдъ видъ нуждитѣ, които общинитѣ чувствуватъ, съгласенъ съмъ да се направи и тази отстъпка въ полза на училищата въ смисълъ, што отъ получената сума да се отдѣлятъ само 20% за фонда за подобрене на скотовъдството; отъ останалитѣ 80%, 40% да се употребятъ за постройка на училищата, а останалитѣ 40% за обикновенитѣ нужди на общинитѣ, за засилване на приходитѣ имъ бюджети. Ако се окаже настоятелна нуждата за постройка на училище, общината ще даде и тия пари за това.

И така, съгласенъ съмъ, отъ една страна, да удовлетвориамъ едновременно и двата фонда — фонда за скотовъдството и фонда за училищата — и отъ друга страна, да дадемъ възможностъ на общинитѣ да увеличатъ приходнитѣ си срѣдства. (Ръкоплъскане отъ болшинството)

А. Буровъ: За пояснение ще кажа една дума. Азъ разбирамъ, че 40-тѣ% непрѣмънно трѣбва да отидатъ за постройка на училища. Но, ако самата община намѣри за прѣдпочтително да употреби и другитѣ 40% пакъ за постройка на училища, само по себе си се разбира, че нищо не ѝ прѣчи да стори това.

Министъръ Д. Христовъ: Разбира се.

Министъръ А. Людскановъ: И сега най-важниятъ и най-мѣжниятъ въпросъ за общинитѣ си остава постройката на училища. Не можете да си прѣдставите какви мѣжнотни срѣщатъ общинитѣ при уравнивяване на бюджетитѣ си. Нѣма съмнѣние, че ако една община се види натѣсно, тя ще задържи тѣзи пари за други нужди.

А. Буровъ: Тогава, г. г. народни прѣдставители, въ смисълъ на това, което говорихъ, ще прѣдложи съответствуващата редакция при третото четене.

Прѣдседателъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Стефанъ Дрѣнковъ.

С. Дрѣнковъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ чл. 23 се поменава, че за продаването на части отъ меритѣ трѣбва да се иска мнѣнието на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството и съгласието на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Прѣнията се въртятъ повече къмъ тази страна, отъ която министърътъ се повече интересува; той, естествено, тѣли чергата къмъ себе си. Маса наши общини разчитатъ на продажбата частъ отъ меритѣ за дворища, за да покриватъ разходитѣ си по благоустройството. И по снимане на плановѣтѣ, и по отчуждаване на мѣстата, и по разширяване на улицитѣ, и, въобще, по всичкитѣ свои задължения за благоустройството на населенитѣ пунктове, общинитѣ изключително разчитатъ на тия свои срѣдства, които ще се получатъ отъ продажбата на мери за дворища. Сега ние виждаме, че г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти, понеже повече се интересува отъ своята отрасль, а именно да подобри скотовъдството, земледѣлието и пр., гледа да теги чергата

повечко кждѣ себе си. Ние вече прѣдвидѣхме отъ нѣколко источника срѣдства за подобрене на скотството; за училищата — сѣщо. Правѣ е г. Буровъ като казва: този доходъ да се даде за постройка на училища, но ние прѣдвидѣхме за постройка на училища известни общински доходи, които могатъ да се залагатъ за редъ години и съ които да се направятъ заеми и да се построятъ изъ единъ пътъ училищата, обаче за министра на благоустройството отъ никждѣ не отдѣляме източникъ, за да побърза той съ благоустройството на населенитѣ мѣста. Затуй азъ бихъ молилъ както г. министра на просвѣщеніето, така и г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти да се откажатъ отъ този доходъ и той да се остави изключително само за изплащане дълговетѣ по благоустройството на населенитѣ мѣста, защото, когато дойдемъ тамъ, нѣма да останатъ източници, отъ дѣто да се платятъ. За постройката на училища да се заложатъ тия доходи, които вече сѣ прѣдвидени въ разнитѣ законоположения и срѣшу тѣхъ да се сключатъ заеми за по-бързата постройка на училищата.

Що се касае до забѣлжката на г. Харизанова, че тази работа става много съзнателна, понеже се иска и мнѣнието на г. министра на благоустройството, азъ ще си позволя да кажа, че схващамъ малко поинакъ прѣдписанието на настоящия законопроектъ. Необходимо е да се иска мнѣнието на Министерството на благоустройството, защото тукъ се продаватъ мери за дворища. Специалнитѣ органи на това министерство ще рѣшатъ, да-ли на мѣсто се продаватъ улицитѣ, ще видятъ, да-ли има планъ за това и пр. За това, споредъ менъ, трѣбва да се иска не само мнѣнието на Министерството на благоустройството, но и неговото съгласие. Азъ бихъ молилъ г. министра на общественото здраве да защити това мое прѣдложение — да остане този доходъ за благоустройството на населенитѣ мѣста.

Прѣдседателъ: Има думата г. Иванъ Минчевъ.

И. Минчевъ: Въ законопроекта е казано, че трѣбва да се вземе мнѣнието на Министерството на благоустройството и съгласието на Министерството на земледѣлието. Азъ искамъ г. докладчикътъ да обясни: какъ ще постѣни единъ общински съвѣтъ, когато той вече е продалъ това мѣсто и слѣдъ туй не се съгласятъ едното министерство съ другото. Търгътъ нѣма ли да важи? Азъ разбирамъ, че общинскиятъ съвѣтъ е автономенъ въ своето управление, а сега излиза, че тия двѣ министерства трѣбва да упражняватъ контролъ. Трѣбва така сѣщо да се обясни, трѣбва ли да се прѣдставятъ нѣкакви скици за тия мѣста или не?

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Вѣрно е, че споредъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста сумитѣ, които се получаватъ отъ продажбата на регулирани дворища, отиватъ изключително за регулацията на общинитѣ, но, ми се струва, че ние тукъ не се сезираме съ този въпросъ. Тукъ се касае за другъ случай, именно, когато въ едно село нѣма регулационенъ планъ, и второ, когато нѣма и ситуационенъ планъ на мерата. Значи, само въ такъвъ случай, ако стане продажба, сумитѣ отиватъ въ тия два фонда; ако ли пъкъ става при другъ случай, естествено е, че тогавъ сумитѣ ще отидатъ въ фонда за благоустройството.

Д. Харизановъ: Сега дѣто иматъ мѣста, какво правятъ, безъ да е миналъ този законъ?

Прѣдседателъ: Нѣмате право да приказвате.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Така че, единъжъ едно село или градъ планирани, не може вече сумитѣ отъ продажбата на тия дворища да се употребяватъ за тия цѣли, а ще се употребяватъ за цѣлитѣ, прѣдвидени въ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста.

Второ, повдигна се въпросътъ: какъ ще постѣнятъ общинскитѣ съвѣти, когато се касае въпросътъ за продажбата на дворни мѣста отъ меритѣ. Не слѣдъ като стане продажбата, а прѣди да стане, общинскиятъ съвѣтъ трѣбва да държи постановление, че ще продаде известна частъ отъ мерата за дворища,...

И. Минчевъ: Ами въ тия общини, които не сѣ планирани?

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: ... и като постанови това, трѣбва непрѣмѣнно да прѣдстави скици въ Министерството на благоустройството, за да може то да се произнесе, да-ли може да става такава продажба или не; като се върнатъ документитѣ отъ туй министерство, ще трѣбва да се прѣпратятъ въ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, за да се произнесе пакъ то, може ли да се отдѣли такава частъ, малка или голѣма, отъ общинската мера за дворища или не. И слѣдъ като стане това, чакъ тогава ще се извърши продажбата. Тѣй трѣбва да се уреждатъ тия въпроси отъ общинитѣ.

И. Минчевъ: Понеже общинитѣ не сѣ планирани, могатъ ли сега да продаватъ?

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: Могатъ, разбира се, тъкмо за такива случаи се касае, когато още нѣма планъ.

Министъръ Д. Христовъ: Като нѣма планъ, нѣма да отиде въ Министерството на благоустройството, а ще дойде само въ Министерството на земледѣлието и ще се свърши въпросътъ.

Прѣдседателъ: Обявявамъ дебатитѣ по чл. 23 за прѣкратени. По този членъ има прѣдставено едно прѣдложение отъ провадийския народенъ прѣдставителъ г. Добри Харизановъ. Той прѣдлага да се измѣни членътъ така: (Чете) „Части отъ селскитѣ и градскитѣ мери прѣди и слѣдъ разграничението имъ могатъ да бждатъ продадени и на крайно бѣднитѣ безплатно отстъпени отъ общинскитѣ съвѣти за дворни мѣста и жилища, когато се почувствува нужда отъ разширение на населенитѣ мѣста, постановленията за което се утвърждаватъ отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти.“

Министъръ Д. Христовъ: Азъ моля г. Харизанова да оттегли своето прѣдложение, тѣй като общинскитѣ съвѣти сѣ автономни. Ако се касае да се отдѣли мера за въ полза на такива бѣдни лица, ще се таксува по свършено низка цѣна, обаче, ако приемемъ прѣдложението на г. Харизанова, рискуваме да изпадне въ много злоупотреби, за които не е мѣстото да говоримъ тукъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Всички сѣ бѣдни, когато трѣбва да взематъ нѣщо отъ общото.

Прѣдседателъ: Настояте ли на прѣдложението си, г. Харизановъ?

Д. Харизановъ: Да се гласува.

Докладчикъ К. Попкрѣстевъ: И азъ не съмъ съгласенъ съ това прѣдложение.

Прѣдседателъ: Съ това прѣдложение не е съгласенъ и г. докладчикътъ, и г. министърътъ. Които приематъ прѣдложението на г. Харизанова, моля, да си вдигнатъ ржката. (Меншество) Не се приема.

Остава членът така, както е предложено от комисията, който в първата си част остава както се прочете, а последната част: „Получените от тези продажби суми отиват във фонда за подобрене на скотовъдството“, ще се измени на трето четене окончателно.

Докладчик К. Попкръстевъ: 20% да отиват във полза на фонда за подобрене на скотовъдството и 40% — за във полза на фонда за постройка на училища.

Председателъ: Съ това, разбира се, се отменява съответният чл. 106 от закона за народното просвещение.

Които приемат чл. 23 съ тази уговорка, моля, да си вдигнат ръката. (Болшинство) Приема се.

Докладчик К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 23 става чл. 24.“

Председателъ: Които приемат чл. 23, който става чл. 24, моля, да си вдигнат ръката. (Болшинство) Приема се.

Докладчик К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 24 става чл. 25.“

Председателъ: Които приемат чл. 24, който става чл. 25, моля, да си вдигнат ръката. (Болшинство) Приема се.

Докладчик К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 25 става чл. 26, като се изменя така:

„Всички общински и държавни длъжностни лица, както и избираемите членове на разграничителните комисии, които не изпълняват своевременно и точно предписанието на настоящия закон, се наказват от местния окръжен съд със глоба от 100—500 л.“

Председателъ: Които приемат чл. 25, който става чл. 26, моля, да си вдигнат ръката. (Болшинство) Приема се.

Докладчик К. Попкръстевъ: (Чете)

„Чл. 26 става чл. 27.“

Председателъ: Които приемат чл. 26, който става чл. 27, моля, да си вдигнат ръката. (Болшинство) Приема се.

Съ това изчерпваме второто четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за запазване, изменение и използване на еселските и градските мери.

Минаваме на втората точка от дневния ред — предложение за приемане за редовно оправдани сумите по платежните заповеди № № 6.000 от 1906 г. и т. н. Моля г. секретаря да прочете това предложение.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Предложение

до XV-то обикновено Народно събрание за приемане за редовно оправдани сумите по платежните заповеди № 6.000/1906 г. на Министерството на търговията и земледелието; № № 185/3.883, 3.888, 3.992 и 3.933/1906 г. на Министерството на правосъдието и № № 3.802 и 5.080/1906 г. на Министерството на финансите, на обща сума 2.885 л.

„Член единственъ. Разрешава се да се приемат за редовно оправдани сумите, отпуснати

на търновския държавен контролоръ и изплатени от него във аванс по платежните заповеди, както слѣдва:

„1) платежна заповедъ № 6.000 от 1906 г., издадена от Министерството на търговията и земледелието от свърхсметния кредит, разрешен съ указъ № 23 от 1906 г., на името на търновския окръжен управител, на сума 100 л.;

„2) платежна заповедъ № 185/3.883 от 1906 г., издадена от Министерството на правосъдието по гл. IV, § 18, б. 1906 г., на името на председателя на Търновския окръжен съд, на сума 2.000 л.;

„3) платежна заповедъ № 3.888 от 1906 г., издадена от същото министерство по гл. II, § 6, б. 1906 г., на името на I търновски мирови съдия, на сума 130 л.;

„4) платежни заповеди № № 3.933 и 3.992 от 1906 г., издадени от същото министерство по гл. II, § 6, б. 1906 г., на името на II търновски мирови съдия, на сума 100+65 л.;

„5) платежни заповеди № № 3.802 и 5.080 от 1906 г., издадени от Министерството на финансите по гл. VIII, § 46, б. 1906 г., на името на председателя на Търновския окръжен съд, на сума 240+250 л., без да се изискват по тези платежни заповеди каквито и да било оправдателни документи, понеже последните съ унищожени от избухнали на 18 декември 1906 г. пожаръ въ гр. Търново въ зданието, дѣто съ се помѣщавали окръжното управление, окръжният съд, мировите съдилища и др. нѣкои държавни учрѣждения.“

Председателъ: Които приемат на първо и последно четене докладваното предложение да се приемат за редовно оправдани сумите по наредените платежни заповеди, моля, да си вдигнат ръката. (Болшинство) Събранието приема.

Пристъпваме към първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за приложение общата митнишка тарифа. Моля г. секретаря да докладва законопроекта.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„М о т и в и

към законопроекта за изменение и допълнение на закона за приложение общата митнишка тарифа, утвърден съ указъ от 17 декември 1904 г. и изменен и допълнен съ закона от 6 мартъ 1911 г.

„Г. г. народни представители,

„Съ закона за изменение и допълнение на закона за приложение общата митнишка тарифа, утвърден съ указъ № 4 от 6 мартъ 1911 г. се направиха известни намаления въ митата на нѣкои материяли, вносими от странство за облекчение на местната индустрия; също се създаде и тарифа за износните стоки, съ която се унищожиха митата на твърди много местни произведения. Обаче от прилагането на тия изменения се констатираха нѣкои резултати, които не отиваха напълно към цѣльта, за който бѣха създадени. Ето защо става нужда да се поправят тия несъобразности, за които цѣль представямъ на разглеждане и одобрение тукъ приложените изменения и допълнения на закона за общата митнишка тарифа.

„София, 7 мартъ, 1912 г.

„Министъръ на финансите: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за изменение и допълнение на закона за приложение общата митнишка тарифа, утвърденъ съ указъ отъ 17 декемврий 1904 г. и измененъ и допълненъ съ закона отъ 6 мартъ отъ 1911 г.

„Къмъ чл. 11 се прибавя нова буква е:

„Мѣстнитѣ индустриални произведения, които сж били изнесени въ чужбина за срокъ най-много шестъ мѣсеца съ цѣль да бждатъ доизработени или доапретирани, когато тази работа не може да се извърши или задоволително или никакъ въ самата страна, слѣдъ като министърътъ на финанситѣ вземе мнѣнието на Министерството на търговията, промишлеността и труда.

„Идентичността на тѣзи произведения се обезпечава съ образци, печатъ или пломби — споредъ случая, слѣдъ като фабрикантитѣ заявятъ въ износната декларация, че желаятъ да ги повърнатъ слѣдъ като бждатъ доизработени или доапретирани въ чужбина.

„За разликата въ повече въ количеството, тѣзи издѣлия се облагатъ съ мито и други берии на общо основание.

„Сжщо така, ако допълнителната работа, извършена въ странство, измѣнява базата на облагането съ вносно мито на сжщитѣ издѣлия, тѣзи послѣднитѣ заплащатъ разликата отъ вносното мито на такива, каквито сж били при изнасянето и на такова, каквито се внасятъ слѣдъ дообработването или доапретирането имъ.

„I. Въ тарифа А за митата на вноснитѣ стоки.

Статия на тарифата, която се измѣня и допълня	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Размѣръ на митото
Ст. 167 на тарифата се допълня:	Розово масло, чисто	—	безъ мито
Буква А на ст. 198 се измѣнява така:	Забѣлѣжка: Вносътъ на розовото масло, което при анализа се констатира, че е смѣсено съ каквито и да било етерни масла или други примѣси, се забранява.		
Ст. 293 букви А и Б се измѣнява така:	а) обли, съ или безъ кора отъ каквато и да било дебелина или дължина	100 кгр.	0·30
	Кожи необработени:		
	а) отъ едъръ добитѣкъ, мокри, солени или не	100 кгр.	10—
	б) отъ едъръ добитѣкъ, сухи, солени или не	100 кгр.	20—
Ст. 379 се измѣнява така:	Ленъ и конопъ:		
	а) суровъ	—	безъ мито
	б) чукавъ, влаченъ или древъ	100 кгр.	10—

„I. Въ тарифа Б за митата и $\frac{1}{2}\%$ сборъ на износни стоки.

Статията на тарифата, която се измѣня и допълня	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Мито въ лева	$\frac{1}{2}\%$ сборъ въ лева
Въ ст. 9, букви А и Б се измѣняватъ така:	а) кости сурови	100 кгр.	1·50	0·25
	б) рогае, нокти и копита	100 кгр.	0·25	0·12
Ст. 13 се измѣнява така:	огнеупорни глини	1 тонъ	0·75	0·10
Ст. 15 буква Б се измѣнява съ букви Б и В:	б) отъ жельзо (ковко)	100 кгр.	0·25	0·15
	в) отъ всѣкакви други обикновени метали	100 кгр.	2·00	0·10
Ст. 17 се измѣнява така:	отпадци отъ кожи; вехти кожени и каучукови обуца	100 кгр.	0·50	0·05

Прѣдседателъ: Които приематъ на първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за общата митнишка тарифа, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ Т. Теодоровъ: Искамъ спѣшностъ.

Прѣдседателъ: Прѣдлага се спѣшностъ. Които приематъ да се разгледа този законопроектъ по спѣшенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. секретаря да го докладва.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение и допълнение на закона за приложение общата митнишка тарифа, утвърденъ съ указъ отъ 17 декемврий 1904 г. и измѣненъ и допълненъ съ закона отъ 6 мартъ 1911 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието на този законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Къмъ чл. 11 се прибавя нова буква е:

„Мѣстнитѣ индустриални произведения, които сж били изнесени въ чужбина за срокъ най-много шестъ мѣсеца съ цѣль да бждатъ доизработени или доапретиранни, когато тази работа не може да се извърши или задоволително или никакъ въ самата страна, слѣдъ като министърътъ на финанситѣ вземе мѣстието на Министерството на търговията, промишлеността и труда.

„Идентичността на тѣзи произведения се обезпечава съ образци, печатъ или пломби — споредъ случая, слѣдъ като фабрикантитѣ заявятъ въ изпосната декларация, че желаятъ да ги повърнатъ слѣдъ като бждатъ доизработени или доапретиранни въ чужбина.

„За разликата въ повече въ количеството, тѣзи издѣлия се облагатъ съ мито и други берии на общо основание.

„Сжщо така, ако допълнителната работа, извършена въ странство, измѣнява базата на облагането съ вносно мито на сжщитѣ издѣлия, тѣзи послѣднитѣ заплащатъ разликата отъ вноското мито на такива, каквито сж били при изнасянето и на такива, каквито се внасятъ слѣдъ дообработването или доапретирането имъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ прочетения членъ единственъ на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„I. Въ тарифа А за митата на вноснитѣ стоки.

Статия на тарифата, която се измѣня и допълня	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Размѣръ на митото
Ст. 167 на тарифата се допълня:	Розово масло, чисто	—	безъ мито
Буква А на ст. 198 се измѣнява така:	Забѣлѣжка: Вносътъ на розовото масло, което при анализата се констатира, че е смѣсено съ каквито и да било етерни масла или други примѣси, се забранява.		
Ст. 293 букви А и Б се измѣнява така:	а) обли, съ или безъ кора отъ каквато и да било дебелина или дължина	100 кгр.	0-30
	Кожи необработени:		
	а) отъ едъръ добитѣкъ, мокри, солени или не	100 кгр.	10—
	б) отъ едъръ добитѣкъ, сухи, солени или не	100 кгр.	20—
Ст. 379 се измѣнява така:	Ленъ и конопъ:		
	а) суровъ	—	безъ мито
	б) чукавъ, влаченъ или дребъ	100 кгр.	10—

„I. Въ тарифа Б за митата и $\frac{1}{2}\%$ сборъ на износни стоки.

Статията на тарифата, която се измѣня и допълня	Наименование на стокитѣ	Облагаема единица	Мито въ лева	$\frac{1}{2}\%$ сборъ въ лева
Въ ст. 9, букви А и Б се измѣняватъ така:	а) кости сурови	100 кгр.	1·50	0·25
	б) рогове, нокти и копита . . .	100 кгр.	0·25	0·12
Ст. 13 се измѣнява така:	огнеупорни глинни	1 тонъ	0·75	0·10
Ст. 15 буква Б се измѣнява съ букви Б и В:	б) отъ желязо (ковко)	100 кгр.	0·25	0·15
	в) отъ всѣкакви други обикно- вени метали	100 кгр.	2—	0·10
Ст. 17 се измѣнява така:	отпадѣци отъ кожи; вехти ко- жени и каучукови обувца . . .	100 кгр.	0·50	0·05

Прѣдседателятъ: Които приематъ прочетенитѣ
таблици, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство)
Събранието приема.

Пристъпваме къмъ слѣдната точка отъ дневния
редъ — първо четене на законопроекта за допъл-
нителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета за
1911 г., на сума 70.753 л.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„М о т и в и

къмъ законопроекта за допълнителенъ свѣрхсметенъ
кредитъ къмъ бюджета за 1911 г., на сума 70.753 л.

„Разрѣшенитѣ кредити по бюджета за 1911 г. и
ония вѣнъ отъ него се оказаха недостатъчни да за-
доволятъ нуждитѣ, за които сж били прѣдназна-
чени. Удоволетворяването на тия нужди, обаче, се
налагаше по единъ неотлагателенъ начинъ. Понеже
разходитѣ за тѣхъ сж произведени прѣзъ миналата
година, имамъ честъ да помоля г. г. народнитѣ прѣд-
ставители да разгледатъ и гласуватъ приложения
законопроектъ.

„София, мартъ 1912 г.

„Министъръ на финанситѣ: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета
за 1911 г., на сума 70.753 л.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ
работи и народното здраве кредитъ за изплащане
извършенитѣ прѣзъ 1911 г. работи по постройка
на дезинфекционно чистилище при карантинитѣ въ
с. Любимецъ¹⁾ — 4.706 л.

¹⁾ Разрѣшениятъ свѣрхсметенъ кредитъ 80.000 л., по
чл. 126 отъ конституцията, утвърденъ съ указъ № 99, отъ
18 юлий 1911 г., за вземане мѣрки противъ холерата, не бѣ
достатъченъ да задоволи всички нужди за борбата противъ
холерата. Прѣзъ 1911 г. се започна постройката на едно де-
зинфекционно чистилище при карантинитѣ въ с. Любимецъ,
за което има прѣдвиденъ кредитъ 45.000 л. по бюджета на
Министерството на общественитѣ сгради и пр. за 1912 г.
Но понеже за извършенитѣ работи прѣзъ 1911 г. не е имало
свободенъ кредитъ за да се изплатятъ, иска се сега единъ
кредитъ отъ 4.706 л. да се изплати първата ситуация по тая
постройка.

„Чл. 2. Разрѣшава се на министра на правосъд-
ието кредитъ за доплащане заплатата до 150 л.
мѣсечно на писарь-архиваря при държавния обви-
нителъ, Георги Шехтовъ, по 50 л. мѣсечно, за врѣме
отъ 16 февруарий 1911 г. до 31 декемврий 1911 г.)
— 525 л.

„Чл. 3. Разрѣшава се на министра на търговията,
промишлеността и труда кредитъ за доизплащане
надницитѣ и заплатитѣ на работницитѣ при мината
„Перникъ“ за м. декемврий 1911 г.²⁾ — 7.500 л.

„Чл. 4. Разрѣшава се на министра на обществен-
нитѣ сгради, пътищата и благоустройството кредитъ
за изплащане слѣднитѣ разходи, послѣдвали отъ
свикването на V-то велико Народно събрание:³⁾

„а) за материяли за направата на мобили
и декорации за царскитѣ вили въ Търново
корони 22.397·93 и лева 2.064 или всичко . . 25.250 л.

„б) за наемъ на читалището „Надежда“,
дѣто засѣдаваше великото Народно събрание 5.000 „

„в) за ремонтъ и мобилировка на търнов-
ското офицерско събрание 5.400 „

„г) за разноски по прѣвозване пълномощ-
нитѣ министри на чуждитѣ държави и по
дадения имъ обѣдъ въ влака въ Търново . 1.210 „

Всичко . . . 36.860 л.

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на финанситѣ
да отстъпи на читалището „Надежда“ и на офицер-

²⁾ Писарь-архиварьтъ при държавния обвинителъ е назна-
ченъ съ заплата 150 л. мѣсечно, но понеже, съгласно чл. 10
отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г., не може да
се плаща повече отъ 100 л. мѣсечно на длъжностни лица, на
които заплатитѣ сж прѣдвидени въ общъ кредитъ, какъвто
е и тоя случай, то на тоя писарь-архиварь се е плащало по
100 л. мѣсечно. Искане се сега кредитъ 525 л. да му се до-
плати разликата до 150 л. или по 50 л. мѣсечно, както и
разрѣшение чрѣзъ това за заплащане повече отъ 100 л.
мѣсечно.

³⁾ Поради усилената работа прѣзъ послѣднитѣ мѣсеци на
1911 г. въ мината „Перникъ“, кредитътъ отъ 1.000.000 л. за
работницитѣ (надници и на парче) не е стигналъ. Искане
сега 7.500 л. за доизплащане надницитѣ и платитѣ на тия
работници прѣзъ м. декемврий 1911 г.

⁴⁾ Разрѣшениятъ свѣрхсметенъ кредитъ 100.000 л., по
чл. 126 отъ конституцията, утвърденъ съ укази № 64 и 93,
за разноски по V-то велико Народно събрание се е оказалъ
недостатъченъ да покрие всички произведени разходи.

ското събрание въ Търново мобилитѣ и прѣдметитѣ, останали отъ V-то велико Народно събрание, които посочи особена комисия, назначена отъ него.⁵⁾

„Чл. 6. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ кредитъ за доизплащане на българското параходно дружество „Постоянство“ въ Варна субсидията за проплаванитѣ, отъ собственитѣ на дружеството параходи, морски мили прѣзъ 1911 г.“ — 21.162 л.

„Чл. 7. Чл. 7 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г. се отмѣнява.“

„Чл. 8. Разходитѣ по тѣзи кредити на обща сума 70.753 л. да се покрятъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1911 г. и се отнесатъ къмъ сѣщия бюджетъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета за 1911 г., на сума 70.753 л., моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ Т. Теодоровъ: Искамъ спѣшностъ.

Прѣдседателъ: Прѣдлага се спѣшностъ. Които приематъ да се разгледа законопроектътъ, по спѣшенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля секретаря г. Начевъ да го докладва.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета за 1911 г., на сума 70.753 л.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието на прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве кредитъ за изплащане извършенитѣ прѣзъ 1911 г. работи по постройка на дезинфекционно чистилище при карантинитѣ въ 2. Любимецъ — 4.706 л.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 1 на законопроекта, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 2. Разрѣшава се на министра на правосъдието кредитъ за доплащане заплатата до 150 л. мѣсечно на писаръ-архиваря при държавния обвинителъ, Георги Шехтовъ, по 50 л. мѣсечно, за врѣме отъ 16 февруарий 1911 г. до 31 декемврий 1911 г. — 525 л.“

⁵⁾ Една особна комисия, назначена отъ министра на финанситѣ, въ составъ: единъ финансовъ инспекторъ, единъ архитектъ и финансовъ началникъ въ Търново, ще опрѣдѣли кои отъ мобилитѣ, останали отъ V-то велико Народно събрание, да се отстъпятъ на читалището „Надежда“, кои на офицерското събрание въ Търново и кои да се продадатъ или прѣдадатъ за нуждитѣ на държавни утвърждения.

⁶⁾ Прѣдвидениятъ кредитъ 400.000 л. не е билъ достатъченъ да се изплатятъ всичкитѣ премии на параходното дружество „Постоянство“ за 1911 г., за проплаванитѣ, отъ собственитѣ параходи на дружеството, морски мили, съгласно устава му.

⁷⁾ Чл. 7 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г. опрѣдѣля: субсидията на българското търговско параходно дружество „Постоянство“ не може да надминава 400.000 л., но понеже взаимнитѣ права и задължения на държавата и на това дружество се уреждатъ отъ устава на сѣщото дружество, явява се нужда да се отмѣни чл. 7 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 3. Разрѣшава се на министра на търговията, промишлеността и труда кредитъ за доизплащане надницитѣ и заплатитѣ на работницитѣ при мината „Перникъ“ за м. декемврий 1911 г. — 7.500 л.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 3 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 4. Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството кредитъ за изплащане слѣднитѣ разходи, послѣдвали отъ свикването на V-то велико Народно събрание:

„а) за материяли за направата на мобили и декорации за царскитѣ вили въ гр. Търново корони 22.397-93 и лева 2.004 или всичко	25.250 л.
„б) за наемъ на читалището „Надежда“, дѣто заседаваше великото Народно събрание	5.000 „
„в) за ремонтъ и мобилировка на търновското офицерско събрание	5.400 „
„г) за разноски по прѣвозване пълномощнитѣ министри на чуждитѣ държави и по дадения имъ обѣдъ въ влака въ гр. Търново	1.210 „
Всичко	36.860 л.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 4 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на финанситѣ да отстъпи на читалището „Надежда“ и на офицерското събрание въ Търново мобилитѣ и прѣдметитѣ, останали отъ V-то велико Народно събрание, които посочи особена комисия, назначена отъ него.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 5 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 6. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ кредитъ за доизплащане на българското параходно дружество „Постоянство“ въ гр. Варна субсидията за проплаванитѣ, отъ собственитѣ на дружеството параходи, морски мили прѣзъ 1911 г. — 21.162 л.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 6 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 7. Чл. 7 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г. се отмѣнява.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 7 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 8. Разходитѣ по тѣзи кредити на обща сума 70.753 л. да се покрятъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1911 г. и се отнесатъ къмъ сѣщия бюджетъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 8 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Пристижваме към докладване на следния законопроект за допълнителен свърхсметен кредит към бюджета за 1912 г. на сума 3.123.550 л. Моля г. секретари да го докладва.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„М о т и в и

към законопроекта за допълнителен свърхсметен кредит към бюджета за 1912 г. на сума 3.123.550 л.

„Г. г. народни представители! Пръв текущата година изпълнаха нови нужди, които не бяха известни въ времето на съставянето и гласуването на бюджета за 1912 г. и удовлетворяването на които не може да се отложи. Затова, като представям приложения законопроект, моля г. г. народните представители да го разгледат и гласуват въ сегашната сесия.

„София, мартъ 1912 г.

„Министъръ на финанситъ: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за допълнителен свърхсметен кредит към бюджета за 1912 г. на сума 3.123.550 л.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на външнитъ работи и на изповѣданията кредитъ отъ 200.000 л. за разходи по предстоящото празнуване двадесет и петъ годишнината отъ възшествието на прѣстола на Негово Величество Фердинандъ I, Царъ на България и осветяване паметника на освобождението — храма Св. Александъръ Невски въ София — 200.000 л.

„Чл. 2. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитъ работи и народното здраве кредитъ отъ 120.000 л. — помощъ за доизкарване пръвъ текущата година санаториума за гърдоболни „Фердинандъ I“ въ Искрецъ — 120.000 л.

„Чл. 3. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за разходитъ по участието на България въ всеславянската санитарна изложба въ Петербургъ пръвъ т. г. — 20.000 л.

„Чл. 4. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за обезщетяване нѣкои пострадали при нещастната случка въ Русе на 28 февруарий 1910 г. съгласно протокола отъ 20—24 февруарий т. г. на комисията, назначена отъ него съ заповѣдъ № 1.110 отъ 26 ноемврий 1911 г. — 14.630 л.¹⁾

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на народното просвѣщение кредитъ за разходитъ по устройване всенародното чествуване 100-годишнината отъ рождението на блаженопочившия Иларионъ Макариополски, съгласно взетото рѣшение отъ XV-то обикновено Народно събрание въ сегашната му сесия, LXXX заседание отъ 1 мартъ т. г. — 13.000 л.

„Чл. 6. Разрѣшава се на министра на финанситъ кредитъ за доизплащане нѣкои разходи по тържествата за пълнолѣтието на Прѣстолонаслѣдника Князь Борисъ Търновски — 60.000 л.

„Чл. 7. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за изплащане на Императорското руско правителство първата рата отъ окупационния дългъ на бившата Източна-Румелия 250.000 рубли — 675.000 л.²⁾

„Чл. 8. Разрѣшава се на министра на правосъдието кредитъ:

¹⁾ Пръв видъ на оплакванията на нѣкои отъ пострадали въ нещастната случка въ Русе, министърътъ на вътрѣшнитъ работи и народното здраве е назначилъ съ заповѣдъ № 1.110 отъ 26 ноемврий 1911 г. комисия, за да опрѣдѣли обезщетенията, които трѣбва да имъ се дадатъ. Комисията съ протоколъ отъ 20—24 февруарий т. г. е опрѣдѣлила тия обезщетения на сума 14.630 л.

²⁾ Вижъ конвенцията, сключена между България и Русия, относно изплащането на тия дългъ, приета отъ XV-то обикновено Народно събрание въ първата му сесия, LXXV заседание отъ 24 февруарий т. г.

„а) за доизплащане заплатата до 150 л. мѣсечно на писарь-архиваря при държавния обвинителъ, Георги Шехтовъ, по 50 л. мѣсечно за 1912 г. 600 л.

„б) за изплащане заплатитъ по 160 л. мѣсечно на секретаритъ при особната следствена комисия, Любенъ Христовъ и Богданъ Атанасовъ, за м. януарий 1912 г. 320 „
Всичко) . . . 920 л.

„Чл. 9. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за заплати и за вещевени разноси на Върховния административенъ съдъ за време отъ 10 октомврий до 31 декемврий 1912 г. — 20.000 л.

„Чл. 10. Разрѣшава се на министра на войната кредитъ за усилване материалната частъ на войската — 2.000.000 л.

„Чл. 11. Разрѣшава се на сѣщия министъръ да увеличи възнаграждението за четене лекции въ машинното училище и офицерския курсъ при флота на Негово Величество отъ 2 л. на 4 л. на лекция отъ 1 януарий 1912 г.⁴⁾

„Чл. 12. Разходитъ по тѣзи кредити на обща сума 3.123.550 л. да се покриватъ отъ редовнитъ приходи по бюджетитъ за 1911 и 1912 г. и се отнесатъ къмъ бюджета за 1912 г.“

Прѣседателъ: Които приематъ прочетения законопроектъ на първо четене, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ Т. Теодоровъ: Искамъ спѣшностъ.

Прѣседателъ: Прѣдлага се спѣшностъ. Които приематъ да се разгледа законопроектътъ, по спѣшенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. секретаря да го докладва на второ четене.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнителен свърхсметен кредит към бюджета за 1912 г. на сума 3.123.550 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ заглавието на прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретарь Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на външнитъ работи и на изповѣданията кредитъ отъ 200.000 л. за разходи по предстоящото празнуване двадесет и петъ годишнината отъ възшествието на прѣстола на Негово Величество Фердинандъ I, Царъ на България

³⁾ Писарь-архиварьтъ при държавния обвинителъ е назначенъ съ заплатата 150 л. мѣсечно, но понеже, съгласно чл. 10 отъ закона за бюджета на държавата за 1909 г., не може да се плаща повече отъ 100 л. мѣсечно на длъжностни лица, на които заплатитъ сж прѣдвидени въ общъ кредитъ, какъвто с и тоя случай, то на тоя писарь-архиваръ се плаща по 100 л. мѣсечно. Искане се сега кредитъ 600 л. за доплащане разликата до 150 л. или по 50 л. мѣсечно, както и разрѣшение пръвъ това за заплащане повече отъ 100 л. мѣсечно.

Заплатитъ за 1911 г. на секретаритъ при особната следствена комисия се изплащаха отъ разрѣшения свърхсметенъ кредитъ по чл. 126 отъ конституцията, обаче за 1912 г. не е билъ прѣдвиденъ кредитъ никакъ, а тѣ сж служили до края на м. януарий т. г., когато сж и уволнени. Искане се кредитъ 320 л. за да се изплатятъ заплатитъ имъ за м. януарий т. г.

⁴⁾ Чл. 196 отъ правилника за провеждане и оправдане държавнитъ разходи опрѣдѣля по 2 л. на лекция за подобни курсове, но понеже машинното училище и офицерския курсъ при флота на Негово Величество сж прѣмѣстени на 3—4 км. вънъ отъ града, не могатъ да се намѣрятъ преподаватели за тия курсове съ такова малко възнаграждение. Искане се разрѣшение да се увеличи това възнаграждение отъ 2 на 4 л. на лекция.

гаритъ и осветяване паметника на освободението — храма Св. Александъръ Невски въ София — 200.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 1 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 2. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве кредитъ отъ 120.000 л. — помощъ за доизкарване прѣзъ текущата година санаториума за гърдоболни „Фердинандъ I“ въ Искрецъ — 120.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 2 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 3. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за разходитѣ по участието на България въ всеславянската санитарна изложба въ Петербургъ прѣзъ т. г. — 20.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 3 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 4. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за обезщетяване нѣкои отъ пострадалихъ при нещастната случка въ Русе на 28 февруарий 1910 г., съгласно протокола отъ 20—24 февруарий т. г. на комисията, назначена отъ него съ заповѣдь № 1.110 отъ 26 ноември 1911 г. — 14.630 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 4 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на народното просвѣщение кредитъ за разходитѣ по устройване всенародното чествуване 100-годишнината отъ рождението на блаженопочившия Иларионъ Макариополски, съгласно взетото рѣшение отъ XV-то обикновено Народно събрание въ сегашната му сесия, LXXX заседание отъ 1 мартъ т. г. — 13.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 5, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 6. Разрѣшава се на министра на финанситѣ кредитъ за доизплащане нѣкои разходи по тържествата за пълнолѣтието на Прѣстолонаслѣдника Князь Борисъ Търновски — 60.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 6, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 7. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за изплащане на Императорското руско правителство първата рата отъ окупационния дългъ на бившата Източна-Румелия 250.000 рубли — 675.000 л.“

Прѣседателъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 7 на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 8. Разрѣшава се на министра на правосъдието кредитъ:

„а) за доизплащане заплатата до 150 л. мѣсечно на писарь-архиваря при държавния

обвинителъ, Георги Шехтовъ, по 50 л. мѣсечно за 1912 г. 600 л.

„б) за изплащане заплатитѣ по 160 л. мѣсечно на секретаритѣ при особната слѣдствена комисия, Любенъ Христовъ и Богданъ Атанасовъ, за м. януарий 1912 г. 320 „

Всичко 920 л.

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 8, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 9. Разрѣшава се на сѣщия министъръ кредитъ за заплати и за военствени разноски на Върховния административенъ сѣдъ за врѣме отъ 10 октомври до 31 декември 1912 г. — 20.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 10, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 10. Разрѣшава се на министра на войната кредитъ за усиление материялната частъ на войската — 2.000.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 10, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 11. Разрѣшава се на сѣщия министъръ да увеличи възнаграждението за четене лекции въ машинното училище и офицерския курсъ при флота на Негово Величество отъ 2 л. на 4 л. на лекция отъ 1 януарий 1912 г.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 11, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се. Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Има нужда туку гласуванитѣ кредити да се увеличатъ съ 80.000 л., които се искатъ отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, за усиление кредита, който е отпуснатъ по § 89 отъ бюджета, който, вѣроятно, по погрѣшка е билъ намаленъ съ цѣли 100.000 л. и сега се оказва особена нужда отъ отпечатване на данъчни книжки въ размѣръ на 2 милиона, за които държавната печатница не може да има нужнитѣ срѣдства, за да купи даже книга. Та ще моля подиръ чл. 11 да се гласува особенъ чл. 12, като се каже: „За консумативни материяли на Държавната печатница по § 89 отъ бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда за 1912 г. — 80.000 л.“

Прѣседателъ: Които приематъ прѣдложеніи новъ чл. 12 отъ г. министра на финанситѣ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Министъръ Т. Теодоровъ: Сега общата сума ще се увеличи съ 80.000 л. и ще стане 3.203.550 л.

Секретаръ Н. Начевъ: Чл. 12 става чл. 13. (Чете)

„Чл. 13. Разходитѣ по тѣзи кредити на обща сума 3.203.550 л. да се покрятъ отъ редовнитѣ приходи по бюджетитѣ за 1911 и 1912 г. и се отнесатъ къмъ бюджета за 1912 г.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 13, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Моля г. секретаря да докладва на първо четене законопроекта за продължение използването на кредити, разрѣшени въ закона за свѣрхсметния кредитъ, утвърденъ съ указъ № 23, отъ 21 мартъ 1910 г., и въ закона за окончателното сключване на

бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31, отъ 5 февруарий 1911 г.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„М о т и в и

къмъ законопроекта за продължение използването на кредити, разрешени въ закона за свърхсметния кредитъ, утвърденъ съ указъ № 23, отъ 21 мартъ 1910 г., и въ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31 отъ 5 февруарий 1911 г.

„Прѣнесенниятъ свободенъ кредитъ 1.570.910-94 л. въ таблица е, слѣдъ сключване бюджетното упражненіе за 1910 г., отъ гласувания свърхсметенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 23, отъ 21 мартъ 1910 г., не ще може да се употреби до 30 юний т. г., защото, съгласно сключенитѣ контракти, нѣкои отъ доставкитѣ на военни материяли не могатъ да се извършатъ по-рано отъ края на текущата и началото на идущата година, когато и ще стане изплащането на тия доставки.

„Въ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г. има разрешенъ кредитъ 300.000 л. за купуване нумераторъ за Софийската централна телефонна станция. Но поради прѣдварителнитѣ изучвания, които трѣбваше да станатъ прѣзъ 1911 г. по прѣдмета, не можѣ да се сключи контрактъ за доставката на нумераторъ до края на сѣщата 1911 г., а, отъ друга страна, понеже нуждата отъ нумераторъ става сѣ повече належаща и неотложима, то намага се да се продължи срокътъ за ангажиране държавното съкровище прѣзъ 1911 и 1912 г. въ разходъ за доставката на този нумераторъ и да се използва прѣзъ това врѣме единъжъ разрешеніятъ за цѣлѣта кредитъ отъ 300.000 л.

„Прѣдъ видъ на това, моля г. г. народнитѣ прѣдсидатели да разгледатъ и гласуватъ въ сегашната сессия на Народното събрание приложениия законопроектъ.

„София, мартъ 1912 г.

„Министъръ на финанситѣ: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за продължение използването на кредити, разрешени въ закона за свърхсметния кредитъ, утвърденъ съ указъ № 23, отъ 21 мартъ 1910 г., и въ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31, отъ 5 февруарий 1911 г.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната да употребява, докато трае бюджетното упражненіе за 1912 г., свободния кредитъ, който ще остане, слѣдъ сключването на бюджета за 1911 г., отъ оня, показанъ въ визираната прѣзъ 1911 г. отъ Върховната смѣтна палата таблица е, поредни нумера 6, 7, 8, 9 и 10.

„Чл. 2. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ да ангажира държавното съкровище прѣзъ текущата 1912 и идущата 1913 г. въ разходъ на сума 300.000 л. за доставката на единъ нумераторъ за Софийската централна телефонна станция, който разходъ да се покрие отъ кредита за тая цѣль, разрешенъ въ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31, отъ 5 февруарий 1911 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ прочетения законопроектъ на първо четене, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Министъръ Т. Теодоровъ: Искамъ спѣшность.

Прѣдседателъ: Прѣдлага се спѣшность. Които сж съгласни да се разгледа законопроектътъ по спѣшенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за продължение използването на кредити, разрешени въ закона за свърхсметния кредитъ, утвърденъ съ указъ № 23, отъ 21 мартъ 1910 г., и въ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31, отъ 5 февруарий 1911 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието на прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната да употребява, докато трае бюджетното упражненіе за 1912 г., свободния кредитъ, който ще остане, слѣдъ сключването на бюджета за 1911 г., отъ оня, показанъ въ визираната прѣзъ 1911 г. отъ Върховната смѣтна палата таблица е, поредни нумера 6, 7, 8, 9 и 10.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 1, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Секретаръ Н. Начевъ: (Чете)

„Чл. 2. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ да ангажира държавното съкровище прѣзъ текущата 1912 и идущата 1913 г. въ разходъ на сума 300.000 л. за доставката на единъ нумераторъ за Софийската централна телефонна станция, който разходъ да се покрие отъ кредита за тая цѣль, разрешенъ въ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31, отъ 5 февруарий 1911 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Ще пристѣпимъ къмъ второ четене на законопроекта за измѣнение и допълненіе на нѣкои членове отъ закона за лова.

Моля докладчика г. Иванъ Казанджиевъ да докладва законопроекта.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за лова.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 1. Въ таблицата къмъ чл. 3 се внасятъ слѣднитѣ измѣнения:

„а) пѣдпѣдцитѣ, дропнитѣ, мескелдецитѣ (малки дропли), гургулицитѣ, лѣщаркитѣ и всички видове гълъбѣ да се биятъ отъ 20 юлий до края на декемврий;

„б) дивитѣ гжски и дивитѣ патици — отъ 20 юлий до 15 априлий;

„в) бекаситѣ, бекасинитѣ и свирцитѣ — отъ 20 юлий до края на априлий;
„г) зайцитѣ — отъ 1 августъ до 15 януарий.“

Комисията направи слѣднитѣ измѣнения въ § 1: въ буква а заличи думата „лѣшаркитѣ“; въ буква в заличи думата „бекаситѣ“; слѣдъ буква г постави нова буква д „бекаситѣ“ — отъ 1 августъ до 1 априлий“.

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 1 съ измѣненията, направени отъ комисията, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: Комисията прие новъ § 1 а съ слѣдното съдържанье: (Чете) „Къмъ чл. 4, слѣдъ думитѣ „лѣсовѣдството животно“, се прибави „лѣшаркитѣ““.

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 1 а, както го прочете г. докладчикътъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 2. Слѣдъ свършека на чл. 6 прибавя се: „освѣтъ за случаитѣ за развѣдъ, указани въ забѣлжката на чл. 4.“

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 2, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 3. Чл. 8 се видоизмѣнява тъй: „Търгуването съ убитъ полезенъ дивечъ се разрешава само, слѣдъ като дивечътъ се пломбира и таксува, както слѣдва:“

„Сърндакъ 5 л., дива коза 10 л., заекъ 50 ст., фазанъ 1 л., глухаръ 5 л., скална яребица (кекликъ) 50 ст., обикновена (полска) яребица 30 ст., дропла 50 ст., мескелдекъ (малка дропла) 30 ст., гълъби, гургулици и пѣдпѣлци по 20 ст., диви патици (ешили) 30 ст., бърнета и др. подобни по 10 ст., бекасъ 1 л., бекасини, свирци и др. подобни по 10 ст.; за другитѣ неупоменати видове позволени за биено птици по 10 ст. на парче.“

Въ края на § 3 комисията прибави слѣднитѣ думи: „Пломбирането става при лѣсничея, а тамъ, дѣто нѣма такъвъ, при най-близкия бирнически участъкъ.“

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 3, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 4. Чл. 9 се допълня въ началото съ слѣдующия текстъ:

„Разрѣшава се само на професионалнитѣ ловци да продаватъ убитъ полезенъ дивечъ. Това разрѣшение за продавъ се отнася само за дивечъ, убитъ лично отъ тѣхъ.“

„Никой нѣма право да продава и купува непломбиранъ и нетаксуванъ полезенъ дивечъ, съгласно прѣдидущия чл. 8.“

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 4, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 5. Къмъ втората забѣлжка на чл. 10 слѣдъ думитѣ „околийското управление“ прибавя се: „а тамъ, дѣто нѣма околийско управление, въ най-близкия полицейски или бирнически участъкъ.“

Въ края на § 5 комисията прибави: „и съставенитѣ актове се прѣдставляватъ веднага на лѣсничеството“.

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 5, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: Комисията е на мнѣние да се прѣредактира § 6 както слѣдва: (Чете)

„§ 6. Чл. 13 се измѣнява така:

„Билетитѣ сж лични съ обозначение подданството, занятieto и мѣстожителството на притежателитѣ имъ. Стойността на билета е 40 л. за нечленове ловци и 100 л. за професионални ловци.“

„Професионаленъ ловецъ се счита тоя, който продава своя убитъ и таксуванъ дивечъ.“

„Въ врѣме на ловъ професионалниятъ ловецъ, освѣтъ билета за ловъ, дълженъ е да се снабдява всѣки пътъ съ легитимационенъ листъ отъ лѣсничей или отъ мѣстното ловджийско дружество.“

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 6, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: Между § 6 и § 7 комисията прибави слѣдующия новъ § 6а: (Чете)

„§ 6а. Алинея послѣдна на чл. 18 отъ закона за лова се измѣнява така:

„На членовѣтъ на ловджийскитѣ дружества ловджийскитѣ билети се продаватъ срѣщу 12 л.“

Прѣдседателъ: Които приемятъ новия § 6а за измѣнението на послѣдната алинея на чл. 18 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 7. Чл. 25, алинея първа слѣдъ думитѣ „както слѣдва“ се измѣня и допълня така:

„За рогачъ (еленъ) 250 л.

„ малъкъ еленъ 100 „

„ дива коза 100 „

„ сърндакъ (мжжка сърна) 100 „

„ сърнета (безъ рогове) 50 „

„ глухаръ 50 „

„ фазанъ 30 „

„ яребица и лѣшарка 20 „

„ заекъ 25 „

„ брадатия орелъ 50 „

„ гълъбъ, гургулица и пѣдпѣлкъ по . . . 10 „

„За другия полезенъ дивечъ (чл. 4), освѣтъ избросенитѣ по-горѣ, по 5 л. за единъ екземпляръ.“

„За женскитѣ елени (кушуту), сърни, глухари и фазани глобата се удвоява.“

„За събиране яйцата на гжски, патици, киклици, попадийки, гълъби и др. полезни птици, непрѣдвидени въ чл. 4 — по 2 л. на яйце, а за разваляне на гнѣздата имъ — 10 л. за гнѣздо.“

Комисията направи слѣднитѣ измѣнения въ § 7: (Чете)

„За дива коза 200 л.

„ глухаръ 100 „

„Слѣдъ думата „яребица“ думитѣ „и лѣшарка“ се изхвърлятъ.“

„За заекъ 10 л.

„ брадатия орелъ 200 „

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 7, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 8. Къмъ чл. 29 слѣдъ думитѣ „всѣко частно“ се прибавя: „или длъжностно лице.“

Прѣдседателъ: Които приемятъ § 8, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 9. Чл. 30 се видоизмѣнява така:

„Който търгува с дивеч (чл. 9) въ забранено за лова време, или прѣкупува такъв (търговци, матрапази, гостилничари) отъ лица неимѣющи право да продаватъ своя ловъ (чл. 9), или укриватъ имената на браконеритѣ; който прѣнася убитъ дивечъ въ забранено време (чл. 9), или въобщо по какъвто и да е начинъ спомога за укриване на нарушителитѣ на настоящия законъ, глобява се съгласно чл. 25 съответно съ вида на дивеча; освѣнъ това, дивечътъ се конфискува и продава за въ полза на държавното съкровище.

„Който купува нетаксуванъ дивечъ или въ забранено време се глобява отъ 5 до 20 л.“

Прѣдседателъ: Които приематъ § 9, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: (Чете)

„§ 10. Къмъ чл. 37 слѣдъ думитѣ „натоварени съ надзора за лова“ се прибавя: „както и членовѣтъ на ловджийскитѣ дружества.“

Прѣдседателъ: Които приематъ § 10, моля да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ И. Казанджиевъ: Последното промѣнение е: (Чете)

„Подиръ чл. 39 се добавя чл. 40 съ слѣдното съдържание:

„Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти ще изработи правилникъ по прилагането на закона за лова.“

Прѣдседателъ: Които приематъ това измѣнение, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пристъпваме къмъ второ четене на законопроекта за държавното музикално училище.

Моля докладчика г. Чилингировъ да заеме мѣстото си.

Докладчикъ С. Чилингировъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията по Министерството на народното просвѣщение, слѣдъ тщателно прѣглеждане приетия по принципъ законопроектъ за държавното музикално училище, напарви съществено измѣнение само въ нѣкои членове, а именно въ чл. 3, дѣто се прѣдвижда новъ отдѣлъ; въ чл. 6, дѣто се отхвърля забѣлѣжката; въ чл. 8 и въ чл. 9. (Чете)

„З а к о н ъ

за Държавното музикално училище.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 1. Въмѣсто съществуващото Първо българско народно музикално училище въ София се учрѣждава отъ 1 септемврий 1912 г. Държавно музикално училище подъ вѣдомството на Министерството на народното просвѣщение.“

Прѣдседателъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Г. г. народни прѣдставители! Накъсо азъ искамъ да ви обърна вниманието, че промѣната, която почитаемота комисия е благоволила да направи въ законопроекта, е една промѣна малко отъ материаленъ характеръ, та да не се мине току тѣй. Въ проекта, внесенъ отъ г. министра на народ-

ното просвѣщение, се казваше, че Първото българско народно музикално училище въ София се обръща отъ 1 септемврий 1912 г. въ държавно музикално училище, а сега е казано, че вмѣсто него се отваря държавно музикално училище. Забѣлѣжете, че едно музикално училище коштува пари. Осемъ години има откакъ съществува Първото българско музикално училище. Когато азъ четохъ, че то се прѣвърща въ държавно, разбрахъ, че това става съ всички пособия и съ всички ученици; признава се, че съ туй се спестяватъ извѣстни работи. Тѣй като по-нататъкъ комисията е благоволила да направи измѣнения, които ще изтикать сегашнитѣ прѣподаватели вънъ, то естествено е, че тѣ ще си взематъ онова, което е тѣхно, а държавата ще трѣбва да купува всички необходими работи.

Азъ ще гласувамъ противъ този членъ, защото намирамъ, че комисията е направила единъ скокъ отъ този законопроектъ, който ни бѣше прѣдложенъ, скокъ въ смисълъ на туй, че азъ одобрявахъ това музикално училище, което е съществувало осемъ години, и намирахъ, че е похвално отъ страна на г. министра на просвѣщението да признае тѣзи работници, работили тамъ толкозъ години, и да приеме ученицитѣ, които сж слѣдвали въ това училище 2—3 години, за такива въ новото музикално училище. Азъ намирахъ, че самото министерство съ този законопроектъ иде да признае, както въ доклада е казано, заслугитѣ на тия хора, както и досегашнитѣ разходи, които самото министерство е правило въ видъ на ежегодни субсидии. Сега ефектътъ отъ всичко това се унищожаватъ донѣкъдъ, като ще се прѣдизвика такова едно сблъскване, че ще трѣбва да се образува съвсѣмъ ново музикално училище. Азъ ще гласувамъ противъ измѣнението на комисията, не че съ това искамъ да направи една демонстрация. Не, защото азъ си прѣдполагамъ, че почитаемота комисия е имала, може-би, съвсѣмъ основателни съображения отъ практически характеръ за това, но азъ бихъ молилъ, ако има възможностъ, г. министърътъ да се повърне на първоначалния проектъ, който нѣкакъ ще даде едно узаконение на едно създадено положение. Самото училище, доколкото съмъ посвѣтенъ въ неговитѣ работи, доколкото зная, си създаде едно добро име въ продължение на осемъ години. То е било посѣщавано отъ толкозъ синове и дѣщери на отборъ сѣмейства. Самъ съмъ присѣствувалъ на годишнитѣ актове на това музикално училище, та това ми е извѣстно. Не зная отъ какво сж продиктувани тия измѣнения, които е направила комисията, но съ това нѣкакъ се отваря една пропастъ между едното и другото, ще се създаде едно нежелателно триене. Дано нѣкакъ постигнемъ нѣкакво смекчение на това обстоятелство.

Г. министърътъ навѣрно ще даде обяснения.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Редакцията, която направи комисията, съдържа сжщото това, каквото имамъ въ първоначалния проектъ. Само думитѣ сж малко по-други, обаче смисълътъ, значението е сжщото. По крайнѣмъ азъ така го разбирамъ, така го поддържамъ и така ще бѣде извършено отсегнѣ. Досега съществуваше Българско народно музикално училище въ София, а отъ 1 септемврий, съгласно съ вашето взето вече рѣшение, рѣшение, което е санкционирано въ нашия бюджетъ, отъ 1 септемврий тази година то става Държавно музикално училище.

И. Толевъ: Сжщото училище?

Министъръ С. С. Бобчевъ: Вие сте ми отпуснали вече нужния за туй кредитъ; азъ имамъ този кредитъ, който е отпуснатъ именно за това, щото туй частно музикално училище да бжде прѣвѣрието въ държавно, и азъ това именно ще направя. Нѣма защо да се грижимъ за туй, дали е правилна или не едната или другата редакция; едното и другото означава сѣ ещото.

Д. Страшимировъ: Че защо е промѣнена, тогава, редакцията, когато значението е едно и сѣщо? Казано е: вмѣсто това музикално училище се учрѣждава държавно такова.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Азъ още единъжъ ви казвамъ, че на мѣстото на Първото българско музикално училище ще имаме занаярѣдъ едно първо държавно музикално училище и повече нищо. Азъ мисля, че вие можете да приемете тази редакция, като имате прѣдъ видъ обясненията, които ви дадохъ.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 1 отъ прѣдложения законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 2. Цѣльта на училището е да повдигне изобщо музикалното изкуство въ страната и да подготви вѣщи въ тази областъ лица.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 3. Училището се подраздѣля на три отдѣла: а) по вокална, б) по инструментална музика, и в) композиция. Курсътъ на всѣки отдѣлъ трае петъ години.“

„За бѣлѣжка. Отдѣлътъ „композиция“ се открива отъ Министерството на народното просвѣщение, когато то намѣри това за необходимо и възможно.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 3, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 4. Училището се управлява отъ директоръ съ съдѣйствието на учителския съвѣтъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 4, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 5. За директоръ се назначава съ указъ единъ отъ редовнитѣ учители въ училището. Той получава заплата като редовенъ учителъ, уголѣмена съ 900 л. годишно.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 5, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 6. Учителитѣ биватъ редовни и извънредни. За редовни учители се назначаватъ лица, свършили държавна консерватория или висше училище по специалностъ сродна съ областта на музиката. Основната заплата на редовнитѣ учители е 3.600 л.; тя се повишава четири пѣти слѣдъ всѣки петъ прослужени години съ 360 л. годишно.“

„Извънредни учители се назначаватъ на частъ. Единъ извънреденъ учителъ не може да взема повече отъ петъ часа седмично. За всѣки часъ се плаща отъ 5—10 л. възнаграждение.“

Прѣдседателъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Г. г. народни прѣдставители! Пакъ вземамъ думата, за да говоря по чл. 6, колкото да сложа отъ себе си известна отговорностъ, защото, както слушамъ, изпусната е, съ не знамъ какви цѣли, една забѣлѣжка къмъ чл. 6 на първия проектъ. Тая забѣлѣжка е, може-би, ядката на цѣлихъ законопроектъ, на цѣлото измѣнение. Въ тая забѣлѣжка отъ първоначалния проектъ се казваше, че досегашиитѣ учители, които сѣ работили въ музикалното училище, ще имъ се броятъ прослуженитѣ години, съ други думи, тѣ нѣкакъ сѣ признаватъ като заслужили за музикалното дѣло въ бѣдѣщото държавно музикално училище. Сега, като изхвърлятъ тая бѣлѣжка, тургатъ какво служилитѣ учители въ това музикално училище, като служили досега въ частно училище, нѣма да имъ се броятъ прослуженитѣ години. Г. министърътъ ще вземе отъ подвѣдомственитѣ си музикални сили въ държавнитѣ гимназии и ще нагласи отъ тѣхъ музикалното дѣло въ бѣдѣщото първоначалния проектъ изрично се казваше, че Първото българско народно музикално училище се прѣвръща въ държавно такова, въ което ще влѣзатъ неговитѣ музикални сили и имъ се признаватъ прослуженитѣ години. Съ други думи, ние сега грядимъ едно музикално училище, въз основа на една осемгодишна дѣйностъ на самитѣ хора, които сѣ работили въ туй училище и на които сега не се признава правото, че сѣ заслужили на музикалното дѣло, а признаваме такова право само на онѣзи, които сѣ получавали държавна заплата и сѣ били на държавна служба въ държавни гимназии. Споредъ мене — сега азъ изпълнявамъ единъ човѣшки дългъ — тукъ, въ тази работа, схващамъ, че се върни една неправда спрѣмо едно културно учрѣждение. Не само туй. Прави се една голѣма неправда спрѣмо двама-трима самоотвержени хора, които осемъ години сѣ се борили, ние ги отричатъ отъ реда по чисто канцеларски съображения. Казвате си: „Да, ами тѣ сѣ били дѣщи въ частно училище, ние тѣхъ не можемъ да ги признаемъ; тукъ имаме държавни служители, учители въ държавни гимназии, само на тѣхъ признаваме прослуженитѣ години, а онѣзи ще ги поставимъ на нога, като да сѣ били досега въ частни училища“; съ други думи, ще ги прогонимъ отъ тукъ, защото сѣщитѣ лица, които осемъ години сѣ носили на плещитѣ си това училище, ще се признаватъ за по-младши, за начинаещи въ новото училище, въ което ще минатъ като старши други, които сѣ служили въ държавни гимназии. Така че ще се прогонятъ старитѣ дѣщи и ще се образува съвѣтъ ново училище. На това мое схващане, вѣрвамъ, г. министърътъ пакъ типично ще отговори, защото г. министъръ Бобчевъ — азъ подчертахъ това онзи денъ, когато говорихъ по закона за народното просвѣщение — има особенъ начинъ на полемика.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Ще бждете опростѣнъ сега.

Д. Страшимировъ: Г. министърътъ говори типично, ще каже, че сега е сѣщо така, когато пъкъ азъ чета друго. Азъ не съмъ вназначилъ на такъва разправия — то е за смѣтка на г. министра на народното просвѣщение — не желая да се разправямъ, и менъ ми се вижда, че за тая ограда е обидно така да се говори или отговаря, но тукъ азъ фактически подчертавамъ, че ще се направи нѣщо противъ всѣка логика.

И. Толевъ: Не допускамъ, че г. министърътъ ще направи това.

Д. Страшимировъ: Сега, ако обича, да отговори, азъ слагамъ отъ себе си тая длѣжностъ, защото ний-

дамъ, че тукъ просто се играе, прави се една тъмна игра за изгонването на хората, които сж служили.

И. Толевъ: Това не е вѣрно.

Д. Страшимировъ: Говорите ли по съвѣсть, г. Толевъ?

Прѣдседателъ: Моля, не се разправайте съ депутатитѣ.

Д. Страшимировъ: Моля Ви се, г. прѣдседателю, въ реда на парламентаризма е на апострофитѣ да се отговаря. Азъ нищо неприлично не казахъ; азъ казахъ по адресъ на г. министра една бѣлѣжка, която той заслужаваше.

Прѣдседателъ: Вие му приписвате дадени намѣрения съ изрази непристойни за единъ парламентъ.

Д. Страшимировъ: Нѣма да ме научите да чета законопроекта. Азъ чуохъ онзи день отъ единъ български министъръ да ни казва, че известни текстове сж едни и сщи, когато тѣ сж свършено различни; сега по сщия начинъ ще излѣзе и типично ще отговори, че е сщиятъ законопроектъ, че нищо особено не е направилъ. И азъ прѣдварително казвамъ — защото сетнѣ нѣмамъ право да отговарямъ — че съмъ приготвенъ за такъвъ единъ отговоръ. А всѣкю туй, което се прави, е свършено противно на логиката и се обоснова само съ канцеларски формализъмъ: който е служилъ на държавна служба, нему признаватъ прослуженото. Тукъ вземате училището — азъ се позовавамъ на признанието на г. министра, че сщщото училище се прѣвръща въ държавно — вземате сщщитѣ хора, на които сте давали субсидии, признавате имъ заслугитѣ, вземате ги, но не имъ признавате годинитѣ, които сж работили тамъ, въ признатото отъ васъ културно утѣждание. Излиза, че вие вземате зданието, въ което се е помѣщавало това училище, вземате пособията, вземате всѣкю онова, което сте жертвували, а оня, който е положилъ културенъ трудъ осемъ години, вие не го признавате, защото въ канцеларскитѣ закони е писано, че само въ държавни утѣждания се броятъ прослуженитѣ години, а въ частнитѣ не. Ние тукъ прѣдставяваме законодателя, ние законодателствуваме и азъ мисля, че по канцеларски съображения не можемъ да се ръководимъ. Ние трѣбва да бждемъ правдиви къмъ едни хора, които сж били носители на културата въ тая страна, ако можемъ изобщо да защитаваме една културна идея, единъ културенъ починъ. А пъкъ ако така вършимъ, кой знае какво ще направимъ. Ще ме извини моятъ добъръ приятель, докладчикътъ, азъ вѣрвамъ, че той самъ ще има много хубави основателни мотиви да разясни това нѣщо, но страхъ ме е да не би да е станало нѣкакво недоразумѣние, защото около това училище имаше цѣлъ редъ интриги, цѣла дружина хора бѣха трѣгнали да бродятъ насамъ-нататъкъ и като всѣкю начинание въ България, разбира се, буди апетититѣ: едни искатъ да влѣзатъ вътрѣ, а други не искатъ да излѣзатъ — тамъ е борбата. Но съ туй, което се прави, се дава, ми се струва, едно твърдѣ брутално разрѣшение на въпроса.

Азъ казахъ това, което имахъ да кажа.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Рѣшително никаква игра нѣма въ случая. Въ комисията азъ заявихъ и дължемъ съмъ и тукъ да го кажа, какво азъ считамъ за единъ голѣмъ под-

вигъ онова, което сж извършили учителитѣ досега въ частното народно музикално училище. Тѣ, дѣйствително, въ продължение на осемъ години достойно сж носили на своитѣ плѣщи работата на нашата народна, тѣй да кажа, музика, на музикалната наука у насъ. Туй е безспорно и тъкмо заради това туй частно народно музикално училище се прѣвръща въ държавно. Тѣзи учители, въ продължение на толкова години, ще останатъ пакъ учители въ това държавно училище.

Сега слѣдва другиятъ въпросъ: „Ами какъ така вие не щете да зачетете годинитѣ на тѣхната служба тѣй, както това бѣше прѣдвидено въ забѣлѣжката къмъ чл. 6 на първоначалния законопроектъ; защото вие махвате тая забѣлѣжка?“ Ето въпросътъ. Махна я комисията и азъ се съгласихъ съ нея, и ето защо. Затуй, защото занаяпрѣдъ дѣйствително може да стане слѣдующото, и туй ще стане: учителитѣ, които се назначаватъ въ музикалното училище, които и да били тѣ, служили на държавна служба или въ други държавни училища, ще се степенуватъ отсега нататъкъ. При това нито на тѣзи, които сж служили въ държавна гимназия, нито на тѣзи, които сж служили въ което и да било училище, нѣма слѣдъ назначението имъ въ музикалното училище да имъ се смѣтатъ нѣкакви по-раншни прослужени години. Това е то, което ще стане. Ще се смѣтатъ отсега-нататъкъ само бѣдѣщитѣ прослужени години за степенуване. Така съмъ го разбиралъ и така ще се разбира, защото платата, която ще получаватъ тѣзи редовни учители, ще бжде 3.600 л. и тѣзи 3.600 л. ще се уголѣмяватъ съ по 360 л. годишно за всѣки петъ прослужени години въ бѣдѣще. По този начинъ се уравниватъ и тѣзи учители, които отъ сегашното частно музикално училище ще бждатъ назначени за учители въ новото държавно музикално училище, и тѣзи, които постѣпятъ въ него отъ други държавни училища, тѣ ще иматъ по-голѣма заплата и въ бѣдѣще за всѣки петъ прослужени години ще иматъ уголѣмяване на заплата си съ 360 л. годишно. По този начинъ тѣхното положение се уравнива.

Д. Страшимировъ: Единитѣ ще дойдатъ съ готова степенъ отъ гимназитѣ, а онѣзи, които служатъ въ сегашното Музикално училище, нѣма да иматъ степенъ съгласно измѣненieto.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Занаяпрѣдъ редовнитѣ учители при това училище ще се назначаватъ съ 3.600 л. годишна заплата, дѣто и да сж служили, и подиръ туй ще се степенуватъ.

Прѣдседателъ: Има думата софийскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Христо Ковачевъ.

Х. Ковачевъ: Г. г. прѣдставители! Споредъ закона, който разискваме, държавното музикално училище е сѣрдно училище. Споредъ чл. 10 отъ този законопроектъ, ученицитѣ, които свършватъ това училище, се ползватъ съ правата на свършилитѣ сѣрдно специално училище.

Министъръ С. С. Бобчевъ: За това ще разискваме по-послѣ.

Х. Ковачевъ: Чл. 6., който се разисква сега, опрѣдѣля ценза за учителитѣ, и той ги дѣли на двѣ категории: учители редовни и учители извънредни. За редовнитѣ учители проектътъ прѣдвижда само едно условие: лицата, които ще се назначаватъ за такива, да сж свършили държавна консерватория или висше училище по специалностъ сродна съ тази, която се прѣподава въ музикалното училище. Другъ цензъ не се прѣдвижда. Тогазъ може да се случи слѣ-

дующото: че въ това училище могат да бъдат учители лица, които нямат сръдно образование, т. е. учители, които нямат сръдно образование, да бъдат учители, възпитатели въ едно училище, което се признава за сръдно и което дава сръдно специално образование. Азъ искамъ, като моля и г. министра да се съгласи, покрай този цензъ, който се прѣдвижда, щото учителитѣ да сж свършили държавна консерватория или висше училище по специалността, да се прибавятъ подиръ думата „лица“ думитѣ „съ сръдно образование“, т. е. да стане така: „За редовни учители се назначаватъ лица съ сръдно образование, свършили държавна консерватория“ и пр. Защото възможно е, г-да, едно лице, което е слѣдвало до втори или трети класъ въ гимназията, напуснало, посвѣтило се на музиката, свършило консерватория или висше училище по музиката или такова сродно съ специалността, която ще се прѣподава, това лице да бъде назначено за редовенъ учителъ и министърътъ нѣма да може да му откаже да го назначи за редовенъ учителъ въ едно училище, дѣто се изисква редовнитѣ ученици да сж свършили прогимназия. Азъ мисля, че трѣбва да бждемъ въ съгласие съ общия законъ за народното просвѣщение, където неспрѣмънно се изисква като условие, щото учителитѣ, които ще прѣподаватъ, да иматъ сръдно образование или да иматъ, най-малко, еднакво образование съ оиѣзи, на които ще прѣподаватъ, защото г-да, тукъ не е дума само за специалността, а учителитѣ ще бъдатъ сж-щеврѣменно и възпитатели въ едно сръдно учебно заведение. Тѣ трѣбва да иматъ и педагогически познания, а такива педагогически познания сигурно не можемъ да изискваме отъ единъ учителъ, който не е свършилъ общото сръдно образование. Доколкото азъ зная, има достатъчно лица сега свършили по музиката, които сж свършили редовно сръдно училище, които сж свършили пълна гимназия. По-малко законътъ се прави за напредъ, азъ мисля, че този цензъ, за който правя прѣдложение и за който моля г. министра да се съгласи, е единъ цензъ, който ще бъде необходимъ, и той ще бъде въ съгласие съ общия законъ за народното просвѣщение. Така че нѣма да се случи да се назначи за учителъ въ това училище лице, което нѣма туй образование, което ние изискваме за редовнитѣ учители въ сръднитѣ училища.

Д. Страшимировъ: На музикантитѣ никѣдъ не искатъ завършено сръдно образование.

Х. Ковачевъ: Поне у насъ знамъ, че има доста лица, които сж свършили сръдно образование.

Моля, прочее, г. министра и докладчика да се съгласятъ, щото подиръ думата „лица“ да се прибавятъ думитѣ „съ сръдно образование“. Това „сръдно образование“ може да бъде сръдно музикално образование, то пакъ ще бъде сръдно образование, но лицето ще има, както законътъ прѣдписва, прогимназиално образование; сетнѣ ще има сръдно специално образование, каквото ще дава това училище. Подиръ туй, ученицитѣ на това училище, като свършатъ консерватория, ще иматъ сръдно и висше образование по специалността — условия, които прѣдвижда този чл. 6.

Прѣседателъ: Обявявамъ дебатитѣ за приключени.

Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ С. С. Бобчевъ: За Министерството на народното просвѣщение, което ще назначава учителитѣ въ нашето сега сръдно държавно музикално училище, е важно едно: лицето, което ще бъде кан-

дидатъ, за да бъде назначено за учителъ, да има висше музикално образование, съ други думи да е свършило консерватория. Какъ се свършва консерватория, това е единъ въпросъ, който е уреденъ отъ програмитѣ въ тѣзи консерватории. То се знае, че има консерватории, които приематъ ученици отъ прогимназии, свършили IV—V класъ, а има консерватории, които не приематъ такива. За насъ това не е важно. Важно е, че въ една консерватория, дѣто работата е уредена, както трѣбва, намѣрило се е за възможно, щото известни лица да постѣпватъ и да завършватъ тази консерватория. Единъжъ това така, единъжъ едно лице има висше музикално образование, за насъ то е годно за учителъ, то може да бъде кандидатъ, за да бъде назначенъ да прѣподава музиката, цигулка, пиано и т. н. Ето кое е важното. Кандидатътъ за такъвъ учителъ може да има голѣмъ талантъ, може да нѣма гимназиално образование, но щомъ е свършилъ консерватория, той може да бъде прѣвъзходенъ учителъ; и обратно може нѣкой да има сръдно образование и да е свършилъ консерватория, но може да бъде много лошъ пиянистъ, много лошъ цигуларъ. За министерството ще бъде важно едно: дали министерството има доказателство, че лицето е свършило висше музикално училище. Въ такъвъ случай то ще бъде назначено — не е необходимо да е свършило неспрѣмънно сръдно образование.

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 6 отъ законопроекта тѣй, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 7. При държавното музикално училище се назначаватъ, споредъ нуждата, слуги и секретарь-счетоводителъ, съгласно съ наредбитѣ за сръднитѣ училища въ закона за народното просвѣщение.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 7, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 8. Ученицитѣ биватъ редовни и извънредни. За редовни ученици се приематъ такива, които сж свършили най-малко прогимназия и доказатъ прѣвъзъ приемъ изпитъ и съ работата си въ първата учебна година, че иматъ способностъ къмъ музиката. За извънредни ученици се приематъ лица, които искатъ да развиятъ способноститѣ си по музиката. За бѣлѣжка. Ученици съ по-високъ образователенъ цензъ, издѣржали прѣдвиденитѣ въ програмата теоритични и практични изпити, могатъ по рѣшението на учителския съветъ да завършатъ курса и за по-малко отъ петъ години.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 8, както се докладва, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 9. Редовнитѣ ученици плащатъ 50 л. на полугодие, а извънреднитѣ — 75 л. такса, която постѣпва на приходъ въ държавното съкровище.“

„Забѣлѣжка. Вѣднитѣ, по прилежни и способни ученици, се освобождаватъ по рѣшение на учителския съветъ отъ плащане такава такса.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 9, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 10. Ученици, свършили Музикалното училище, се ползватъ съ права на свършили сръдно специално училище.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 10, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Чл. 11. За управлението и уредбата на Държавното музикално училище Министерството на народното просвещение изработва специаленъ правилникъ и програма.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 11, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Моля прѣдложителя г. Чилингировъ да докладва прѣдложението си за учрѣдяване стипендия на името на покойния Драганъ Цанковъ.

Прѣдложителъ С. Чилингировъ: (Чете)

„Прѣдложение

отъ прѣславския народенъ прѣдставителъ Стилиянъ Чилингировъ.

„Прѣдъ видъ заслугитѣ на покойния Драганъ Цанковъ къмъ България и българскитѣ земи, моля народното прѣдставителство да рѣши учрѣдяването на вѣчни врѣмена на една стипендия по българска и славянска история на негово име.

„Вносителъ на прѣдложението:

С. Чилингировъ.

„Поддържае горното прѣдложение: д-ръ Х. Мутафовъ, д-ръ А. Златевъ, Н. Давидовъ, В. Велчевъ, д-ръ К. Списаревски, Г. Т. Пѣевъ, Т. Поповъ, Г. Илиевъ, Д. Ченгелиевъ, В. Герасимовъ, М. Георгиевъ, Г. Лазовъ, Д. Ганчевъ, К. Славовъ, П. Бабаджановъ, Х. Хаджиевъ, И. Дочовъ, А. Мустаковъ, Н. Козаревъ, М. Бошковъ, Т. Орловъ, К. Кръстевъ, А. Вачевъ, С. Лафчиевъ, И. Толевъ, Г. Цонковъ, С. Рачевъ, Н. Николовъ, Г. Шиваровъ, С. Бояджиевъ, Т. Пчеларовъ, Т. Начевъ, Н. Абаджиевъ, П. Бурмовъ, С. Славовъ, Г. Николовъ, А. Урумовъ, К. Ленковъ, П. Бръшляновъ, Г. Диневъ, д-ръ К. Помянковъ, П. Козловъ, Д. Неновъ, С. Консуловъ, П. Разсукановъ, С. Гжбовъ, х. Яхя Юмеровъ, Г. Маджаровъ, д-ръ А. Ходжовъ, П. Станчевъ, С. Георгиевъ, Т. Лунгаловъ, Т. Даскаловъ, д-ръ Д. Желѣзовъ, Д. Мицайковъ, И. Соколовъ, П. Кировъ, Д. Бръчковъ, С. Икономовъ, д-ръ Г. Гаговъ, Х. Ковачевъ, д-ръ К. Провадалиевъ, Ц. Вакаловъ, Д. Нарлиевъ, М. Георгиевъ, С. Неновъ, Н. Константиновъ, З. Бръчковъ, И. Русевъ, В. Димчевъ, В. п. Николовъ, Г. Мартиновъ, П. Кочанковъ, Х. Николовъ, Ц. Пешовъ, Д. Радевъ, Г. Долапчиевъ, И. Младеновъ, И. Пецовъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ направеното прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Понеже това прѣдложение не е отъ законодателенъ редъ, това гласуване ще се счита като първо и послѣдно.

Моля прѣдложителя г. Златанъ Бръчковъ да докладва прѣдложението си за измѣнение на чл. 79 и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството.

З. Бръчковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението, което направихъ, както знаете, се отнася до стажа за младитѣ инженери и архитекти, свършили висше техническо училище, както и за тия, свършили сръдно техническо училище, именно кондукторитѣ и землемеритѣ. Въ чл. 79 се прѣдвизда, че всѣки единъ младъ инженеръ или архитектъ, свършилъ въ странство, щомъ се завърне, да стажува една година и слѣдъ това да държи единъ провѣроченъ экзаменъ. Независимо отъ това, прѣдвидено е, щото чуждитѣ подданици, които сж свършили въ странство и които сж практикували една година по специалността си въ дър-

жавата, кждѣто сж свършили, безъ, обаче, да сж били подѣ контрола на държавата, когато дойдатъ въ нашето отечество, да иматъ право безъ всѣкаквъ экзаменъ да постѣпватъ на държавна служба или на частна практика. Законътъ, който визираща този стажъ, влѣзе въ сила отъ 1 юлий 1911 г. Много отъ нашитѣ млади инженери, които се върнаха прѣди 1 юлий 1911 г., когато влѣзе законътъ въ сила, по силата на тѣзи чл. чл. 79 и 82, се освобождаватъ отъ стажъ и экзаменъ, обаче, тия, които дойдоха нѣколко дена слѣдъ 1 юлий и по-подирѣ, когато именно се привършва годината въ различнитѣ политехнически, тѣзи сжщитѣ хора, които сж били при единъ и сжщи условия въ политехничитѣ и които сж устояли на единъ и сжщъ академически цензъ, по силата на този членъ, трѣбва да се подложатъ на едногодишенъ стажъ и экзаменъ. Това е, г-да, една голѣма социална неправда. Защо? За да бѣда по-ясенъ, дължа да ви разкажа накратко, каква е програмата и на какви условия се подлагатъ младитѣ студенти, които слѣдватъ по инженерството и архитектурата, било въ висши политехнически училища, било въ сръдни. Понеже въ нѣкои политехнически годината завършва въ първото полугодие, а въ други завършва въ второто полугодие, то разликата между работата, която тѣ изпѣлняватъ тамъ, е много малка. Често пжти даже такива студенти, които наблизаватъ да свършватъ въ първото полугодие, по една или друга причина, по неразположение или по липса на професоръ, отлагатъ экзамена си за второто полугодие. По силата сега на този нашъ законъ, всички тѣзи господа, които се завърщатъ въ България, не могатъ да постѣпятъ тутакси на държавна служба и не могатъ да се ползватъ съ сжщитѣ права, както онѣзи, които сж свършили прѣди 1 юлий 1911 г. Това е, както казахъ, една голѣма неправда. Ето защо се прѣдложението, което направихъ и съ което сега сезирамъ народното прѣдставителство, азъ моля, щото всички тѣзи инженери и архитекти, кондуктори и землемери, които докрая на 1911 г., когато именно се завършва учебната година и които иматъ дипломъ за завършено редовно специално образование въ признати отъ българското правителство технически училища, да се освободятъ отъ този стажъ, защото, както ви казахъ, тѣзи, които сж свършили нѣколко дена прѣди 1 юлий 1911 г., се ползватъ отъ правата и привилегиятѣ на стария законъ, а тѣзи, които сж свършили нѣколко дена слѣдъ 1 юлий 1911 г., се подхвърлятъ на стажъ, когато тѣ сж свършили при единъ и сжщи условия. Това е голѣма неправда, когато тѣхното образование и всичко това, което сж прѣкарвали въ политехниката, е както на тѣзи, които сж свършили прѣди 1 юлий 1911 г. Ето защо азъ ще се огранича да говоря по-нататъкъ по този въпросъ, защото той е толкова ясенъ, че сж излишни всѣкакви други коментарии по него.

Второто прѣдложение, което се отнася до измѣнението на чл. 79, се състои въ слѣдующето. Всички онѣзи младежи, които сж отишли да слѣдватъ въ странство прѣди влизането на закона въ сила, или, по-добрѣ казано, всички тѣзи, които законътъ е заварилъ въ училищата, да бждатъ освободени поне отъ стажъ, а да бждатъ подложени на единъ провѣроченъ държавенъ изпитъ. Между тѣзи господа, които слѣдватъ въ странство и които законътъ заваря, имаше течение да бждатъ освободени и отъ провѣроченъ изпитъ, и отъ стажъ, тѣй, както се освобождаватъ и тѣзи, които сж свършили прѣди 1 юлий 1911 г. Слѣдъ обстойно обсъждане на въпроса и размѣнение на мисли съ г. министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството, както и съ неговия главенъ секретаръ, и всички началници на отдѣление, а независимо отъ това и споредъ моето разбиране, съ това малко измѣнение азъ намѣрихъ единъ сръденъ пжтъ, щото да не бждатъ тѣ освободо-

дени съвсѣмъ безконтролно, но поне да бъдатъ подложени на единъ извѣстенъ провѣроченъ държавенъ изпитъ. Цѣльта въ случая, за да направя това нѣщо, е слѣдующата. Прѣди всичко, дълженъ съмъ да забѣлѣжа, г. г. народни прѣдставители, че това измѣнение се налагаше, защото, слѣдъ като ви прочета съдържанието на цѣлия чл. 79, ще видите, че това, което е прѣдвидено тамъ, е крайно несправедливо. Въ първата половина на този членъ се урежда именно, какъвъ ще бъде стажътъ и изпитътъ на тѣзи господа инженери, които се завръщатъ отъ странство. Въ втората половина на този членъ се казва така: (Чете) „Иматъ право да се установятъ на свободна техническа практика за повече отъ една година и ония чуждоподдани техници, които, слѣдъ като сж свършили признато висше техническо училище, сж практикували една година по специалността си въ държавата, където сж свършили. Ония отъ тѣхъ, които идатъ направо слѣдъ свършване учението си, се подлагатъ на прѣдвидениятъ по-горѣ стажъ и провѣроченъ изпитъ.“ Както виждате, тѣзи младежи чуждоподдани, които свършватъ въ своята страна и които сж били една година на практика, могатъ да дойдатъ въ нашата страна направо, безъ въѣкакъвъ стажъ и безъ въѣкакъвъ провѣроченъ изпитъ, а онѣзи, които дойдатъ тутакси слѣдъ свършването на училището, се подлагатъ на стажъ. Относително това послѣдното прѣдписание на закона азъ нѣмамъ нищо, то е въ реда на нѣщата, защото то е еднакво еквивалентно съ това, което се прави и за нашитѣ българи. Обаче единъ младежъ, чуждоподданикъ, да свърши, напр., въ Австрия, Германия или Швейцария, па и където да бъде другадъ, да е практикувалъ тамъ една година, безъ да сме имали контролъ за неговата практика тамъ, да дойде и да се ползува съ много по-голѣми права, отколкото единъ българинъ, който е свършилъ при един и сѣщи условия, при единъ и сѣщъ цензъ, това е крайно несправедливо. Ето защо, като имахъ това нѣщо прѣдъ видъ, моята цѣль въ случая е да се направи едно измѣнение на чл. 79, въ смисълъ на това, което говоря, и затова въ моето прѣдложение, именно въ чл. 82, ще се турятъ двѣ алинеи: първата, алинея в, относително тѣзи инженери, които сж свършили докрая на 1911 г., че се освобождаватъ отъ стажъ и провѣроченъ изпитъ, и втората, алинея г, (Чете) „всички онѣзи лица, заварени отъ закона на 1 юлий 1911 г. като студенти въ признати висши и срѣдни училища, се подлагатъ безъ стажъ само на държавенъ провѣроченъ изпитъ, какъвто държатъ и всички чуждоподдани техници, находящи се въ сѣщого положение“ — разбирамъ, както и българитѣ. „Този изпитъ издържатъ най-късно слѣдъ три мѣсеца отъ завършване на образованието си, или, ако бъдатъ немедленно взети въ редоветъ на войската — слѣдъ отбиване на военната тежба“.

Искамъ да се спра съ нѣколко думи върху тази алинея г и да ви обясня, г. г. народни прѣдставители, защо азъ турямъ само провѣроченъ изпитъ и защо моля съ това си прѣдложение да бъдатъ освободени отъ въѣкой другъ стажъ, и то само за тѣзи студенти, които сж заварени отъ закона, влѣзълъ въ сила на 1 юлий 1911 г.

Дълга да кажа още, че ако се направи едно сравнение между програмата на политехниктѣ и програмата на университетитѣ, където се свършва медицина, право и т. н., има една голѣма разлика, и то разлика въ смисълъ, не че въ политехниката се учи повече, отколкото въ университета, но разлика по отношение на онази свобода, която въ университета всѣкога е по-голѣма, когато въ политехникитѣ тя е по-ограничена и благодарение на това работата е повече натрупана, програмитѣ сж размѣрени за точно опрѣдѣлени срокове, и тѣ трѣбва да се спазватъ отъ учащитѣ; иначе, срѣщатъ голѣми мъжнотии за завър-

шване образованието си. Единъ техникъ прѣкарва своето врѣме въ продължение на 4 или 5 години тѣкмо тѣй, както единъ гимназистъ, даже и нѣщо повече. Той е задълженъ ежедневно да се явява на занятия, сутринъ отъ 8 до 12 ч. и послѣ обѣдъ отъ 2 ч. до късно вечерята трѣбва да бъде въ рисуващата зала, където разработва своитѣ задачи, и ако не слѣдва този редъ, той не може да бъде допуснатъ до дипломнитѣ изпити и не може да устои на оня академически цензъ, за да получи титлата, която е необходима и за която е слѣдвалъ въ училището. Независимо отъ това, както казахъ по-горѣ, има и точно опрѣдѣленъ срокъ, който не може да бъде произволно продълженъ тѣй, както става, напр., често въ университета. Практикува се даже въ нѣкои държави, като, напр., въ Швейцария, дѣто единъ студентъ по архитектура или инженерство, ако първата година по една или друга причина пропадне или покаже слабъ успѣхъ, може да повтори годината; обаче, ако и втората година покаже сѣщия успѣхъ, нему му казватъ: „Идете си въ къщи, недѣйте харчи паритѣ на баща си, защото отъ Васъ нѣма да стане нито инженеръ, нито архитектъ, нито нищо“. Слѣдователно, прѣждеврѣменно му показватъ вратата, за да се залови съ друга работа, която подхожда повече на неговия умственъ уровеньъ. Така че, при тѣзи условия, г. г. народни прѣдставители, единъ инженеръ или единъ архитектъ, докѣто достигне до своитѣ дипломни изпити, той се прѣтѣжда толкова много, што или трѣбва да издържи своя изпитъ, или трѣбва да капне отрано и да отиде на друга страна и залови друга специалностъ.

Стажътъ, който се изисква у насъ, като се сравни съ всички тѣзи занятия, които има единъ техникъ въ политехниката, е много по-малкъ отъ тия занятия, защото работата въ политехниката е много по-голѣма, отколкото този стажъ, който ще се прѣкарва тукъ. Даже и дипломнитѣ задачи, които се задаватъ тамъ, сж отъ такова естество, што често пѣти единъ техникъ, като се върне тукъ, въ продължение на дълги години нѣма да види тѣзи работи, които е билъ принуденъ да работи тамъ, за да добие своя дипломъ. Той тамъ се впуска въ такива подробности, които често пѣти тукъ не му се изискватъ. И защо това? Защото у насъ нѣма такива грандиозни работи, каквито се явяватъ тамъ и които, прѣди да бъдатъ разрѣшени отъ практицитѣ-инженери, се подлагатъ на изучаване отъ тѣзи политехници. Ето защо по отношение на стажа ще кажа, че ползата отъ това, което техникътъ прѣкарва тамъ, е много по-голѣма, отколкото ползата отъ стажа, който ще прѣкарва тукъ.

Но като говоря, че техникитѣ трѣбва да бъдатъ подложени и на провѣроченъ экзаменъ, крайната ми цѣль е слѣдующата. У насъ има извѣстни поредки, извѣстни закони и наредби по Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството и по Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, и необходимо е тѣ да знаятъ, че има наредена извѣстна програма за този провѣроченъ изпитъ и още отначало да взематъ мѣрки, за да се запознаятъ съ тѣзи закони, та когато отиватъ тамъ, паралелно съ своитѣ теоретически и практически занятия, да прочетатъ тѣзи закончета, да видятъ какви наредби има тамъ и когато дойдатъ тукъ, да има страната ни двояка полза отъ тѣхъ, а именно: не само да бъдатъ годни да издържатъ този провѣроченъ изпитъ, но да бъдатъ прѣдизвикани съ това да донесатъ нѣщо полезно, отъ което да може да се ползува и страната ни. Ето защо азъ избрахъ този срѣденъ пѣтъ, като тѣ бъдатъ подхвърлени на единъ малкъ провѣроченъ изпитъ. Бъдете увѣрени, г. г. народни прѣдставители, че този провѣроченъ изпитъ не трѣбва да бъде само по отношение на теорията,

защото тѣ обикновено ще дохождатъ съ прѣсни сили и така добръ подготвени въ политехниката, че — да не кажа голѣма дума — биха стояли въ нѣкои случаи и по-високо отъ своитѣ экзаменатори, но важното е въ случая, че, докѣто сж въ училището, ще се запознаятъ съ сѣществующитѣ наши закони, ще ги турятъ въ паралелъ съ сѣществующитѣ тамъ закони, и така като имъ се обърне по-отрано вниманието, ще може резултатътъ да се види при провѣрочния изпитъ. Слѣдователно, провѣрочниятъ экзаменъ ще има за цѣль да видимъ, до-колко тѣ сж схванали всѣки тѣзи нѣща, които у насъ не сж уредени и които сѣществуватъ тамъ. Отъ друга страна, провѣрочниятъ изпитъ, както казахъ, ще има значение, като се провѣрятъ тѣзи схващания, да се накаратъ да изучатъ редъ по-редки, които, на всѣки случай, въ по-напрѣднатитѣ страни сж много по-добри и по-усъвършенствувани, отколкото въ нашата малка страна. И бждете увѣрени, че тѣзи млади хора, така подготвени, ще бждатъ много по-полезни у насъ. Не искамъ да оспорвамъ тукашнитѣ порядки, напротивъ, тѣ сж добри, но сѣ пакъ има случаи, дѣто трѣбва да отетънятъ мѣсто на другитѣ.

Тази бѣше моята цѣль и затова азъ моля най-благосклонно г. г. народнитѣ прѣдставители да не отхвърлятъ това мое прѣдложение, а, напротивъ, да го приематъ, защото съ него се прави едно добро дѣло.

(Ето и самото прѣдложение)

„Възъ основа на чл. 109 на конституцията имамъ честь да направя слѣдното

„Прѣдложение

за измѣнение на чл. 79 и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството.

„1. Чл. 79 алинея първа:

„Думитѣ, иматъ право да се установятъ на свободна техническа практика и т. н. . . . се подлагатъ на прѣдвиденитѣ по-горѣ стажъ и провѣроченъ изпитъ“, се заличаватъ.

„2. Чл. 82 се допълня съ двѣ нови алинеи в и г съ слѣдния текстъ:

„в) всички инженери, архитекти, кондуктори и землемѣри, които докрая на 1911 г. иматъ дипломи за редовно специално завършено образование въ признати отъ българското правителство висши и срѣдни технически училища, и

„г) всички лица, заварени отъ закона на 1 юлий 1911 г. като студенти въ признати висши и срѣдни училища, се подлагатъ безъ стажъ само на държавенъ провѣроченъ изпитъ, какъвто държатъ и всички чуждоподдани техници, нахождатъ се въ сѣщото положение. Този изпитъ издържатъ най-късно слѣдъ три мѣсеца отъ завършването на образованието си, или, ако бждатъ немедленно взети въ редоветъ на войската — слѣдъ отбиването на военната тежба.

„Мотиви.

„1. Извѣстно е, че законътъ за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството, утвърденъ съ указъ № 26 отъ 26 февруарий 1911 г., влѣзе въ сила отъ 1 юлий сѣщата година. Въ слѣдствие на това, при положението, въ което той е заварилъ свършившитѣ инженери, архитекти, кондуктори и землемѣри, и постъпилитѣ до тая дата въ висши и срѣдни технически училища, споменатиятъ законъ добива обратна сила, което е противно на правнитѣ принципи.

„Независимо отъ това, несправедливо е да се подвеждатъ сега подъ повелѣнията на тоя законъ спо-

менатитѣ техници, които, като не сж знаели и не сж могли да прѣдвидятъ създаването му по-рано, а сж разчитали на правата и облагитѣ на стария законъ, сж се рѣшили да отиватъ въ чужбина за специализиране и да харчатъ за тая цѣль голѣми, често пѣти заети, суми.

„2. Съ сѣществующия законъ се създава и слѣдующата несъобразностъ: инженери, архитекти и пр., свършили нѣколко дена прѣди 1 юлий 1911 г., иматъ други права и привилегии отъ тия, които сж свършили само нѣколко дена подиръ 1 юлий 1911 г.

„3. Чл. 79 така, както е въ сегашния законъ, постановява, че на чуждоподдани техници, които сж свършили признато висше техническо училище и сж практикували само една година по специалността си въ държавата, въ която сж свършили, безъ, обаче, да сж били подъ контролъ на нашето министерство, се позволява въ царството свободна техническа практика безъ държавенъ изпитъ, когато пъкъ на нашитѣ младежи се иска освѣтъ едногодишенъ стажъ, но още и изпитъ.

„Слѣдователно, въпиюща социална неправда е да се протежиратъ чуждитѣ техници прѣдъ тия български подданици въ отечеството ни.

„4. Макаръ и законътъ да е вече въ сила отъ осемъ мѣсеца насамъ, има случаи, дѣто свършили инженери (електротехници, минни и машинни) сж били възпрѣпятствувани да стажуватъ по единствената причина, че нѣма достатъчно подходящи на специалността имъ служби, било при държавата, или общинитѣ.

„Отъ друга страна, и безъ това малкото сѣществующи частни бюра, по липса на работа, не желаятъ да взематъ стажанти.

„5. Въ западнитѣ страни, като Австрия, Белгия, Германия, Швейцария и др., за свободната частна техническа практика не се изисква никакъвъ стажъ, нито изпитъ.

„6. У насъ досега строго се е пазило да се не дава на законитѣ обратна сила тамъ, дѣто има създадени права. Че това е така, се вижда отъ слѣдующото: законътъ за устройството на сѣдилищата, а именно въ закона отъ 1898 г. въ чл. 208 се е прѣд-виждало, че отъ държавенъ изпитъ се освобождаватъ само лицата, свършили правнитѣ науки до 1 септемврий 1898 г. Една година, обаче, подиръ това се е съзнала неправдата спрѣмо учащитѣ се, тоже въ странство, правото, и затова на 13 юлий 1899 г. чл. 208 е измѣненъ така: „Лицата, които сж свършили правнитѣ науки до 1 януарий 1899 г., и ония, които макаръ и свършили по-подиръ, но сж започнали изучаването на правнитѣ науки прѣди тая дата, се освобождаватъ отъ държавенъ изпитъ.“

„Моля това ми прѣдложение да се турн на дневенъ редъ.

„София, 8 мартъ 1912 г.

„Варненски народенъ прѣдставителъ: З. Бръчковъ.

„Поддържаме прѣдложението, народни прѣдставители: С. Консуловъ, Н. Козаревъ, П. Башковъ, Н. Давидовъ, Ц. Пешовъ, И. Миневъ, Р. Николовъ, И. Андрѣевъ, Г. Згуревъ, П. Първуловъ, Д. Марковъ, И. Минчевъ, С. Русевъ, Ц. Харбовъ, И. Толевъ, С. Бояджиевъ, Д. Ганчевъ, Н. Марковъ, И. Петровъ, А. Мандевъ, С. Чилингировъ, д-ръ А. Ходжовъ, П. Кировъ, Г. Константиновъ, Д. Нарлиевъ, д-ръ К. Провадчиевъ, Х. Димитровъ, Г. Илиевъ, В. Поповъ, С. Славовъ, Д. Неновъ, С. Икономовъ, Д. Мицайковъ, Г. Донковъ, М. Бошковъ, Н. Николовъ, д-ръ Г. Гаговъ, М. Георгиевъ, С. Мемисевъ, Е. Георгиевъ, И. Соколовъ, В. Кирчевъ, Л. Георгиевъ, М. Гайдовъ, А. Горановъ, Т. Поповъ, Х. Черешаровъ, Д. Радевъ, И. Русевъ, И. Цвѣтковъ, И. Дочевъ, П. Козловъ, А. Щеревъ, И. Стаматовъ, А. Кипровъ, П. Парапановъ, В. Константиновъ и Ж. Влашки.“

Прѣдседателъ: Които приематъ прѣдложенieto за измѣнение на чл. 79 и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Прави се прѣдложение да се гласува това прѣдложение по спѣшенъ редъ. Които сж съгласни на това, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Моля г. прѣдложителя да прочете прѣдложенieto си на второ четене.

Прѣдложитель 3. Бръчковъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение на чл. 79 и допълнение на чл. 82 отъ закона за благоустройството на населенитѣ мѣста въ царството.“

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Прѣдложитель 3. Бръчковъ: (Чете)

„1. Чл. 79 алинея първа:

„Думитѣ: „иматъ право да се установятъ на свободна техническа практика и т. н. . . . се подлагатъ на прѣдвиденитѣ по-горѣ стажъ и провѣроченъ изпитъ“, се заличаватъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 1 отъ законопроекта, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Прѣдложитель 3. Бръчковъ: (Чете)

„2. Чл. 82 се допълня съ двѣ нови алинеи в и г съ слѣдния текстъ:

„в) всички инженери, архитекти, кондуктори и землемѣри, които докрая на 1911 г. иматъ дипломи за редовно специално завършено образование въ признати отъ българското правителство висши и срѣдни технически училища, и

„г) всички лица, заварени отъ закона на 1 юлий 1911 г. като студенти въ признати висши и срѣдни училища, се подлагатъ безъ стажъ само на държавенъ провѣроченъ изпитъ, какъвто държатъ и всички чуждоподдани техници, находящи се въ сжщото положение. Този изпитъ издържатъ най-късно слѣдъ три мѣсеца отъ завършването на образованието си, или, ако бждатъ немедленно взети въ редоветѣ на войската — слѣдъ отбиването на военната тежба.“

Прѣдседателъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставитель г. Михаилъ Таневъ.

М. Таневъ: Г. г. народни прѣдставители! Искать да взема думата за двѣ нѣща. Първо, да подчертая, че този въпросъ, който повдигна днесъ г. Бръчковъ, е прѣдрѣшенъ отъ насъ съ едно рѣшение, което взехме по поводъ измѣнението на закона за народната просвѣта. Тамъ имаше една забѣлжка, която уреждаше положението на тѣй нареченитѣ учители-забѣлжкджии и камарата рѣши, че да създаваме тепърва различни категории учители при сжществующитѣ сега 18 категории, създадени сѣ съ такива забѣлжки къмъ закона за народната просвѣта, е нѣщо неприемливо, и камарата миналата недѣля единодушно рѣши, че не ще се създаватъ съ нови забѣлжки нови категории учители. На тази тема вѣрвамъ по-обстойно ще говори г. Чилингировъ. Азъ искамъ, обаче, да направя и друга една забѣлжка. Прѣдложението на г. Бръчкова цѣли да създаде въ инженерното вѣдомство онази анархия — ако ми позволите думата — какъто сжествува въ учебното

дѣло. Никой министъръ на народната просвѣта не знае колко категории сж учителитѣ, и днесъ, казвамъ, съ това прѣдложение, което прави г. Бръчковъ, се създаватъ нѣколко категории инженери: едни свършили прѣди 1 юлий 1911 г., други свършили слѣдъ 1 юлий 1911 г., трети постѣпили въ университета прѣди тази дата и четвърти постѣпили въ университета послѣ тази дата. Азъ, безспорно, на такова едно раздѣление на нашето инженерно съсловие по никой начинъ не бихъ се съгласилъ затуй, защото утрѣ ще дойде друга една забѣлжка къмъ сжщия законъ, която ще създаде нови четири категории. Но това не е важно. Важенъ е единъ принципиаленъ въпросъ, който се засѣга съ прѣдложението на г. Бръчкова. Той казва: всички студенти, заварени отъ настоящия законъ, макаръ пръвъ день постѣпили въ университета, ще се ползватъ по стария законъ. Това ще каже: всѣки ученикъ, постѣпилъ въ първо отдѣление при сжществующия днесъ законъ за народната просвѣта, има право да се ползува отъ постановленията на този законъ, докато свърши гимназията. Защото, каква е разликата между туй, че си казалъ: постѣпилъ въ университета и постѣпилъ въ първи класъ? Вие признавате мълчаливо нѣкакви придобити права. Азъ завчера говорихъ, че единъ ученикъ не може да претендира на придобити права. Това е държавата, която ще урежда начина на образованието на своята младежъ, начина на экзамена, начина на стажа, начина на всички условия, при които той постѣпва на държавна служба. Ето защо по този начинъ, както ги разграничава г. Бръчковъ, азъ никакъ не бихъ се осмѣлилъ да вдигна ржка. Азъ по бихъ се съгласилъ по неговото прѣдложение да кажемъ така: всички свършивши до 31 декемврий 1911 г. се ползватъ — понеже хората сж свършили до тази дата — отъ привилегията, която имъ даваше стариятъ законъ за благоустройството. Но постѣпили въ университета, свършили подиръ еди-коя си дата, до еди-кое си число — това е голѣмо усложнение и ние сѣ създадемъ голѣма суматоха въ разграничението на службитѣ по това вѣдомство.

Още една забѣлжка и свършвамъ. Странно впечатлѣние ми прави това прѣдложение, което изхожда отъ единъ добъръ инженеръ българинъ, защото законътъ, който прокарахме къмъ края на 1910 г., бѣ написанъ тоже отъ инженери. Азъ не създадохъ онзи цензъ, азъ не го написахъ, . . .

К. Попкръстевъ: Не сж всички инженери еднакви.

М. Таневъ: . . . пакъ бѣха инженери и архитекти, които бѣха обсъждали въпроса въ своя конгресъ и които го вмѣкнаха въ закона. Азъ, обаче, го възприехъ, защото бѣхъ убѣденъ, че това е едно добро дѣло. Както днесъ искаме стажъ и экзаменъ отъ нашитѣ юристи, коловквиумъ отъ нашитѣ лѣкари, экзаменъ и стажъ отъ нашитѣ учители, така трѣбва да бждемъ равноправни да искаме тѣзи гаранции и отъ всичкитѣ останали професии. Юристътъ има право да ви каже: „Защо мене, като свърша висшето училище, ме подлагате на стажъ, ме подлагате на экзаменъ, а ако свърша инженерна академия, не ме подлагате? Защо е тази привилегия?“

Послѣ, г. Бръчковъ казваше, че въ инженернитѣ академии една или нѣколко години били практически години, така да се каже. Това не може да се твърди. Въ академията се учи наука, а практиката се учи въ живота. Практически занятия иматъ и юриститѣ; въ другитѣ университети ги водятъ въ сѣдалищата сѣдебни засѣдатели да слушатъ и да учатъ примѣрно процедурата. Пъкъ и въ нашия Университетъ учатъ примѣрно, като опрѣдѣлятъ едного за адвокатъ, другиго за прокуроръ, трети за подсѣдимъ, и всичко това се върши за практическо запознаване. Но това

не е нищо. Това се прави, за да се запознаят съ най-елементарната техника на въпроса. Така е и съ инженерното ведомство. Ето защо, струва ми се, че тази държава, за да бъде равнопоставена за всички свои подданици, трябва да иска еднакви условия за заемането на всякаква служба.

За да може този законопроект да бъде приемлив, аз бих помолил г. министъра да се съгласи с онази забелжка, която и аз намирам за справедлива: Свършилите момчета до 1 юлий — отивамъ, ако щете, и по-далеч, защото свършилите докрай на учебната 1911 г. сж се намирали въ трети курсъ и сж се надявали, че като дойдатъ въ България, ще се настанятъ на работа; то е, ако щете, онази социална правда, за която ви говори г. Бръчковъ, и тя има raison d'être, и това бихъ приелъ съ удоволствие — свършилите инженерно училище до 31 декемврий 1911 г. не се подлагатъ нито на стажъ, нито на экзаменъ, а положението за тяхъ остава същото, както е било по-рано.

Впрочемъ, въ що се състои стажътъ и экзаменътъ по сега дѣйствующия законъ? Тѣзи момчета, които свършатъ, ще бъдатъ назначени на служба. Юристите не могатъ да бъдатъ назначени на служба, докато не държатъ стажъ, лѣкарите — докато не издържатъ колоквиумъ. Тѣзи момчета, обаче, иматъ право да бъдатъ назначени, само че съ 200 л. заплата, докато практикуватъ; но тѣ ще се намиратъ подъ контрола на инженери вече практикували въ България. Тѣй щото, този стажъ и този экзаменъ не сж нищо друго, освѣнъ като смѣтаме тѣзи момчета още недостатъчно зрѣли за работа, даваме имъ по-малко заплата и ги имаме подъ контрола на практикували вече инженери. Тѣй щото, старото законоположение всичко е взело подъ внимание и го е поставило по този начинъ. Въ края на крайщата, казвамъ, нека приемемъ да измѣнимъ закона за всички свършили докрай на 1911 г. — да се ползуватъ отъ стария законъ, по не и повече.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на общественитѣ сгради, жилищата и благоустройството.

Министъръ Д. Яблански: Г. г. народни прѣдставители! Чл. 79 отъ закона за благоустройството, измѣненъ миналата 1911 г., внесе една голѣма неправда по отношение на младежитѣ, които законътъ е заварилъ учачи се въ политехникумѣ. Законътъ туря граница: тѣзи, които сж свършили наукитѣ си и успѣли да легализиратъ дипломитѣ си до 1 юлий, отъ когото измѣнението на закона влизатъ въ сила, признава ги за свършивши инженери, съ право на практика, а които сж свършили слѣдъ 1 юлий, макаръ и 2 дена слѣдъ публикуване на закона да сж легализирали дипломитѣ си, ги признава тоже за свършивши, само че трябва да издържатъ провѣроченъ изпитъ и прѣкаратъ годишенъ стажъ, слѣдъ което добиватъ право на практика. Прѣдъ менъ се явиха такива нѣколко свършивши младежи, азъ ги изслушахъ и намѣрихъ тѣхнитѣ искания справедливи. Разбирамъ законътъ да обгръща всички свършили докрай на годината, защото, право забѣлѣзва авторътъ на прѣдложението, много отъ слѣдващитѣ политехникумѣ отлагатъ экзаменитѣ; всичкитѣ не ги прѣкаратъ до юлий, отлагатъ ги за прѣзъ есента. Защо тогава законътъ да бъде къмъ едни майка, а къмъ други мащеха? Независимо отъ това, г. г. народни прѣдставители, право забѣлѣжи авторътъ на прѣдложението: тѣзи, които сж постъпили въ политехникумѣ, не сж прѣдполагали, че ще стане такова измѣнение на закона — да се въвежда годишенъ стажъ. А вие знаете, че въ политехникумѣ не е същото, както въ другитѣ факултети: курсоветѣ имъ сж много по-големи, до 5, 6 години, условията за постѣпване и свършване сж много по-мѣжни, затова,

защото и самата специалностъ е такава. По този начинъ всички, постъпили при тѣзи условия въ политехникумѣ, се намиратъ изненадани съ това измѣнение на закона. Прѣдъ видъ на голѣмата нужда, която имаме, както държавата, така и общинитѣ и окръжнитѣ съветѣ, отъ техници, да въвеждаме тая неправда по отношение на нашитѣ инженери и да даваме права на чужденци, слѣдъ като сж прослужили една година, слѣдъ свършването на политехниката, безъ провѣроченъ изпитъ, какъвто искаме отъ нашитѣ, да постѣпватъ на служба у насъ на равно основание съ другитѣ инженери, съгласете се, че това е неправда. Прочее, както виждате, има двѣ неправди внесени въ измѣнението на закона за благоустройството: даваме права на чужденцитѣ, а онеправдаваме нашитѣ. Ето защо азъ се съгласихъ да се направи това измѣнение чрезъ прѣдложение по частенъ редъ. Не го направихъ самичкъ, защото не е само това измѣнение, което трябва да прѣтърпи законътъ; има, г-да, и други измѣнения. Ние сме още страна нова, принудени сме да правимъ опити и, за жалостъ, често да измѣняваме нѣкои отъ законитѣ, додѣто да ги применимъ къмъ нашия животъ и нужди. Отъ практикуването на закона въ продължение само на една година, менъ ми се изтъгнаха отъ г. г. архитектитѣ и инженеритѣ въ повѣреното ми министерство доста недостатѣци въ направенитѣ измѣнения на закона за благоустройството прѣзъ 1911 г., и затова съмъ въ намѣрение тази година да коригирамъ тия недостатѣци и да ви ги прѣдставя на одобрение въ идущата сесия.

Право забѣлѣзва уважаемиятъ пещерски народенъ прѣдставителъ г. Таковъ, че нашитѣ инженери сж направили измѣненията, които той е прокаралъ. Тѣзи сжщитѣ инженери прѣдлагатъ и новитѣ измѣнения. Добавямъ, че условията на живота у насъ, за жалостъ, сж такива: намѣрени сж пестеобразни съ много условия отъ нашия общественъ животъ — не искамъ да кажа неприложими — затова е необходимо тѣ да се поправятъ и по този начинъ да се постави въ хармония съ общественитѣ потребности.

Азъ ви моля, г-да, да приемете измѣнението на члена тѣй, както се чете, защото съ това ние ще възстановимъ правата по отношение както на тѣзи, които сж свършили прѣзъ 1911 г., така и по отношение на тия, които сж постъпили въ политехникумѣ, безъ да сж допускали, че ще настане слѣдъ шестъ мѣсеца, или слѣдъ година, или слѣдъ двѣ години такова измѣнение на закона, съ което да се влоши тѣхното положение, слѣдъ свършване на наукитѣ. Достатъченъ е провѣрочниятъ экзаменъ. Ако ние за докторитѣ се задоволяваме само съ единъ колоквиумъ, защо да не се задоволимъ съ този провѣроченъ экзаменъ на нашитѣ техници? Провѣрочниятъ экзаменъ е достатъченъ, за да може да се види, дали свършившиятъ отговаря на условията, за да може да носи титлата и изпълнява длѣжността инженеръ. Ето защо моля ви повторно да приемете прѣдложението, защото съ това ще поправимъ една неправда и ще удовлетворимъ всички онеправдани съ закона отъ 1911 г.

Прѣседателъ: Ще се гласува. Моля г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ чл. 2 отъ направеното прѣдложение на г. Бръčkova, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Тѣй като врѣмето е напрѣдвало, ще вдигна засѣданieto.

Прѣди, обаче, да сторя това, съобщавамъ на Народното събрание, че е постъпилъ отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи законопроектъ за разрѣшение на Балчикската градска община да сключи заемъ отъ 550.000 л. и за позволяване на Варненската градска община да гарантира за гимнасти-

ческото дружество „Черноморски юнак“ въ Варна прѣдъ Българската народна банка за сключване 80.000 л. заемъ. Законопроектътъ е вече вамъ раздаденъ и ще се тури на дневенъ редъ за утрѣ.

Прѣдседателството е получило една днешна отъ сливенския народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Папанчевъ, който моли да му се разрѣшатъ 2 дена отпускъ, по причина на болестъ. Които сж съгласни да се разрѣши исканиятъ отпускъ на г. Папанчева, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Слѣдующето засѣдание ще се състои утрѣ прѣди обѣдъ, на 9 ч., и ще се продължи и слѣдъ обѣдъ по правилника, съ дневенъ редъ:

На трето четене всички законопроекты, които ми наха на второ четене;

Послѣ, прѣдложението за одобрение търговския договоръ съ Австро-Унгария;

На второ четене законопроектитѣ, които оставатъ неразгледани отъ днешния дневенъ редъ, и послѣ законопроектитѣ: за разрѣшение на Св. Синодъ да построи здание-паметникъ; за постройката на сѣдебна палата въ София и за фондъ на културнитѣ мѣропрития по водитѣ и горитѣ.

На първо четене законопроектитѣ, които останаха неразгледани въ днешното засѣдание, и законопроекта, вписането на които току-що възвѣстихъ.

Послѣ, прошения и слѣдъ туй остатъкътъ отъ днешния дневенъ редъ.

Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята)

Прѣдседателъ: Д-ръ С. Даневъ.

Подпрѣдседатели: { И. Пѣевъ.
А. Буровъ.

Секретари: { М. Гайдовъ.
Н. Начевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.